

NÁRODNOSTNÍ MAPA REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ.

PODROBNÝ POPIS NÁRODNOSTNÍCH HRANIC,
OSTROVŮ A MENŠIN.

ZPRACOVAL

Dr. ANT. BOHÁČ.

NÁKLADEM NÁRODOPISNÉ SPOLEČNOSTI ČESKOSLOVANSKÉ
V PRAZE.

PRAHA 1926.

TISKEM PRAŽSKÉ AKCIOVÉ TISKÁRNY V PRAZE II., LÜTZOWOVA UL. Č. 3.

OBSAH.

	Strana
Předmluva	3
I. Přehled národnostních map území Československé republiky	5
II. První národnostní mapa Československé republiky	15
III. Národnostní hranice, ostrovy, menšiny	23
A. Země historické:	
1. Od Čerchova k Manětínu	23
2. Od Manětína k Litoměřicům	29
3. Hnědouhelná pánev podkrušohorská	38
4. Od Litoměřic k Ještědu	45
5. Od Ještěda k Novému Světu	51
6. Od Nového Světa za Broumov	54
7. Od Olešnice k Uničovu na Moravě	59
8. Ostrov svitavský (Hřebečsko)	64
9. Od Uničova k Opavě	69
10. Od Opavy k Bezkydám (Hlučínsko, Ostravsko, Těšínsko)	74
11. Od Čerchova k Českým Velenicím	81
12. Od Jindřichova Hradce k Břeclavě	89
13. Německé ostrovy a menšiny v českém území	97
B. Slovensko:	
1. Národnostní rozhraní slovensko-německé	105
2. Německé ostrovy a menšiny v území maďarském	106
3. Národnostní rozhraní slovensko-maďarské:	
a) Od Bratislavy k Lučenci	112
b) Od Lučence k Slanským horám	121
c) Od Slanských hor k Užhorodu	126
d) Maďarské menšiny uvnitř slovenského území	129
4. Hranice slovensko-polská; Poláci na Slovensku	130
5. Oblast ruská; ruské ostrovy a menšiny	131
C. Podkarpatská Rus:	
1. Rozhraní rusko-maďarské a rusko-rumunské; jazyková oblast maďarská	143
2. Národnostní ostrovy i menšiny v území ruském	146
D. Židé v Československé republice	148
VI. Nejdůležitější data statistická	160
Dodatek I.: Cikáni v Československé republice	162
Dodatek II.: Změněné názvy obcí na Slovensku	166

Předmluva.

Hned po osamostatnění československého národa pociťoval se těžce nedostatek podrobné národnostní mapy zemí, z nichž se skládá Československá republika. Kromě malých národnostních mapek atlantů, podávajících jen povšechný přehled jazykových oblastí ve Střední Evropě, resp. v bývalém Rakousko-Uhersku, a kromě mapy československého území jazykového, vydaného Národopisnou Společností československou, nebylo mapy informující o národnostních poměrech celého území, na němž vznikl nový stát.

Když se konaly přípravy k jednání na mírové konferenci pařížské, bylo nutno zhotoviti na rychlo aspoň podrobnou mapu sídel národa československého. Provedl ji prof. J. Malíř, maje za podklad mapy generální (rozměru 1 : 200.000). Originál této mapy byl předložen radě čtyř (Clemenceau, Lloyd George, Orlando, Wilson) v zasedání, na němž ministr Beneš přednášel naše požadavky; ve zmenšeném měřítku byla později mapa tato vydána i tiskem. Své politické poslání splnila, avšak způsob, jakým byla vypracována, požadavkům přísně vědeckým nevyhovoval.

Prvním všeobecným sčítáním lidu, provedeným 15. února 1921, byly vytvořeny předpoklady pro zhotovení mapy, jež by zobrazovala věrně národnostní poměry v Československé republice. Vydati takovou mapu se odhodlala Národopisná Společnost československá, nelekajíc se velkého nákladu. Na podzim roku 1922, když bylo dépouillement sčítacích archů již provedeno, požádala mne, abych tuto mapu vypracoval. Vzal jsem na sebe tento úkol, jelikož moje postavení ve Státním úřadě statistickém mi umožnilo používatí rukopisných dat, které pro provádění revise názvů osad ministerstvem vnitra bylo možno publikovati v Lexikonech obcí dosud jen z části a jež, pokud se týče Slovenska a Podkarpatské Rusi, dosud uveřejněny nebyly. Svolení k tomu, aby mapa směla vyjít ještě před vydáním všech Lexikonů, dalo mi presidium státního úřadu statistického; jeho předsedovi prof. dru Fr. Weyrovi vzdávám zde za to vřelý dík.

Práce na mapě vyžadovala mnohem delší doby, než se původně předpokládalo. Vojenský zeměpisný ústav měl jen provisorní podklad mapy v měřítku 1 : 500.000, jenž se značně lišil od definitivního, takže bylo nutno kresliti celou mapu od základu. Sám nebyl bych mohl pro jiné povinnosti zmocí celou práci včas, kdyby jí nebyla větší část vzala na sebe moje žena, pí. Eva Bóháčová. Na základě mých výpočtů a pokynů vypracovala koncept mapy a nakreslila na něm podle katastrálních hranic map speciálních 1 : 75.000, resp. tam, kde na mapách speciálních ka-

tastrální hranice scházela, podle map původního vyměřování 1 : 25.000, přesné hranice všech oblastí a okresů, jež byly pak na definitivní nákres přeneseny; nezřetelností tisku map vydaných po válce byla tato práce neobyčejně stížena. Prováděla se mnou dále korektury, jež byly mnohonásobné, a to tak, že jsem se mohl omezit jen na jejich revisi. Vzpomínám zde této pomoci nejděčněji.

Ve Vojenském zeměpisném ústavě byla prováděna kresba mapy i její tisk nejvš pečlivě, takže mapa svým technickým provedením reprezentuje čestně československou grafiku. Panu generálu Rauschovi, chefu Vojenského zeměpisného ústavu, pp. podplukovníkům Semíkovi a Kostrbovi, p. kapit. Havránkovi a Srnovi a panu nadp. Johánkovi jsem zavázán, že mi tak ochotně a se zájmem vycházeli vstříc.

Provedení nákresu mapy a její tisk vyžádaly si delšího času, takže mapa dostává se později do rukou členstva Národopisné společnosti i do rukou obecnosti, než bylo ohlášeno. Prodlení budiž vysvětleno velkou složitostí prací a technickými překážkami.

Mapa vychází ve dvojnásobném vydání: vědeckém a školním. Toto dvojnásobné vydání nebylo původně zamýšleno a mapa byla pracována tak, aby se jí mohlo používat i ve školách; proto bylo do ní pojato méně obcí, než bylo mým prvotním úmyslem. Avšak toto vydání bylo uznáno referentem ministerstva školství a národní osvěty p. řed. dr. Fr. Machátem za nevyhovující účelům školním, i bylo nutno poříditi pro školy zvláštní vydání, na němž byly podle jeho přání a pokynů všechny menší obce vypuštěny. Uvádím to na vysvětlení, proč na vědeckém vydání scházejí některé menší, avšak národopisně důležité obce. Pan řed. dr. Machát umožnil, aby se školnímu vydání dostalo před tiskem ministerského schválení; vzdávám mu zde za to dík.

K podrobnému poznání národnostních poměrů však mapa nestačí. Proto jsem zpracoval výsledky sčítání lidu také knižně. Jádro této knihy tvoří podrobný popis národnostních hranic, ostrovů a menšin. Chtěl jsem jím upozorniti zároveň na složitost našich poměrů národnostních a získati základ k dalším podrobným studiím o sociálním a hospodářském rozvrstvení obyvatelstva na národnostním rozhraní a v krajích smíšených i ke studiu jejich historického vývoje. Popisu předeseílám stručný přehled dosavadních etnografických map území Československé republiky a výklad o pramenech naší mapy i o způsobu jejího zpracování.

Vydání tohoto knižního doprovodu k mapě umožnily podporou ministerstvo vnitra, státní úřad statistický a Národní Jednota severočeská; jsem jim zavázán vřelými díky, zejména pak p. min. radovi dru Staškovi a p. řed. Škábovi, odbornému poradci min. vnitra, za jejich zájem o věc.

V Praze, v únoru 1926.

Dr. Ant. B o h á č.

I. Přehled národnostních map území Československé republiky.

První mapy, na nichž jsou zobrazeny národnostní poměry zemí a krajů, tvořících nynější republiku Československou, pocházejí z let čtyřicátých 19. století.

Roku 1842 vydal **P. J. Šafařík** mapu slovenského světa, k níž sbíral materiál po mnoho let. Znakem národnosti byl Šafaříkovi jazyk; při určování hranic jazykův a nářečí bral zřetel toliko na mluvu obecného lidu venkovského, nikoli lidu městského, ve slovenských krajích ze značné části odrodilého. Mapa, i když odloučil severní kraje slovenské, nakresliv je ve zmenšeném měřítku na vedlejší mapce, mohla býti provedena jen v malých rozměrech, čímž byly zkráceny právě země československé. Jazykové hranice slovenských národů těchto zemí byly nakresleny toliko v hrubých obrysech, takže k podrobnému studiu sídel jednotlivých národů a změn jejich hranic Šafaříkovy mapy používatí není možno. Doplňkem k mapě vydal proto Šafařík *Slovenský národopis*, v němž jsou hranice jazyků a nářečí podle speciálních map popisovány zevrubněji.

Podobného rázu jako mapa Šafaříkova jest *Sprachenkarte von Deutschland*, kterou vydal roku 1844 **Carl Bernhardt** v Kasselu. K Německu jsou tu počítány ovšem i české země; textový doprovod mapy stručně popisuje německé jazykové území v nich se nacházející.

Nad obě mapy vyniká **J. V. Häuslera Sprachenkarte der Österreichischen Monarchie**, vydaná roku 1846 v Pešti, tím, že nevybírá určitá jazyková území, nýbrž znázorňuje všechna. Jazykové hranice v zemích českých nakresleny jsou podle Šafaříka, avšak v zemích východních jsou pracovány na základě vlastních pozorování, k nimž měl Häusler příležitost za svého několikaletého pobytu v Uhrách.

Zhotovení podrobných map národnostních předpokládalo detailní prozkoumání národního rázu všech osad. Tuto práci mohli jednotlivci vykonati jen na omezeném prostoru; sbírání národopisného materiálu ujaly se proto vědecké společnosti aneb státní úřady, jakmile stát si uvědomil nutnost informovati se podrobně o národních poměrech svého obyvatelstva.

V Čechách začal sbíratí ve dvacátých letech 19. století materiál pro topografii země **Josef Eichler** za přispění Společnosti musejní pomocí dotazníků, jež vyplňovaly krajské úřady a duchovenstvo. Když nemohl sám pro nemoc svůj původní plán

provésti, bylo zpracování nashromážděného bohatého materiálu svěřeno **J. G. Sommerovi**, jenž vydal na jeho základě *Topographie des Königreiches Böhmen* v 16 svazcích, která stala se náhradou za zastaralou topografii Schallerovu. Údaje, jakým jazykem se v které obci mluví, poskytl po prvé možnost získati náležitěho obrazu o rozšíření českého a německého jazyka. Po Sommerovi pořídil stručný soupis všech obcí v Čechách **Fr. Palacký** ve svém „*Popisu království Českého*“, zjistiv na podkladě nového šetření opět u každé osady její jazykový ráz.

Výsledky šetření Sommerových, Palackého, Dundrových i svých vlastních o jazyku obyvatelstva Čech zpracoval graficky **Josef Jireček** na „*Mapě království Českého*“, vydané r. 1850. Jest to první mapa, na níž jest nakreslena detailně jazyková hranice (čili „hlavní rozhraní národopisné“, jak se praví na mapě). Doprovodem k mapě vydal Jos. Jireček současně „*Národopisný přehled království Českého*“, v němž jazyková hranice česko-německá jest podrobně popsána. Pro studium změn na národnostním rozhraní česko-německém v Čechách jest práce Jirečkova východiskem, i když její údaje se nesmějí bráti bez kritického přezkoušení.

Podle Sommerovy Topografie sestavil seznam všech německých osad v Čechách **F. A. Schmalfuss** v knize „*Die Deutschen in Böhmen*“, vydané r. 1851; připojil k ní také malou přehlednou národnostní mapku Čech. Nového práce Schmalfussova nepřinesla ničeho.

Podobné práce topografické a ethnografické jako v Čechách se konaly na Moravě a ve Slezsku. Po **Schwoyovi** věnoval se studium topografickým **Řehoř Volný**. Výsledek jejich uložil v šestisvazkovém díle „*Die Markgrafschaft Mähren topographisch, statistisch und historisch geschildert*“, jehož 1. svazek vyšel r. 1835; jest to práce obdobná dílu Sommerovu.

O národnostní prozkoumání Moravy a Slezska, jakož i sousedních českých krajů v Dolních Rakousích a v Pruském Slezsku získal si největších zásluh **A. V. Šembera**. Výsledkem jeho studií, víc než 20 let trvajících, jest „*Mapa země moravské*“, vydaná ve 4 listech roku 1863; textový doprovod k mapě „*Popisání Moravy a Slezska*“ zůstal v rukopise.

Vedle Šembery věnoval se studiu Moravy a Slezska **Karel Kořistka**, jenž r. 1861 vydal obsáhlou knihu „*Die Markgrafschaft Mähren und das Herzogthum Schlesien*“, ve které věnoval značnou pozornost také poměrům národnostním. Ke knize připojil malou mapku „*Bevölkerungskarte von Mähren und Ost-Schlesien*“. Zvláštnost této Kořistkovy mapky záleží v tom, že s jazykovými oblastmi znázornil na ní současně i hustotu obyvatelstva; mapka je dvojbarevná, rozdílů mezi národností českou a polskou se na ní nečiní.

Více ještě než jednotlivci a soukromé společnosti vykonal pro sběr materiálu národopisného stát svými úřady. Již osvícený absolutismus doby tereziánské a josefinské dbal toho, aby úřady jednaly s lidem v jeho jazyku, a proto snažil se získati si zprávy, jakým jazykem se v které obci mluví. Materiál takto sebraný zůstal arci určen toliko pro potřeby úřední a na veřejnost se nedostal; teprve nejnovější badání archivní zužitkovala ho vědecky, pokud nebyl zkartován.

Z tohoto starého úředního materiálu jest nejdůležitější „*Lexikon universorum Regni Hungariae locorum populorum*“, sestavený roku 1773 z nařízení Marie Terezie pro úřední potřeby v Uhrách, kde potřeba informovati se o jazyku obyvatelstva pociťovala se dříve a naléhavěji než v zemích českých. Jeho obsah učinil přístupným národopisnému badání teprve roku 1924 **A. Petrov**, profesor petrohradské university, dlící v exilu v Praze, svojí „*Národopisnou mapou Uher* podle úředního lexikonu osad z r. 1773“, vydanou Českou akademií. Mapa k tomuto spisu prof. Petrovem připojená znázorňuje jazykové poměry v bývalých Uhrách před více než 150 lety a jest tudíž nyní nejstarší národnostní mapou nynějšího Slovenska a Podkarpatské Rusi. Uherská vláda zmíněný Lexikon sice z politických důvodů vytiskla k mírovému jednání roku 1920, avšak do rukou veřejnosti dán nebyl.

V zemích českých byl vzat v konskripčních tabulkách zřetel k národnosti obyvatelstva teprve při soupisu obyvatelstva roku 1814, není však známo, s jakým výsledkem.

K velikému šetření národnostních poměrů v celé bývalé říši rakouské cestou úřední došlo ve čtyřicátých letech minulého století, když bylo reorganisováno ředitelství pro administrativní statistiku a v jeho čelo byl postaven **K. Czoernig**. Czoernig dal nejprve vyexcerpovati všechny známé prameny a na to při sčítání lidu roku 1846 a 1851 dal u každé osady zjistiti, jakým jazykem se v ní mluví; tam, kde byly údaje nejisté a pochybné, bvli vysíláni jazykově vzdělaní znalci, aby poznali poměry na místě z autopsie. Tímto způsobem se zdařilo Czoernigovi sebrati nejbohatší do té doby materiál ethnografický. Na jeho základě zpracoval národnostní mapu, jež pod názvem „*Ethnographische Karte d. Österreichischen Monarchie*“ byla vydána ke konci r. 1855 v měřítku 1 : 864.000 na 4 listech. Aby se rozšířila co nejvíce ve veřejnosti, bylo pořízeno kromě toho vydání na jednom listě v měřítku 1 : 1,584.000, jež později (r. 1868) bylo nahrazeno ethnografickou mapou **Kiepertovou**, na níž byly zakresleny také národnostní hranice ve státech s Rakouskem sousedících.

Podrobný popis národních sídel a historií jejich vývoje měla obsahovati Czoernigova „*Ethnographie der Österreichischen Monarchie*“, dílo velmi široce založené, jež však zůstalo po vydání 3 svazků nedokončeno. Malou náhradou za materiál nezpracovaný a později ztracený jest **Fickerova** práce

„Die Völkerstämme der Österreichisch-Ungarischen Monarchie, ihre Gebiete, Gränzen und Inseln“ z r. 1869, obsahující stručný popis jazykových hranic a ostrovů.

Ad. Ficker, nástupce Czoernigův v řízení rakouské statistiky, zavedl zobrazování národnostních poměrů kartogramy ukazujícími, jaká část obyvatelstva jednotlivých administrativních obvodů (krajů, komitátů) náleží té které národnosti. Fickerovy kartogramy byly připojeny jako příloha k jeho knize „Bevölkerung der Österreichischen Monarchie“, vyšlé roku 1860.

Důležitým pramenem pro poznání národních poměrů ve starších dobách jsou katalogy katolického kněžstva. Církvě muselo záležeti ještě více než státu na tom, aby k lidu mluvila jeho vlastním jazykem; proto v seznamech duchovních správ (farností, lokalit, expositur atd.) se udávalo, jakého jazyka se u nich používá. První katalog s údaji jazykovými vydal, pokud nám známo, tiskem r. 1836 **Joh. Wanisch** pod názvem „Statistik aller Seelsorge-Bezirke, Kirchen und Klöster im Königreiche Böhmen und der Markgrafschaft Glatz“. Materiálu v těchto katalogích obsaženého použil **P. Kristián Plodek** k vypracování „Církevní mapy království Českého“ (vyd. r. 1880), jež jest zároveň mapou jazykovou potud, že se na ní přihlíží také k jazykovému rázu duchovních správ.

* * *

Všecky národnostní mapy dosud uvedené byly pracovány podle jazyka, jímž mluvila v osadě většina obyvatelstva. K národnostním menšinám se v nich nepřihlíželo a pro nedostatek zpráv ani přihlížeti nemohlo. Toliko na mapě Czoernigově — a po jejím příkladě i na mapách jiných, na př. Kořistkově — byla přítomnost národních menšin naznačena tím způsobem, že kolem území (resp. obcí) smíšených se vedly pásy (kroužky) v barvách národnosti minority. Zobrazovati na mapách skutečné poměry národní v oblastech smíšených, tak aby bylo patrné, jaká jest v nich síla jednotlivých národností, bylo možno teprve, až byla zjišťována národní příslušnost každého obyvatele.

V bývalém Rakousku se pocítovala záhy pro velkou jeho národnostní rozmanitost potřeba, aby byla při sčítání lidu zapisována také národnost obyvatelstva aneb jeho jazyk. J. Jireček napsal roku 1850 v Národopisném přehledu království Českého: „Státní moc, nech činí jakékoli zařízení k vůli obecnému dobrému, vždy povinna jest, aby se spravovala nejen potřebami vůbec, ale zvláště jazykem lidu toho; pro kterýž nejbližší ono zařízení určeno jest. Proto by sama měla pečovati o jistotné vypátrání, kde kterého jazyku v pospolitém životě se užívá, aby nemusila pro neznalost toho snášeti výčitky, že ne dosti pečlivě opatruje materiální a duchovní potřeby národní.“

V Belgii jest pro rozdílnost osob podle národnosti v konskriptních listinách zvláštní rubrika. V Rakousku by takové rozmnožení listin konskriptních nebylo na místě.“

Příkladem šly napřed opět Uhry, kde již při sčítání r. 1850 byl předmětem šetření mateřský jazyk. Při následujícím sčítání, jež po vítězství centralistického absolutismu konalo se roku 1857 v celé říši jednotně, odmítla vláda tázati se na jazyk obyvatelstva, obávajíc se, aby nebyly posíleny snahy národní. V tomto odporu setrvaly vláda rakouská i uherská ještě roku 1869.

Změnu ve vládním nazírání na potřebu národnostní statistiky způsobil mezinárodní statistický kongres petrohradský roku 1872. Bylo na něm usneseno, aby mezi obligatorní otázky kladené při sčítání lidu byl zařazen jazyk, jímž se mluví („langue parlée“). Pod dojmem tohoto vota nevzpíraly se již vlády rakouská a uherská naléhavým potřebám státní správy i požadavkům vědeckého badání, a zjištění národnosti obyvatelstva na podkladě jeho jazyka pojaly do programu sčítání lidu roku 1880 i všech sčítání následujících. V Rakousku rozhodly se vládní kruhy přes odchýlné návrhy statistických odborníků pro jazyk obcovací, v Uhrách pro jazyk mateřský.

Přiznáním každého obyvatele postaveny byly národnostní studie na nový základ, i když proti způsobu, jak se provádělo sčítání lidu v Rakousku i v Uhrách, byly pronášeny zejména s české strany velmi závažné námítky. Nátlak prováděný od německých obcí a zaměstnavatelů na české menšiny, jejichž početní síla jevila se v úředních statistikách mnohem menší, než byla ve skutečnosti, vedl k tomu, že Národní rada česká provedla v Čechách roku 1900 a 1910 za pomoci Národních jednot soukromé sčítání Čechů, žijících v obcích ovládaných Němci. Data jimi získaná jsou vhodným korektivem statistiky úřední, i když nejsou úplná.

Podrobné uveřejňování nejdůležitějších výsledků sčítání lidu podle obcí, resp. osad*) umožnilo nová studia poměrů národnostních a dalo podnět k novým pracím kartografickým. Jejich počet rostl, technika jejich provedení se zdokonalovala, přes to však nedošlo k vydání společné národnostní mapy zemí českých, tím méně pak mohlo se pomýšletí na její vypracování pro země české spolu se Slovenskem.

První mapa, jež použila národnostních dat ze sčítání lidu z r. 1880, byla **Wagnerova** „Mapa království Českého“, vydaná po prvé r. 1886 v rozměrech 1:220.000; znázorňujíc jazy-

*) V Rakousku vydávala ústřední statistická komise ve Vídni po každém sčítání Podrobné seznamy míst pro každou jednotlivou zemi; po sčítání lidu z r. 1900 dala jim název Lexikony obcí. Uherský statistický úřad publikoval tato data jednak v pramenném díle (Magyar statisztikai közlemények), jednak v Lexikonech obcí. Data o jazyku obyvatelstva na Hlučínsku najdeme v Lexikonu obcí vládního okresu opolského, porizném na základě výsledků sčítání lidu z r. 1900 a 1910.

kovou hranici podobným způsobem jako mapa Jirečkova, stala se její náhradou.

Národnostní statistiku Moravy a Slezska prostudoval nejprve **Frant. Held**, jenž roku 1888 vydal „Das deutsche Sprachgebiet von Mähren und Schlesien“, se stručným popisem německých sídel a třemi mapami, zobrazujícími v měřítku 1 : 300.000 německé území obou zemí. Přesnějšího názoru o početnosti německého obyvatelstva snažil se docílit tím, že ke každé osadě připojil číslo udávající, kolik procent Němců v ní bylo napočteno. Held vydal později svoji mapu ještě jednou, přepracovav ji podle výsledků sčítání lidu z r. 1890.

Mapu Czoernigovu nahradil **Frant. Le Monnier** svojí „Sprachkarte von Österreich-Ungarn“, vydanou v měřítku 1:1.000.000 roku 1888. Nad Czoerniga pokročil Le Monnier technicky tím, že znázorňoval také jazykové menšiny, a to menšiny od 10—30% tečkováním, větší menšiny šrafami.

Výsledky uherského sčítání lidu zpracoval **F. Réthey** na mapě „A magyar ethnogr. térképe“, o níž nemám bližších vědomostí.

Poměrně málo bylo použito ke grafickému zpracování výsledků rakouského sčítání lidu z roku 1890. Teprve roku 1899 přinesly Petermanns Mitteilungen **F. Langhansova** mapu „Deutsche und Slaven in Nordböhmen“ v měřítku 1:500.000, kterou doložil svoji studii o jazykové hranici v severních Čechách. Proti mapám předcházejícím znamená mapa Langhansova velký pokrok tím, že znázorňuje šesti stupni (0—10, 10—20, 20—50, 50—80, 80—90, 90—100%) také míru národnostního smíšení.

V téže době studoval podrobně poměry na jazykové hranici v Čechách **J. Zemmrich**. Uveřejnil o ní několik článků v „Globe“ a v „Geograph. Zeitschrift“, jež pak přepracoval a vydal knižně pod názvem „Sprachgrenze und Deutschum in Böhmen“. Ke knižnímu vydání připojil 4 mapy. Nejpodrobnější jest mapa jazykové hranice v severozápadních Čechách v měřítku 1:220.000; nedostihuje však mapy Langhansovy, používající toliko 5 stupňů (0—10, 10—25, 25—75, 75—90, 90—100%). Ostatní mapky jsou již pracovány zběžně v měřítku 1:500.000; rozeznávají se na nich toliko obce české, německé a smíšené, pouze v Podkrkonoší jsou znázorněny zvláště obce s 10—25% Čechů. Všecky mapky Zemmrichovy jsou vypracovány podle sčítání lidu z r. 1890, avšak místy bylo v nich již také přihlíženo k výsledkům sčítání lidu z r. 1900.

Současně s Zemmrichem studoval národnostní poměry v jižních Čechách a v Dolních Rakousích **Ant. Hubka**. Výsledky svých cest sdělil ve dvou knihách: „Naše menšiny a smíšené kraje na českém jihu“ a „Čechové v Dolních Rakousích“. Ke knize první připojil národnostní mapu českého jihu, jež se spokojuje pouhým zakreslením

jazykové hranice a jen barvou odlišuje německé území od českého.

K velmi podrobnému zpracování národnostních poměrů na podkladě statistiky z r. 1890 došlo v Uhrách. **P. Balogh** vydal r. 1902 velmi obsáhlou knihu „A népfajok Magyarországon“ („Národnosti v Uhersku“), v níž podrobně popsal národnostní (i náboženské) poměry v Uhrách a vzal zřetel také k národnostním změnám, jež nastaly v posledních 50 letech. Ke knize přidal celou řadu map, v měřítku 1:250.000, na nichž znázornil národní (i náboženské) poměry v každé jednotlivé obci a — na jiných mapách — přesně nakreslil hranice jazykových území a jazykových ostrovů. Mapy jsou provedeny toliko černě, jazyková většina v obci jest znázorněna různým šrafováním čtverečků, představujících polohu obce, a přítomnost menšin jinonárodních jest vyznačena písmeny u obcí, při čemž římskými číslicemi jest naznačen také stupeň smíšenosti. Technicky jsou sice vypraveny mapy Balaghovy nedokonale, za to však vynikají důkladností a podrobností.

Pro studia národopisná byly nejvíce zužitkovány výsledky sčítání lidu z r. 1900.

Sama ústřední statistická komise vídeňská snažila se po tomto sčítání učiniti co nejvíce přístupnými statistická data, připojujíc kartogramy a diagramy ke svým úředním publikacím. Národnostním poměrům byly věnovány dva kartogramy, znázorňující rozdělení obcovačích jazyků podle soudních okresů. Jazykové většiny rozlišeny jsou na nich barvami, přítomnost jazykových menšin jest naznačena čarami, a to ve 3 stupních: od 2—10, 10—25 a 25—50%. Týmž způsobem byly vypracovány kartogramy po sčítání lidu z r. 1910. Stejně pracovanými kartogramy (v menším měřítku) doložil **B. Živanský** svoji studii „Národnostní statistika Rakousko-Uherska“ v I. dílu „České Politiky“.

Uherský statistický úřad zobrazil hlavní výsledky sčítání lidu z r. 1900 v celé řadě kartogramů, jež připojil k poslednímu, X. dílu výsledků tohoto sčítání lidu v 27. svazku „Magyar Statisztikai közlemények“. Jest mezi nimi 6 mapek znázorňujících rozšíření jednotlivých národností podle komitátů a 3 mapky zobrazující podle okresů rozšíření mateřského jazyka maďarského a znalost maďarského jazyka mezi obyvatelstvem nemaďarským i znalost maď. jazyka vůbec. Výborný doplněk k těmto kartogramům tvoří **P. Langhansova** „Natióanalitátenkárte von Ungarn“, vydaná v 8. sešitě XI. ročníku „Deutsche Erde“ (r. 1912), v měřítku 1:1.500.000; jsou na ní zpracována data o jazykové příslušnosti obyvatelstva podle okresů tak, že barevnými odstíny rozeznává většiny relativní, většiny absolutní do 90% a většiny přes 90% a národní menšiny přes 10% znázorňuje kolečky příslušné barvy.

Národnostních map bylo po r. 1900 vydáno několik.

Na prvním místě jest jmenovati **H. Rauchberga** „Sprachenkarte von Böhmen“, v měřítku 1:500.000, která vyšla roku 1905 v 3. svazku jeho důležitého díla „Der nationale Besitzstand in Böhmen“, v němž zpracoval národnostní statistiku Čech. Mapa jest pracována po vzoru Langhansově; liší se od ní jen tím, že rozšiřuje jeho stupnici, rozeznávajíc menšiny od 20—30% a od 30—50%. Některým krajům silně smíšeným, kde nevystačoval s rozměry hlavní mapy, věnoval několik mapek vedlejších v rozměru 1:200.000. Jednotlivých stupňů neodlišoval Rauchberg od sebe šrafováním, nýbrž barvami. Kromě mapy přinesl 3. svazek Rauchbergovy knihy mnoho kartogramů a diagramů, ilustrujících národnostní poměry v Čechách a jejich vývoj.

Proti práci Rauchbergově nebylo s české strany postaveno žádné rovnocenné dílo o Čechách. Za to byla podle výsledků soukromého sčítání lidu vydána v Mostě (1908) **J. Šubrtem** a **V. Hoškem** „Národnostní mapa severozápadních Čech (podle skutečných poměrů)“. Podrobností, již umožnilo měřítko 1:100.000, a zřením ke skutečným poměrům národnostním, nikoli k datům úředním českému národu v těchto krajích nepříznivým, vyniká tato mapa nad příslušnou část mapy Rauchbergovy, kterou měla jinak, zejména pokud se týče způsobu znázorňování menšin, za svůj vzor.

J. Šubrt prostudoval mimo to podrobně národnostní poměry na území zněmčeném v oblasti Národní Jednoty Severočeské a uložil výsledky svých pozorování ve spisech „Vývoj a život českých menšin“ a „České menšiny v severovýchodních a východních Čechách“. Doplněk k nim tvoří mapy jednotlivých oblastí v měřítku 1:200.000, jež byly roku 1911 vydány společně pod názvem „Šest podrobných národnostních map oblasti Národní Jednoty Severočeské“. Jejich výprava jest mnohem chudší než mapy severozápadních Čech; velikost menšin naznačena jest černým šrafováním a území většinou německé odlišeno červenou barvou od českého.

Větší pozornost byla věnována kartografickému znázornění národnostních poměrů na Moravě a ve Slezsku. Roku 1906 vydal **V. Plesinger** „Národnostní mapu Moravy a Slezska s přilehlými kraji Čech, Dolních Rakous, Uher a Pruska“, v rozměru 1:200.000. Mapa Plesingrova jest provedena podobně jako Rauchbergova, vyniká však nad ní tím, že má ještě více stupňů, rozlišujíc také menšiny od 30—40 a od 40—50%. Nesnáze, jež se dosavadnímu způsobu znázorňování menšin šrafováním nebo různými barvami, vhodnému toliko pro země obývané dvěma národnostmi, stavěly v cestu v pánvi ostravsko-karvinské, kde následkem přítomnosti polské národnosti nedosáhl v některých obcích žádný národ absolutní vět-

šiny, překonával Plesinger tím, že katastr dotyčných obcí položil pruhy barev všech tří národností.

Současně s Plesingrem a nezávisle na něm pracoval na národnostní mapě Moravy také **Al. Chytil**. R. 1906 vyšel 1. list jeho mapy, zobrazující jazykové poměry na severozápadní Moravě s přilehlými kraji Čech a Slezska. Mapa Chytilova vyniká nad dosavadní tím, že zachycuje také menšiny již od 5—10%, nehledě k tomu, že snaží se podati i některé informace prakticky cenné (příslušnost obce k poštovnímu úřadu, škole, farnímu úřadu atd.). Po vydání 2. listu, věnovaného jihovýchodní Moravě, zůstala mapa Chytilova nedokončena.

Mapy **F. Perka**: „Schulkarte von Böhmen“ (Nýřany 1908) a „Sprach- und Schulkarte von Mähren und Schlesien“ (Deutsche Erde, IX. ročník, 1910, 1. seš.) nepřinášejí pro studium národnostních poměrů v českých zemích nic nového, spokojující se toliko znázorněním národnostních většin; mají význam toliko tím, že podrobně zobrazují rozšíření českého, německého a (ve Slezsku) polského školství.

Slovensku věnoval samostatnou práci **Lubor Niederle**, jenž prostudoval území slovenské na základě výsledků sčítání lidu z r. 1900 a r. 1903 vydal „Národopisnou mapu uherských Slováků“. Je to nejpodrobnější vyličení všech sídel slovenského kmene, při čemž věnoval Niederle obzvláštní pozornost zjištění správných slovenských názvů obcí. Rozšíření Slováků znázornil na podrobných mapkách podle stolic a na mapě přehledné zachycuje všechny slovenské menšiny, tvořící v obyvatelstvu víc než 10%. Rozlišení procenta slovenského obyvatelstva v 6 stupních (do 10, 10—25, 25—50, 50—75, 75—90 a více než 90%) jest provedeno jednoduchým způsobem ve značkách obcí. Mapa Niederlova, která podala dosud nejpodrobnější obraz slovenského území jazykového, jest vypracována na základě úřední statistiky, jen místy (na př. v župě novohradské) korigujíc ji na základě spolehlivých zpráv soukromých.

Když po vydání knihy vznikla kontroverse o jazykovou hranici slovensko-ruskou, nakreslil ji Niederle znovu na základě Czambelových studií východoslovenských dialektů a vydal v Národopisném Věstníku 1907 (1. seš.).

Menší národopisnou mapu uherských Slováků v měřítku 1:1,800.000 vydal **Vít z Cintulů** rovněž na základě sčítání lidu z r. 1900 v Ottově Slovníku naučném a v revui „Naše Slovensko“. Od Niederlovy liší se tím, že bere zřetel toliko k obcím se slovenskými většinami, a že znázorňuje také sídla národů sousedních i jinojazyčné ostrovy na území slovenském.

Ruskému území jazykovému v dřívějších Uhrách věnoval kromě A. Petrova pozornost zejména **St. Tomašivskij**, jímž roku 1906 byla vydána v Petrohradě Etnografická karta Ugorskoi Rusi.

Národnostní poměry nynějšího Hlučínska podle pruského sčítání lidu z r. 1900 najdeme nakresleny na **P. Langhansově** „Nationalitätenkarte der Provinz Schlesien“ v rozměru 1:500.000, vydané v 1. seš. V. ročníku „Deutsche Erde“. Tato mapa jest pozoruhodná zejména tím, že zelenou barvou zakresluje lesy, vyjímajíc je tak z národnostních území. Na území českém (i polském) naznačuje také přítomnost německých menšin, a to pokud přesahují 25%.

Z detailních map nakreslených na základě úředních statistik z r. 1900 jest uvéstí vzhledem k technickému provedení zejména **Richarda Pfaundlera** národnostní mapu dřívější župy prešpurské, jež tvoří součást jeho map vydávaných v rozměru 1:200.000 v „Deutsche Erde“ pod názvem *Das Verbreitungsgebiet der deutschen Sprache in Westungarn** a **P. Langhans** podrobnou mapku (rozměr 1:100.000) „Die Tschechen in der Nordwestecke Niederösterreichs“ v 5. sešitě VIII. ročníku „Deutsche Erde“ (1909). Problém, jak znázorniti národnostní poměry v obcích smíšených s více než 2 národnostmi, řešil Pfaundler tím způsobem, že pro jazykové většiny (absolutní i relativní) zavedl 8 stupňů, a to 100—95, 95—90, 90—80, 80—70, 70—60, 60—50, 50—40, 40—30% a přítomnost menšin silnějších 5% znázornil orámováním katastru obecního čarou v barvě dotyčné národnosti; bylo-li menšin takových v obci více, položil čáry ty vedle sebe, seřadiv je podle jejich velikosti. Langhans pak na národnostní mapce severozápadního cípu Vitorazska zobrazil dosud nejpodrobnějším způsobem národnostní menšiny, zachytiv nejen přítomnost menšin od 5—10% jako mapy Pfaundlerova a Chytilova, nýbrž zobrazil již i menšiny větší 1%.

Rádnému využití výsledků sčítání lidu z r. 1910 pro účely vědecké zabránila světová válka; i k jejich publikaci došlo s velkým zpožděním. Vědeckým způsobem byla zpracována podle nich toliko pro Ottův Zeměpisný atlas *Národopisná mapa bývalého Rakousko-Uherska* **Fr. Machátem**. K mapě hlavní v měřítku 1:2,750.000 připojil Machát několik mapek vedlejších v rozměru 1:687.500, věnovaných (kromě mapky Banátu) národnostně nejdůležitějším krajům zemí českých; u Čech bylo jím použito také výsledků sčítání soukromého.

Politické změny vyvolané světovou válkou vyvolaly velkou potřebu národnostních map zemí bývalé říše rakousko-uherské i krajů sousedních. Byly zhotovovány a vydávány četné mapky pro účely politické a národní propagandy. Politických zřetelů nebyla prosta ani mapa Malířova, o níž se činí zmínka v předmluvě; byla pracována sice na podkladě národnostních statistik, avšak tím, že z různých sčítání vybírala data nejpříznivější bez kritického zkoumání, nepostavila se na základ vědecký.

*) List IV. „Gespannschaft Pressburg“ vyšel v 8. sešitě IX. roč. „Deutsche Erde“ r. 1910.

Omluvou tohoto postupu budiž nepřesnost národnostních statistik rakouských i uherských, zmenšujících početní sílu československého národa.

II. První národnostní mapa Československé republiky.

Změna politických poměrů byla předpokladem, aby národnostní statistika v zemích Československé republiky byla postavena na nový základ. Šlo o dvě věci: 1. aby byla rakouská obcovačím řeč nahrazena vhodnějším kritériem národní příslušnosti a 2. aby byla zaručena naprostá čistota a objektivnost sčítacího aktu.

Ve věci první byla sice jednomyslnost v odmítání „obcovačímho jazyka“, avšak mínění o tom, co voliti místo něho, se rozcházel.

Když v příslušném výboru Statistické rady státní se konaly porady o prováděcím nařízení k zákonu o sčítání lidu, jež bylo položeno na 15. února 1921, stály proti sobě dva názory: jedni chtěli národní příslušnost zjišťovati přímým dotazem, jaké jest kdo národností, druhí si přáli, aby se vyšetřovala nepřímou prostřednictvím mateřského jazyka, jako objektivního znaku národnosti. Oprávněnost statistiky subjektivních stavů, jakým jest národnost, hájili zejména prof. V. Mildschuh, Dobroslav Krejčí a Fr. Weyr, mateřského jazyka zastávali se s německé strany prof. Rauchberg, s české strany prof. Gruber, prof. Horáček a já. Mezi oběma směry vyvinula se velmi čilá diskuse v I. a II. ročníku „Československého Statistického Věstníku“ *) i v denním tisku.

Ve výboru pro sčítání lidu měla obě mínění téměř stejný počet zastánců. Zvítězil posléze návrh, aby byla zjišťována přímo národnost, avšak hledisku druhému vyšlo se vstříc tím, že národnost byla definována jako kmenová příslušnost, jejímž vnějším znakem jest zpravidla mateřský jazyk. Proti usnesení tomu podal sice prof. **Rauchberg**, který zastával se mateřského jazyka nejhrouževnatěji, rozklad vláde, avšak ministerská rada přijala návrh výboru.

Přímé zjišťování národnosti při sčítání lidu vyvolalo nepříznivé kritiky německých statistiků. Prof. Rauchberg sám vedl polemickou kampaň v „Bohemii“ a „Prager Tagblattu“ a na fóru vědeckém odmítavě se vyslovil zejména **W. Winkler** v „Deutsches Statistisches Zentralblatt“, **) jehož útoky odrazil

*) V „Československém Statistickém Věstníku“ vyšly tyto články: Dr. Cyril Horáček jun.: Národnostní statistika I. roč. str. 184—193; prof. dr. Dobroslav Krejčí: Má se při našem sčítání lidu zjišťovati národnost nebo řeč mateřská? I. roč., str. 275—285; dr. Ant. Boháč: Národnost či jazyk? II. roč., str. 40—58.

**) Winklerův článek „Volkszählung in der Tschechoslovakei“ vyšel v 1/2. čísle zmíněného časopisu roku 1921, odpověď Mildschuhova byla uveřejněna v čísle 5/6.

v témž listě prof. **Mildschuh**. I když mám plné porozumění pro námitky uváděné proti statistickému zjišťování subjektivních stavů, schází-li objektivní kontrola správnosti údajů, a sám jsem plaidoval pro mateřský jazyk spíše než pro národnost, neváhám označiti útoky německé za neoprávněné. Prof. Raubergem byla definována mateřská řeč jako jazyk, který jest nejběžnější, v němž se myslí a v němž se vidí výraz národní příslušnosti. Tato definice není prosta subjektivních prvků; mezi mateřským jazykem takto definovaným a národností jako kmenovou příslušností, jejímž vnějším znakem jest zpravidla mateřský jazyk, není podstatného rozdílu.

Ve skutečnosti byl spor mezi zastánci mateřského jazyka a národnosti veden vlastně o to, má-li býti uznána židovská národnost či nikoliv. Diskuse o tuto otázku vedená nebyla prosta momentů politických; na německé straně byla akcentována mateřská řeč především z obavy, aby odpadnutím Židů nebyl zmenšen počet obyvatelů německého jazyka. Československá statistika, rozhodnuvši se pro přímé zjišťování národnosti bez jakéhokoli omezování, vyšla vstříc přáním sionistů a uznala samostatnou národnost židovskou. To jest velký rozdíl, jímž se liší od národnosti statistiky rakouské, uherské i pruské.

U jednotlivců vyšlých z rodin národnostně smíšených a u těch, kdo po dlouhou dobu žijí v nejužším styku s jiným národním prostředím a jemu se již asimilují, přijímajíce jeho jazyk za svůj, bude ovšem zjišťování národní příslušnosti spojeno vždy s jistými obtížemi, ať se děje nepřímou prostřednictvím jazyka mateřského, rodinného i obcovacího, aneb ať se děje přímým dotazem na národnost. Proto zůstává pro kvalitu národnostní statistiky rozhodujícím způsobem, jak bylo sčítání lidu provedeno.

České stížnosti na statistiku rakouskou i uherskou měly svůj hlavní důvod v tom, že při sčítání lidu byl v českých zemích vykonáván nátlak německými obcemi, národními a hospodářskými korporacemi i jednotlivci na sociálně slabé a hospodářsky odvislé příslušníky českého národa, aby zapisovali obcovací řeč německou, v Uhrách pak jinými methodami uměle byl zvyšován počet Maďarů. Tento nátlak byl arci v Rakousku usnadňován neurčitostí pojmu obcovacího jazyka a v Uhrách definicí jazyka mateřského jako jazyka, jímž sčítaná osoba nejraději mluví.

Všichni, kdo připravovali naše první sčítání lidu, byli za jedno v tom, že československá statistika národnostní nesmí následovati rakouskou a uherskou na těchto cestách, ačkoli se poměry změnily ve prospěch národa československého. Od samého začátku příprav ke sčítání lidu byl kladen obzvláštní důraz na to, aby byl zamezen jakýkoli nátlak na přiznávání národní příslušnosti s kterékoli strany a aby údaje o národnosti byly zjištěny „se zvláštní svědomitostí a přesně podle pravdy“, jak se praví v nařízení. Proto bylo do vládního na-

řízení pojato ustanovení, že u dospělých osob, které nejsou členy rodiny svého přednosty domácnosti, musí býti zapsána ta národnost, pro kterou se osoby ty samy prohlásí. Sčítací komisař směl měniti údaj o národnosti ve sčítacím archu jen tehdy, když byl zápis zřejmě nesprávný, avšak jen za souhlasu strany, která musila souhlas potvrditi svým podpisem; nesouhlasila-li strana s názorem sčítacího komisaře, předložil sčítací komisař věc k rozhodnutí nadřízenému úřadu politickému, který byl povinen vyslechnouti dotčenou osobu a rozhodnouti do 14 dnů.

Přes tyto přesné předpisy, zaručující svobodu přiznání národnosti a přes snahu po největší objektivnosti na všechny strany, stalo se první československé sčítání lidu předmětem ostrých útoků se strany německé a maďarské. V poslanecké sněmovně podali 19. května 1921 interpelaci o „nezákonnostech při sčítání lidu v roce 1921“ posl. Dr. Lodgman, Křepek, Böhl a soudruzi; mimo to státnímu úřadu statistickému došly dvě stížnosti opozičních stran na Slovensku a v Podkarp. Rusi. Německé strany zaslaly kromě toho Svazu národů memorandum „La statistique des nationalités de la République tchécoslovaque et le recensement du 15. février 1921“, v němž mimo jiné bylo tvrzeno, že při sčítání lidu se vykonával nezákonný nátlak na obyvatelstvo německé národnosti, mnoho osob bylo zapsáno za Čechoslováky a české menšiny v krajích většinou německých v době sčítání lidu byly uměle zesilovány. Se strany maďarské podrobil nejostřejší kritice československé sčítání lidu **Béla Földes** článkem „La protection des droits des minorités et la statistique des nationalités“, uveřejněném v „Revue de la Société Hongroise de Statistique“, v němž odsuzoval národnostní sčítání všech nástupnických států.*)

Stížnosti německé a maďarské vycházely od té skutečnosti, že o určení národnosti některých osob vznikaly spory se sčítacími orgány, jež měly právo zkoumati správnost údajů — jak jest známo, několik sporných případů musil rozhodovati až i správní soud. Pokud jsem mohl zjistiti, jednalo se vždy o rodilé Čechy, žijící delší dobu v německém prostředí, kteří byli přihlašováni k národnosti německé a sčítacími komisaři byli reklamováni pro národnost českou, na Slovensku pak o Slováky, kteří z národní neuvědomělosti se vydávali za Maďary. Dávaly se také pokusy, a to s obou stran, drobnými a malichernými prostředky, na př. návštěvami, zájezdy a pod. zvyšovati počet soukmenovců v určité obci — státní úřady čelily jim, kdekoli vešly ve známost. V zemích smíšených, v nichž se vede národní boj, budou se nesnáze s určováním národnosti a drobné úskoky

*) Na tento článek jsem odpověděl statí „Critique magyare du recensement de la population en Tchécoslovaquie“ v Československém Statistickém Věstníku, V., str. 213—221.

vždy vyskytovat. Nesnázi těchto nebylo a nemohlo býti prosto ani naše sčítání lidu. Německá a maďarská politika využila ojedinělých případů, mnohonásobně je zveličila a vzala si je za záminku k útoku na stát i na jakost československé statistiky národnostní. Jak malou láskou k pravdě byla vedena, vysvitá nejlépe z toho, že ze 178 konkrétních případů v interpe-laci a ve stížnosti uvedených bylo 109 vymyšlených nebo založených na mystifikaci. Hrubých způsobů vedení národního boje, které provázely v Rakousku každé sčítání lidu, jako hrozby vypovídáním z bytů, propouštění z práce, svádění k falešným údajům, při našem prvním sčítání lidu díky opatřením zákonodárným nebylo, a také žádný případ nemohl býti uveden.

Když byly známy výsledky sčítání lidu, podle nichž v celé republice bylo napočítáno Němců o 626.757 a Maďarů o 325.423 méně než roku 1910, bylo znovu útočeno na naši národnostní statistiku. Důkaz její nesprávnosti se hledal v neshodě s výsledky voleb do Národního shromáždění, konaných v dubnu 1920, které prý byly zároveň národním přiznáním tím cennějším, že se volby dějí tajně. Útoky začal prof. **Rauchberg**, po něm pokračovali jiní. V německém memorandu pro Svaz národů byla odhadnuta ztráta Němců nesprávnostmi při sčítání na 215.000 duší, a naposledy vypočítal prof. **Hassinger** ve své knize „Die Tschechoslowakei“, že Němci byli zkráceni v celém státě o 244.000 hlav. Všecky argumenty byly mnou a Drem Auerhanem v člancích, uveřejněných v „Prager Presse“, vyvráceny. Výpočty, vyplývající ze srovnání výsledků sčítání lidu s výsledky volebními, nemají ceny, pokud nepřihlížejí k věkovému rozvrstvení obyvatelstva, jež je u Čechů a Němců různé, a k nesteré účasti voličstva při volbách. Vezme-li se zřetel, jak se náleží, toliko k obyvatelům plnoletým, k živější účasti německého obyvatelstva na volbách i k opožděnému návratu ruských legionářů, kteří roku 1920 ještě nevolili, zbývají jen nepatrné difference, které se vysvětlují tím, že jednotlivci žijící delší dobu v cizím národním prostředí, zejména jsou-li s ním v úzkém styku následkem poměrů rodinných nebo příbuzenských, podléhají jeho vlivu snáze při volebním aktu, byť i byl tajný, než při sčítání lidu, kde nesprávnost údaje národnosti podléhá kontrole sčítacího komisaře, resp. revisora. Podrobíme-li statistické údaje řádnému rozboru a kritice, dospíváme k výsledku, že naše volební statistika, právě tak jako statistika školská, potvrzují správnost výsledků sčítání lidu v zemích českých; na Slovensku jest možno provést toto srovnání jen potud, pokud volební kraje umožnily národní diferencování voličstva. Nejen na základě těchto rozborů, nýbrž především na základě podrobného prozkoumání sčítacích operátů z různých smíšených krajů opakují, co jsem napsal v „Prager Presse“, že národnostní statistika československá svojí vnitřní hodnotou vyniká vy-

soko nad rakouskou i uherskou. Naše první národnostní mapa, pokud jde o vystižení poměru národa německého a maďarského k československému i ruskému, spočívá na pevných základech vědeckých.

Se značnými nesnázi bylo však spojeno určení národní příslušnosti obyvatelstva v krajích, kde se stýká československý národ s příbuznými národy slovanskými a kde národní vědomí slovanského lidu není dosud vyhraněno. Platí to především o východním Slovensku, kde slovenská nářečí přecházejí v ruská, a národnost se často zaměňuje s náboženským vyznáním. Ani maďarské úřady, tážíce se na mateřskou řeč, nedospěly v některých krajích stolice šaryšské a zemplínské k spolehlivým výsledkům: u četných obcí jazyk slovenský a rusínský se neustále zaměňoval, takže příští sčítání přinášelo často pravý opak toho, co bylo zapsáno při předcházejícím. Jest neobyčejně nesnadno získati sčítací komisaře, kteří by měli takovou znalost místní a takovou kvalifikaci jazykovou, aby dovedli spolehlivě určit národní příslušnost obyvatelstva. Teprve příští sčítání nám ukáže, do jaké míry se podařilo při prvním získati bezvadné informace, a je-li obraz národních poměrů na pomezí slovensko-ruském, jak jej přináší naše národní mapa, již definitivním. Jest úkolem ethnografické vědy naší, aby statistické údaje z prvního sčítání v těchto končinách přezkoušela.*)

Nesnáze jiného druhu povstaly na Těšínsku. Změna státoprávních poměrů měla tu veliký vliv na národní orientaci slovanského domorodého obyvatelstva a plebiscit, jímž mělo býti rozhodnuto o státní příslušnosti Těšínska, rozdělil obyvatelstvo polského jazyka na dvě skupiny ostře proti sobě stojící, polskou a t. zv. slezskou („šlonzáckou“), odmítající národnost polskou. Před sčítáním lidu bylo toto slezské („šlonzácké“) hnutí ještě velmi živé. Všechny obyvatelů, kteří na sčítacích archích označili se za Šlonzáky, bylo na Těšínsku 47.314; z nich udalo národnost československou 24.299, polskou 21.607 a německou 1408. Také zde nám teprve budoucnost ukáže, je-li také toto národnostní dělení obyvatelstva slezské orientace definitivním. Konečná stabilisace národnostních poměrů na Těšínsku závisí na likvidaci tohoto slezského („šlonzáckého“) hnutí.

V této souvislosti jest třeba učiniti též krátkou zmínku o Hlučínsku. Dlouholetá příslušnost k Prusku odtrhla hlučinské domorodé obyvatelstvo, jež si uchovalo český jazyk, od kulturní oblasti české a naplnila je smýšlením pruským. Dajč-frajndlišství jeho se projevilo zřetelně naposledy při volbách do Národního shromáždění, konaných v listopadu 1925, kdy dvě třetiny voličstva odevzdaly své hlasy pro kandidátní listiny

*) Za tisku vyšla Dra **Jana Húska** Národopisná hranice mezi Slováky a Karpatorusy s národopisnou mapou. K této práci nemohl jsem bráti zřetel.

stran německých. Jeví se tudíž na Hlučínsku rozpor mezi národností jako kmenovou příslušností, jejímž znakem jest mateřský jazyk, a národně politickým smýšlením. Tento rozpor bude ovšem trvati ještě po delší dobu a jest počítati i s jeho rušivým vlivem na kvalitu národnostní statistiky; při sčítání lidu roku 1921 se projevil tím, že vzrostlo procento německého obyvatelstva, a sčítání lidu dopadlo tudíž pro český národ nepříznivěji než dřívější sčítání pruská, ačkoli po převratu se mnoho Němců odstěhovalo do říše. Podle tradic z doby pruské vlády označovalo domorodé obyvatelstvo hlučínské svoji řeč a národnost jako moravskou; samostatná národnost moravská nebyla ovšem uznána.

Národnost při sčítání lidu nebyla zjišťována jen u domácího obyvatelstva, jako v Rakousku, nýbrž také u cizinců. Při zpracování výsledků sčítání bylo však nutno vzhledem k potřebám státní správy, zejména pak vzhledem k ustanovení § 2 jazykového zákona ze dne 29. února 1920 č. 122 Sb. z. a n. oddělití československé státní příslušníky od cizozemců, jichž v celé republice bylo napočítáno 238.808. Technika celého zpracování i ohledy na nákladnost publikace nedovolily, aby v Lexikonech obcí byla uváděna také národnost cizích státních příslušníků. Ke kartografickému zpracování na Národnostní mapě mohlo býti proto použito toliko dat o národní příslušnosti československých státních občanů. Poněvadž však cizinci tvoří jen malý zlomek obyvatelstva, nemá závada tím vzniklá celkem vlivu na národnostní mapu. Jen na Těšínsku, kde jest usazeno mnoho polských dělníků, přistěhovaných z Haliče, zejména v uhelném revíru ostravském, byla by dopadla mapa o něco příznivěji pro národnost polskou, kdyby byla vypracována z dat o národnosti veškerého obyvatelstva.

Téměř všechny dosavadní národnostní mapy znázorňovaly národní (resp. jazykové) poměry tak, že barvami odlišovaly od sebe národní většiny a barevnými odstíny nebo šrafičkami rozeznávaly velikost této většiny. Tento způsob zobrazování národních poměrů v obcích a krajích smíšených jest však vhodný toliko pro kraje a země dvojjazyčné, kde jsou menšiny jen jednoho národa, které s většinami se doplňují dohromady na 100% nebo při nepatrném počtu příslušníků cizích národností téměř na 100%. Jsou-li v obci tři nebo více národností, lze uvedeným způsobem znázorniti toliko, kolik procent obyvatelů náleží národnosti většinové, nikoli však, jaký jest vzájemný poměr národních menšin. Dály se sice pokusy, jak bylo poukázáno v kapitole předcházející, při této grafické metodě zachytiti i přítomnost několika menšin, avšak stalo se tak na úkor přehlednosti a jasnosti.

Rozmanitost národnostních poměrů v Československé republice nedovolila proto použití na mapě této metody. Zvolil

jsem metodu sloupkovou a postupoval jsem tímto způsobem: Území, na němž není národnostních menšin, jest položeno barvou národnosti území to obývající. Oblasti s národnostními menšinami jsou rozděleny tak, aby barvou příslušné národnosti byla pokryta taková část pole, jaká odpovídá její početní síle. Vzdálenost sloupků stanovil jsem tak, aby zásadně z pole 5 mm širokého připadl na menšiny:

od 2 do 5%	sloupek	$\frac{1}{4}$ mm široký,
„ 5 „ 10%	„	$\frac{1}{2}$ „ „ „
„ 10 „ 20%	„	1 „ „ „
„ 20 „ 35%	„	$1\frac{1}{2}$ „ „ „
„ 35 „ 50%	„	2 „ „ „

Je-li na př. na území města Orlové v poli československém polský sloupek 1 mm a německý $\frac{1}{4}$ mm široký, značí to, že v tomto městě jest polská menšina od 10 do 20%, německá menšina od 2 do 5%, česká většina pak, na niž zbývá $3\frac{3}{4}$ mm, že činí kolem 80%.

Při kreslení mapy vyšel jsem od nejnižších jednotek správních; na mapách speciálních vyznačil jsem si národnostní poměry každé jednotlivé osady (v zemích českých) resp. obce (na Slovensku a v Podkarpatské Rusi). Obce téhož národního charakteru a téhož stupně národní promíšenosti jsem spojoval v oblasti a jejich hranice ve zmenšeném měřítku přenášel na mapu. Malé poměrné rozměry mapy (1:500.000) nutily místy v hustě obydlených krajích, kde obce mají jen malé katastry, spojovati v oblasti obce, v kterých národní menšiny nebyly těžce velikosti; v tom případě vypočítal jsem národnostní poměry pro celou oblast a data takto vypočtená přenesl na mapu. Zásadně jsem přihlížel vždy k tomu, aby při tomto nutném tvoření oblastí byly slučovány osady příbuzného charakteru národnostního, a všude snažil jsem se o to, aby osady svým národním charakterem ostře se lišící od svého okolí (zejména národní ostrovy) byly na mapě vyznačeny, i když jejich území bylo malé. Toto spojení obcí v oblasti dalo se na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, kde katastry obcí jsou dostatečně velké, jen zcela výjimečně; také v zemích českých většinou (zejména na Moravě) jsou zobrazeny přesně národní poměry podle osad.

K hlavní mapě připojil jsem sedm mapek vedlejších v rozměru 1:200.000 těch národnostně smíšených území, kde záleželo zvláště na tom, aby byl věrně zachycen místní detail. Jsou to: 1. mapka smíšeného území v hnědouhelné pánvi podkrušnohorské v Čechách severozápadních; 2. mapka průmyslové oblasti kolem Liberce a Jablonce v Čechách severních; 3. mapka smíšeného území Ostravska a Těšínska; 4. mapky smíšených území kolem měst Českých Budějovic, Jihlavy, Brna a Olomouce.

Hranice oblastí byly kresleny přesně podle hranic katastrálních map speciálních (1:75.000), resp. z map původního vy-

měřování (1:25.000), kde mapy speciální katastrálních hranic neměly. Silná čára vyznačuje na mapě hranice mezi oblastmi různých národnostních většin (hranice jazykové), vlasové čáry oddělují území nemající národnostních menšin větších 2% od oblastí s menšinami tuto mez překračujícími; oblasti menšinové jsou odděleny od sebe slabou čarou tečkovanou. Kromě hranic oblastí národnostních jsou nakresleny na mapě také hranice obvodů správních, a to okresů soudních i politických a žup zřízených zákonem ze dne 29. února 1920 č. 126 Sb. z. a n.

Barvami jsem pokryl celé území katastru obcí a nenásledoval jsem tudíž příkladu některých národnostních map, které vylučují velké komplexy lesní a území neosídlená. I když území některých národnostních oblastí vypadne v poměru k jejich lidnatosti neúměrně velikým, na př. německých ostrůvků v Podkarpatské Rusi, rozhodl jsem se pojmouti v národnostní oblasti i území neobývané, a to z toho důvodu, že není žádného podkladu pro jejich ohraničení. Kdybychom na národnostních mapách chtěli přihlížeti také k hustotě osídlení a eliminovati místa neobývaná, musili bychom zvoliti zcela jiné metody grafické.

Veliké nesnáze působily názvy obcí a osad. Podle ustanovení zákona ze dne 14. dubna 1920 č. 266 Sb. z. a n. měly býti podrobeny revisi všechny názvy obcí, osad i částí osad. Revisi provádělo ministerstvo vnitra za pomoci „Stálé komise pro stanovení úředních názvů míst v republice Československé“, jako poradního sboru. V době, kdy jsem pracoval mapu, byla provedena revise toliko v zemích českých. Jelikož jsem nemohl čekat až do provedení revise názvů míst na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, která postupuje velmi pomalu, rozhodl jsem se použítí pro místní názvosloví Slovenska návrhu užšího výboru slovenského, jenž mi byl zapůjčen laskavostí ministerstva vnitra. Vycházel jsem při tom z předpokladu, že velká většina návrhů bratislavských bude stálou komisí resp. ministerstvem vnitra přijata. Za tisku mapy byla provedena ministerstvem vnitra revise místních názvů v nynější župě bratislavské, nitranské a trenčanské (z části), která se liší místy dosti značně od návrhu bratislavského. Na mapě, bohužel, nebylo již možno provésti změnu názvů usnesených ve stálé komisi a schválených ministerstvem, jelikož by provádění korektur bylo vyžadovalo velkého nákladu.

Názvy obcí na Podkarpatské Rusi jsem převzal z úředního „Seznamu obcí a úřadů na Podkarpatské Rusi“, jež vydala roku 1922 v Užhorodě civilní správa Podkarpatské Rusi. Byl jsem si vědom dobře nedostatků tohoto názvosloví, nechtěl jsem však měniti je libovolně, abych nevyvolával nového zmatku, jsa si toho vědom, že úřední názvy budou stanoveny v dohledné době definitivně. Čekati však na úřední názvy bylo by znamenalo odložití vydání mapy na několik let.

III. Národnostní hranice, ostrovy, menšiny.

Hranice Československé republiky, stanovené mírem versailským, saint-germainským a trianonským, jsou výsledkem kombinace tří principů: národního sebeurčení, historického vývoje a hospodářské soběstačnosti, doplněných z části i zřetelů strategickými.

Souvislé území národa československého a podkarpatské větve ruského národa, s národem československým v rozhodné době se spojivší, bylo pojato do nového státu téměř celé. Mimo jeho hranice zůstalo toliko 11 obcí českých ležících východně od Náchoda a Machova v Kladsku, 13 českých obcí severně od Opavy v Hlubčicku, několik českých obcí podél hranic hlúčinských na Ratibořsku a několik obcí podkarpatských, jichž se dostalo Rumunsku; národní vědomí slovenské mají také obyvatelé oravských a spišských obcí přiřčených Polsku, i když nářečí, jímž mluví, má ráz polský.

Hranice zemí českých nebyly mírovým jednáním v zásadě měněny; byly opraveny toliko připojením všech českých a 7 německých obcí dolnorakouských a oddělením větší části polského území na Těšínsku, postoupené Polsku. Československé republice zůstaly jazykové oblasti **německé**, vytvořené v českých zemích během doby německou kolonizací a germanisací v dobách úpadku českého národa, a úzký pruh **polských** sídel na Těšínsku. Když se určovala hranice Slovenska a Podkarpatské Rusi, byl z důvodů hospodářských i strategických přibrán k oběma zemím tu širší, tu užší pruh souvislého území **maďarského** a k Podkarpatské Rusi mimo to výběžek území **rumunského** na pravém břehu Tisy.

Kromě jmenovaných národních oblastí jsou na mapě znázorněny také menšiny **židovské**, jež žijíce toliko v diaspoře souvislého území národnostního nevytvořily, a zbytky kolonií **charvatských**. Technika zpracování sčítacích archů nedovolila, aby na mapu se dostaly také minority **cikánské**, k nimž v četných obcích na Slovensku náleží víc než 2%, ojediněle dokonce více než 20% přítomného obyvatelstva.

A. Země historické.

1. Od Čerchova k Manětínu.

Popis národnostního rozhraní československo-německého začínáme u hory **Čerchova**, která jest mezníkem českého území jazykového na západě. Státní hranice jest vzdálena od Čerchova jen asi půl hodiny, takže pouze úzký pruh území spojuje německou oblast pošumavskou s německým územím v Čechách západních.

Od Čerchova jde národnostní hranice na sever ke smíšeným¹⁾ Caparticům (11% Čsl.) a odtud po horském hřbetě za ryze český Nový Postřekov, který jest nejzápadnější osadou českou a vůbec slovanskou; v německých obcích Haselbachu, Nemanicích a Grafenriedu, za tím hřbetem ležících, žije jen málo Čechů.²⁾ Za Novým Postřekovem obrací se jazyková hranice na severovýchod, jde nejprve mezi českým Starým Postřekovem (jen 2% N.), který v polovině minulého století se považoval za obec smíšenou, a blízkým smíšeným Mlýncem (13% Čsl.), načež obcházejíc německou obec Ždánov (4% Čsl.), do českého území vybíhající, jde východním směrem po hranicích okresních pod smíšenými obcemi Bozdíší (14% Čsl.) a Třebnicemi (14% Čsl.), k nimž na severu přiléhají smíšené Jeníkovice (14% Čsl.), k Nahošicům; za pohraniční obce, a to nehluboko, pronikají v těchto končinách do německého území jen velmi slabé minority české.³⁾

U Nahošic, v nichž český živel nabyl teprve nedávno převahy (60% Čsl.), obrací se národnostní hranice a jde okresem horšovskotýnským na sever až k Všekarům. V ohbí u Nahošic je na německé straně silně smíšená obec Výrov (42% Čsl.)⁴⁾ a od něho na sever Blížejev (35% Čsl.), za ním malá osada Lazce, patřící k Horšovskému Týnu, jsouc již většinou česká (50 Čsl., 32 N.), tvoří malý **český ostrůvek**, jenž nemohl býti na mapě zachycen. S Blížejevem sousedí česká obec Přívovec, za ní však 13%-ní německá menšina činí smíšenou obec Chotiměř;⁵⁾ malý počet Němců jest usazen i dále v Osvráčině (3% N.) a Močeradech (4% N.).

Severně od Blížejeva přechází jazyková hranice údolí Radbuzy mezi něm. Semošicemi (5% Čsl.) a čes. Křenovy (9% N.). V údolí radbuzském se obě národnosti mísí. Na německé straně leží za Semošicemi smíšený Horšovský Týn (bez osad 337 Čsl. a 2254 N.), za ním pak pronikají slabé minority české podél trati vedoucí z Horšovského Týna do Ronšperka a z Ronšperka do Hostouně a dále; z nich jsou významnější v Meclově (6% Čsl.), pak v Tasnovicích (9% Čsl.), Štítarech (7% Čsl.) a smíšeném Svržně (11% Čsl.) u Hostouně

¹⁾ Za smíšené považujeme osady s národnostními menšinami, k nimž se hlásí víc než 10% domácího obyvatelstva.

²⁾ Poměrně největší českou minoritu má osada Nová Huť (7% Čsl.) u Nemanic; v Haselbachu, v Černé Rece a v Schmalzgruben jsou 3%, v Grafenriedu 4% a v Mýtnici 2% Čsl.

³⁾ Od 2 do 5% jest Čechů ve Valtířově, Novém Pařezově, Novém Kramolíně, Březím a v Mračnicích.

⁴⁾ Mezi Výrovem a smíšenými Jeníkovicemi leží ryze německá obec Mrchojedy.

⁵⁾ Na mapě byla Chotiměř sloučena v jednu oblast s Přívovcem a Františkovem.

i v samé Hostouni (5% Čsl.)⁶⁾ Do českého území vniká německý živel slabými menšinami ve jmenovaných již Křenovech a v Puclicích, dříve smíšených (nyní jen 6% N.), a významnější menšinou ve smíšené obci Vsi Staňkově;⁷⁾ za Staňkovy tvoří pak **německý ostrůvek** na Radbuze obec Ohučov (79% N.).

Od Semošic jde jazyková hranice podél německých obcí, majících jen slabé české menšiny: Doubravy (6% Čsl.), Malého Malahova (8% Čsl.) a Čečovic (3% Čsl.)⁸⁾ ke Všekarům, jež jsou poslední obcí českého výběžku staňkovského.⁹⁾ Všekary, jejichž český ráz byl dříve rychle rostoucím němečtvím silně ohrožen, mají nyní pouze 14% Němců. Před 40 lety byly ještě v českých rukou Honezovice nad Všekary, jimiž klín českých obcí vnikal tu nejdále do německého území; v posledních desetiletích byly poněmčeny, avšak silná česká menšina (30% Čsl.) se tu udržela dosud. I vesnice s Honezovicemi sousedící mají značný počet Čechů.¹⁰⁾

Mezi českým výběžkem staňkovským a českým zálivem za Plzní šíří se **velká smíšená oblast**, vyplňující téměř celý okres stodský a dobránský, kde uhelné doly západočeské pánve a průmyslové podniky, jakož i vliv velkého města Plzně vyvolaly silné české minority, jež v řadě obcí staly se již většinami.¹¹⁾

Národnostní hranice otáčí se za Všekary zpět a jde po hranici okresu stodského až za silně smíšený Holýšov (33% Čsl.), jehož rozsáhlý katastr vniká daleko do území českého; mezi ním a ohučovským ostrůvkem ležící Dolní Kamenice čítá 6% N. Od Holýšova jde českoněmecké rozhraní směrem severovýchodním po hranicích okresních až k Dobřanům. Leží tu na něm silně smíšené obce Líšina (19% Čsl.), Přestavlkvy (29% Čsl.), poněkud vybíhající do českého území, a Černotín (jen 8% Čsl.); malá osada Lazany (u Přesta-

⁶⁾ Nepatrné menšiny české jsou v Ronšperku (4% Čsl.), v Záměličích (4% Čsl.) a Hoře Sv. Václava (4% Čsl.) u Ronšperku, v Bělé n. Radb. (3% Čsl.) a blízkém Novém Dvoru (4% Čsl.), ve Švarcově (4% Čsl.) a Eisendorfu (2% Čsl.) na bavorských hranicích.

⁷⁾ Na mapě byla Ves Staňkov spojena s Městysem Staňkovem (3% N.); oba Staňkovy mají dohromady 9% N. U Staňkova jest usazen malý počet Němců ve Vránově a Krchlebech (2% N.).

⁸⁾ Za nimi jsou v severní části okresu horšovsko-týnského jen nepatrné české menšiny v Bukovci (3% Čsl.), Černovicích (3% Čsl.), Semněvicích (3% Čsl.), Křakově (4% Čsl.) a Mířkově (3% Čsl.); u Horšovského Týna v Kocourově (5% Čsl.) a v Horšově (3% Čsl.).

⁹⁾ Výběžek ten tvoří ryze české obce Štichov, Kvíčovice, Neuměř (3% N.) a Všekary.

¹⁰⁾ V Hradištaně jest 6% Čsl., v Nedražicích 5%, v Mířovicích 6%, v Lisově 4%.

¹¹⁾ V okrese stodském bylo sice dříve zabráněno českému vzrůstu, takže procento českého obyvatelstva stoupl od r. 1880 do r. 1910 jen z 23,3% na 25%, avšak v dobránském vzrostlo v téže době z 19% na 43,4%. Roku 1921 bylo napočítáno na Stodsku 37,5% a na Dobřansku dokonce 54,9% obyvatelstva československé národnosti.

vlk), mající českou většinu (46 Čsl. a 35 Němců), náleží k souvislému území českému, avšak pro malou rozlehlost nemohla být na mapě nakreslena. Souběžně s jazykovou hranicí táhne se pás smíšených obcí od Honezovic přes Stod k Dobřanům; následují tu za sebou české menšiny v Hradci (13%), Střelících (5%), Lelově (10%), Stodu (27%), Chotěšově (22%), Mantově (26%) a Vstiši (26%) (záp. od Dobřan).

Na české straně národnostní hranice jest v těchto končinách význačnější německá menšina toliko v Merklíně (6% N.).

Okolí Dobřan jest krajem, v němž český živel v posledních desetiletích byl na trvalém vzestupu a dosáhl neobyčejných úspěchů. Z 11 obcí okresu jest již 5 většinou českých. Získáním Dobřan (nyní 53% Čsl.)¹²⁾ a Lhoty u Dobřan (63% Čsl.) byly odtrženy od německého území obce Slovice (6% Čsl.), téměř z poloviny české Litice (45% Čsl.), v nichž r. 1880 byla vlivem české hornické kolonie, později zrušené, česká většina, a Robčice, kde dřívější německá většina se změnila v 35%-ní menšinu. Slovice a Litice tvoří nyní **německý ostrov** pod Plzní; německá menšina v Plzni (98.323 Čsl. a 7.060 Němců) jest rovněž na ústupu.

Od Dobřan zatáčí nyní národnostní hranice na sever k Nové Vsi (16% N.) a k Líním (necelých 20% N.), kteréžto obě obce byly až do převratu ovládány německou minoritou. Na německé straně jazykové hranice leží pod nimi Vodní Újezd a Červený Újezd se slabými českými minoritami (8% Čsl.), za nimi pak **český ostrov** tvoří obec Zbůch, v němž se vzmohl český živel po r. 1900, když tu byly otevřeny doly (nyní 1407 Čsl. a 591 N.). Za Zbůchem má velmi silnou menšinu Týnec (38% Čsl.), za nímž jsou ještě smíšené obce Hoříkovic (13% Čsl.) a Záluží (21% Čsl.).

Od Líní jde národnostní hranice nad Úhercemi (12% Čsl.) k Nýřanům (4350 Čsl. a 1433 N.), které až do převratu, byť většinou české, byly ovládány německou menšinou; Nýřany jsou poslední obcí českého zálivu¹³⁾ za Plzní. Od Nýřan proniká dlouhý pruh smíšených osad na západ do německého území až téměř ke Kladrubům. Hned za Nýřany jest téměř z polovice český Kamenný Újezd (44% Čsl.), za ním silně smíšená Blatnice (23% Čsl.) a pak za sebou Přehýšov (15% Čsl.), Dolní a Horní Sekyřany (17% Čsl.), Vlkyš (16% Čsl.), náležející již do okresu stříbrského, Vrhavěč (15% Čsl.) a hluboko v německé oblasti Pozorka (13% Čsl.), od níž pronikají velmi slabé české menšiny do Kladrub (2% Čsl.) a Kostelce (4% Čsl.) nad Honezovicemi.

* * *

¹²⁾ Bez ústavu choromyslných a bez vojenské posádky jest však v Dobřanech ještě slabá převaha německá (1711 Čsl. a 1768 Němců).

¹³⁾ Ryze české obce ležící za Plzní jsou Radčice, Křimice, Vochov, Vejprnice s Novou Hospodou a Tlučná.

Jen úzký pruh drobných německých obcí odděluje od tohoto smíšeného pásma **český ostrov sulislavský** u Stříbra a české menšiny k němu se pojící. Ostrov tento jest zbytkem souvislého českého území západočeského, odolavšího germanisaci, která se v těchto krajích rychle šířila od 17. století. Ještě v polovině minulého století sahal až k Otročinu a Milíkovu za Stříbrem; do r. 1880 si zachovalo českou většinu 5 obcí (Butov, Vranov, Svinná, Sytno a Sulislav). Z nich zůstala v českých rukou až do převratu toliko Sulislav, ostatních čtyř zmocnili se Němci. Při sčítání lidu r. 1921 přihlásilo se v Sulislavě k československé národnosti 58% obyvatelů a kromě toho po prvé byla zjištěna česká většina také v Chotěšovicích mezi Sulislaví a Pňovany (57% Čsl.). Z obcí bývalého českého ostrovu u Stříbra udržely se nejsilnější české menšiny ve Svinně (35% Čsl.) a Vranově (38% Čsl.). Výsledek posledních obecních voleb dává naději, že i také v těchto obcích nabude český živel převahy, takže jest možna aspoň částečná restituce dřívějšího ostrovu. V Sytně klesla bývalá česká většina na 26%, v Butově bylo napočítáno toliko 6% Čsl. Na severovýchodní straně přimykají se k ostrovu sulislavskému české menšiny v Úlicích (14% Čsl.), Jezně (15% Čsl.) a Pňovanech (22% Čsl.), které pak prostřednictvím českých menšin v Hracholuskách (19% Čsl.) a Újezdu nad Mží (30% Čsl.) souvisí se smíšenými pohraničními obcemi nad Touškovem. Na západní straně ostrovu leží město Stříbro, které čítá 468, t. j. 10% Čsl. vedle 4227 N.; za Stříbrem pronikají slabé české minority až po Černošín.¹⁴⁾

Od Nýřan obrací se národnostní hranice na severovýchod a splývají s okresní hranicí, jde mimo smíšenou Myslinku (12% Čsl.) k silně smíšeným Kozolupům (27% Čsl.) a odtud k Městu Touškovu (15% Čsl.). Slabší menšiny od 5 do 10% táhnou se od Kozolup a Touškova na západ podél pohraničního pásma smíšeného.¹⁵⁾ U Touškova počestily se Malesice, mající nyní jen 19% Němců; jazyková hranice jde nad nimi k Dolnímu Vlkyši (14% Čsl.) a pak k Chotíkovu, téměř z poloviny českému¹⁶⁾ (48% Čsl.), jímž německé území severně od Plzně vniká nejhluběji do českého.

Od Chotíkova pokračuje národnostní rozhraní severozápadním směrem ke Kůští (14% Čsl.) a silně smíšeným Čeminám (32% Čsl.), odtud pak na sever mimo německou obec Košetice k smíšeným Všerubům (15% Čsl.). Za Všeruby

¹⁴⁾ K české národnosti se přihlásilo ve Svojině 4%, v Ošelině 6%, v Ostrovicích 8% a v Lažanech u Černotína 5% obyv.; severně od Sulislavského ostrovu jsou české menšiny v Malovicích (6% Čsl.) a Trpístech (5% Čsl.).

¹⁵⁾ Jsou to obce Kbelany (4% Čsl.), Rochlov (8% Čsl., Doubrava (5% Čsl.), Plešnice (9% Čsl.), Kníže (7% Čsl.) a Bdeněves (6% Čsl.).

¹⁶⁾ V Chotíkově přihlásila se r. 1900 většina obyvatelstva k českému obcovacímu jazyku.

obchází jazyková hranice téměř z polovice české Kunějovice (42% Čsl.) a vstupuje za Mosticemi (necelých 5% Čsl.) do okresu manětínského, jímž prochází přímo na sever k Manětínu. U Všerub jsou ještě smíšené obce Radimovice (14% Čsl.) a na sever od nich Zahradka (15% Čsl.); ostatní obce severní části okresu touškovského mají jen velmi slabé české menšiny.¹⁷⁾

Do českého území jazykového německý živel z Touškovska neproniká; pozoruhodnější počet Němců nachází se toliko v Nevřeni (8%) mezi Chotíkovem a Všeruby; mimo národnostní hranici leží Třemošná, kde bývala dříve významná německá menšina (nyní jen 6% Němců).

V okrese manětínském obchází národnostní hranice nejprve malou osadu Spankov (24 Čsl., 40 N.), načež hluboký hvozd mezi německými Nečtinami a českými obcemi Lipím (s Radějovem) a Hvozdem odděluje české území od německého. Jazyková hranice probíhá proto v tomto kraji ostře, větší českou menšinu má toliko osada Hrad Nečtiny (17% Čsl.)¹⁸⁾ a Lešovice (20% Čsl.) u samého Manětína.

Manětín má značnou menšinu německou (1018 Čsl. a 239 N.), za ním pak vklínuje se česká obec Újezd (8% Němců) do území německého; pokračováním tohoto českého klínu jsou české menšiny v Lukové (10% Čsl.) a Vlkošově (6% Čsl.), které spojují s českým Manětínem silné české menšiny v Bezvěrově (22% Čsl.) a v Komárově (30% Čsl.).

Úzkým pruhem ryze německého území oddělena jest od tohoto pásma českých menšin za Manětínem malá skupina drobných smíšených obcí pod Žluticemi¹⁹⁾, skládající se z Borku (14% Čsl.), Semtěše (12% Čsl.) a Mostce (12% Čsl.); přiléhají k ní slabší české menšiny v Štědré (6% Čsl.), Kobylím (8% Čsl.) a Kolečově (9% Čsl.)

* * *

Od smíšeného pásu na jazykovém pomezí mezi Čerchovem a Manětínem šíří se na západ k Bavorům a na sever k hranici českosaské od Aše až za Vejprty **nejněmečtější oblast** Československé republiky. Ve 20 okresích tohoto kraje jest československé národnosti méně než 2% obyvatelstva a jen v pěti okresích překračují české menšiny tuto hranici; z nich 4 (Cheb, Falknov n. Ohří, Loket a Karlovy Vary) leží na řece Ohří.

¹⁷⁾ Drobné české menšiny jsou tu v Hunčicích (7% Čsl.), v Lišťanech (4% Čsl.), v Chrančovicích (5% Čsl.), Málkovicích (o. Bezdrůžice, 4% Čsl.), v Číhané (2% Čsl.), ve Čbánu (3% Čsl.), v Krsech (o. Bezdrůžice, 3% Čsl.) a v Hůrkách (o. Manětín, 3% Čsl.).

¹⁸⁾ Na mapě jest spojena v jednu oblast s městečkem Nečtiny, v němž jsou jen necelá 4% Čechů.

¹⁹⁾ Nepatrnou českou menšinu mají Žlutice (3% Čsl.) a u nich Protivec (3% Čsl.); západně od Mostce jest víc než 5% Čsl. v Lachovicích.

Rozsáhlejší **smíšené** území vzniklo tu jen v hnědohelné pánvi falknovské podél Ohře mezi Novým Sedlem a Kynšperkem n. O. Smíšené obce jsou tu Nové Sedlo (12% Čsl.) u Loktu, z bojů o českou školu známá Svataava (11% Čsl.), Haselbach (14% Čsl.), Bukovany (16% Čsl.), Dvory (11% Čsl.), Citice (18% Čsl.) a malé osady Perglas a Reissengrün v okrese falknovském; menšiny české od 5 do 10% má v této oblasti 6 osad.²⁰⁾

Kromě smíšené oblasti falknovské odrážejí se ostře od německého pozadí toliko ještě **český ostrůvek**, vytvořený vojenskou posádkou v Reichersdorfu u Chebu (56% Čsl.)²¹⁾, silná česká menšina v Karlíně (41% Čsl.) u Dolní Jadruže²²⁾ nedaleko Plané, a česká menšina v Horách (12% Čsl.) u Oloví.²³⁾ Pozoruhodné minority české jsou ještě v Chebu (1305, t. j. 5% Čsl., 23062 N.), Karlových Varech (862 Čsl., 17173 N., 133 Ž.), ve Frant. Lázních (209 Čsl. a 2099 N.) a v Mariánských Lázních (320 Čsl. a 6131 N.), značnější počet Čechů (od 2 do 5%) byl také napočítán ve větších městech, v průmyslovém okolí Karlových Varů a v četných osadách pohraničních.²⁴⁾

2. Od Manětína k Litoměřicům.

Za Manětínem obrací se národnostní hranice česko-německá v pravém úhlu na východ, kterýžto směr zachovává až k Čisté (ryze česká); nad ní zatáčí se opět náhle na sever, jde kromě malých výjimek po hranicích okresu jesenického, žateckého a postoloprtského k Ohří, kterou překročuje mezi

²⁰⁾ Jsou to: Lipnice (8% Čsl.), Grünlas (6% Čsl.) v okrese loketském; Sv. Maří Pomocná (skoro 10% Čsl.), Habersbirk (7% Čsl.), Ves Literbachy (10% Čsl. a Königswarth (7% Čsl.) ve falknovském; ve Falknově n. O. bylo napočítáno 351 Čsl. a 9588 N., v Lokti jen 69 Čsl. (vedle 3660 N.). Menší počet Čechů (od 2 do 5% obyv.) jest usazen na Falknovsku a Loketsku ještě v těchto osadách: v Horním Částkově (2%), Littengrünü (3%) a Kaceřově (5%) u Chlumu sv. Maří; v Liboci (4%) a Kageravě (2%) u Kynšperku n. O.; odtud na východ v Kirchenbirku (3%); v Dolním Rychnově (3%) a Kytlicích (3%) u Falknova n. O.; ve Vintířově (3%) a Mnichově (4%) u Chodova.

²¹⁾ Bez vojenské posádky jest však Reichersdorf osadou německou (toliko 1% Čsl.).

²²⁾ Na mapě byla osada Karlín sloučena pro malou rozlehlost katastru s Dolní Jadruží.

²³⁾ Na mapě byla sloučena obec Hory s Olovím, v němž je jen 6% Čsl.

²⁴⁾ Na Karlovarsku jest usazen větší počet Čechů v Rybářích (380 Čsl., 9276 N., 24 Ž.), Drahovicích (2% Čsl.), Bohaticích (3% Čsl.), Tuhnicích (4% Čsl.), Dolních Dvorech (3% Čsl.) a sev. od Karl. Varů v Sadově (2% Čsl.). Na ostatním německém území západních Čech mají drobné české menšiny kromě osad, o nichž se již stala zmínka v souvislosti s národnostním rozhraním, tato větší místa: a) Tachov (162 Čsl., 6121 N., 16 Ž.), Heiligen (8% Čsl.) u Tachova, Jemnice (6% Čsl.) vých. od Tachova a Zlatý Potok na zemských hranicích jihozápadně od Tachova; b) Planá (2% Čsl.), Chodová Planá (2% Čsl.) a Dolní Jadruž (2% Čsl.), na mapě sloučená v jednu oblast s Karlínem; c) Strahov (5% Čsl.), Krasíkov (4% Čsl.) a nedaleká nepatrná osada Šipín jižně od Bezdrůžic; d) Ušovice (2% Čsl.) u Mariánských

Postoloprty a Lenešicemi, na to nad Lenešicemi obrací se na severovýchod k Třebenicům a mezi Litoměřicemi a Terezínem dosahuje Labe.

Po celé délce této hranice proniká český živel silnými menšinami hluboko do území německého, takže celý kraj od čáry Manětín—Kadaň—Chomutov—Jirkov na východ až k Labi za Ústím n. L., na sever k hranici státní a na jih po hranici národnostní jeví se na mapě silně smíšeným; v četných obcích nabyt český živel dokonce převahy nad německým. Jsme tu v kraji, v němž český národ v posledních 50 letech projevil největší expansi, díky především rychlé industrialisaci a ovšem svému většímu přírostu přirozenému v dobách minulých; v českých obcích při jazykové hranici — kromě obcí dříve Němci ovládaných — německých menšin téměř není.

Od Chlumu nad Manětínem, na jehož severním úpatí se rozkládá území čistě německé, jde jazykové rozhraní nejprve pod smíšenými obcemi Hrádkem (24% Čsl.) a Vysočany (11% Čsl.) na východ na řeku Střelu, pak po Střele na sever ke Kotanči (8% Čsl.)²⁵⁾, načež pod Rabštejnem odbočuje opět na východ k silně smíšené Hluboké (29% Čsl.); od Hrádku vine se nad Vysočany a Kotančí pás velkých českých menšin, a to ve Stvolnech (31% Čsl.), Rabštejně n. Str. (23% Čsl.) a Novém Dvoru (34% Čsl.), od nichž na sever v německém okolí jsou slabší minority v Radotíně (8% Čsl.) a Balkové (8% Čsl.); severně od Radotína má značnější českou menšinu město Chyšce (6% Čsl.).

Za Hlubokou posunula se národnostní hranice na sever tím, že se úplně počestil Kálec a většinou českými se staly Odlezly (nyní 62% Čsl.) a Přehořov (59% Čsl.), tento již v okrese jesenickém.²⁶⁾ Nyní jde od Hluboké pod smíšenou Žihlí (19% Čsl.) a nad českým P o t v o r o v e m k silně smíšené Vysoké Libyni (25% Čsl.), poněkud vybíhající do území českého. S Žihlí a Vysokou Libyní tvoří Pastuchovice (29% Čsl.) a Blatno (12% Čsl.) severně od Žihle a Podbořánky (26% Čsl.) se Žďárem (12% Čsl.) severně od Vysoké Libyně skupinu silně smíšených obcí, která na západě souvisí se skupinou rabštejnskou a na severu přechází v rozlehlé území slabších českých menšin kol Jesenic.

Lázní a Grafengrün (4% Čsl.), Lohhäuser (2% Čsl.) a Nové Mohelno (8% Čsl.) na zemských hranicích záp. od Mar. Lázní; e) Bečov n. T. (3% Čsl.) a u něho Přílezy (5% Čsl.); f) Matzelbach (5% Čsl.); g) Vojtanov (2% Čsl.) u Vildštejnu; h) Hirschenstand (3% Čsl.), Breitenbach (4% Čsl.), Zwittermühl (6% Čsl.), nepatrná smíšená osada Pila (10% Čsl.) a Halbmeil (12% Čsl.), Goldenhöhe (2% Čsl.) a město Jáchymov (188 Čsl. a 5.469 N.) na hranicích českosaských; ch) Sorgenthal (3% Čsl.) u Vejprtů.

²⁵⁾ Na mapě jsou Vysočany a Kotaně spojeny v jednu oblast.

²⁶⁾ Postup český na území smíšeném jest vedle příznivějšího vývoje českých obcí příčinou trvalého vzrůstu české kvoty v okrese manětínském z 57% v r. 1880 na 61.8% v r. 1910 a posléze na 64.2% v r. 1921.

Úzkým pásem německých obcí, jdoucích od Jesenic k jazykové hranici²⁷⁾, odděleno jest od skupiny žihelské silně smíšené území v ohbí nad českou Čistou, u níž se jazyková hranice obrací na sever. Bezprostředně nad Čistou leží z více než třetiny česká Zdeslav (36% Čsl.), za níž dostaly se v poslední době do českých rukou Václav²⁸⁾ (nyní 74% Čsl.) a severně od nich Řeřichy (54% Čsl.), obě obce dříve většinou německé. Tím se posunula jazyková hranice na západ k Velké Chmelištné (severně od Zdeslavě, 14% Čsl.) a Klečetnému (7% Čsl.), od něhož na západ leží smíšená Soseň (14% Čsl.).

Za Řeřichy jde národnostní rozhraní k smíšeným Pšovlkům, od nichž na západ na trati, vedoucí z Rakovníka do Jesenic a dále do Žlutic, leží neobyčejně silná česká menšina ve Švihově (41% Čsl.) a smíšený Oráčov (13% Čsl.).²⁹⁾ Z Pšovlků přicházíme po jazykové hranici do silně smíšeného městečka Kolečovic (38% Čsl.), k nimž se na západě přimykají smíšené osady Zderaz (11% Čsl.) a Heřmanov (19% Čsl.), a pak do smíšených Hořesedel (21% Čsl., severně od Kolečovic).

Ostatní část okresu jesenického jest proniknuta slabšími českými menšinami, které ve většině obcí jsou v síle mezi 5 a 10%, jen zřídka klesajíce pod tuto hranici, a přecházejí na sousední Podbořansko.³⁰⁾ Z tohoto prostředí pak vynikají smíšené obce severně od Jesenic, které s českými menšinami podél jižní hranice okresu podbořanského tvoří rozlehlou smíšenou oblast u města Kryr. Jejím středem jest velmi silná česká menšina v Černčicích (32% Čsl.) na trati plzeňskoduchcovské; jižně od Černčic leží Petrohrad (18% Čsl.), od Černčic na východ Bílenec (15% Čsl.) a Bukov (10% Čsl.), na sv. Strojetic (13% Čsl.), na sever Kryry (11% Čsl.); na západ pak vybíhá od Černčic dlouhý pruh smíšených osad, jež tvoří Mukoděly (15% Čsl.), Vidhostice (13% Čsl.), z jedné třetiny české osady Lužec (33% Čsl.), Drahonice (34% Čsl.) a osada Mlýnce (13% Čsl.) u městečka Lubence (6% Čsl.). Od Kryr na západ ležící Vroutek má velmi slabou českou menšinu (4% Čsl.), za ním však jest ještě smíšená obec

²⁷⁾ Tvoří je osady Kúzová, Nová Ves, Smrk, Tlestky, Drahouš a Kosbody.

²⁸⁾ K Václavům z jihu přiléhá malá osada Křekovice, jediná česká osada na Kralovicku s německou menšinou (13% N.).

²⁹⁾ Na mapě jest Švihov s Oráčovem spojen v jednu oblast.

³⁰⁾ Toto pásmo slabších českých menšin tvoří obce Malměřice (8% Čsl.), Stebno (5% Čsl.), Krty (7% Čsl.), Velečín (5% Čsl.) s Ostrovcem (toliko 3% Čsl.), město Jesenice (5% Čsl.), Chotěšov (5% Čsl.), Bedlno (8% Čsl.), Něm. Hořovice (9% Čsl.), Kolečov (8% Čsl.), Vrbice (7% Čsl.), Děkov (8% Čsl.) a Běsno (5% Čsl.); jen zcela málo Čechů se přihlásilo v severním cípu Jesenicka v Hokově (2% Čsl.), Nové Vsi (2% Čsl.), Vlkově (4% Čsl.) a v Malé Cernoci (již v okrese podbořanském, 3% Čsl.).

Dětaň (17% Čsl.), tvořící přechod k malé české menšině ve Valči (4% Čsl.).³¹⁾

Síla českých menšin na Jesenicku se ukázala v pravém světle teprve roku 1921, kdy se přihlásilo k československé národnosti v jesenickém okrese 17,7% obyv.

* * *

Za Hořesedly přechází jazyková hranice do severozápad. cípu okresu rakovnického k smíšenému Veclovu (15% Čsl.) a z třetiny českému Svojetínu (35% Čsl.), k němuž přiléhá smíšená Velká Černoc (20% Čsl.) v jižním koutě okresu žateckého. Odtud jde pak na severovýchod nad českým Janovem (3% N.) a nyní již většinou českým Kounovem (506 Čsl. a 457 N.), jímž dříve německé území vybíhalo do českého, načež od Kounova jde opět po hranici okresu žateckého vedle Nečemic (10% Čsl.), Třeskonic (9% Čsl.) a Tuchořic (13% Čsl.).

Od jazykové hranice na Žatecku táhnou se dvě pásma smíšených osad dovnitř německého jazykového území severozápadním směrem k Žatci, u něhož se spojují. Prvé pásmo vychází od Velké Černoce a Deštnice (14% Čsl., na jazykové hranici), jde podél hranice okresu podbořanského přes Želeč (13% Čsl.) a silně smíšenou osadu Lhotu (23% Čsl.) k městysu Měcholupům (18% Čsl.) a odtud přes Milčeves (13% Čsl.), silně smíšené Milošice (30% Čsl.) a Radíčeves (15% Čsl.) k Čeradicům (13% Čsl.) a Libočanům (s Hůrkami 19% Čsl.) na Ohři za Žatcem. Druhé pásmo začíná Tuchořicemi a zabírá na hranicích okresu postoloprtského Dubčany (14% Čsl.), Drahomysl (17% Čsl.), Stekník (20% Čsl.), Hradiště (11% Čsl.), Lišany (18% Čsl.), Dolejší Hůrky (10% Čsl.) a Selibice (21% Čsl.), pak před Žatcem na pravém břehu Ohře silně smíšené Trnovany (32% Čsl.) a Bezděkov (12% Čsl.) a na levém břehu Záluzice (14% Čsl.), Rybňany (toliko 5% Čsl.) a Tvršice (jen 8% Čsl.). Obě pásma obstupují skupinu německých obcí mezi Třeskonicemi a Žatcem, v nichž český živel jest mnohem slaběji zastoupen.³²⁾

Žatec, v němž bylo napočítáno 1820, t. j. 14% Čsl. a 13979 N., jest středem rozsáhlého smíšeného území, na němž české menšiny tvoří jednu desetinu až jednu pětinu obyvatelstva, jen zřídka překračující tuto mez; s českým krajem u Loun jest spojeno

³¹⁾ U Lubence jest usazen malý počet Čechů v Libyni (5% Čsl.) a Libkovicích (3% Čsl.), u Valče ve Velkém Hlavákově (3% Čsl.) a dále na západ uprostřed oblasti čistě německé jsou 2% Čsl. ve Vahanči.

³²⁾ Skupinu tu tvoří kromě jmenovaných Třeskonic osady Sádek (5% Čsl.), Líčkov (5% Čsl.), Kluček (6% Čsl.), Holedeč (9% Čsl.) s Holedečkem (6% Čsl.), Stránky (2% Čsl.), Veletice (4% Čsl.), Liběšice (4% Čsl.) a Dobříčany (4% Čsl.).

silnými českými minoritami na Postoloprtsku, o nichž bude dále řeč. Severně od Žatce na levém břehu Ohře jsou ještě smíšené Staňkovice (11% Čsl.) a Velichov (20% Čsl.), za nímž na Ohři jest malá osada Záhoří, která, majíc nyní po prvé českou většinu (34 Čsl. a 27 N.), tvoří malý **český ostrůvek**³³⁾ u Žatce; severně od Velichova jsou ještě smíšené Žiželice (15% Čsl.).

Smíšené území u Žatce jest krajem, v němž český lid odolával nejdéle germanizační záplavě doby pobělohorské; ještě roku 1829 připomínají se u Žatce 4 smíšené vsi: Bezděkov, Rybňany, Velichov a Záhoří, avšak již roku 1850 považuje Jireček český jazyk v nich za zaniklý.³⁴⁾

* * *

Od Žatce pronikají pak hluboko do německého území tři pásma smíšených obcí, a to jihozápadním směrem na Podbořansko, západním na Kadaňsko a severozápadním k Březnu na Chomutovsku.

Prvé pásmo navazuje na české menšiny v Milčevsi a Radíčevsi i v Čeradicích. S nimi souvisí silně smíšené osady v severozápadním koutě podbořanského okresu Železná³⁵⁾ (19% Čsl.), pod Měcholupy Sýrovice (24% Čsl.) u Pšova, Neprobylce (19% Čsl.) a Oploty (32% Čsl.); k nim se přimykají Mory (22% Čsl.) u Šir. Třebčic, Zlovědice (11% Čsl.) Kaštice (11% Čsl.), Dolánky (15% Čsl.) a silně smíšené Vysoké Třebušice (mezi Třebčicemi a Pšovem, 23% Čsl.). Pásmo končí Podbořany (457 Čsl. vedle 2798 N.), Letovem (13% Čsl.) a malým městem Blšany (téměř 10% Čsl.), od smíšené skupiny kryrské jsouc odděleno slabšími českými menšinami ve Valově (5% Čsl.), Očihově (9% Čsl.) a Očihovci (5% Čsl.).³⁶⁾

Osamělá jest silná česká menšina v Brodech (22% Čsl.) severozápadně od čistě německého města Buškovice; městečko Nepomyšl (jihozápadně od Podbořan) má již jen 4% Čsl.

Pruhem slabších českých menšin (od 5 do 10%), jdoucím od Ohře za Libočany na jihozápad přes Široké Třebčice až ke Krásnému Dvoru u Podbořan³⁷⁾, jest odděleno od pásma pod-

³³⁾ Pro nepatrnost osady nemohl býti na mapě zakreslen.

³⁴⁾ Srv. Jos. Jireček, Národopisný přehled království Českého, str. 4.

³⁵⁾ Sousední Libořice mají 9% Čsl., Pšov jen 3% Čsl.

³⁶⁾ Mezi Blšany a Želčí jsou ještě dvě smíšené osady: Soběchleby (14% Čsl.) a Cárka (16% Čsl.); mezi nimi leží čistě německá Siřem.

³⁷⁾ Tento pruh začíná za Libočany osadami Novým Sedlem (9% Čsl.) a Břežany (9% Čsl.) na Ohři, odtud jde přes čistě německé Žabokliky na jih k Sedčicům (6% Čsl.), Větrušicům (7% Čsl.) a Kličinu (6% Čsl.), pak na jihozápad přes Čejkovice (7% Čsl.) a Kněžice (8% Čsl.) k Širokým Třebčicím (9% Čsl.) a Něm. Třebčicím (6% Čsl.) a končí Chotěbudicemi (5% Čsl.), Chraštany (7% Čsl.) a Krásným Dvorem (7% Čsl.); mezi Krásným Dvorem a Širokými Třebčicemi jest ryze německá Veliká Ves.

bořanského druhého smíšené pásmo, jež ze západního cípu žateckého okresu se táhne nad potokem Hlincem v jižní části okresu kadaňského. Začíná na Ohři Soběsuky (12% Čsl.), k nimž se připojuje v žateckém okrese malá skupina drobných smíšených osad, sestávající z Roztyl (18% Čsl.), Chudeřina (13% Čsl.), Chbanů (jen 9% Čsl.), silně smíšených Přeskaků (38% Čsl.), Vikletic (10% Čsl.) a Vadkovic (14% Čsl.); jejím pokračováním jest pak smíšená oblast kolem Pětipsů (13% Čsl.), k níž náleží ještě Malé Krhovice (15% Čsl.), Dolany (13% Čsl.) a silně smíšené Poláky (28% Čsl.) i Hořenice (27% Čsl.) severně od Pětipsů, jakož i Račetice (19% Čsl.) a Vitčice³⁸⁾ (15% Čsl.) jižně od nich. Za Pětipsy přechází toto pásmo v drobné menšiny kolem malých měst Vilémova (3% Čsl.), Radonic (4% Čsl.) a Mašťova (3% Čsl.). Od pozadí těchto menšin se ostře odráží malý **český ostrůvek**, jež tvoří malá osada Zahořany (67 Čsl. a 29 N.) u Vilémova a větší české menšiny ve Vintířově (přes 10% Čsl.) a v malé osadě Vojníně (11% Čsl.) u Radonic.³⁹⁾

Od skupiny pětipeské jsou úzkým pruhem německých obcí oděleny české menšiny kolem Kadaně. Město Kadaň samo čítá 469 Čsl. vedle 7574 N., v jeho okolí jsou drobné smíšené osady Rokle (11% Čsl.), Úhošť (13% Čsl.), Vrchnice (16% Čsl.), jež při posledních sčítáních rakouských měla českou většinu, tvoříc tak český ostrůvek u Kadaně, a Lužice (14% Čsl.) u Čachovic. Kromě nich jest kolem Kadaně několik drobných českých minorit;⁴⁰⁾ značnou českou menšinu (6% Čsl.) má také město Pruněřov (severozápadně od Kadaně), za nímž se již prostírá území čistě německé.

Třetí pásmo českých menšin, jdoucí ke Březnu v okrese chomutovském, začíná osadou Přívlaky (13% Čsl.) na levém břehu Ohře za Stroupčí (9% Čsl.), přechází pak do údolí potoka březenského, v němž jsou před Březnem smíšené obce Holetic (15% Čsl.)⁴¹⁾ a Střezov (16% Čsl.), za Březnem pak, v němž je 6% Čsl., jsou smíšené Brany (12% Čsl.). Velmi slabou českou menšinu nacházíme za Brany ještě v Ahníkově (3% Čsl.) u Nēm. Kralup.

* * *

³⁸⁾ Na mapě jsou Vitčice spojeny v jednu oblast s Německými a Širokými Třebčicemi.

³⁹⁾ Tyto drobné české minority nacházejí se ve Vidolicích (5% Čsl.), Blově (7% Čsl.), Miřeticích u Vintířova (4% Čsl.), Radechově (2% Čsl.) a Háji (4% Čsl.). Zahořany jako ostrůvek byly na mapě vyznačeny, avšak plocha tohoto ostrůvku byla o něco zvětšena, aby byl patrný.

⁴⁰⁾ Víc než 2% Čsl. žije kolem Kadaně v Kad. Jeseni (3% Čsl.), Zásadě (5% Čsl.), Bystřici (3% Čsl.), Prahlech (6% Čsl.), Přezeticích (8% Čsl.), Tušimicích (6% Čsl.), Čachovicích (3% Čsl.), Chudenicích (2% Čsl.) a Čermníkách (8% Čsl.) na Ohři.

⁴¹⁾ Mezi Holeticemi a smíšenými Žiželicemi leží na Chomutovském potoce Denětice (6% Čsl.) a Hořetice (8% Čsl.) a u nich nepatrný počet Čechů v Hrušovanech (2% Čsl.) a Vysočanech (2% Čsl.).

Jak bylo řečeno, české menšiny v okolí Žatce jsou pokračováním mocných českých menšin na Postoloprtsku. Silně smíšené území na pravém břehu Ohře začíná na jazykové hranici Lipnem⁴²⁾ (28% Čsl.), sv. od Tuchořic. Z Lipna jde národnostní rozhraní k Lipenci (39% Čsl.) a k Malnicím (44% Čsl.); od nich na západ leží na pravém břehu Ohře smíšené Strkovic (26% Čsl.), Mradice (31% Čsl.) a Skupice (40% Čsl.), na levém Levonice (32% Čsl.). Z Malnic přicházíme do Března (mezi Louny a Postoloprty), v němž dřívější česká menšina se změnila ve většinu (63% Čsl.); tím se posunula jazyková hranice k samotným Postoloprťům (1354 Čsl. a 1970 N.)⁴³⁾ ležícím již na levém břehu Ohře.

Od Ohře táhne se pak po celé délce národnostní hranice až k Labi rozlehlé území s českými menšinami, které spojují český ostrov hnědouhelné pánve podkrušnohorské se souvislým územím českým; přerušeno jest pouze úzkým pruhem německých obcí v horském pásmu Středohoří na rozhraní okresu bílinského a lovosického. České menšiny tohoto území jsou většinou v síle od 10 do 20%, mezi nimi však vyniká několik pruhů a skupin silných českých minorit, k nimž náleží víc než čtvrtina, ba i víc než třetina přítomného obyvatelstva.

V okrese postoloprtském na levém břehu Ohře připojují se nejprve k smíšenému území žateckému obce ležící v údolí potoka Chomutovského, v nichž české menšiny nepřevyšují 20%; jsou to (počínaje od Postoloprty): Seletice (10% Čsl.), Seménkovice (19% Čsl.), Bitozevy (14% Čsl.) a Tatinná (20% Čsl.), za níž jsou dvě obce se slabými menšinami: Nehasice (5% Čsl.) a Minice (9% Čsl.), načež následuje za ryze německými Truzenicemi smíšená Velemyšleves (13% Čsl.), kterou smíšené území v tomto kraji končí. Nad těmito obcemi táhne se pak směrem k Havraní na Mostecku pruh silně smíšených obcí, kde následují za sebou Rvenice (nejblíže u Postoloprty, 35% Čsl.), Vidovle (37% Čsl.), Blažim (33% Čsl.) a Moravěves (23% Čsl.) u Havraně. Souběžně s ním běží pruh slabších minorit, jež začíná na jazykové hranici obcí Vrbkou (sev. od Postoloprty 8% Čsl.) a jde přes Výskov (13% Čsl.) a Trískolupy (17% Čsl.) k Volevčicům (11% Čsl.) u Bečova a Poleradům (15% Čsl.), za nimiž přechází ve smíšenou skupinu havraňskou.⁴⁴⁾

Za Vrbkou obrací se národnostní rozhraní nad čistě českými Lenešicemi, které v polovině minulého století platily za obec smíšenou, na severovýchod. Na ohbí jazykové hranice nad

⁴²⁾ Východně od Lipna leží již mezi českými obcemi Hořany, které ještě r. 1880 byly německým ostrůvkem; nyní jsou již úplně počestěny.

⁴³⁾ Bez vojska mají Postoloprty 1231 Čsl. a 1954 N.

⁴⁴⁾ Ke skupině havraňské náleží obce Koporeč (20% Čsl.), Lišnice (17% Čsl.), Nemilkov (20% Čsl.), Havraň (15% Čsl.), Saběnice (14% Čsl.) a Bylany (17% Čsl.), za nimiž slabší menšinu má Vysoké Březno (6% Čsl.), které spojuje skupinu havraňskou se strupčickou.

Lenešicemi leží ze dvou pětín česká obec Břvany (40% Čsl.). Za nimi šla dříve národnostní hranice pod Ranou, která až do převratu byla v německých rukou, ačkoli již od r. 1890 většina jejího obyvatelstva byla česká; nyní má Raná 29% ní německou menšinu. Severně od ní pak nabyt český živel převahy v Odolicích (67% Čsl.), obklopených obcemi většinou německými.

Ode Břvan a Rané pronikají na severozápad silné české menšiny až k Mostu. Za Břvany jest silně smíšená obec Počeradý (38% Čsl.), u Rané na jazykové hranici z jedné třetiny české osady Hrádek (32% Čsl.) a sev. od něho Milá (37% Čsl.), z nich pak přicházíme na sz. do Bečova (25% Čsl.). Za Bečovem jest **českým ostrůvkem** osada Stránce (56% Čsl.), od níž na jz. jsou silné české menšiny v Kamenné Vodě (38% Čsl.) a v Židovicích (23% Čsl.), a na sv. v Korozlukách (25% Čsl.).⁴⁵⁾ Jejich pokračováním na sz. jest silná česká menšina ve Vtelně (30% Čsl.), od něhož na západ táhne se nad skupinou havraňskou pásmo silných českých menšin ve Skyřicích (29% Čsl.), Velebudicích (35% Čsl.), téměř z poloviny českých Čepirohách (47% Čsl.) a Vršanech (45% Čsl.) u Slatinic (majících jen 11% Čsl.). Za Vtelnem přicházíme již do smíšené oblasti mostecké, o níž bude řeč dále.

Od vzdušné čáry Raná—Bečov—Vtelno na východ šíří se opět území slabších českých menšin, jež dosahují větší síly jen v jihovýchodním cípu bílinského okresu při národnostním rozhraní. Vých. od Rané leží na jazykové hranici Mnichov (11% Čsl.) a Charvatce (19% Čsl.), od nich a Odolic na sever prostírá se smíšená skupina kol Kozlů, k níž náleží Sinutec (19% Čsl.) a Bělušice⁴⁶⁾ (20% Čsl.) v sousedství Odolic, dále na sever Jablonec (18% Čsl.), Hořenec (10% Čsl.), Kozly (18% Čsl.), Skršín (15% Čsl.) a nad Kozly osada Chrámce (21% Čsl.).

Za Charvatci jde jazyková hranice k Hnojnicí, v níž se dřívější německá většina změnila v slabou většinu českou (125 Čsl. a 120 N.), načež se obrací na sever, obstupujíc záliv českých obcí, které od Třebívlic (2% N.) vnikají do území německého. Nad Hnojnicí jest na jazykovém rozhraní již z jedné třetiny česká osada Židovice (34% Čsl.), od ní na sz. jest smíšená Libčeves (25% Čsl.) s blízkými Všechlapy (26% Čsl.) a Lahovicemi (17% Čsl.), na sever na jazykové hranici Želkovic (27% Čsl.) a za nimi méně již smíšené Řisuty (11% Čsl.). K menšině libčevské se přimýká na sz. silná česká menšina v Měrunicích (21% Čsl.), jejímž pokračováním jsou menšiny ve smíšených obcích při potoce měrunickém v Žichově (17% Čsl.), Dobřeticích (16% Čsl.) a Lužicích (16% Čsl.), jakož i menšiny v zemědělských osadách hornatého

⁴⁵⁾ Osada Zaječice mezi Korozluky a Bečovem má jen 15% Čsl., Sedlec mezi Korozluky a Vtelnem pouze 4% Čsl.

⁴⁶⁾ Mezi Bělušicemi a Bečovem ležící Bedřichův Světec má jen 6% Čsl.

terénu jižně od Bíliny.⁴⁷⁾ V hornatém pásmu českého Středohoří podél okresních hranic až za Milešovku žije jen nepatrný počet Čechů; rovněž slabé jsou menšiny v údolí potoka Lukovského, tekoucího k Radovesicům a Bílině.⁴⁸⁾

Za Želkovicemi přechází jazyková hranice do okresu lovosického, odbočujíc k silně smíšené Leské (38% Čsl.), mezi Leskou a českou obcí Starým (9% N.) jde na sever ke Skalici (11% Čsl.), načež obemykajíc z poloviny německou Děkovku⁴⁹⁾ (32 Čsl. a 31 N.), jíž český záliv od Třebívlic vniká nejdále na sever, jde na jih k Pnětlukům (19% Čsl.) a k Obřicům (16% Čsl.). Zde vstupujeme do rozsáhlého smíšeného území, na němž o mnohé obce veden jest po desetiletí houževnatý zápas mezi Čechy a Němci. Od Obřic na jih jsou Podsedice, jež se zdářilo udržeti v českých rukou, ač r. 1900 byla v obci napočítána většina Němců; nyní dosahuje německá menšina jen 18%. Za Podsedicemi na jv. přicházíme do Dlažkovic, které čítajíce 112 Čsl. a 135 N., tvoří **německý ostrov**. Do převratu rostly nebezpečně německé menšiny v Kololči a Třebenicích, nad nimiž prochází jazyková hranice v oblouku od Obřic; Kololeč má nyní 24%, Třebenice jen 14% Němců. Nad Kololčí jest již většinou německá obec Teplá (s Dřínkem 14% Čsl.). Za Teplou v německém území jest smíšená Vlastislav (21% Čsl.), k níž náleží malá osada Skalka, která má 50 Čsl. a 22 N., jest **českým ostrůvkem** nad Třebenicemi; sv. od Skalky leží Sutom se 7% ní českou menšinou.

V kraji mezi Třebenicemi a Lovosicemi přineslo poslední sčítání velké přesuny v poměru obou národností ve prospěch český.⁵⁰⁾ Malé většiny bylo docíleno v Jenčicích u Třebenic (172 Čsl. a 168 N.), dříve německých, a silně vzrostla česká menšina v Košťálově (na 36%) a v Čížkovicích (44% Čsl.). U Čížkovic nabyt český živel většiny ve třech obcích: v Želechovicích (nyní 68% Čsl.), Siřejovicích (nyní 77% Čsl.) a v Sulejovicích (nyní 54% Čsl.). Získáním těchto obcí se posunula jazyková hranice až ke Vchynicím, z víc než dvou pětín české (43% Čsl.), a k Lovosicům, které nyní čítají již 1492 (30%) Čsl. vedle 3440 N.

⁴⁷⁾ Jsou to osady Chouč (jen 5% Čsl.), Mirošovice (18% Čsl.), Tvrdín (8% Čsl.), Mrzlíce (13% Čsl.), Hrobčice (15% Čsl.), Kučlín (7% Čsl.), Razice (12% Čsl.) a silně smíšený Hetov (29% Čsl.).

⁴⁸⁾ Při východních hranicích bílinského okresu následují za sebou ve Středohoří tyto obce s nepatrnými českými menšinami: Cerv. Újezd (3% Čsl.), Dřevce (ryze něm.), Lukov (3% Čsl.), Černčice (ryze něm.) a na potoku Lukovském Štěpánov (4% Čsl.), Dříněk (3% Čsl.) a Radovesice (8% Čsl.).

⁴⁹⁾ Při dřívějších sčítáních byla Děkovka velkou většinou německá; nad Děkovkou mají malou českou menšinu Mrsklesy (6% Čsl.); Lipá a Lhota, ležící dále na sever, jsou ryze německé. Jižně od Děkovky ležící česká obec Chrástany má 2% N.

⁵⁰⁾ V celém lovosickém okrese stouplo procento českého obyvatelstva od r. 1880 do r. 1910 z 27.6% na 30.9%, r. 1921 pak na 45.6%.

Lovosice jsou střediskem rozsáhlého silně smíšeného území, šířícího se polokruhem od Mrskles podél hlavního hřbetu Středohoří až na pravý břeh labský, kde se spojuje se smíšenými obcemi u Litoměřic. V nejbližším sousedství Vchynice jsou téměř v poloviny české Radostice (46% Čsl.), mezi nimi a Sutomí leží Boreč (24% Čsl.), od ní na sever Režný Újezd (20% Čsl.), Bílinka (23% Čsl.) a ze dvou pětín české Března (41% Čsl.). Od Března vybíhá smíšené území na západ Medvědicemi (13% Čsl.), obklopenými již osadami ryze německými (Lipou, Kocourkovem, Pálčí). Z Března a Bílinky pronikají české menšiny na sever do Velemína (12% Čsl.), od něhož na západ⁵¹⁾ pod Milešovkou leží Mlýnce (7% Čsl.) a městečko Milešov (10% Čsl.), nad Velemínem pak jsou silné české menšiny v Bílém Újezdě (23% Čsl.) a Chotiměři (26% Čsl.). Od Chotiměře postupuje smíšené pásmo úzkým pruhem dále na sever přes Dobkovic⁵²⁾ (17% Čsl.) a Kletečnou (13% Čsl.), za níž se připojuje k příčnému smíšenému pásmu, jdoucím od Rtně na Bílině k Labi. V labském údolí za Lovosicemi leží nejprve Lhotka n. L. (24% Čsl.), za ní Malé Žernoseky (22% Čsl.) a naproti nim na pravém břehu Velké Žernoseky (25% Čsl.), za nimiž na témž břehu jsou ještě smíšené Libochovany⁵³⁾ (14% Čsl.), od nich přes Řepnici (6% Čsl.) vniká silnější český živel do Kamýku (10% Čsl.).

Od území ryze českého jsou odděleny Lovosice jediné Lukavcem, téměř již z poloviny českým (47% Čsl.), od něhož jde jazyková hranice k Prosmykám (19% Čsl.) na Labi, naproti nimž a Lovosicům leží na pravém břehu labském na rovině pod Radobylem silně smíšené Pišťany (22% Čsl.) a Zahořovice (26% Čsl.). Poslední většinou německá obec na levém břehu labském jsou Něm. Mlékojedy, nyní již z jedné třetiny české (33% Čsl.). Od nich vybíhalo německé území do českého Terezínem, jenž se po převratu dostal do českých rukou; r. 1921 byla v občanském obyvatelstvu 17%ní německá menšina.⁵⁴⁾

3. Hnědouhelná pánev podkrušnohorská.

Souběžně s národnostní hranicí mezi Ohří a Labem postupuje rozsáhlé silně smíšené území v hnědouhelné pánvi pod Krušnými horami podél Bíliny.

Vznik velkého českého jazykového ostrova, několika drobných ostrůvků a silných českých menšin v tomto kraji jest nej-

⁵¹⁾ Na východ pod Lovosem leží německá obec Oparno (jen 3% Čsl.).

⁵²⁾ Na západ od Dobkovic jest čistě německá Hrušovka a za ní malá osada Zbožná sev. od Bílého Újezda, 8% Čsl.

⁵³⁾ Naproti Libochovanům na levém břehu ležící Prackovice n. L. mají jen 5%, Litochovice, jižně od nich, pouze 4% Čsl.

⁵⁴⁾ S vojenskou posádkou bylo napočítáno v Terezíně 5135 Čsl. a 1069 N., bez ní 2740 Čsl. a 581 N.

významnější zjev národnostního vývoje českých zemí posledních desetiletí. Rychlý rozvoj těžby uhelné a kvapný vzrůst průmyslových závodů vyvolal velký příliv dělnictva z českých krajů, které se usazovalo nejprve kolem Mostu, Duchcova a Bíliny a později pak i dále na východ na Teplicku a Ústecku, i na západ směrem k Jirkovu a Chomutovu. Jak rychle tu přibývalo Čechů, ukazují nejlépe tato data:

okres:	Z 1000 obyvatelů bylo českého obcovacího jazyka, resp. československé národnosti:				
	1880	1890	1900	1910	1921
Most	137	256	313	278	465
Duchcov	155	169	211	307	421
Horní Litvínov	10	41	253	248	371
Bílina	68	84	112	192	341
Teplice-Šanov	52	61	104	129	227
Chabařovice	15	5	10	61	196
Ústí n. L.	19	20	14	54	166
Jirkov	19	12	32	52	124
Chomutov	28	18	17	18	72

Roku 1880 byla v hnědouhelné pánvi zjištěna česká většina toliko v Souši u Mostu; nyní jest v ní již 32 osad většinou českých. Z nich 27 tvoří mezi městy Mostem, Horním Litvínovem, Duchcovem a Bílinou souvislý **český ostrov**, který začíná Třebušicemi západně od Mostu, jde přes Souš na sever k Dolnímu Jiřetínu, pak se obrací na východ, táhne se mezi Mostem a Litvínovem přes Záluží, Kopisty, Lom a Libkovic k Duchcovu, před nímž se zužuje, u Ledvic se opět rozšiřuje až k Bílině, u níž Kaňkovem vniká hluboko do území německého, načež za Hostomicemi osadou Dolánky končí na hranici okresu teplického.

Smíšené území podkrušnohorské začíná na západě již u Chomutova. Velký průmysl a železnice vytvořily pozoruhodné české menšiny v Chomutově (s osadami Kamencovnou a Michanicemi: 1889 Čsl. a 18.245 N.) a jeho předměstských obcích Horní Vsi (640 Čsl. a 6141 N.), s Chomutovem splývající, a ve Spořicích (9% Čsl.); menšina spořická spojuje Chomutov se smíšenými obcemi u Března. Na východní a severní straně přiléhají k Chomutovu sice jen nepatrné české menšiny v Otvicích (2% Čsl.) a Údlicích (3% Čsl.), až k Údlicům však sahá skupina smíšených obcí v jv. cípu jirkovského okresu, jež jest pokračováním českých menšin skupiny havraňské a ostatních smíšených obcí na jižním Mostecku⁵⁵⁾: náleží k ní Pesvice (sev. od Údlic, 10% Čsl.), Okořín (11% Čsl.), Všestudy

⁵⁵⁾ U Údlic jsou pozoruhodné české menšiny ve Všehrdech (10% Čsl.), v Nezabylicích (7% Čsl.), v Bílencích (9% Čsl.) a drobná v Hořenicích (4% Čsl.).

(jen 8% Čsl.), Hošnice (17% Čsl.), Malé Březno (11% Čsl.), Strupčice (18% Čsl.), Vrskmaň (13% Čsl.) a Zaječice (15% Čsl.).

Od Jirkova⁵⁶⁾ začíná již silně smíšené území vlastní hnědouhelné pánve podkrušnohorské, kde jádro českého obyvatelstva vytvořili horníci. Z jirkovského okresu náleží k němu Nové Sedlo n. B. (31% Čsl.), Holešice (30% Čsl.), město Ervěnice (33% Čsl.) na Bílině a Dřínov (21% Čsl.), u něhož slabší menšinu mají Kundračice (9% Čsl.). Odtud přechází do mosteckého okresu, při jehož západní hranici jest český i německý živel téměř stejně silný: v Komořanech a Hořanech mají slabou převahu Němci (v obou 46% Čsl.), v Třebušicích, ležících mezi nimi, Češi (54% Čsl.). Odtud přicházíme do Souše, nejčeštější to obce celé pánve (jen 17% Němců), bezprostředně u Mostu. Most sám jest z jedné třetiny český (8802 Čsl. a 17014 N.), v jeho nejbližším sousedství jsou na sv. Střimice (38% Čsl.) a na jv. Rudolice n. B., které, majíce již českou většinu (57% Čsl.), jsou **českým ostrůvkem**; jeho pokračováním jest silně smíšená skupina obrnická, skládající se z Chanova (37% Čsl.), Obrnic (42% Čsl.), Patokryj (41% Čsl.) a Svinčic (28% Čsl., vých. od Patokryj); blízkým Vtelnem souvisí skupina obrnická s pásmem silných českých menšin, jdoucích od Rané.

Severně od Mostu zakotvil český živel pevně v městě Kopistech, téměř ze tří čtvrtin českých (73% Čsl.); většinou české jsou také všechny osady spojené s Kopisty v jednu místní obec: Pařidla (242 Čsl., 241 N.), Pláň (69% Čsl.), Konobře (66% Čsl.) a nejdále na sever ležící Růžodol (75% Čsl.). Po Souši stal se nejdříve (již při sčítání r. 1890) většinou českým Dolní Jiřetín (66% Čsl.), z něho proniká český živel do Čtrnácti Dvorců (24% Čsl.) s ním souvisejících a za nimi do Horního Jiřetína⁵⁷⁾ (jen 11% Čsl.). Nyní jest po Souši nejčeštější obcí v hnědouhelné pánvi Záluží (76% Čsl.), sv. od Dolního Jiřetína.

Nad Zálužím a Růžodolem náleží k českému ostrovu osady Lipětín (57% Čsl.), Dolní Litvínov (51% Čsl.) a Louka⁵⁸⁾ (50% Čsl., 48% N.). S Dolním Litvínovem místně souvisí již většinou německé město Horní Litvínov⁵⁹⁾

⁵⁶⁾ V Jirkově bylo (bez osad) 130 (3% Čsl.) vedle 4535 N.; mezi Jirkovem a Novým Sedlem n. B. ležící osada Kyjice má 9% Čsl., sev. od Jirkova jest nepatrný počet Čechů v Červ. Hrádku (2% Čsl.) a Drmalech (3% Čsl.).

⁵⁷⁾ Nad Horní Jiřetín proniká český živel již jen slabými českými menšinami v Janově (4% Čsl.) a Hamru (8% Čsl.), v pohraničních obcích na hřbetě krušnohorském pak Čechů již téměř není. Od Horního Jiřetína na západ leží ještě smíšená osada Černice (13% Čsl.), která na mapce byla spojena v jednu oblast s Albrechticemi (2% Čsl.) a Jezeřím (5% Čsl.).

⁵⁸⁾ Na mapce není Louka zakreslena; leží uprostřed mezi Dolním Litvínovem a Lomem.

⁵⁹⁾ Nad Horním Litvínovem mají jen nepatrné české menšiny Rauschengrund a Schönbach.

(1921, t. j. 21% Čsl. a 7287 N.) a téměř z poloviny česká osada Chudeřín (46% Čsl.). Východně od Horního Litvínova vyrostl koncem minulého století v krátké době Lom u Mostu z malé vesnice ve velkou hornickou obec, v níž nabyt český živel rozhodně převahy; nyní čítá 6018 (69% Čsl.) a 2698 N.

Za Růžodolem překročujeme hranici okresu duchcovského a přicházíme do Mariánských Radčic (15% Čsl.), obklopených územím obcí většinou českých,⁶⁰⁾ a odtud do Libkovic (64% Čsl.), od nichž Hrdlovkou (65% Čsl.) a Novou Vsí (64% Čsl.) zasahuje český ostrov až k městu Oseku, v němž Němci udrželi si ještě slabou majoritu (bez osad: 2375 (46%) Čsl. a 2780 N.); blízký Dolní Háj čítá 35% Čsl. Tentýž poměr mezi českou a německou národností jako v Oseku jest také v městě Duchcově (5978, t. j. 48% Čsl. a 6324 N.). Nad Osekem a Duchcovem táhne se podél Krušných hor od Lomu velmi úzký pás smíšených osad s českými menšinami nepřevyšujícími 20%; začíná Ladungem (sev. od Lomu, 19% Čsl.), zabírá Rýzmburk (16% Čsl.) a Horní Háj (sev. od Oseka, 14% Čsl.), jde pak přes Hegeholz (18% Čsl.) a Katzen Dorf (jen 6% Čsl.) na Jeníkov (18% Čsl.) a končí německou Lahostí (necelých 5% Čsl.) nad Duchcovem na hranici teplického okresu; menšina jeníkovská spojuje s Duchcovem smíšenou skupinu kol Hrobu a Košťan.

Za Libkovicemi se český ostrov zužuje, — nepatrnou většinou česká jest tu jen osada Liptice (378 Čsl. a 371 N.); za Lipticemi se opět mezi Duchcovem a Bílinou rozšiřuje, českou většinu tu mají město Ledvice (58% Čsl.), obce Břežánky (68% Čsl.) a Chudeřice (56% Čsl.)⁶¹⁾; od Břežánek vybíhá český ostrov hluboko na jih malou osadou Kaňkovem (52% Čsl.). Město Bílina samo jest téměř ze dvou pětín české (2822, t. j. 36% Čsl. a 5044 N.); mezi ním a Mostem táhnou se paralelně dva pásy smíšených osad: od Břežánek podél hranice českého ostrova podkrušnohorského k Střimicům a Mostu následují postupně za sebou Břešťany (14% Čsl.), Jenišův Újezd (22% Čsl.) a Braňany (31% Čsl.), od města Bíliny pak proti toku řeky Bíliny nejprve osada Újezd (35% Čsl.), v ohbí Bíliny Liběšice (13% Čsl.), dále na západ proti jejímu toku Zelenice (21% Čsl.) a České Zlatníky (18% Čsl.) u Obrnic. Toto pásmo smíšených obcí souvisí s českými menšinami v zemědělských obcích hornatého území jižně od Bíliny.

Za Chudeřicemi leží na Bílině jen slabou většinou české Chotějovice (53% Čsl.) u Světce, v němž český živel nemá daleko do poloviny (45% Čsl.); jižně od Světce jest slabou

⁶⁰⁾ Od většinou německých obcí okresu bílinského jest oddělena katastrem obce libkovičské.

⁶¹⁾ Není zakreslena ani na mapce hnědouhelné pánve; jest ji umístiti mezi Břežánkami a Chotěvkou.

většinou česká osada Chotovenka (53% Čsl.), za ní z poloviny české Lyskovice (151 Čsl. a 153 N.) a od nich na východ ze dvou pětín česká osada Štrbice (39% Čsl.).

Z Chotějovic přicházíme podél Bíliny do městečka Hostomic s 62% Čsl., mezi nímž a Duchcovem má českou většinu osada Želénky (60% Čsl.). K Želénkám a Hostomicům přiléhají na severu velké české menšiny v Křemýži (28% Čsl.), Pňovičkách (38% Čsl.), Zabušaněch (28% Čsl.), Všechlapech (27% Čsl.) a za nimi v Štěrbině (29% Čsl.) a Strakách (17% Čsl.).

Za Hostomicemi končí český ostrov osadami Němečky (51% Čsl.) a Dolánky (61% Čsl.), od nichž táhne se pruh smíšených obcí s českými menšinami jen výjimečně převyšujícími 20% na jihovýchod k Milešovce, obsahující osady Úpoř u Němeček (11% Čsl.), Pohradice (15% Čsl.), Lhenice (jen 8% Čsl.), Bukovice (14% Čsl.), Mošnov (26% Čsl.), Hlince (13% Čsl.), a Kostomlaty p. M. (14% Čsl.).⁶²⁾

Z Duchcovska a Bílinska šíří se smíšené území na východ do okresu teplického a zabírá ho kromě nejsevernějšího a nejjižnějšího okraje téměř celý.

K menšině křemýžské se připojuje mocná česká menšina v Kladrubech⁶³⁾ (39% Čsl.), odtud přes Prasetice (26% Čsl.) dostáváme se do Teplice - Šanova (4406, t. j. 16% Čsl. a 22.489 N.), které spolu s Trnovany (4067, t. j. 27% Čsl. a 10.578 N.) jsou střediskem mohutných českých menšin v obcích rychle rostoucích. Mezi Teplicemi a Duchcovem leží silně smíšené Řetenice (30% Čsl.), s Teplicemi souvisící, a Hudcov (27% Čsl.) u Lahoště, z Řetenic přicházíme na západ do Malého Újezda (28% Čsl.), který s Teplicemi spojuje silně smíšené území u Košťan a Hrobu. V Košťanech (za Malým Újezdem), jejichž rozsáhlý katastr sahá na severu až ke státní hranici,⁶⁴⁾ nabyl český živel malé převahy (2638 Čsl. a 2496 N.); od Košťan leží na západ smíšená osada Grundmühlen (23% Čsl.) a město Hrob (23% Čsl.),⁶⁵⁾ na jihozápad mocná česká menšina ve Verneřicích (43% Čsl.) a na jih silně smíšený Oldřichov (29% Čsl.), který menšinou jeníkovskou souvisí s Duchcovem a Osekem.

⁶²⁾ Od skupiny smíšených obcí jižně od Bíliny jsou odděleny německými obcemi podél potoka Lukovského.

⁶³⁾ Osada Nová Ves, severozápadně od Kladrub, s nimi jednu místní obec tvořící, má jen 8% Čsl.

⁶⁴⁾ V celé místní obci košťanské, k níž vedle Košťan patří také osada Grundmühlen s 23% Čsl., mají však Němci nepatrnou většinu (2709 Čsl. a 2729 N.), na mapě byl jako v jiných případech katastr rozdělen poměrně podle velikosti obou osad.

⁶⁵⁾ Ve Střelné severozápadně od Košťan jest 8% Čsl., v Křižanově u Hrobu 10% Čsl. V německých obcích v Krušných horách nad Hrobem a Košťany žije jen nemnoho Čechů v Mikulově (2% Čsl.), Novém Městě (5% Čsl.) a v Moldavě (5% Čsl.).

Silnými českými menšinami jest proniknuto celé prostranství mezi Teplicemi a Krušnými horami. Sv. od Košťan ležící Mstišov má 24% Čsl., za ním Cukmantl 34% Čsl., nad Cukmantlem Bystřice 28% Čsl. a Běhánky přímo pod Krušnými horami rovněž 28%; o něco slabší menšiny jsou jen v Dubí (12% Čsl.) a v Drahůnkách (18% Čsl.). Na severní straně Teplic a Trnovan vyrostly rychle Novosedlice (22% Čsl.), zejména pak zmohutněly české menšiny v Proboštově (již 47% Čsl.), v Sobědruhách (42% Čsl.) a v Srbicích (na východ od Teplic, 39% Čsl.).

V území jihovýchodně od Teplic český živel jest značně slabší než na severovýchodní a severozápadní periferii města. Drahek nedaleko Teplic čítá pouze 7% Čsl., za ním má sice Kvítkov 26% Čsl., avšak Věštany za Kvítkovem opět jen 12%; východně od Prasetic ležící Bystřany mají 18%, blízká Světice toliko 13% Čsl.

Větší české menšiny jsou opět na řece Bílině, navazující tu na český ostrov podkrušnohorský. K Němečkám a Dolánkám se přimykají silné české menšiny v Hradišti (27% Čsl.), Lysci (27% Čsl.) a ve Lbíně (31% Čsl.) s Pytlíkovem (19% Čsl.). Za nimi pokračují v údolí Bíliny Úpořiny (13% Čsl.), Velvěty (29% Čsl.), Rtyně (17% Čsl.), Malhostice (40% Čsl.) a severně od nich pás silně smíšených osad: Nových Dvůrů (31% Čsl.), Nechvalic (25% Čsl.) a Sezemice (28% Čsl.); od nich odbočují na sever osady Žichlice (34% Čsl.) a Suché (23% Čsl.). Na jih od Bíliny pronikají již jen slabé české menšiny; smíšené osady jsou tu pouze Bžany (13% Čsl.) u Hradiště, a Žalany (12% Čsl.).⁶⁶⁾

Smíšené území pokračuje z Teplicka na východ ve dvou pásmech, slabším jižním a mohutnějším severním. Jižní navazuje na české menšiny v okolí Rtyně, jde nejprve údolím Bíliny, v němž jsou za Rtyní a Malhosticemi silně smíšené osady Brozánky (31% Čsl.), Řehlovice (29% Čsl.) a Hliňany⁶⁷⁾ (43% Čsl.), od Řehlovic však odbočuje na východ a jde severně od dráhy vedoucí z Teplic do Lovosic přes Habrovany (23% Čsl.), Radejčín (24% Čsl.) a Dubice (25% Čsl.) přímo k Labi. Severně od Dubic jest sice ještě smíšená obec Stebno (17% Čsl.), avšak v ostatních obcích ať v údolí Bíliny, ať mezi Bílinou a Labem nebo v údolí labském žijí jen slabé české minority.⁶⁸⁾

⁶⁶⁾ Za Rtyní a Žalany žije jen málo Čechů ve Vrahožilech (6%), Bořislavi (4%) a Žimě (3%), v sousedních drobných osadách pak Čechů téměř není.

⁶⁷⁾ V Habří severně od Hliňan jest téměř 10% Čsl.

⁶⁸⁾ Stadice na Bílině jsou obec čistě německá; Suchá mezi Stadicemi a Stebnem a Milbohov u Stebna čítají přes 5%, Košov na Bílině 8% Čsl.; v údolí labském jest v Zálezlech 4%, v Chvalově 2%, v Sebužině (naproti oběma na pravém břehu) 3%, ve Vaňově 7% Čsl.

Severní smíšené pásmo postupuje od velkých českých menšin v předměstích teplických podél dráhy ústecko-teplické, zabírá krajinu u Chabařovic, za nimiž se zužuje k Ústí n. L. V jižní polovině tohoto pásma jest český živel mnohem mohutnější než v severní. Téže síly jako v Proboštově a Sobědruhách jsou české menšiny v Soběchlebech (38% Čsl.), Zalužanech, téměř z poloviny českých (48% Čsl.), Modlancech (před rozdělením obce 35% Čsl.),⁶⁹⁾ Vyklicích (30% Čsl.) a Tuchomyšli (39% Čsl.). Od nich na jih nabyt český živel převahy v Roudníkách (71% Čsl.) a v Otovicích (70% Čsl.), které tvoří **český ostrov** na Chabařovicku.⁷⁰⁾

Severní část pásma začíná Bohosudovem (severně od Soběchlebe, 20% Čsl.); s ním na západní straně splývá značná česká menšina v Krupce (10% Čsl.) a Vrchoslavi (9% Čsl.). Za Bohosudovem leží Maršov (s Terezínem 19% Čsl.), Unčín (jen 12% Čsl.), dále na východ Chabařovice (1.329, t. j. 23% Čsl. a 4559 N.), Český Újezd u Chabařovic (27% Čsl.) a nad Chabařovicemi Přestanov (17% Čsl.) a Chlumec (21% Čsl.); ve Stradově u Chlumce klesá česká menšina na 10%, dále pak na sever žijí sice Češi ve všech obcích, avšak jen ve slabých minoritách.⁷¹⁾

Za ostrovem roudnickým a Tuchomyšlí vstupujeme do okruhu působnosti Ústí n. L. Silné minority české mají Trmice (28% Čsl.) a Předlice (30% Čsl.), obě s Ústím n. L. již srůstající; k Předlicům přiléhají na severozápad smíšené Hrbovice (21% Čsl.) a k Trmicům na jihu Újezd (18% Čsl.), za nimiž jsou Hostovice, jediná čistě německá obec na periferii Ústí n. L.

V Ústí nad Labem, velkém, obchodním a průmyslovým středisku, bylo napočítáno 6885, t. j. 18% Čsl. a 30.544 N. V jeho předměstských obcích na pravém břehu Labe Kramolch a Novosedlicích usadilo se však poměrně málo Čechů (v obou dohromady jen 5½%); významnější česká menšina se vytvořila ve Střekově (jižně od Novosedlic, 11% Čsl.) a v Olšince (přes Labe naproti Krásnému Březnu s Ústím n. L. sloučenému, 15% Čsl.).

Za Ústím n. L. vznikla na Labi neobyčejně silná česká menšina v Neštěmicích (44% Čsl.), vytvořená tamními velkými továrnami; naproti nim přes Labe ležící Svádov má necelých 5% Čsl. Z Neštěmic přicházíme podél Labe do Mojžíře (7% Čsl.) a Veselí (8% Čsl.), proti nim na pravém břehu leží silně smíšený Valtířov (26% Čsl.) a za ním

⁶⁹⁾ Po rozdělení obce modlanské náleží k českému ostrovu také Nové Modlany (58% Čsl.); v Modlancech zůstalo jen 22% Čsl.

⁷⁰⁾ Jižně od něho jest jen jedna smíšená osada, a to Lochočice se 17% Čsl.

⁷¹⁾ Významnější české menšiny jsou tu ve Varvažově, sev. od Chlumce (8% Čsl.) a dále na sever v Telnici (9% Čsl.).

poslední smíšená obec ústeckého okresu Velké Březno (11% Čsl.).

Na severní straně jest vroubeno Ústí n. L. a smíšené obce labského údolí slabšími českými menšinami, které čím dále na sever slábnou až se ztrácejí v německém okolí úplně; jako významnější jest uvést české menšiny v rychle rostoucím Bukově (258 Čsl., t. j. 9% Čsl.), v Božtěšicích (6%), v Ryjicích (6%) a Blansku (10%).⁷²⁾

Důležité české menšiny vznikly dále na sever na Labi, ve významném dopravním středisku, jímž jsou Podmokly (1651, t. j. 13% Čsl. a 12.117 N.) a Děčín (1152, t. j. 11% Čsl. a 9104 N.). Z obou měst proniká český živel i do jejich okolí, ba slabé menšiny až k státním hranicím.⁷³⁾ Z předměstských obcí podmokelských stala se již smíšenou Chrochvice (13% Čsl.); značný počet Čechů žije také jižně od Podmokel na Labi v Boleticích n. L. (7%).

Tyto menšiny se vytvořily již před desítkami let, neboť roku 1880 přihlásilo se v děčínském okrese 3,2% obyvatelstva k českému jazyku. Německému úsilí se zdařilo stlačit je do roku 1910 na 1,4%; při posledním sčítání přihlásilo se k čsl. národnosti v celém okrese 6,1% obyvatelstva.

4. Od Litoměřic k Ještědu.

Od silně smíšených Litoměřic (5066, t. j. 31% Čsl. a 11.015 N.)⁷⁴⁾ jest Labe jazykovou hranicí až k Oknům; v ohbí labském u Roudnice n. L. jsou na pravém břehu obce čistě české.⁷⁵⁾ Jazyková hranice jde od Oken přímo na jihovýchod a přechází pod Kochovicemi opět na Labe, jež odděluje české a německé území až k Libochovu. Na české straně německých menšin vůbec není, na německé straně vine se po celé délce od Litoměřic až k Libochovu široký pás smíšeného území.

U Litoměřic sahá pásmo smíšených vesnic až k trati vedoucí z Litoměřic do České Lípy. Na této trati leží východně od Litoměřic z jedné třetiny české Trnovany (33% Čsl.) a

⁷²⁾ Slabší české menšiny jsou na pravém břehu Labě ve Svádově (5% Čsl.), Olšince (7% Čsl.), Vítově (8% Čsl.) a Březím (5% Čsl.), na levém břehu na periferii ústecké v Strábrnicích (5% Čsl.), Chuderově (5% Čsl.), Chuderovci (4% Čsl.) a Radešíně (3% Čsl.).

⁷³⁾ Slabšími menšinami jest proniknuto celé území od Podmokel až ke státním hranicím; od 2 do 5% Čechů bylo tu napočítáno na periferii Podmokel a Děčína v Křešicích (2%), Václavově (4%), Popovicích (2%), Dolním Oldřichově (3%), Bělé (3%), Kalmswiese (3%), Přípeři (2%), Loubí (3%), ve Folknářích (2%), u městečka Jílového v Kamenné (3%), podél státní hranice v Sněžníku (3%), v Maxičkách (3%), Dol. Gruntu n. L. (3%) a v Hřensku (3%).

⁷⁴⁾ Bez vojenské posádky mají Litoměřice 3532 Čsl. a 10.453 N., tedy jen čtvrtinu českého obyvatelstva.

⁷⁵⁾ Jest jich 7: Vědomice, Černěves, Kyškovice, Brzánky, Vetlá, Chodouny a Loučky; ve všech dohromady bylo napočítáno jen 7 Němců.

za nimi smíšený Velký Újezd (22% Čsl.). Nad nimi sleduje trať pruh slabších českých menšin nedosahujících 10%, mezi nimiž **český ostrůvek** tvoří Ploskovice (73% Čsl.), severozápadně od Velkého Újezda. Dále na sever se rozptyluje český živel poněkud, takže téměř ve všech německých obcích severní části litoměřického okresu žije malý počet Čechů; smíšené jsou jen Těchobuzice (12% Čsl.), severně od Ploskovic.⁷⁶⁾

Jižně od Trnovan a Velkého Újezda leží na Labi za Litoměřicemi Třeboutice s 20% Čsl. (naproti českým Počaplům), od nich na východ Zahorany (11% Čsl.) a na jihovýchod na ohbí Labe Křešice (24% Čsl.); k oběma posledním obcím přiléhají silně smíšené Encovany (29% Čsl.), z nichž proniká český živel na sever do Třebutiček (10% Čsl.), náležejících již do okresu úštěckého.

Z Křešic přicházíme podél Labe do Nučnice z jedné třetiny české (31% Čsl.) a dále na jihovýchod do Oken, z poloviny českých (97 Čsl. a 99 N.), od nichž na východ leží Polepy s 20% Čsl. S českými obcemi na pravém břehu labském sousedí ze dvou pětina česká Vrbice (41% Čsl.), k níž se připojují na východ silně smíšené Mastířovice (20% Čsl.) a dále z třetiny české Kochovice (34% Čsl.), obě již v okrese štětském. Nad Kochovicemi leží malé město Hošťka, v němž česká menšina vzrostla na 18%.

Nad Hošťkou táhne se od Encovan a Polep na východ pásmo slabších českých menšin (mezi 5—10%)⁷⁷⁾ po obou stranách hranice okresu štětského a úštěckého až k Újezdu nad Chcebuzí, které pak přecházejí v drobné minority, jež vyplňují celou severní část okresu štětského a jsou mostem k českým menšinám kol Dubé; hranici 10% překročí tu dvě obce: Svařenice (14% Čsl.) a Snědovice (12% Čsl.).

Východně od Hošťky leží na potoce Hošťkou protékajícím za Velešicemi s 8% Čsl. silně smíšené Čakovice (23% Čsl.) a za nimi smíšená Radouň (10% Čsl.), k níž se připojuje na severovýchodě česká menšina ve Chcebuzi (26% Čsl.). Pod touto smíšenou skupinou obcí leží na Labi město Štětí, v němž česká menšina dosahuje již 41%; s východní strany

⁷⁶⁾ Přímě nad Litoměřicemi ležící Pokratice mají 9% Čsl., od nich na východ Podvíní 9%, Žitenice 8% a za českými Ploskovicemi Býčkovice 6%. K těm se připojují osady, v nichž žije jen nepatrný počet Čechů: Skalice (2% Čsl.), Maškovice (5% Čsl.), Myštice (3% Čsl.), Dolní Řepčice (5% Čsl.), Horní Řepčice (2% Čsl.), Horní Nezly (3% Čsl.) a hlouběji v území německém Lbín (3% Čsl.), Chudoslavice (3% Čsl.), Babiny (3% Čsl.), Všeradiště (6% Čsl.), Dolní Týnec (2% Čsl.), Proboštov (2% Čsl.) a Pohoří (3% Čsl.).

⁷⁷⁾ Patří k němu Hrušovany (východně od Encovan, 6% Čsl.), Vrutice (východně od Polep, 8% Čsl.), shora uvedené Svařenice, Malešov (7% Čsl.), Drahoz (severně od Malešova, 7% Čsl.), Snědovice (12% Čsl.) a Újezd (9% Čsl.). K nim se přidružují na severu nepatrné minority české ve Strážovicích (4% Čsl.), Sukoradech (3% Čsl.), Mošnicích (s Novou Vsí, 3% Čsl.), Robčí (3% Čsl.), Tuhanci (7% Čsl.) a Obroku (4% Čsl.).

přiléhá k němu smíšená obec Stračí (21% Čsl.). Ze Štětí přicházíme podél Labe do Počeplic naproti čistě českým Horním Počaplům (toliko 8% Čsl.) a odtud posléze do Liběchova, jímž německé území severočeské se nejvíce přiblížilo Praze. Při posledním sčítání byla však zjištěna v osadě Liběchově již malá česká většina (479 Čsl., 440 N.), takže jazyková hranice prochází nyní mezi ním a smíšenou Boží Vodou (24% Čsl.), s Liběchovem spojenou v jednu místní obec.

Nad Liběchovem opouští národnostní hranice Labe a zabobujíc nejprve přímo na sever, jde po hranicích okresu štětského. Podél ní se táhne údolím potoka Liběchovského pruh starých českých menšin v Želizech (6% Čsl.), Malém Hubenově (8% Čsl.), Tupadlech (7% Čsl.), a Chudolazích (8% Čsl.).⁷⁸⁾ Od Tupadel odbočovala dříve jazyková hranice na východ k Sitnému, v němž dosáhl nyní český živel slabé většiny (83 Čsl. a 76 N.). Za Sitným obstupuje jazyková hranice českou obce Šemanovice (jen 3% N.), kterou vroubí na severní straně smíšené osady Horní Vidim (11% Čsl.), Dobřeň (10% Čsl.) a Jestřebice (14% Čsl.),⁷⁹⁾ jejíž katastr zabíhá hlouběji do českého území. Od Jestřebic jde národnostní rozhraní po okresní hranici nad českým městem Mšenem na východ vedle drobných smíšených osad Vojtěchova (24% Čsl.) a Příboh (15% Čsl.); drobné osady severně od Vojtěchova jsou ryze německé.

Nade Mšenem obrací se národnostní hranice opět na severovýchod. Za smíšenými Libovicemi (22% Čsl.) přicházíme do kraje, v němž dobývá český živel velkých úspěchů⁸⁰⁾: získal většinu v Nosálově (již 64% Čsl.), za ním v Bezdědicích (52% Čsl.) a Valdštynsku (60% Čsl.); tím byla od německého území odtržena Víska (vých. od Nosálova, 36% Čsl.) a stala se **německým ostrůvkem**.⁸¹⁾ Za národnostní hranici pronikají z tohoto smíšeného území jen slabé české menšiny v House (6% Čsl.), Vojetínu (5% Čsl.) a Kruhu (4% Čsl.); k nim přiléhá malá smíšená osada Týn (18% Čsl.)⁸²⁾

Pruhem ryze německého území jsou od jazykového rozhraní nade Mšenem odděleny německé menšiny v Deštné (9% Čsl.), Zákšíně (7% Čsl.), v městě Dubé (7% Čsl.), od něhož na sever leží silně smíšená osada Nový Berštejn (39%

⁷⁸⁾ K nim se připojuje na severozápadě malá česká menšina v Ješovicích (6% Čsl.), ležících mezi Želizy a Počeplicemi; Brocno mezi Chudolazy a Chcebuzí má jen 4% Čsl., Medonosy, severně od Chudolaz, toliko 3%.

⁷⁹⁾ S Horní Vidimí související Dolní Vidim má jen 5% Čsl.; za Dobřením jest několik Čechů ve Střezivojicích (2% Čsl.), Tuboži (3% Čsl.) a Dražejově (4% Čsl.).

⁸⁰⁾ V okrese bělském, do něhož toto smíšené území náleží, jest německá menšina na trvalém ústupu; r. 1880 bylo v něm 26,4% N., r. 1900 jen 21,9%, r. 1910 18,5% a r. 1921 pouze 16,3%.

⁸¹⁾ Pro malé rozměry katastru musela býti Víska na mapě spojena s Nosálovem a Bezdědicemi.

⁸²⁾ U Týnu jest 5% Čsl. v Borejově a 4% Čsl. v Blaticích.

Čsl.)⁸³) a N e d a m o v (9% Čsl.); velmi slabými minoritami souvisí menšiny okolo Dubé jednak s pásmem menšin přicházejícím od Hošťky, jednak se smíšenými Doksami.⁸⁴)

U Bezdězu obrací se národnostní rozhraní k východu a jde nad smíšenými osadami Hlínovištěm (67% Čsl.) a Vazačkou (56% Čsl.), v nichž nabyt český živel převahy rovněž až v poslední době; obě tyto osady tvoří místní obec s městem Bělou p. Bezd., v němž jsou jen 4% N. Od Bezdězu táhne se na sz. rozsáhlé smíšené území, velmi řídké osídlené, neboť se na něm nacházejí na rozlehlých katastrech jen tři osady: Bezděz (17% Čsl.), městys Doksy (11% Čsl.) a malá osada Břehyně (22% Čsl.). Od Vazačky jde jazyková hranice vedle silně smíšené Vrchbělé (29% Čsl.) na sever k německé Jezové (2% Čsl.), od níž vybíhá německé území do českého smíšenými obcemi Dolní Krupou (13% Čsl.) a Dolní Rokytou (15% Čsl.), jejímž pokračováním na severu jest čistě německá Horní Rokytá. Na sever od těchto obcí pronikají jen nepatrné menšiny do Horní Krupé (3% Čsl.) a města Kuřívod (3% Čsl.); od Kuřívod na západ ležící malá smíšená osada Strassdorf (18% Čsl.) souvisí se smíšeným územím u Doksů.

Od Horní Rokyté jde jazyková hranice na sever a to (s nepatrnými výjimkami) po hranici okresu mimoňského. V jihovýchod. koutě tohoto okresu jsou při národnostní hranici osady čistě německé. Teprve od Jablonce (6% Čsl.)⁸⁵) táhne se podél jazykové hranice smíšený pruh území až k Osečné. Začíná nad Jabloncem malou osadou Kracmanovem (15% Čsl.) a Prosečí (12% Čsl.), u níž jsou silně smíšené drobné osady Nový Mlýn a Kostřice (v obou dohromady 31% Čsl.). Z Kostřic přicházíme do Křídý (6% Čsl.), pak do smíšených Palohlav (11% Čsl.), za nimiž jazyková hranice obehýká drobné osady většinou české: Těšnov (68% Čsl.), Dolánky (57% Čsl.) a Dehtáry (88% Čsl.)⁸⁶) dotýkajíc se smíšené osady Náhlova (11% Čsl.) a z víc než dvou pětín českého Vlachového (42% Čsl.). Na sz. od Náhlova nachází se za německými Holičkami (jen 2% Čsl.) velká česká menšina v Černé Novině (23% Čsl.), a pásmo slabších menšin táhne se od Kracmanova a Náhlova až k městu Mimoní, v němž česká menšina dosahuje 10% (547 Čsl. a 4957 N.)⁸⁷)

⁸³) Na mapě nemohla býti menšina v Novém Berštejně vyznačena; jest spojen s Dubou v jednu oblast.

⁸⁴) Jen nepatrný počet Čechů jest tu usazen v Bylochově (s Bukovcem 2% Čsl.), v Dražejově (4% Čsl.) a ve Vrchovanech (3% Čsl.).

⁸⁵) V Pytlíkovském Mlýně u Jablonce jest 5 Čsl. a 7 N.

⁸⁶) Těšnov měl německou většinu až do r. 1890, Dolánky do r. 1900, Cetenov, který s těmito osadami a Dehtáry tvoří jednu politickou obec, čítá jen 3% N.

⁸⁷) Mezi jazykovou hranicí a Mimoní táhnou se české menšiny v Ploužnicích (6% Čsl.), Hvězdově (10% Čsl.) a Svěbořicích (5% Čsl.); ve Stráži p. R. severně od tohoto pásma jest téměř 5% Čsl. Něco málo Čechů jest usazeno u Mimoně v Dolní Novině (3% Čsl.), v Srním Potoku (4% Čsl.) a v Kummeru (2% Čsl.).

Za Vlachovým jde jazyková hranice na sv. k Zábrdí (8% Čsl.) a ke Kotli⁸⁸) (6% Čsl.) a na sever k silně smíšenému Janovu Dolu (21% Čsl.), od nichž vniká na západ slabá česká menšina do Osečné (5% Čsl.)⁸⁹) Sev. od Janova Dolu leží na jazykovém rozhraní Druzcov (jen 2% Čsl.), od něhož se obrací národnostní hranice pod dlouhou německou vesnicí Křížany (2% Čsl.) na Ještěd, načež po hřebení Ještědského pohorí jde zpět na jihovýchod.

České obce pod Ještědem činí hluboký zářez do území německého; jsou všechny čistě české, jen Dolení Paseky (sv. od Janova Dolu) mají nevelkou menšinu německou (7%)⁹⁰)

Nedaleké město Český Dub s přilehlou osadou Zámecským Okresem bylo dříve německým ostrovem. Po převratě přešel Český Dub do českých rukou a má nyní jen 37% N.; německá většina se však udržela dosud v Zámecském Okresu (44% Čsl.)⁹¹)

* * *

Německé území v Čechách severních od Labe až k horám Lužickým jest také mimo pohraniční pásmo prostoupeno pozoruhodnými českými menšinami; pouze ve 4 okresích (Ústěk, Benešov n. Pl., Něm. Jablonné a Šluknov) jest méně než 2% obyvatelů československé národnosti.

Nejrozsáhlejší smíšená oblast se tu rozprostírá severně od České Lípy v průmyslovém kraji mezi Cvikovem, Českou Kamenicí a Borem, kde české dělníky kolonisoval zejména průmysl sklářský a textilní. Jsou tu dvě řady silných českých menšin v průmyslových obcích, jež se stýkají pod Lužickými horami. Východní jejich řada se táhne podél trati severní dráhy, vedoucí tu z České Lípy do Georgswalde. Začíná silnou českou menšinou ve Skalici (17% Čsl.), u níž jsou smíšené osady Svobodná Ves (10% Čsl.) a Chotovice (13% Čsl.)⁹²) nad ní zabírá město Bor u Ces. Lípy (13% Čsl.) a s ním souvisící Arnultovice (12% Čsl.), k nimž se přimyká na severu slabší česká menšina v Polevsku (7% Čsl.) a silnějš v smíšených Klučkách (14% Čsl.); od Arnultovic pak přechází český živel podél dráhy na sev.-východ do silně smíšených osad rozsáhlého katastru Röhrsdorfu (25% Čsl.) a Rousínova (22% Čsl.) nad městem Cvikovem (v němž jsou jen 2% Čechů).

⁸⁸) S Kotletem tvořil jednu místní obec český Sobákov (jen 3% N.).

⁸⁹) S Osečnou související obec Lázně Kunderatice má jen 3% Čsl.; nepatrná osada Kůhtal za Osečnou má 4 Čsl. a 18 N.

⁹⁰) Kromě toho do svazku místní obce Světlé patří 6 domů z Křížan, v nichž bylo 14 Čsl. a 10 N.

⁹¹) Z osad spojených s Českým Dubem mají Sobotice 8%, Kněžičky 4% N.

⁹²) Drobné české menšiny jsou vých. od Skalice v Janově (3% Čsl.) a v Sloupu (4% Čsl.), jižně od Skalice v malé obci Manušicích (2% Čsl.).

Druhé pásmo českých menšin začíná západně od prvního slabší menšinou v Mistrovicích (6% Čsl.) na trati z České Lípy do Kamen. Šenova, jejím pokračováním jest silná menšina v Oldřichově (16% Čsl.), za níž přicházíme do Práchně (10% Čsl.), silně smíšených Šeltů (37% Čsl.) a do Kamen. Šenova (11% Čsl.). Severně od této smíšené skupiny a od trati z Kamen. Šenova do České Kamenice následují za sebou české menšiny v Horním Prysku (toliko 5% Čsl.), ve smíšeném Dolním Prysku (11% Čsl.) a Füllerdörfelu (13% Čsl.), u něhož přecházejí do údolí řeky Kamenice. V něm má město Česká Kamenice jen velmi slabou českou minoritu (4% Čsl.),⁹³⁾ více Čechů žije v Horní Kamenici (7% Čsl.). Odtud přicházíme proti toku Kamenice do smíšených osad Hillova Mlýnu (20% Čsl.), Kytlice (11% Čsl.) a Falknova (11% Čsl.) a silně smíšeného Dolního Falknova (27% Čsl.).

Za hřbetem Lužických hor přimyká se k smíšenému území právě popsanému velká česká menšina v Krásném Poli (23% Čsl.) a slabší menšina v Horní Chřibské (8% Čsl.). Za městem Chřibskou (4% Čsl.) leží železniční křižovatka Rybniště, jež se stala smíšenou (13% Čsl.); z ní vede trať do Varnsdorfu, v něm žije značný počet Čechů (1098 Čsl. a 18.237 N.).⁹⁴⁾ Dále na sever jsou jen velmi slabé české menšiny kolem Rumburku a Mikulášovic (v obou něco přes 3% Čsl.); významnější menšiny nacházíme opět až v okrese haňšpašském: a to v městysi Haňšpachu a v Dolní Poustevně (v obou 11% Čsl.), jež jsou nejsevernějšími smíšenými obcemi v Čechách.⁹⁵⁾

Mezi průmyslovou oblastí borskou (resp. kamenickou) a smíšeným pásmem podél národnostního rozhraní leží několik rozptýlených významných českých menšin. Absolutním počtem jest z nich největší česká menšina v České Lípě, středisku to německého území severočeského; čítá (se Starou Lipou) 1350, t. j. 12% Čsl. vedle 10.083 N. Na trati z Mimoně do České Lípy leží smíšené Zákupy (14% Čsl.), s nimiž jsou spojeny v jednu obec Nové Zákupy (8% Čsl.). Mezi Zákupy a Stráží pod Ralskem nachází se silně smíšená osada Nový Luhov (20% Čsl.). Jižně od České Lípy žije velká menšina v Za-

⁹³⁾ Málo Čechů žije mimo to v Dolní Kamenici (3% Čsl.) a v Kerharticích (2% Čsl.). Mezi Kam. Šenovem a Borem u Č. L. jsou 3% Čsl. v Okrouhlé.

⁹⁴⁾ Na trati z Rybniště do Varnsdorfu nachází se značnější počet Čechů v Dolním Gruntu (3% Čsl.) a Katharimenthalu (7% Čsl.); jižně od nich leží město Jiřetín s 5% Čsl. a nad ním jsou 4% Čsl. v Tolštejně a Jedlově. Kromě toho nachází se něco Čechů v Nové Chřibské (3% Čsl.) a u Rybniště v Chřibské Nové Vsi (4% Čsl.).

⁹⁵⁾ U Rumburku mají více než 2% Čsl. Horní Jindřichov (3%), Dolní Ehrenberk (2%), Filipov (4%) a dále na sever Wiesenthal (4%) u Georgswalde. K Mikulášovicům náležející malá osada Tomášov čítá 13% Čsl. U Dolní Poustevny čítá Wölmsdorf 2%, Karolinsthal 4% Čsl.; Ves Haňšpach, tvořící s Městyssem jednu polit. obec, má rovněž 4% Čsl.

hrádkách (24% Čsl.), která drobnými menšinami⁹⁶⁾ souvisí se smíšenými Doksy. Západně od Zahrádek zasluhuje pozornosti česká menšina v městečku Stvolinkách (7% Čsl.) a posléze u města Úštěku (jen 4% Čsl.) leží smíšená malá obec Lhota (17% Čsl.).⁹⁷⁾

5. Od Ještěda k Novému Světu.

Ještědské pohoří, jež jest pokračováním hor Lužických, tvoří přirozenou hranici mezi územím českým a německým. Český živel se však přes tento horský hřbet přelévá a vytvořil již silně menšiny, ba dokonce jednu většinu v průmyslovém území nisské kotliny, jež podél Nisy se táhne až k jejímu výtoku z Čech.

Za Ještědem leží na německé straně jazykové hranice nejprve silně smíšené obce Hluboká (44% Čsl.) a Simonovice (36% Čsl.) a za nimi Javorník (10% Čsl.), jejichž české menšiny činí přechod z českého jazykového území do smíšené oblasti liberecké. Tato oblast začíná Dlouhým Mostem (14% Čsl.) na trati turnovsko-liberecké, od něho jde k Minkovicům (22% Čsl.) a Pilínkovu (17% Čsl.), pak se obrací na sever k Douthí, téměř z poloviny českému (47% Čsl.), a Vesci (15% Čsl.), z nichž přicházíme do předměstských obcí libereckých, s Libercem již geograficky splynuvších: Horního Růžodolu, který má již českou většinu (2955 Čsl. a 2760 N.), tvoří **český ostrůvek** před Libercem, a silně smíšených Rochlic (28% Čsl.). Liberec, střed bohatého průmyslového území čítá 4894, t. j. 15% Čsl. a 27929 N.; k němu přiléhají na západní straně směrem k Ještědu smíšené předměstské obce Františkov (22% Čsl.) a Růžodol I. (23% Čsl.),⁹⁸⁾ na severní Ruprechtice s 11% Čsl.⁹⁹⁾

Německými obcemi s drobnými českými menšinami Starými Pavlovicemi (4% Čsl.), Starým Habendorfem (3% Čsl.) a Svárovem (5% Čsl.) jest od Liberce a jeho předměstí oddělen smíšený Machnín (16% Čsl.).¹⁰⁰⁾ Za ním

⁹⁶⁾ Východně od Zahrádek ležící Karasy mají 5%, městečko Jestřebí téměř 5%, Provodín 2% Čsl.; jižně od Zahrádek Holany s Hostíkovcemi 2% Čsl.

⁹⁷⁾ Z drobných českých menšin, nepřevyšujících 5%, jest na tomto území jmenovatí ještě zejména české menšiny ve městech Vernečicích a Benešově n. Pl., v Dubici a Jezvém západně od České Lípy, a v městě Něm. Jablonném (ve všech 3% Čsl.). Na mapě byl také znázorněn nepatrný počet Čechů v Jetřichovicích (2%), sev. od České Kamenice a ve Velenicích (2%), sev. od Zákup; nejsou znázorněny 2% Čsl. v osadě Krompachu sev. od Cvidova, jelikož v celé politické obci je Čechů méně než 2%.

⁹⁸⁾ Mezi nimi a Ještědem leží Janův Důl a Dolní Hanychov se 7%, Horní Hanychov s 5% Čsl.; k Janovu Dolu se přimykají drobné české menšiny v Ostašově (3% Čsl.) a v Karolinfeldu (4% Čsl.).

⁹⁹⁾ Mezi Ruprechticemi a Růžodolem I. mají Nové Pavlovice 8%, na východní straně Liberce ležící Starý Harcov 7% Čsl.

¹⁰⁰⁾ U Machnína jest 5% Čsl. ve Friedrichshainu a sev. od St. Habendorfu 4% Čsl. v Schönbornu.

přicházíme k táhlé řadě českých menšin, jež od řeky Nisy táhnou se na severovýchod až k horám Jizerským; jsou to menšiny v Dolní Chrastavě (9% Čsl.), městě Chrastavě (12% Čsl.), Horní Chrastavě (7% Čsl.), kteréžto obce tvoří jediný celek, v Nové Vsi 6% Čsl.¹⁰¹⁾ a slabá menšina v Mníšku (3% Čsl.). Rovnoběžně s touto řadou českých menšin postupuje pás německých obcí jen s nepatrnými českými menšinami,¹⁰²⁾ za ním pak podél Nisy táhne se skupina smíšených osad, jdoucí až ke státní hranici; tvoří ji malá osada Bäckenhain (13% Čsl.), obce Dolní Suchá (12% Čsl.), Chotyně (12% Čsl.), Grabštejn (16% Čsl.), Donín (12% Čsl.), město Hrádek n. N. (10% Čsl.) a Gerštorf (14% Čsl.) za Hrádkem na hranici českosaské; k nim se druzí slabší česká menšina v Oldřichově na Hr. (6% Čsl.).

Od Javorníku, k němuž se vracíme, jde jazyková hranice na jih mezi většinou českým Žďárkem¹⁰³⁾ (29% N.) a Záskařím (s Buršínem, 14% Čsl.) k silně smíšenému městu Hodkovicům¹⁰⁴⁾ (36% Čsl.), jehož katastr vybíhá hlouběji na jih do českého území.

U Hodkovic se národnostní rozhraní opět obrací a jde nad silně smíšeným Jílovým (70% Čsl.) a Bezděčínem (60% Čsl.), ještě roku 1910 většinou německými, a nad Sestroňovicemi (95% Čsl.) i Andělem Strážcem (87% Čsl.) na východ na vrch Kopaninu; s německé strany přiléhají tu k jazykové hranici drobné horské osady čistě německé.

Na Kopanině, pod níž leží malá silně smíšená osada téhož jména s 39% Čsl., zatačí se národnostní hranice na sever k silně smíšenému Klíčnovu (30% Čsl.), jehož pokračováním směrem severozápadním jest česká menšina v Pulečném (7% Čsl.) a v městě Rychnově (6% Čsl.). Od Klíčnova jde pak na severovýchod k smíšeným Dalešicům (12% Čsl.), za nimiž zahýbá se na východ pod silně smíšenou skupinu u Šumberka-Jistebka, souvisící na severozápadě se smíšenou průmyslovou oblastí jabloneckou, a od ní přechází na sever ke hřbetu Černé Studnice. Rozsáhlé smíšené území pod Černou Studnicí začíná na jazykové hranici Čížkovicemi, v nichž český živel nabyt již rozhodně převahy (78% Čsl.), Jistebkem (28% Čsl.), Pěnčínem (36% Čsl.)¹⁰⁵⁾ a malou

¹⁰¹⁾ K Nové Vsi se připojuje na severozápadě Hoheneck se 4% Čsl., k Mníšku na severu Philippsberg s 3% Čsl.

¹⁰²⁾ Jsou to osada Frauenberg a obec Bílý Kostel n. N. a od něho na severovýchod Horní a Dolní Vítkov (ve všech 3% Čsl.).

¹⁰³⁾ Část Žďárku, patří k obci Petrašovicům v českosaském okrese, jest ryze česká, část, náležející k obci Záskařím, má 31 Čsl. a 32 N.

¹⁰⁴⁾ Malá osada Štěrbovina (9 domů) nad Hodkovicemi jest z polovice česká; sev. cd Záskařím jest značná česká menšina Jeřmanicích (6% Čsl.) a v Kohlstatu (8% Čsl.).

¹⁰⁵⁾ K těmto osadám se přimyká z jihu malá německá menšina v Alšovicích (5% N.).

menšinou v Hutí (7% Čsl.); od nich postupuje do vnitř německého území na severozápad k Šumberku (22% Čsl.), Maršovicům (22% Čsl.) a Vrkoslavcům (18% Čsl.)¹⁰⁶⁾ k nimž se přimyká od jihozápadu Kokonín s 10% Čsl. Z Vrkoslavic přicházíme do rychle vyrostlého Jablonce n. N., v němž bylo napočítáno 3926 (15%) Čsl. vedle 21.982 N. Z Jablonce n. N. proniká pak český živel podél trati vedoucí k Liberci do smíšeného Nového Světa (17% Čsl.) a Proseče n. N. (11% Čsl.), kterou od českých menšin v Liberci a předměstí dělí toliko Vratislavice n. N. s 8% Čsl.; na sever vniká z Jablonce do Mšena n. N. (17% Čsl.)¹⁰⁷⁾ a proti Nise ještě dále do Loučného (11% Čsl.)¹⁰⁸⁾ pod městem Honsberkem (s Hraběticemi jen 2% Čsl.), ze Mšena n. N. pak na východ do Lučan n. N.¹⁰⁹⁾ (11% Čsl.), jež souvisí se silně smíšeným územím na Tanvaldsku.¹¹⁰⁾

Hřbet Černé Studnice odděluje české a německé území až k říčce Kamenici. V údolí na stoku Kamenice a Desné nabyt český živel převahy v Šumberku n. D. (57% Čsl.)¹¹¹⁾ a vytvořil neobyčejně silné menšiny v Tanvaldě (34% Čsl.), od Šumberka odděleného pouze Kamenicí, a ve Žďáře nad Tanvaldem (42% Čsl.). Od Tanvaldu se táhne na západ podél hřbetu Černé Studnice až k Lučanům rozlehlá silně smíšená Smržovka (25% Čsl.), s níž na severní straně souvisí Jiřetín (22% Čsl.). V údolí Desné leží nad Tanvaldem městečko Desná (14% Čsl.), mezi Desnou a Kamenicí jsou slabší české menšiny v Albrechticích (9% Čsl.) a Mariánské Hoře (6% Čsl.); český živel proniká pak dále na sever proti toku Kamenice, kde nacházíme za Antonínovem (5% Čsl.) smíšený Dolní Maxov (13% Čsl.)¹¹²⁾

Od Šumberku n. D. jde národnostní rozhraní mezi Rejdicemi, nyní již velkou většinou českými (82% Čsl.), a Příchovicemi (18% Čsl.), za nimiž končí na zemské hranici.

¹⁰⁶⁾ Východně od Vrkoslavic leží přímo pod Černou Studnicí osady Dolní a Horní Černá Studnice se 7% Čsl.

¹⁰⁷⁾ Od Mšena n. N. táhnou se k Liberci slabší české menšiny v Rýnovicích (6% Čsl.), se Mšenem souvisejících, v Luxdorfu (7% Čsl.) a Kunraticích (8% Čsl.), za nimiž leží Nový Harcov (3% Čsl.) a Starý Harcov, liberecké předměstí.

¹⁰⁸⁾ Na pravém břehu Nisy přiléhá ke Mšenu Gränzendorf s 3% Čsl.

¹⁰⁹⁾ Mezi Lučany n. N. a Jabloncem n. N. ležící Jablonecké Paseky mají toliko 2% Čsl., sousední Nová Ves (severně od Černé Studnice) jen 3% Čsl.

¹¹⁰⁾ Na Jablonecku začaly se uplatňovati české menšiny teprve v posledních letech předválečných. Ještě r. 1900 přiznalo v něm český obcovací jazyk toliko 0.7% obyv., r. 1910 již 5.1%; v r. 1921 přihlásilo se k čsl. národnosti 12.1% obyvatelů.

¹¹¹⁾ Šumberk n. D. se skládá ze čtyř částí: z nich jest Popelnice v údolí Kamenice čistě česká, Svárov u Popelnice má značnou menšinu německou, Český Šumberk jest velkou většinou český a v Německém Šumberku naproti Tanvaldu jsou obě národnosti asi stejně silné; na jih od Šumberku pronikají slabé menšiny německé do Bohdalovic (6% N.) a Plavů (4% N.).

¹¹²⁾ Josefodol za Dolním Maxovem má jen 3% Čsl., Horní Maxov 2% Čsl.

Nad Příchovicemi rozkládá se rozlehlé smíšené městečko P o l u b n ý (14% Čsl.).¹¹³⁾

Jizerské hory oddělují od Liberecka a Jablonecka výběžek frýdlantský. Jest v něm sice jen jediná smíšená osada K a r o l i n t h a l (11% Čsl.), sz. od Hejnic; dosti významné české menšiny mají však také Bílý P o t o k (5% Čsl.), město Hejnice (6% Čsl.), město F r ý d l a n t (7% Čsl.) a R i n g e n h a i n (9% Čsl.) u Frýdlantu.¹¹⁴⁾

6. Od Nového Světa za Broumov.

Českou obcí P a s e k a m i n. Jiz. (3% N.), jejíž katastr sahá až k hranici zemské, jest od souvislého německého území v severních Čechách oddělena německá oblast Čech severovýchodních. Začíná silně smíšeným N o v ý m S v ě t e m (27% Čsl.)¹¹⁵⁾ v údolí Mumlavy a s ním souvisícím H a r r a c h o v e m (rovněž 27% Čsl.); nad Harrachovem leží na přítoku Mumlavy smíšený S e i f e n b a c h (13% N.). Hranice německého území jde nejprve od ústí Mumlavy po Jizeře až k ústí Huťského potoka. Na horském hřbetu mezi Mumlavou a Huťským potokem leží na svahu nad Jizerou smíšená H r a n i c e (13% Čsl.), za ní malá osada H l e d s e b e se 6% Čsl. a S t u d e n á (toliko 4% Čsl.); podél Huťského potoka táhne se na dvě hodiny cesty za sebou D o l n í R o k y t n i c e (9% Čsl.), H o r n í R o k y t n i c e (jen 4% Čsl.) a smíšené R o k y t n o (12% Čsl.). Z Dol. Rokytnice proniká německý živel do J a b l o n c e n. Jiz., s ní souvisícího, v němž rostla dříve německá menšina velmi rychle — nyní čítá 24% N. — a odtud dále do T r í č e (8% N.) a nepatrnými menšinami i do míst sousedních.¹¹⁶⁾ Mezi Dolní Rokytnicí a Jabloncem n. Jiz. se obrací národnostní rozhraní na východ a jde po hřbetu Strážníku, pod nímž jest malá německá menšina v K o n č i n á c h (6% N.), k F r a n t i š k o v u, téměř již z poloviny českému (43% Čsl.), ležícímu v údolí potoka tekoucího od Rokytna k Buřanům.

¹¹³⁾ Na Tanvaldsku zakotvil pevně český živel již před mnoha desítkami let. Roku 1880 bylo tu napočítáno 6.5%, r. 1910 10.1% Čsl.; výsledky posledního sčítání ukazují celý okres smíšeným (25.7% Čsl.).

¹¹⁴⁾ Drobné české menšiny (přes 2%) jsou ve frýdlantském výběžku severně od Jizerských hor u Hejnic v Lázních Libverdě (3% Čsl.) a ve Ferdinandově (4% Čsl.), mezi Hejnicemi a Frýdlantem v Raspenavě (3% Čsl.) a v Mildenavě (3% Čsl.), v Jizerském pohoří jz. od Raspenavy ve Philippsgrundu (5% Čsl.), na západní hranici frýdlantského výběžku v Heřmanicích (5% Čsl.) a Visce (2% Čsl.), v severozápadním cípu výběžku v Předláncích (2% Čsl.), Dolních Pertolticích (3% Čsl.), Engelsdorfu (3% Čsl.), Habartíciích (2% Čsl.) a zejména ve Vsi (6% Čsl.), podél východní hranice výběžku ve Wünschendorfu (3% Čsl.), v Jindřichovicích p. S. (4% Čsl.) a posléze v Novém Městě pod Smrkem (4% Čsl.).

¹¹⁵⁾ Na silnici vedoucí podél Mumlavy do Nového Světa leží nedaleko jejího vtoku do Jizery malá kolonie Janov, úplně česká; náleží jako skupina domů k Harrachovu.

¹¹⁶⁾ V městě Vysokém n. Jiz. jest téměř 5% N., v Poniklé, ležící již hlouběji v českém území na Jizeře, 4% N.

Za Františkovem přechází jazyková hranice na Vlčí hřeben a jde po něm na jihovýchod k Vítkovicům (téměř 10% Čsl.), ležícím v hlubokém údolí Jizerky a jejích přítoků; za nimi přechází na vrch Žalý, na jehož západním úbočí leží smíšené B e n e c k o (19% N.) a na jižním malá česká osada Ž a l ý.¹¹⁷⁾ Od Žalého jde pak na jih podle K n ě ž i c (9% Čsl.) po podhoří mezi Labem a údolím Branné. Na horním Labi pod Kozím hřbetem vytvořil lázeňský a turistický ruch značnou českou menšinu ve Š p i n d l e r o v ě M l ý n ě (7% Čsl.) a učinil smíšeným sousední B e d ř i c h o v (23% Čsl.). Smíšené území začíná však v labském údolí teprve městem V r c h l a b í m (1281, t. j. 19% Čsl. a 5407 N.),¹¹⁸⁾ od něhož teče Labe k H a r t ě (20% Čsl.) a L i š č í m u K o p c i (jen 6% Čsl.). Za Hartou leží na ohbí Labe smíšená D o l n í B r a n n á (17% Čsl.), jež na sz. přechází v ryze českou H o r n í B r a n n o u. Od Dolní Branné vybíhá německé území daleko na jih do českého kraje Ž á l e s n í L h o t o u (11% Čsl.). Jazyková hranice přechází pak za Dolní Brannou na řeku Labe, obracející se tu na jv., a sleduje ji asi na hodinu cesty. Na levém (německém) břehu leží tu smíšené K u n č i c e (14% Čsl.) a za nimi K l á š t e r s k á L h o t a s 8% Čsl.; pod ní národnostní hranice opouští Labe, obracejíc se na jih. Labe na jeho toku však provázejí české menšiny až za Hostinné; od Klášterské Lhoty teče Labe k silně smíšené malé tovární osadě D o b r é M y s l i (40% Čsl.)¹¹⁹⁾ a odtud k smíšenému městu H o s t i n n ě m u (11% Čsl.). Kraj severně od Hostinného jest prostoupen drobnými českými menšinami až k Černé hoře;¹²⁰⁾ smíšenou jest tu jen osada T h e r e s i e n t h a l (13% Čsl.). S východní strany přiléhá však k Hostinnému území ryze německé.

Souběžně se smíšeným pásmem labským probíhá na pravém břehu labském pásmo smíšených osad v údolí Olešky jižně od Hostinného. Z české obce S l e m e n a, k němuž se obrací jazyková hranice od Klášterské Lhoty, přicházíme podél Olešky do smíšené H o r n í O l e š n i c e (13% Čsl.), jejímž pokračováním jest německá P r o s t ř e d n í O l e š n i c e (2% Čsl.), a pak opět smíšená D o l n í O l e š n i c e (11% Čsl.), přecházející ve V e s t ř e v (21% Čsl.) a N o v é Z á m k y (15% Čsl.) na vtoku Olešky do Labe, jež se za Hostinným obrátilo k jihu.

¹¹⁷⁾ Pod Žalým jest usazeno málo Němců ve Štěpanické Lhotě (3%) a v Mrklově (2%).

¹¹⁸⁾ Mezi Vrchlábím a Špindlerovým Mlýnem jsou jen nepatrné české menšiny v Hořejším Vrchlábí (4% Čsl.), v Herlíkovicích a Krausových Boudách (v obou jen 3% Čsl.).

¹¹⁹⁾ Až k Dobré Mysli se táhnoucí Prosečné na Malém Labi má 6% Čsl.; jeho pokračováním jest dlouhá obec Lánov, čistě německá.

¹²⁰⁾ Víc než 2% Čsl. mají nad Hostinným Arnultovice (3%), Leopold (7%), Janovice (3%), Fořt (4%), Heřmanovy Sejfy (4%), Javorník (4%) a městečko Černý Důl (4%).

Pod smíšeným pásmem olešnickým šíří se německé území, prostoupené jen nepatrnými českými menšinami, až ke hřbetu nad Brusnicí.¹²¹⁾

Z tohoto území vybíhá od Borovničky na záp. až k Nové Pace úzký pruh německý táhlou Borovnicí, jež s ostatním německým územím spojuje většinou německé obce vých. od Nové Paky: smíšenou Stupnou (16% Čsl.), Vidochov (7% Čsl.) a smíšenou Nedaříž (17% Čsl.). Nedaříž přibližuje se tento německý výběžek Zálesní Lhotě; jest od ní oddělen jedinou českou obcí Bukovinou u Studence, která spojuje s českým územím jazykovým 8 českých osad před Hostinným, sevřených se všech stran obcemi většinou německými.¹²²⁾ K německému výběžku náležel ještě na sklonku minulého století Štikov u Nové Paky, v němž jest nyní jen 5% N.; před víc než půlstoletím byla tu počestěna také Radkyně a Bělá u Pecky a německý jazyk vymizel rovněž na německém ostrově kolem Úbislavic (záp. od Nové Paky).

Od Borovničky přechází jazyková hranice do údolí Brusnice, v němž do německých obcí vnikly opět silnější české menšiny. U české obce Vidonic začíná Horní Brusnice s 9% Čsl., jež přechází ve smíšenou Dolní Brusnici (14% Čsl.); od Horní Brusnice na sever leží silně smíšená malá osada Mostecké Lázně (21% Čsl.). Nejdále na jih sahá německé území pravého břehu labského Zvičinou (3% Čsl.) na hoře téhož jména.

Za Zvičinou vniká na východ ke Dvoru Králové n. L. široký záliv českého území. Jazyková hranice přechází tu za Dolní Brusnicí Labe; na něm jsou nad údolní přehradou silně smíšené osady: většinou český Nový Nemojov (61% Čsl.), za ním Dolní Nemojov (43% Čsl.) a Horní Nemojov (38% Čsl.), nad nimi na náhorní planině téměř z poloviny české Starobucké Debrné (47% Čsl.) a v labské úžlabině Horní Debrné (13% Čsl.); slabší českou menšinu má Hájemství (8% Čsl.) nad Starobuckým Debrným.

K českému území jazykovému náleží na levém břehu Labe (kromě Nového Nemojova) toliko Verdek (jen 3% N.) a město Dvůr Králové n. L., v němž německá menšina klesla na 8½% (12.009 Čsl. a 1124 N.).¹²³⁾ Německé hornaté území severně od Dvora Králové n. L. jest prostoupeno jen velmi slabými če-

¹²¹⁾ Jsou tu drobné české menšiny v Borovničce (3% Čsl.), Debrném (5% Čsl.), Mostku (8% Čsl.), Předním Mostku (2% Čsl.), Josefské Výšině (4% Čsl.), Souvrati (2% Čsl.) a ryze německé malé osady Zadní Mostek a Dvořáčky.

¹²²⁾ Jsou to obce Horní Kalná, Dolní Kalná, Přední Ždírnice a Zadní Ždírnice, Čistá, Horka a Karlov; z nich má Horka souvisící s Nedařížem, 8%ní německou menšinu, ve všech ostatních žije dohromady jen 23 Němců.

¹²³⁾ Nepatrnou německou menšinu (3%) mají z českých obcí na pravém břehu Labe u Dvora Králové toliko Nové Lesy s Filířovicemi.

skými menšinami.¹²⁴⁾ Mocné české menšiny pronikají však do německého území podél Labe a to téměř až k českým obcím u Jaroměře. U královédvorského nádraží jest z polovice český Sylvárov (171 Čsl. a 172 N.), za ním Podstráň Žirecká (28% Čsl.), pak Ves Žireč (23% Čsl.) a Městys Žireč, v němž český živel nabyt již převahy (210 Čsl. a 194 N.), takže se stal **českým ostrůvkem**; za Žirčem jsou na Labi silně smíšené Stanovice (29% Čsl.) a Kuks (22% Čsl.), z nich proniká český živel do Slotova (11% Čsl.), od nich pak na sever na labské rovině jest ze čtvrtiny české Choustníkovo Hradiště (25% Čsl.). Kdyby na tomto smíšeném pásu od Dvora Král. k Jaroměři český živel nabyt převahy, odděleny by byly od ostatního německého území německé obce na pravém břehu Labe.

Jižně od Dvora Králové n. L. leží na národnostní hranici nejprve smíšený Libotov (15% Čsl.) a pod ním v údolí potoku dlouhá, skoro z poloviny česká obec Dubenec (44% Čsl.), jejíž horní konec jest český, dolní německý. Od Dubence jde národnostní hranice na východ pod čistě německým Nouzovem, Litičí (3% Čsl.), smíšeným Vestcem 11% Čsl.) a Zaloňovem (16% Čsl.)¹²⁵⁾ k Labi, jež přechází nad Jaroměři u smíšených Heřmanic n. L. (14% Čsl.), které od smíšeného Slotova a od ostatních smíšených obcí u Dvora Králové jsou odděleny toliko německou obcí Brodem (4% Čsl.).

Většinou německými obcemi nad Jaroměři proniklo souvislé německé území podkrkonošské nejlouběji do nitra Čech. Na levém břehu Labe jde hranice německého území od Heřmanic na sv. k Běluni (9% Čsl.)¹²⁶⁾ a smíšeným Krabčicům (12% Čsl.), za nimi zatáčí přímo na sever,¹²⁷⁾ provázena řadou drobných smíšených osad; následují tu za sebou Střeziměřice (19% Čsl.), Velká Bukovina (14% Čsl.), a Malá Bukovina (18% Čsl.), u níž většinou českým se stal nepatrný Dolní Grunt (15 Čsl. 14 N.).¹²⁸⁾ Za Dolním Gruntem jde národnostní hranice na sz. mimo malé, silně smíšené osady

¹²⁴⁾ Smíšená jest toliko malá osada Bukovina (11% Čsl.) nad Dvorem Králové; za ní ležící Huntířov a dále Kocelčev mají jen něco málo přes 2% Čsl., kdežto Komárov, Záboří, Zboží, Kočeň s osadami jsou téměř bez Čechů.

¹²⁵⁾ Nad jmenovanými hraničními obcemi leží ještě z největší části německé obce Hvězda (8% Čsl.), Hříbojedy (téměř 10% Čsl.) a Kašov (3% Čsl.). S české strany se přimykají v tomto kraji k národnostní hranici malé německé menšiny ve Velichovkách (5% N.) a v Horních Dolcích (8% N.) u Jaroměře; nepatrnou německou menšinu má také město Jaroměř (necelá 3% N.), Jezbiny (3% N.) a město Josefův (4% N.), s vojenskou posádkou 8% N.).

¹²⁶⁾ Osada Bělun dělí se ve 2 díly: část patřící do svazku místní obce čáslavské jest čistě německá, v části patřící k Heřmanicům jest 10 Čsl. a 75 N.

¹²⁷⁾ V ohbí jazykové hranice za Krabčicemi jest nepatrná skupina domů Zaječí, nyní většinou česká (16 Čsl. a 7 N.), a nad ní Havlov s 2 Čsl. a 13 N.

¹²⁸⁾ Ve Chvalkovicích na české straně jazykové hranice naproti oběma Bukovinám jest 3% N., vých. od nich jest 9%ní něm. menšina v Ratibořicích; v Hor. i Dol. Vlčkovcích v německém území za Střeziměřicemi Čechů již téměř není.

Výchled (35% Čsl.), Kopaniny (20% Čsl.) a nepatrný Horní Grunt k Harcovu, nyní většinou českému (27 Čsl. a 9 N.)¹²⁹⁾, načež zahýbá na sv., pod silně smíšenou Běluní (42% Čsl.) k Prorubům, které po sloučení obou dílů osady (českého a německého) mají většinu českou (67% Čsl.).¹³⁰⁾

Od Prorubů na sever až k řece Úpě probíhá národnostní hranice ostře mezi obcemi čistě českými a čistě německými; s německé strany přiléhají tu k jazykové hranici postupně za sebou obce Nesytá, Kyje,¹³¹⁾ Radeč (3% Čsl.) a Rubínovice. Údolím Úpy pronikají k Trutnovu a za něj české menšiny, vytvořené již před desítky lety,¹³²⁾ hlavně textilním průmyslem. Začínají na jazykové hranici smíšenými Bohuslavicemi n. Ú. (16% Čsl.); z nich přicházíme do Poříčí s 8% Čsl. a odtud do Trutnova, jenž čítá (bez osad) 2308 (18%) Čsl. a 10.144 N. Národnostně silně smíšené jest Dolní Staré Město, s Trutnovem splývající (35% Čsl.); za ním na Úpě jsou ještě pozoruhodné české menšiny v Hořejším Starém Městě (7% Čsl.), v Kalné Vodě (téměř 10% Čsl.) a v Mladých Bukách (téměř 5% Čsl.). Z Trutnova proniká český živel drobnými minoritami i do vzdálenějšího okolí trutnovského.¹³³⁾

Na horním toku Úpy v okrese maršovském usadil se větší počet Čechů toliko v Maršově IV. (8% Čsl.) a v Temném Dole (7% Čsl.).¹³⁴⁾

* * *

Bez souvislosti s českým územím jazykovým jsou české menšiny vzniklé v poslední době v kamenouhelné pánvi žacléřské. Největší českou minoritu má tu samo město Žacléř (23% Čsl.); značný počet Čechů jest usazen mimo to vých. od Žacléře v Lamperticích (8% Čsl.), v Königshanu (na státní hranici nedaleko pruské Libavy, 7% Čsl.), v Berggraben u (6% Čsl.) a v Bernarticích (6% Čsl.).¹³⁵⁾

* * *

¹²⁹⁾ Od Harcova na západ leží Kladruby s 6% Čsl.

¹³⁰⁾ Nedaleko od Běluně ležící Vyhnanov má 5%, Kohoutov (záp. od Běluně) 2% Čsl.; do českého území proniká v tomto kraji německý živel nepatrnými menšinami v Brzicích (3% N.) a Hoříčkách (2% N.).

¹³¹⁾ Něm. Brusnice záp. od Kyje má 2% Čsl.

¹³²⁾ V trutnovském okrese se přihlásilo již r. 1880 4,8% obyv. k české obcovací řeči, později se podařilo české menšiny stlačit, takže r. 1910 bylo napočítáno jen 3,5% Čechů; r. 1921 bylo v okrese 9,4% obyv. čsl. národnosti.

¹³³⁾ V nejbližším sousedství Trutnova mají Humburky 5%, Volanov 2% Čsl.; na trati z Trutnova do Hostinného jsou 2% Čsl. v Pilníkově a na sever od něho ve Vlčicích, za Pilníkovem pak 4% Čsl. v Pilsdorfu. U Poříčí mají Voletiny 3% Čsl., sev. od nich ležící Libeč má značnou menšinu českou (9% Čsl.); na trati z Poříčí do Teplice n. M. jest 3% Čsl. v Petřikovcích.

¹³⁴⁾ Na mapě mohl býti také znázorněn zcela nepatrný počet Čechů v Janských Lázních (2% Čsl.) a na hranicích nad Maršovem v Horních Albeřicích (3% Čsl.).

¹³⁵⁾ Více než 2% Čechů jest mimo to na Žacléřsku ještě v Prkenném Dolu (4%) u Žacléře a v Černé Vodě (skoro 5%) na státních hranicích.

Od Bohuslavic n. Ú. jde jazyková hranice na sv. k smíšenému Starému Sedloňovu (15% Čsl.) a přechází pod čistě německými Markoušovicemi na Žaltmanské vrchy, po jejichž hřbetu jde zpět k jv., svírajíc tak české území jazykové se tří stran. Německý živel proniká sem do průmyslové Úpice a uhelné pánve svatoňovické jen nepatrnými menšinami.¹³⁶⁾

Za Žaltmanskými vrchy rozkládá se německé území okresu teplického, jehož jižní část, vnikajíc do území českého, jest jím rovněž sevřena se tří stran. Celé území zachovalo si téměř neporušený německý ráz. Významnější české menšiny, z nichž pouze dvě převyšují 10%, jsou tu na jižním pomezí okresu v Chlívčích (11% Čsl.), Bystřím (7% Čsl.) a v Horním Dřevíči (6% Čsl.), kterýmižto obcemi německé území proniká tu nejdále do území českého, pak za Horním Dřevíčem, od něhož jazyková hranice jde na sever na Metuji, v malém městě Stárkově (8% Čsl.) s Vápenkou (6% Čsl.), v Německé Metuji (14% Čsl.), kterou řeka Metuje odděluje od České Metuje, čítající 16% Němců, a ve Vlasence (u Něm. Metuje, 7% Čsl.); uvnitř německé oblasti mají víc než 5% Čsl. toliko známá turistická místa Teplicen. M. (5% Čsl.) s osadou Bučnicí (6% Čsl.) a Dolní Adršpach (8% Čsl.).¹³⁷⁾

U Javora opouští národnostní rozhraní řeku Metuji a jde severně od hory Ostaše¹³⁸⁾ a českého Pěkova (2% N.) k smíšeným Honům (11% Čsl.), za nimiž přechází na Broumovské stěny, jež dělí české Policko od německého Broumova. Přes přirozenou hradbu Broumovských stěn pronikl český živel téměř do celého broumovského okresu a to místy v pozoruhodné síle. Smíšeným se tu stal především sám Broumov (867 Čsl., t. j. 13% a 5674 N.), obec Křínice u Broumova (19% Čsl.), pohraniční železniční stanice Meziměstí (11% Čsl.), Velká Ves (téměř 10% Čsl.) a malá osada Studená (10% Čsl.), za níž jazyková hranice přestupuje hranici státní do Kladska; pozoruhodné menšiny jsou mimo to v Starostíně (5% Čsl.), v Ruprechticích (6% Čsl.), Hynčicích (6% Čsl.), Benešově (5% Čsl.) a Martínkovicích (6% Čsl.).¹³⁹⁾

7. Od Olešnice k Uničovu na Moravě.

V Kladsku uchoval se český jazyk, jak bylo již dříve řečeno, v 11 obcích při hranicích Čech východně od Machova, Hronova

¹³⁶⁾ V Úpici jsou 3% N., o něco více než 2% bylo jich napočítáno v Suchovršicích, Velkých i Malých Svatoňovicích, Batňovicích a Odolově.

¹³⁷⁾ Nepatrné české menšiny jsou v teplickém okrese ještě v Dolních a Horních Verněřovicích (4% Čsl.), ve Skalách (4% Čsl.), v Javoru (5% a Lachově (4%), v Dolní Teplici (3% Čsl.), Kamenci (3% Čsl.) a v Libné (4%).

¹³⁸⁾ Pod Ostašem jest 5% ní německá menšina ve Žďáru (s Ostaší), souvisící s německou menšinou v České Metuji.

¹³⁹⁾ O málo víc než 2% Čsl. mají ještě Verněřovice, Vižňov, Jetřichov, Hejtmánkovice, Šonov a Božanov. V okrese polickém jest víc než 2%

a Náchoda.¹⁴⁰⁾ Od Dobrošova (východně od Náchoda) jest státní hranice zároveň hranicí národnostní až za obec Dlouhé (severně od Nového Hrádku).

Silně smíšenou Olešnicí (21% Čsl.)¹⁴¹⁾ začíná třetí souvislé území německé, které Orlickými horami postupuje na jih až k Rokytnici v Orlických Horách. Smíšené jsou také nejbližší německé obce pod Olešnicí: Polom (16% Čsl.) a Sedloňov (15% Čsl.) s osadou Ošerovem (17% Čsl.)¹⁴²⁾ Od nich jde národnostní hranice dále na jih mezi českými Dobřany (7% N.) i Nedvězím (8% N.) a německou Plasnicí (9% Čsl.) k Šedivinám téměř z poloviny českým (43% Čsl.)¹⁴³⁾ za nimiž pronikají do německého území jen nepatrné české menšiny do tří osad obce dešenské.¹⁴⁴⁾ Od Šedivin zahýbá na jv. a procházejíc mezi českou osadou Lomy (6% N.) a německou smíšenou Mnichovou (18% Čsl.), jde opět na jih po hranicích okresu rokytnického, západně od smíšeného Malého Uhřínova (13% Čsl.)¹⁴⁵⁾, ryze německých Benátek a Prorubů (9% Čsl.).

Za Proruby vniká do německého území český (dříve smíšený) Liberck (nyní 7% N.) a nad ním silné české menšiny v nepatrných osadách Nemanicích a Vlčinci (dohromady v obou 29% Čsl.). Od Liberku jde pak jazyková hranice na jihovýchod pod německou Hláskou (6% Čsl.), Bělou (4% Čsl.) a smíšeným Ochozem (11% Čsl.)¹⁴⁶⁾ načež nad českým Pěčínem (4% N.) se zatáčí k silně smíšené Rokytnici v Orlických Horách (35% Čsl.)¹⁴⁷⁾ a s ní souvisící stejně smíšené Dolní Rokytnici (37% Čsl.). Od Dolní Rokytnice

Němců kromě obcí při jazykové hranici již zmíněných jen ještě ve Velké Ledhují, Nízké Srbské a městečku Machově.

¹⁴⁰⁾ Jsou to obce: Ostrá Hora, Nouzín, Bukovina, Stroužné, Jakubovice, Blažejov, Něm. Černná, Chudoba, Žakš, Slané a Březová; z nich však Žakš jest již z největší části poněmčen.

¹⁴¹⁾ Skládá se z městečka Olešnice (24% Čsl.), Dolní Olešnice (17% Čsl.) a Horní Olešnice (22% Čsl.).

¹⁴²⁾ Osada Šerlich za Ošerovem jest bez Čechů.

¹⁴³⁾ Šediviny skládají se ze dvou částí: severní, většinou německá (29% Čsl.) náleží k místní obci Plasnici, jižní, čistě česká, k místní obci Rovnému (2% N.) v okrese opočenském.

¹⁴⁴⁾ V Dříši jest 5%, v Deštném 2%, v Zákoutí 3% Čsl.: bez Čechů jsou Paseka, Pastviny, Stiefwinkel a Viska, nepatrný počet Čechů jest za nimi v obci Trčkově na hranici státní.

¹⁴⁵⁾ K menšině v Malém Uhřínově se připojuje malá menšina v Tisovci (6% Čsl.) a nepatrná ve Velkém Uhřínově (3% Čsl.); ostatní osady za Malým a Velkým Uhřínovem jsou již ryze německé. Do českého území proniká německý živel z Malého Uhřínova a Benátek nepatrnými menšinami v Nové Vsi (4% N.), Svinné (3% N.) a Debřecích (7% N.).

¹⁴⁶⁾ A nad českou Javornicí (3% N.) a smíšeným Přímím (12% N.; k Ochozu se přimykají drobné české menšiny v Hamernicích (5% Čsl.) s Popelovem (3% Čsl.).

¹⁴⁷⁾ Z města Rokytnice v Orl. H. proniká český živel také do Prostřední Rokytnice (10% Čsl.) a v malé míře i dále na sever do Horní Rokytnice (4% Čsl.); mezi Prostřední Rokytnicí a čistě německou Nebeskou Rybnou jsou drobné české menšiny v Rýnku (7% Čsl.) a Julínčině Údolí (4% Čsl.).

vybíhající do českého území jde národnostní hranice na severovýchodě k Václavově Seči (2% Čsl.) a smíšenému Panskému Poli (12% Čsl.)¹⁴⁸⁾ od něho pak jde na jihovýchod po hřbetu na pravém břehu Divoké Orlice mezi českým Kunvaldem¹⁴⁹⁾ a smíšenými Bartošovicemi (11% Čsl.).

Bartošovicemi a téměř z poloviny českou osadou Ostrovem (25 Čsl. a 28 N.), s nimi spojenou, končí prvá část německého území hor Orlických; český živel vniká do ní jenom na úzkém smíšeném pásu při jazykové hranici.¹⁵⁰⁾ Za Ostrovem dosahuje katastr české obce Klášterce n. Orl. až ke státní hranici, avšak drobná osada místní obce klášterecké Čihák (19% Čsl.), ležící nad Orlicí, spojuje Bartošovice a ostatní německé území orlické s německým územím na Králicku a tím i s německými sídly na severní Moravě a v Opavsku.

Od Čiháku jde jazyková hranice k Českým Petrovicům (15% Čsl.) a dále na jih mezi Divokou a Tichou Orlicí k silně smíšeným Vlčkovcům (27% Čsl.), od nichž schází nad českou obcí Studeným na Tichou Orlicí u Těchonína, načež nad českým městem Jablonným n. Orl. se náhle obrací a jde pod Stanovníkem (3% Čsl.) na východ na Široký Kámen nedaleko hranice Čech a Moravy. Údolím Tiché Orlice táhne se řada českých menšin proti jejímu proudu. Začíná Těchonínem (19% Čsl.), z něhož přicházíme do Celného se slabou menšinou (5% Čsl.) a pak za malou čistě německou osadou Dolany do smíšeného městečka Mladkova (19% Čsl.); nad ním na státní hranici jsou smíšené Německé Petrovice (11% Čsl.), z nichž vede silnice do Českých Petrovic. Od Mladkova, u něhož Tichá Orlice obrací se k jihu, jde pak pásmo českých menšin údolím Tiché Orlice na východ přes Lichkov (7% Čsl.) a Dolní Lipku (10% Čsl.) ke Králíkům (12% Čsl.) a podél státní hranice přes Prostřední Lipku (6% Čsl.) k Heřmanicům (5% Čsl.); východně a jižně od Králíků i v táhlém údolí pod Králickým Sněžníkem jsou již obce ryze německé.¹⁵¹⁾

Od Králík vybíhá německé území na jih po obou stranách zemské hranice česko-moravské až k Šilperku. Na české straně náleží k souvislému území německému jen tři obce, ležící za sebou směrem jižním, a to na potoku Orlice Orličky, v nichž se český živel v posledních desetiletích vzcháhal tak rychle, že čítají již 41% Čsl., pod nimi v rovnoběžné úžlabině Čenkovic s českou menšinou rovněž rostoucí (19% Čsl.) a posléze německé Valteřice (7% Čsl.) s částí výprachtické obce, t.

¹⁴⁸⁾ Dále na sever leží Hanička (6% Čsl.).

¹⁴⁹⁾ Mezi Kunvaldem a jazykovou hranicí jest malá smíšená osada Kunačice (17% N.) a Zaječiny (3% N.).

¹⁵⁰⁾ Uvnitř německé oblasti jsou jen nepatrné české menšiny při Divoké Orlici v Nové Vsi (4% Čsl.), Schönwaldu (6% Čsl.) a Neratově (4% Čsl.).

¹⁵¹⁾ Jen v Dolní Orlicí, již. od Králíků, jsou 3% Čsl.

zv. Valteřickým oddílem, osazeným Němci; za Valteřicemi jest ještě silná německá menšina v Rýdrovicích (56% Čsl.).

Významnější jest moravská část šilperského výběžku, vyplňující rovinku podél Březné k Šilperku. Z Dolní Orlice přicházíme za hranici Moravy nejprve do Šanova (3% Čsl.) a pak do smíšeného průmyslového městečka Červené Vody, již začíná pás pozoruhodných českých menšin. Následují tu za sebou na Březné obce Bílá Voda (17% Čsl.), Mlýnický Dvůr (9% Čsl.) s Mlýnicí (11% Čsl.), Březenský Dvůr (10% Čsl.), od něhož se táhnou na příč k Valteřicům německé Heroltice (jen 2% Čsl.), Březná (9% Čsl.), ke které se připojuje silně smíšená osada Bukovice (38% Čsl.), táhnoucí se na severovýchod k českému Písařovu, a posléze město Šilperk, jehož česká menšina jest ve stálém vzrůstu (nyní 28% Čsl.). Jižně od Šilperka leží již čistě česká Cotkytle, oddělující německý ostrov svitavský od souvislého území německého na severní Moravě a spojující české obce na Zábřežsku a Šumpersku s českým územím východních Čech.

Obešedší výběžek šilperský jde národnostní hranice od Bílé Vody nejprve na východ mezi německým Mor. Karlovem (7% Čsl.) a českým Písařovem (5% N.), pak na severovýchod nad českými obcemi Janoušovem a Štědrákovou Lhotou, která jest nejsevernější českou obcí na Moravě, na vrchy jižně od Krumperků. Od Štědrákové Lhoty jde opět k východu a překračuje Moravu mezi většinou německým Raškovem (15% Čsl.) a Českým Bohdíkovem (téměř 10% N.). Od Českého Bohdíkova proniká český živel údolím Moravy na sever jen do Holby (13% Čsl.) a v malé míře do Hanušovic (4% Čsl.), nyní s Holbou v jednu obec spojených.¹⁵²⁾ Rovněž do českého kraje vnikají podél Moravy menšiny německé; v Hosticích pod českým Bohdíkovem jsou sice jen 3% N.,¹⁵³⁾ avšak pod nimi na Moravě jest silná německá menšina v Rudě n. M. (22% N.), vytvořená místním velkým průmyslem, a dosti značný počet Němců se usadil také v sousedních Olšanech (9% N.).

Od Českého Bohdíkova jde národnostní hranice na jihovýchod mezi Moravou a Bratrušovským potokem na řeku Desnou k významné smíšené oblasti šumperské. Jejím středem jest město Šumperk (1991, t. j. 16% Čsl. a 10.571 N.); od něho proniká český živel jednak na severozápad podél jazykové hranice do rozsáhlé Temenice (12% Čsl.) na Bratrušovském potoce, jednak na severovýchod údolím Desné do

¹⁵²⁾ Od Hanušovic na západ jsou nepatrné české menšiny ve Vlaském (3% Čsl.) a za ryze německými Krumperky ve Vysokém Potoku (4% Čsl.). Kromě Hanušovic-Holby mají v celém staroměstském okrese víc než 2% Čsl. toliko Vikantice (2%) u Starého Města, Velká Morava (4%) a Špillice (4%) nedaleko Králického Sněžníku.

¹⁵³⁾ V Komňatkách mezi Českým Bohdíkovem a Štědrákovou Lhotou jsou rovněž 3% N.

Krenišova (7% Čsl.), Vikýřovic (7% Čsl.) a smíšené rozsáhlé obce Rapotína (13% Čsl.), za níž slabou menšinu českou mají ještě Petrovice n. D. (2% Čsl.) s Terezínem (4% Čsl.).¹⁵⁴⁾ Do českého kraje vniká podél Desné německý živel toliko do Sudkova na stoku Desné a Moravy, v němž se vytvořila značná německá menšina (12% N.); české obce Šumperku nejbližší, Bludov (2% N.) a Dolní Studénky (3% N.) uchovaly si naproti tomu český ráz téměř neporušený.

Na levém břehu Desné leží nad Dolními Studénkami malé silně smíšené osady Králec (21% Čsl.) a Plechy (24% Čsl.), s nimiž souvisí značná česká menšina ve Frankštátu (7% Čsl.). Od Králce pokračuje jazyková hranice dále na jihovýchod k Dolní Olešné (13% Čsl.)¹⁵⁵⁾ a Benkovu (5% Čsl.), a za tím dále na jih k smíšeným obcím Nedvězí a Rohlí (v obou 15% Čsl.).

Odtud probíhá jazyková hranice až za Uničov velmi nepravidelně. Mezi Rohlí a Úsovem vniká na východ do německého území táhlý záliv 7 českých obcí, z nichž jen jedna má německou menšinu převyšující 5%, až k Šumvaldu.¹⁵⁶⁾

Od českého území v úrodné rovině na řece Moravě u Litovle jest šumvaldský záliv oddělen pruhem německých sídel, prostoupených již silnými českými menšinami, jež se Sudet scházejí do úrodné roviny a přes Uničov pronikají až k řece Moravě pod Úsovem. V malém měřítku se projevuje táž nepravidelnost hraniční čáry na výběžku uničovském mezi městy Litovlí a Uničovem, kde česká obec vniká do oblasti německé a smíšené obce s německou většinou jsou sevřeny obcemi českými.

Severní strana šumvaldského zálivu jest vroubena českými menšinami v silně smíšené Hradečné (19% Čsl.) a v Hradci (21% Čsl.), jimiž německé území proniká od Něm. Libiny k Troubelicům¹⁵⁷⁾, a v Mor. Libině (6% Čsl.), ležící mezi městečkem Něm. Libinou, v němž žije jen nepatrný počet Čechů, a Šumvaldem. Mezi Šumvaldem a Sudetami leží smíšené obce Břevenec (12% Čsl.) a Plínkout (15% Čsl.).

Smíšené pásmo uničovské navazující na české menšiny obcí právě jmenovaných, začíná pod Sudetami¹⁵⁸⁾ Dlouhou

¹⁵⁴⁾ Za Petrovicemi rozkládá se již území ryze německé; jen v osadě Vízmerku a Kociánově jsou 2% Čsl. a kromě toho v Rudolticích a Hraběšicích (jv. od Petrovic a Rapotína) jsou nepatrné české menšiny (necelá 3% Čsl.).

¹⁵⁵⁾ S Dolní Olešnou souvisí česká menšina v Horní Olešné (8% Čsl.) a s ní drobné minority v Hrabišíně (4% Čsl.) a Loučkách (3% Čsl.).

¹⁵⁶⁾ Jsou to obce Veleboř (3% N.), Klopina (2,5% N.) Lipinka (3% N.), Pískov, Troubelice (3% N.), Lazce (7% N.) a Šumvald (4% N.); u Veleboře ležící Bezděkov u Ú. čítá 6% N.

¹⁵⁷⁾ Mezi Hradečnou a Rohlí leží na národnostní hranici německá Kamenná (jen 4% Čsl.).

¹⁵⁸⁾ V Sudetách nad zálivem šumvaldským a smíšeným pásmem uničovským jest jen výjimečně víc než 2% Čechů v Tvrdkově (3%) a v malém městečku Sovinci (skoro 5%).

Loučkou Horní (6% Čsl.) i Dolní (8% Čsl.) a jihovýchodně od nich smíšenými P a s e k a m i (11% Čsl.), K Dlouhé Louče se přimyká skupina smíšených obcí jižně od Šumvaldu: Horní Sukolom (15% Čsl.), Nová Dědina (15% Čsl.) a Dolní Sukolom (11% Čsl.), Paseky mají své pokračování v Haukovicích (8% Čsl.), Rybníčku (10% Čsl.) a smíšeném Újezdu (13% Čsl.), za nímž se rozkládá již území české. Toto přibližuje se za Újezdem obcí Z e l e c h o v i c e m i (s 6%ní německou menšinou) nejbližší městu Uničovu (637, t. j. 14% Čsl. a 3829 N.); u něho leží smíšené Brníčko (sev. od Zlechovic, 13% Čsl.). Od Uničova proniká německé území silně smíšenými obcemi Dětrichovem (30% Čsl.) a téměř z poloviny českými Renotami (44% Čsl.) k české Července nad městem Litovlí, v němž jest dosud 8%ní německá menšina; za Renotami vniká opět české území k Uničovu obcí Střelice mi (jen 4% N.).

Západně od Uničova převládá německý živel v 7 obcích: podél jižní hranice šumvaldského zálivu následují za sebou silně smíšené obce Dědinka (32% Čsl.), Zadní Újezd (32% Čsl.), a město Úsov (30% Čsl.), jižně od nich uvnitř této německé oblasti jsou obce Medlov (10% Čsl.) a Hlívce (20% Čsl.) a až k řece Moravě šíří se rozsáhlé katastry Benkova (13% Čsl.) a silně smíšené Králové (28% Čsl.); v rozlehlé doubravě nad Moravou leží na hranici jejich katastru malá samota Nové Zámky, náležející k české Mladci, dříve německá, nyní většinou česká (32 Čsl. a 28 N.).

8. Ostrov svitavský. (Hřebečsko.)

Úsovem a katastrem obce Králové přiblížilo se německé území severomoravské opět nejbližší německému ostrovu svitavskému, jež Němci podle hory Schönhengstu u Svitav nazývají Schönhengesterland (Hřebečsko). Pro jeho rozlehlost a malou vzdálenost od německého území souvislého pojednáváme o něm již nyní odděleně od ostatních německých ostrovů české oblasti jazykové.

Velmi úzká šíje, již tvoří katastr české obce Stavenice (6% N.)¹⁵⁹ na levém břehu řeky Moravy, odděluje od Úsova a obce Králové německý výběžek mohelnický, jímž německá sídla svitavského ostrovu pronikají s hor do úrodného úvalu moravského. V městě Mohelnici jest česká menšina v ponehlém vzestupu (nyní 14% Čsl.); na jižní straně města nachází se malá smíšená skupina drobných osad, již tvoří Dolní Krčmy (21% Čsl.), Horní Krčmy (17% Čsl.) a nepatrné Dolní Valdsee (13% Čsl.), nedaleko města při silnici do

¹⁵⁹ Na severní straně šíje stavenické leží Třeština (2% N.), na jižní Moravičany (3% N.).

Loštic.¹⁶⁰ Západně od Mohelnice jsou již obce čistě německé (Horní Valdsee, Podolí, Podolíčko, Křemačov) a také v Libivě (na jazykové hranici severně od města) jest jen slabá česká menšina (5% Čsl.).

Severně od Libivy náleží v moravském úvalu k svitavskému ostrovu ještě smíšené obce Květín (16% Čsl.), Slavonov (19% Čsl.) a Vlachov (23% Čsl.), ležící v nejbližším sousedství české Lukavice (4% N.); český živel proniká z nich na jihozápad do Řepové (7% Čsl.), jež spojuje se smíšenou skupinou slavoňovskou mocnou českou menšinou v Mírově (s mužskou trestnicí 48%, bez ní 22% Čsl.) a slabší české menšiny v sousedních osadách Nových Sadech (11% Čsl.) a Mírovském Gruntu (12% Čsl.). Do nedávna náležela k svitavskému ostrovu také osada Kolorédov, severně od Vlachova, souvisící úplně s českou Zvolí; bývalá německá většina kolorédovská se změnila v 31%ní menšinu, ve Zvoli dosahuje německý živel jen 5%.¹⁶¹

Za Vlachovem přechází jazyková hranice do hornatého území na pravém břehu Sázavy a jde na severozápad k Pobučí (9% Čsl.); blízko u Pobučí jest česká osada Jestřebí (jen 2% N.) a v jeho nejbližším sousedství silně smíšené Jestřebíčko (42% Čsl.), jímž svitavský ostrov vybíhá k městu Zábřehu na Sázavě. Zábřeh byl před převratem v německých rukou a tvořil spolu se sousedním Rudolfovem německý ostrůvek. Nyní jest i v Zábřehu samotném většina česká 58%, jež spojením s Krumpachem (4% N.), se Zábřehem těsně souvisícím, vzrostla na 68%, a také Rudolfov uměle poněmčený se vrátil do českých rukou: zůstalo v něm jen 14% N.¹⁶²

Z Jestřebíčka přicházíme na severozápad do ryze české obce Lupěného, jímž české území vniká z údolí Sázavy do německého ostrovu, za ním pak jde jazyková hranice po horském hřebeni nad Sázavou mimo čistě český Hněvkov a Hoštejn (s 9%ní německou menšinou).¹⁶³ U Hoštejna přechází pak na říčku Březnou¹⁶⁴ a jde po ní neobydlenou krajinou až pod Janoušov (6% N.), jehož pokračující germanisací se podařilo zabrániti.

U Janoušova opouští národnostní hranice Březnou a jde na severozápad k vrchu Strážníku, na jehož severním úpatí

¹⁶⁰ Západně od Krčem jest značná česká menšina v Újezdě (9% Čsl.) a hlouběji v německém území ve Vyšehoří (6% Čsl.).

¹⁶¹ Naproti Zvoli na levém břehu Moravy jest pozoruhodná německá menšina v Hrabové (11% N.) na úpatí Sudet.

¹⁶² Pozoruhodné německé menšiny jsou jižně od Zábřehu ve Skaličce (7% N.) a v Ráječku (11% N.).

¹⁶³ Jižně od obou obcí leží německá Dolní Hynčina (jen 2% Čsl.) s ryze německým Hynčínovem.

¹⁶⁴ K říčce Březné sahá rozsáhlý katastr vzdálené německé obce Tatenic (jen 2% Čsl.); na české straně jazykové hranice jest nepatrná německá menšina v Drozdově (3% N.).

leží česká Cotkytle, na jižním většinou německá osada Šumvald (13% Čsl.), jejímž pokračováním k jihu jest Lichtenštejn (8% Čsl.). Pod českými Herbortice mi přechází jazyková hranice do Čech na horské pásmo severovýchodně od města Lanškrouna, jež nevelká vzdálenost od českého území učinila smíšeným (974, t. j. 15% Čsl. a 5379 N.). Jazyková hranice jde tu na západ mimo německé obce Laudon (5% Čsl.), Albrechtice (4% Čsl.),¹⁶⁵⁾ Horní Třešňovec (29% Čsl.), jehož česká menšina jest ve stálém vzrůstu,¹⁶⁶⁾ Jakubovice (8% Čsl.) a smíšenou Horní Dobrouč (10% Čsl.).¹⁶⁷⁾

Od Horní Dobrouče se táhne na západ až za Ústí n. Orl. dlouhý pás německých osad, obklopený se všech stran územím českým. Nejdále do českého území vybíhá německý ostrov svitavský za Tichou Orlicí německými Libchavami,* jež se dělí ve tři místní obce; smíšené Horní Libchavy (10% Čsl.), se silně smíšenou osadou Dařílkem (28% Čsl.), nejvíce německé Prostřední Libchavy (ne celá 2% Čsl.) a nedaleko Ústí nad Orlicí ležící Dolní Libchavy (7% Čsl.). Nad Ústím n. Orlicí, jež si zachovalo zcela neporušený český ráz,** jsou na Tiché Orlici smíšené Oldřichovice (17% Čsl.) a nad nimi Černovír (téměř 10% Čsl.), k němuž se připojuje v údolí Tiché Orlice německá menšina ve smíšené Václavově (15% N.) a malá německá menšina v Lanšperku (16% N.). Na výšině mezi Tichou Orlicí a Třebovkou jsou ryze německé obce Knapovec, Dolní Houžovec a Horní Houžovec (tento jen 3% Čsl.), od Knapovce pak vybíhá německé území do údolí Třebovky téměř již z poloviny českými Hylváty (43% Čsl.), jež splývají na jedné straně s Ústím n. Orlicí a na druhé straně s ryze českou Dlouhou Třebovou.

Od čistě německého Skuhrova jde pak národnostní hranice na jihozápad mezi německou obcí Rybníkem (5% Čsl.) a českým městem Českou Třebovou (3% N.)¹⁶⁸⁾ k čistě německému Semanínu, od něhož obrací se na

¹⁶⁵⁾ Pokračováním Albrechtic v úžlabině Sázavy jest Sázava (3% Čsl.) a za ní Žichlínek (3% Čsl.); západně od Žichlíneku jest značnější počet Čechů v Lukové (téměř 5%).

¹⁶⁶⁾ Mezi Horním Třešňovcem a Lanškrounem ležící Dolní Třešňovec má jen 5% Čsl., severně od Horního Třešňovce leží ryze český městys Čermná.

¹⁶⁷⁾ Pokračováním Horní Dobrouče severním směrem jest ryze české městečko Dolní Dobrouč.

*) Pokračováním německých Horních Libchav jsou České Libchavy s nepatrnou menšinou německou (3% N.).

***) U ústeckého nádraží jest nepatrná německá menšina v Kerharticích (3% N.) a za nimi v Sudislavi n. O. (3% N.).

¹⁶⁸⁾ Jihovýchodně od Rybníku leží v německé oblasti Třebovice (3% Čsl.) a s ní souvisící drobná smíšená osada Hvězda (12% Čsl.), patříci k čistě německému městečku Opatovu. S Českou Třebovou souvisí Parník se značnou menšinou německou (6% N.).

západ k silně smíšenému Strakovu (34% Čsl.),¹⁶⁹⁾ východně od Litomyšle. Za Strakovem a s ním souvisícím Janovem (2% Čsl.) obchází jazyková hranice německou obec Litrbachy (4% Čsl.), která jest vklíněna mezi české obce Benátky (5% N.), souvisící s Litomyšlí, a Trstěnicí (3% N.), jejíž katastr vniká hluboko do německé oblasti až k zemským hranicím.¹⁷⁰⁾

Jižně od Trstěnice leží čistě německá obec Karle a Chmelík (5% Čsl.), od Chmelíku jde pak národnostní rozhraní k čistě německé Květné a Limberku (3% Čsl.), jenž se táhne až k českému městu Poličce.

Mezi Limberkem a českým městem Bystrým náleží k svitavskému ostrovu čistě německý Modřec, Jedlová (se samotou Baldou, 3% Čsl.) a Stašov (4% Čsl.). Jedlová přechází na východě v českou obec Hamry (8% N.), za nimiž do německého území směrem k čistě německé České Radiměři vniká česká obec Rohozná (2% N.).

Za Rohoznou táhne se podél jižní hranice svitavského ostrova rozsáhlé smíšené území, na němž národnostní smíšení dosáhlo největší intenzity po obou březích Svitavy v průmyslových obcích u města Březové. Na jazykovém rozhraní leží tu východně od Rohozné smíšený Banín (13% Čsl.) a jižně od něho Nová Bělá (2% Čsl.), která přechází ve smíšenou Něm. Bělou (17% Čsl.). Za ní leží na pravém břehu Svitavy silně smíšený Brněnec (60% Čsl.) a nad ním Zářečí (72% Čsl.), na levém břehu Svitavy naproti Brněnci Mor. Chrastová (55% Čsl.) a od ní na jih v okolí již českém Chrastová Lhota (74% Čsl.); ve všech těchto čtyřech obcích nabyt český živel převahy teprve v poslední době.¹⁷¹⁾ S Brněncem a Chrastovou souvisí na severu město Březová, již z jedné čtvrtiny české (25% Čsl.). Nad ně proniká český živel podél Svitavy do České Dlouhé (22% Čsl.) a Moravské Dlouhé (9% Čsl.), drobnými menšinami pak ještě dále na sever do území německého.¹⁷²⁾

Od Březové jde národnostní rozhraní na východ k dvěma obcím původně českým, jež se v posledních desetiletích rychle poněmčovaly: Želívsku a Slatině. Po převratu došlo v obou

¹⁶⁹⁾ U Strakova vytvořila se dosti značná německá menšina v Pazuze (9% N.); malý počet Němců jest usazen dále v Němčicích (2% N.), ve Vlčkově (3% N.) a hlouběji v českém území u Litomyšle v Bohuňovicích (3% N.) a Řikovicích (2% N.).

¹⁷⁰⁾ Z Litrbachu proniká německý živel na západ do Nové Vsi u L., kde se vytvořila značná německá menšina (11% N.); nepatrný počet Němců jest usazen také v Pohodlí (2%).

¹⁷¹⁾ Z Mor. Chrastové proniká německý živel ještě dále na jih slabou menšinou v Rozhraní 3% N., na pravém pak břehu Svitavy z Brněnce německou menšinou ve smíšené malé osadě Půlpecnu (16% N.).

¹⁷²⁾ Mezi Dlouhou a Banínem leží na Svitavě Muzlov s 2% Čsl.; značná česká menšina jest v Horní Hynčíně (sv. od Dlouhé, 7% Čsl.), z níž nepatrná menšina proniká do Pohledů (2% Čsl.).

k pronikavým změnám: v Želívsku přihlásila se opět většina obyvatelstva k české národnosti (67% Čsl.), ve Slatině, jež se zdála úplně poněmčenou, téměř polovina (44% Čsl.).

Za Slatinou začal německý živel pronikat též do Malonína (11% N.). U Slatiny obrací se jazyková hranice na sever k čistě německým obcím Březině a Šnekovu, na to nad českou Bělou na východ k čistě německému Zadnímu Arnoštovu, od něhož německý ostrov svitavský vybíhá nad českým městem Jevíčkem (7% N.)¹⁷³⁾ do úrodné Malé Hané dvěma smíšenými obcemi Derflíkem (11% Čsl.) a Chornicemi (13% Čsl.).¹⁷⁴⁾

Národnostní hranice jde pak od Chornic a Derflíku na sever po horském hřbetě ohraničujícím Malou Hanou, nad městečkem Trnávkou se zatáčí k východu, obcházejíc tak záliv českých obcí kolem Trnávky, v nichž vlivem německého okolí vyrostly silné německé menšiny; jsou to: Lázy (19% N.), jež byly do převratu ovládány Němci, městečko Trnávka (21% N.), s ním souvisící silně smíšená Stará Trnávka (35% N.), Mezihoří (20% N.) a Petrůvka (14% N.). Z Trnávky pronikají pak nevelké české menšiny podél Třebůvky do Rozstání (7% Čsl.) a do města Mor. Třebové (353, t. j. 5% Čsl. a 6090 N.); za St. Trnávkou leží pod Spáleným vrchem nepatrná osada Borová, většinou německá (23% Čsl.).

Od Rozstání jde národnostní hranice k Radkovu (4% Čsl.), načež obstupuje český Bohdalov (9% N.), vnikající od Třebůvky do německé oblasti, a postupuje pak paralelně s tokem Třebůvky k německým drobným osadám Bukové (9% Čsl.), Bušínu (8% Čsl.)¹⁷⁵⁾ a ke skupině drobných smíšených osad, již tvoří Vacetín (25% Čsl.), Zavadilka (16% Čsl.) a Svinov (10% Čsl.)¹⁷⁶⁾ za nimi sestupuje do úvalu moravského a jde vedle zmíněných již Krčem k Mohelnici. Do českého území proniká tu německý živel menšinou v Žádlovicích (15% N.) u města Loštic; do nedávna byly německým ostrůvkem Lechovice u Pavlova; nyní jsou již z největší části počeštěny (jen necelých 10% N.).¹⁷⁷⁾

Celý průběh jazykové hranice nám ukázal, že český živel vniká do německého ostrova svitavského jen na velmi málo místech, a že ostrov si uchovává svůj německý ráz mnohem více než pohraniční obce německých území souvislých. V obcích ležících uvnitř ostrova usadil se jen nepatrný počet

¹⁷³⁾ Jz. od Jevíčka jest ve Velkých Opatovicích 2% N.

¹⁷⁴⁾ Za Chornicemi vniká ještě německý živel do Vražného, v němž se vytvořila značná německá menšina (10% N.).

¹⁷⁵⁾ Nad nimi ležící obec Studená Loučka má 3% Čsl.

¹⁷⁶⁾ U Svinova jest drobná česká menšina v Lišnicích (4% Čsl.).

¹⁷⁷⁾ V Pavlově jsou 3% N.; poněkud dále od jazykové hranice jsou nepatrné německé menšiny v městečku Bouzově (5% N.) a v Obectově (3% N.).

Čechů; významnější české menšiny vznikly tu toliko v průmyslovém městě Svitavách (878, t. j. téměř 10% Čsl. a 8218 N.) a ve čtyřiceti Lánech u Svitav (6% Čsl.).¹⁷⁸⁾

9. Od Uničova k Opavě.

Vracíme se opět k národnostnímu rozhraní souvislého německého území na severní Moravě, jehož popis jsme přerušili.

Od Újezda, poslední to obce za Uničovem, o níž jsme již učinili zmínku, jde jazyková hranice k Mladějovicům (9% Čsl.)¹⁷⁹⁾ a Babicím (9% Čsl.) s Egrovem (8% Čsl.), od nichž vybíhá německé území na jih silně smíšenou Lužicí (35% Čsl.). Dříve mělo u Lužice německou většinu také Stádlo, jež přešlo do českých rukou a bylo spojeno s Mor. Hůzovou;¹⁸⁰⁾ jihozápadně od Mor. Hůzové byl velkými železárnami učiněn smíšeným rozsáhlý Štěpánov (12% N.). Východně od Lužice nabyt český živel převahou ve Lhotě (61% Čsl.)¹⁸¹⁾ čímž se národnostní hranice posunula k samotnému městu Šternberku (1028, t. j. 8% Čsl. a 11.520 N.).¹⁸²⁾

Od Šternberka postupuje jazyková hranice na jihovýchod sudetským pohořím k Domašovu u Šternberka (6% Čsl.), a k silně smíšené Věsce (26% Čsl.), odtud pak schází kolem Posluchova (3% Čsl.) k smíšeným Hlubočkům (19% Čsl.) na říčce Bystřici, od nichž vybíhá německé území silně smíšenou osadou Mrsklesy (33% Čsl.)¹⁸³⁾ k českému městečku Velké Bystřici (4% N.). Národnostní rozhraní probíhá pak okrajem Sudet nad údolím Bečvy a jde nejprve na severovýchod k čistě německému Jestřabi, odtud na

¹⁷⁸⁾ Víc než 2% Čsl. mají kromě obcí při jazykové hranici imenovaných uvnitř ostrova toliko ještě Gráncrf (2%), Mladějov (na trati z Třebovic do Prostějova (3%), a St. Město (3%) s Bílou Studní (4% Čsl.).

¹⁷⁹⁾ Nad Mladějovicemi jsou malé české menšiny v Komárově (2% Čsl.) a Rídči (6% Čsl.).

¹⁸⁰⁾ Mor. Hůzová po spojení se Stádem má 11% německou menšinu; drobné německé menšiny jsou ve Hnojicích (vých. od Lužice, 4% N.) a ve Štarnově (3% N.).

¹⁸¹⁾ Bez ústavu choromyslných a bez vojenského ústavu pro plícní choroby jest v celé osadě Lhotě 54% Čsl.; v samostatné obci Lhotě jest bez obou těchto ústavů 59% Čsl., v té části, která jest spojena se Šternberkem v jednu obec, jen 35% Čsl.

¹⁸²⁾ Sz. od Šternberka jsou nepatrné české menšiny v Hlásnici (4% Čsl.) a Chabíčově (2% Čsl.).

¹⁸³⁾ Za těmito pohraničními osadami táhne se dlouhý pruh drobných českých menšin, jenž začíná sz. od Mor. Berouna Dětrichovem (3% Čsl.) a zahrnuje postupně za sebou Ondrášov (4% Čsl.), Sedm Dvorů (7% Čsl.), město Domašov n. B. (3% Čsl.), Hraničné Petrovice (4% Čsl.) u Domašova n/B., Heroltovice (5% Čsl.) u Města Libavé, městečko Jívovou (2% Čsl.), Pohořany (3% Čsl.) a Hrubou Vodu (7% Čsl.). Také u české strany přiléhají k jazykové hranici drobné menšiny německé v Dolanech (3% N.), Lošově (4% N.), Bukovanech (3% N.), Velké Bystřici (4% N.), Práslavicích (4% N.) a Svěsdlících (7% N.).

jihovýchod k Varhošti (2% Čsl.), Kozlovu (3% Čsl.), Ranošovu (2% Čsl.) a Slavkovu (3% Čsl.), jímž se německé území přibližuje nejvíce městu Lipník u n/B., ve kterém z doby německé nadvlády se udržela ještě značnější menšina německá (5525 Čsl., vedle 453, t. j. 7% N. a 199 Židů).¹⁸⁴) Za Slavkovem zasahuje české území jazykové do Sudetských hor obcemi Uhřínovem (4% N.) a Radíkovem (3% N.); jazyková hranice jde tu od Slavkova na severovýchod k Středolesí (2% Čsl.) a čistě německému Boňkovu. K intenzivnějšímu národnostnímu míšení na celé této trati nedochází, takže obce čistě české hraničí tu s obcemi ryze německými.

Za Boňkovem vniká na sever hluboko do území čistě německého¹⁸⁵) až k hranici moravsko-slezské dlouhý úzký výběžek, jež tvoří čistě české obce Strítěž, Partutovice (2% N.), Jindřichov (3% N.), Luboměř s Heltínovem (2% N.) a městečko Spálov, v němž jediném jest značnější německá menšina (5% N.).

Na východní straně výběžku spálovského sahá německé území smíšeným Bělotínem (11% Čsl.) a Kunčicemi (pouze 3% Čsl.) až k městu Hranicím, v nichž jest dosud silná menšina německá (7641 Čsl., 1038, t. j. 12% N. a 195 Židů).¹⁸⁶)

Nad Bělotínem leží na jazykové hranici východně od Strítěže smíšený Nejdeček (11% Čsl.), z Bělotína pak přicházíme podél dráhy severní do smíšených obcí Polomě (18% Čsl.) a Dubu (15% Čsl.), od nichž německé území vybíhá na jih k Miloticům nad Bečvou silně smíšenými Heřmanicemi (39% Čsl.) a Kozími Loučkami (22% Čsl.).

Od Dubu jde hranice německého území na severovýchod k čistě německému Polouvsí a k Německému Jeseníku (7% Čsl.),¹⁸⁷) za nímž českými Bernarticemi dotýká se české území Odry.

Kravařsko, do něhož tu přicházíme, jest v ohledu národnostním jedním z nejzajímavějších krajů nejen silnou promíseností živlu českého a německého, nýbrž i nepravidelností jazykové hranice a četnými jazykovými výběžky a zálivy.

¹⁸⁴) Mezi Lipníkem n. B. a německým územím jest usazen malý počet Němců v Dolním Újezdě (2%), Bohuslávkách (3%), v Loučce (3%) a dále na sv. v Podhoří (5%).

¹⁸⁵) Drobné české menšiny jsou toliko v městě Potštátě (4% Čsl.), v Padesáti Lánech (5% Čsl.) a v Lindavě (4% Čsl.); na východní straně výběžku spálovského jsou nepatrné české menšiny na Odře v Heřmánkách (2% Čsl.), Jakubčovicích (3% Čsl.) a Nové Vsi (3% Čsl.), severně od nich ve Věsce (4% Čsl.) a jižně od nich v Dobešově (6% Čsl.).

¹⁸⁶) V Drahotuších, záp. od Hranic jest 2% N.

¹⁸⁷) Na západ proniká český živel podél severní dráhy do Blahutovic (8% Čsl.), Hrabětic (8% Čsl.) a Mankovic na řece Odře (téměř 10% Čsl.) a hlouběji do německého území nepatrnými menšinami v Dolním Vražném (5% Čsl.), Horním Vražném (2% Čsl.), v Hynčicích (4% Čsl.). V údolí horní Odry jest pozoruhodná česká menšina v městě Odrách (6% Čsl.); k němuž sahají české menšiny přicházející od Spálova.

Za Bernarticemi protéká Odra územím proniknutým silnými českými menšinami, jež je činí smíšeným. Na pravém břehu Odry leží nejprve táhlá obec Kunvald (12% Čsl.) při potoku Jičince. Od Kunvaldu vybíhá přes Nový Jičín dlouhý a úzký pás německého území, prostoupeného silnými českými minoritami, až k Červenému Kameni u Štramberka. Kunvald přechází tu na jižní straně nejprve v silně smíšený Šenov (38% Čsl.), který splývá s městem Novým Jičínem, téměř již z jedné třetiny českým (3917, t. j. 31% Čsl. a 8635 N.). Od Nového Jičína táhnou se dále na jih Bludovice (11% Čsl.), z nichž se přichází do českých Hodslavic, a rovnoběžně s nimi z jedné čtvrtiny česká Žilina (25% Čsl.), jejímž pokračováním na jih jsou stejně smíšené Životice (24% Čsl.), přecházející v český Mořkov. Od Životic jest oddělena hřbetem Strážníku poslední německá obec novojického výběžku Ženklaava (jižně od Štramberku, 12% Čsl.), obklopená se tří stran obcemi českými. Do českého kraje německý živel na Novojicku neproniká; jedinou výjimkou činí nepatrná německá menšina v Loučce (4% N.) u Nového Jičína.¹⁸⁸)

Za Kunvaldem leží nad Odrou německé Hukovice (jen 3% Čsl.) a z nich přicházíme do rozlehlých smíšených Bartošovic (15% Čsl.), od nichž německé území šíří se k Příboru a podél Odry k Petřvaldu. Východně od Bartošovic táhne se podél Sedlnického potoka dlouhá obec Sedlnice s 8%ní českou menšinou; nedaleko ústí tohoto potoka do Odry leží na jazykové hranici nedaleko českých Albrechtic ze dvou pětín česká nevelká obec Nová Horka (40% Čsl.). Severovýchodně od Sedlnic leží na říčce Lubině Mošnov s 11% Čsl.; mezi ním a Petřvaldem jest silně smíšený Dvůrek (36% Čsl.). Z Mošnova na jih proti toku Lubiny přicházíme do poslední německé vesnice této oblasti, Skorotína (10% Čsl.), a odtud do Stikovce, v němž český živel nabyl převahy (69% Čsl.).¹⁸⁹) Od Sedlnic jest Skorotín oddělen katastrem české obce Skotnice (9% N.), vybíhající hluboko na sever. Drobnými menšinami proniká německý živel do Příbora a jeho nejbližšího okolí;¹⁹⁰) mezi Příborem a Štramberkem dala velká vozovka v Kopřivnici u Štramberku vznik silné německé menšiny v této obci (16% N.).

Na levém břehu Odry leží naproti Bernarticům smíšené městečko Suchdol (13% Čsl.), z něhož přicházíme do Hladkých Životic (15% Čsl.). Za nimi leží na levém

¹⁸⁸) Tím, že na Novojicku uplatnily se české menšiny v obcích většinou německých, dosáhli Češi v novojickém okrese většiny (r. 1910 45.9% Čechů, r. 1921 55.2% Čsl.).

¹⁸⁹) Na mapě musel býti Stikovec pro nepatrnou rozlohu spojen se Skorotínem.

¹⁹⁰) V Příboře jest téměř 4% N., v jeho nejbližším sousedství v Prchalově (jz. od Skotnice, 3%), v Klokočově téměř 4% a ve Věsce 3%; v Drnholci n. L. mezi Příborem a Kopřivnicí jest 2% N.

břehu Odry opět česká obec Pustějov (3% N.), sevřená se všech stran obcemi německými. Jím končí úzký pruh českého území podél Odry, oddělující německé obce okresu příborského na pravém břehu Odry od německých obcí v okolí Bílovce; tento český výběžek tvoří kromě Pustějova na levém břehu Odry rozlehlá obec Studénka s 10% německou menšinou, od Pustějova oddělena smíšenými Butovicemi s rostoucí českou menšinou (nyní již 18% Čsl.)¹⁹¹⁾ a na pravém břehu Odry Albrechtický (3% N.), nyní již úplně česká obec Hartys Petřvaldíkem.

Německé území v okolí Bílovce souvisí s německým územím Kravařska jedinou malou obcí Pohořílkou (2% Čsl.)¹⁹²⁾ ležícími mezi českým Pustějovem a většinou českým Jílovcem. Z Pohořílek přicházíme do Bílova (5% Čsl.), jehož malá česká menšina souvisí s menšinou butovickou, a za ní přes malou osadu Labuť (15% Čsl.) do města Bílovce, nyní již smíšeného (19% Čsl.). S Bílovcem souvisí na východní straně smíšené Velké Albrechtice (13% Čsl.), od nich pak šíří se německé území na východ k Odře Jistebníkem (na levém břehu Odry za Studénkami, 3% Čsl.) a na severovýchod směrem ke Klimkovicům Bravantice (3% Čsl.), od nichž vybíhají na sever do českého území téměř z poloviny česká Lhotka (46% Čsl.) a smíšené Olbramice (13% Čsl.)¹⁹³⁾

Záp. od Bílovce leží ještě jen dvě německé obce: Stará Ves (10% Čsl.), z níž vniká německý živel na sever do malé osady Ohrady (14% N.)¹⁹⁴⁾ u čistě české Slatiny, a Bravnině (2% Čsl.) s osadou Novým Dvorem (9% Čsl.). Za Bravniným vybíhá podél hranic fulneckého výběžku Moravy hluboko do německého území směrem ke Kravařsku česká obec Lukavec (9% N.); pokračování lukavského výběžku tvoří z jedné třetiny česká obec Děrné (34% Čsl.) se smíšeným Kostelcem (12% Čsl.), a obec Jílovec, která majíc nevelkou většinu českou (59% Čsl.), tvoří **český ostrůvek** na severním pomezí Kravařska.

K výběžku lukaveckému, oddělujícímu německé okolí Bílovce od německého Fulnecka se připojuje silná česká menšina v městě Fulneku (15% Čsl.)¹⁹⁵⁾

¹⁹¹⁾ Pustějov jen proto nejeví se nám jako český ostrov, že jeho katastr souvisí úzkým pruhem území podél Odry s katastrem obce studéncké.

¹⁹²⁾ Mezi Pohořílkou a Hladkými Životicemi ležící obec Kujavy má 5% Čsl.

¹⁹³⁾ Mezi Jistebníkem a Olbramicemi leží při národnostní hranici česká osada Josefovice (5% N.) a smíšená malá osada Janovice (22% N.); za Jistebníkem jest při Odře nepatrný počet Němců v Polance (2%) a 5%ní německá menšina se udržela dosud v Klimkovicích; u Lhotky mají dosti značnou německou menšinu Lubojaty (8% N.) a za nimi žije nepatrný počet Němců v Bítově (2%) a Zbyslavicích (3%); mezi Zbyslavicemi a Klimkovicemi jest 8% N. v Hýlově.

¹⁹⁴⁾ Na mapě byla Ohrada spojena v jednu oblast se Slatinou a jejími osadami (v celé obci slatinské jest 3% N.).

Za výběžkem lukaveckým jde národnostní hranice nad fulneckým výběžkem Moravy mezi Německým Leskovcem (20% Čsl.) a Moravským Leskovcem (76% Čsl.), jež místně spolu souvisí, pak přechází na zemskou hranici u většinou české Březové (12% N.)¹⁹⁶⁾ od níž vybíhá české území podél hranice zemské směrem k Vítkovu silně smíšenými obcemi Jančím (26% N.) a Větrkovice (23% N.) u Vítkova.¹⁹⁷⁾

Severně od Větrkovic vniká do českého území silně smíšená obec Jelenice (32% Čsl.); za ní se národnostní hranice obrací na sever a jde, překročujíc řeku Moravici, vedle Horního Vikštejnu (6% Čsl.), Radkova (4% Čsl.) a silně smíšených Filipovic (31% Čsl.), za nimiž na západ leží smíšená Melč (12% Čsl.), k německé Lipině (2% Čsl.); v údolí Moravice nacházejí se nedaleko jazykové hranice dosud mocné německé menšiny v Hradci (32% N.), Kozím Hradci (29% N.) a Podolí (19% N.)¹⁹⁸⁾ k nimž přibyla v poslední době německá menšina v Žimrovicích (16% N.).

U Lipiny se jazyková hranice obrací opět na západ a jde ke Lhotce, většinou české (67% Čsl.)¹⁹⁹⁾ od ní zaměřuje na sever a jde vedle německého Mladěcka (4% Čsl.) k české Hlavnici, sevřené německými obcemi se tří stran a dříve rostoucí německou menšinou silně ohrožené (nyní 11% N.)²⁰⁰⁾

Od Hlavnice jde jazyková hranice na sever vedle německých obcí Sádka (3% Čsl.) Vel. Heraltic (2% Čsl.) a smíšeného Tábora (13% Čsl.) načež u Skrochovic (7% Čsl.) dospívá k řece Opavě. Na české straně jazykové hranice leží tu smíšené obce Loděnice (78% Čsl.), Holasovice (85% Čsl.), obě považované před převrácením za zcela poněmčené, a Štěplovec (16% N.).*

* * *

¹⁹⁵⁾ Mezi Fulnekem a smíšenými Hladkými Životicemi leží německá obec Stachovice s 3% Čsl.; drobné menšiny české jsou i severně od Fulneku: v Jerlochovicích (3% Čsl.), Mor. a Sl. Vlkovicích (3% Čsl.), Valtěřovicích (3% Čsl.) a Gručovicích (téměř 5% Čsl.). V okrese fulneckém, do jehož obvodu náleží také smíšené obce Suchdol, Hladké Životice a Butovice, české menšiny rychle rostou; ještě r. 1900 bylo tu napočítáno jen 1.1% Čechů, r. 1910 již 4.3% a r. 1921 přihlásilo se k československé národnosti 11.7% obyvatelů.

¹⁹⁶⁾ Z Březové a Mor. Leskovce proniká slabý německý živel na sever do Lesních Albrechtic (5% N.) a Skřipova (4% N.).

¹⁹⁷⁾ Ve Vítkově i s osadami bylo jen 2% Čsl.; mezi Vítkovem a českým Spálovem leží úplně německý Klokočov.

¹⁹⁸⁾ Sev. od Podolí jest nepatrná německá menšina v Brance (4% N.).

¹⁹⁹⁾ Jižně od Lhotky ležící Moravice má 3% Čsl. a jižně od Moravice Zálužné 4% Čsl.

²⁰⁰⁾ Z německého území proniká v tomto kraji německý živel i do městečka Litultovic (9% N.), do Dolních Životic (rovněž 9% N.) a nepatrným počtem i do Štáblovic (2% N.), Nového Dvora (4% N.) a Stěbořic (2% N.).

*) Mezi Velkými Heralticemi a Štěplovcem leží na jazykové hranici český Kamenec (3% N.).

Německé území v severozápadním Opavsku (politické okresy krnovský, bruntálský a frývaldovský) uchovalo si mimo úzký pruh území podél jazykové hranice celkem neporušený svůj národní ráz. České menšiny převyšující 10% jsou tu jen 3, a to malá osada Žáry u Albrechtic, Ves Frývaldov (18% Čsl.) a malá osada Franková (24% Čsl.) u Bukovic;²⁰¹ víc než 5% Cechů má mimo to jen Krnov (948, t. j. 6% Čsl. a 14.638 N.) s osadou Mariánským Polem (7% Čsl.). Drobné minority české nacházejí se ve městech a několika obcích, zejména pohraničních.²⁰²

* * *

Od Holasovic pronikal německý živel podél řeky Opavy až k městu Opavě, které se udrželo jako **německý ostrov** v českém okolí. V posledních desetiletích před převratem v českých obcích mezi souvislým německým územím a Opavou německé menšiny rychle rostly, takže nebylo daleko do jejich poněmčení. Převratem byl germanizační proces zastaven, v mnohých obcích však silné německé menšiny zůstaly. Z Loděnice přicházíme podél Opavy do Neplachovic (jen 3% N.), za nimi však začíná již silně smíšený pás území, jež tvoří Držkovice (21% N.), Vávrovice (21% N.), Palhanec (36% N.), opavská předměstská obec Jaktář (13% N.), město Opava, v němž po převratu slabá dříve česká menšina vzrostla na 27% (8527 Čsl. vedle 22.008 N. a 608 Židů) a opavské předměstí na levém břehu Opavy Kateřinky, které se považovaly již za obec ztracenou (nyní 24% N.). Drobné německé menšiny se nacházejí i v českém okolí Opavy a v četných obcích na pravém břehu řeky i uvnitř území českého.²⁰³

10. Od Opavy k Bezkydám.

(Hlučínsko, Ostravsko, Těšínsko.)

Jazyková hranice českoněm., jež dospěla k řece Opavě mezi Holasovicemi a Skrochovicemi, přechází na **pruskou** půdu. Na-

²⁰¹ Na mapě jsou Žáry sloučeny s městem Albrechticemi. Ves Frývaldov činí jeden celek s Městem Frývaldovem (3% Čsl.); celá místní obec frývaldská čítá 5% Čsl. Na mapě byla Franková s Bukovicemi (4% Čsl.) a celým Frývaldovem sloučena v jednu oblast.

²⁰² Přes 2% Čsl. mají: Horní Hoštice (2%) v okrese javornickém; město Vidnava (2%) a Nýznerov (2%) u Zihartic v okrese vidnavském; Česká Ves (4%) u Frývaldova; Karlov (5%), Štundorf (4%), Městys Rudoltice (2%) a Amalín (3%) v okrese osoblažském; Linhartovy (3%) u Albrechtic; Pocheň (3%), malá osada Karlova Studánka (4%) u Andělské Hory a město Bruntál (4%); Chomýž (3%), Kostelec (2%) a Chařová (2%) u Krnova.

²⁰³ Víc než 2% Němců bylo u Neplachovic ve Vlastovičkách (4% N.), u Opavy ve Slavkově a Kylešovicích, při řece Opavě v Komárově (6% N.), Kravařově, Štítině, Smolkově, Háji (téměř 10% N.), Dobroslavicích a posléze v Třebovicích a hlouběji v českém území v Raduni, Hrabyni, Budišovicích, Pusté Polomi a Výškovicích.

proti poněmčeným již Skrochovicům leží v Frusku na levém břehu Opavy obec Boblovice, v níž podle pruského sčítání lidu z r. 1910 zachovala se ještě slabá většina česká²⁰⁴); od níž výše při Opavě (naproti zcela německému Úvalnu v okr. krnovském) udržela se značná česká menšina v Branicích (17% Čechů). Poněmčenou obcí Waisak²⁰⁵ jsou Boblovice odděleny od 11, resp. 12 českých obcí, které se od Opavy šíří nejdále na sever až k Vodce a Chrastělovu.²⁰⁶ Na východní straně přimykají se k nim dvě obce, v nichž se ještě udržely silné české menšiny.²⁰⁷ Za nimi pak vniká za drahou vedoucí z Opavy do Bavorova úzký pruh německých obcí až k Plšti sev. od Opavy²⁰⁸ a odděluje od ostatních českých obcí hlubčického okresu úplně českou obec Stibořice (9% N.), kterou nová státní hranice odtrhla od českých obcí v severní části Hlučínska.

Za Stibořicemi přechází národnostní hranice českoněmecká opět na půdu Československé republiky, k níž z jazykového území německého byly přibrány dvě nyní zcela německé obce: Súdice a Třebom,²⁰⁹ ležící v severním výběžku okresu hlučínského. Od Třebomě zaměřuje pak opět do Pruska, přímo na sever k Petrovicům (východně od Ketře, 23% N.), které byly nejsevernější českou obcí na Ratibořsku.²¹⁰

U Petrovic začíná národnostní hranice **česko-polská**, jež jde nejprve opodál hranic hlučínských územím Pruského Slez-

²⁰⁴ Roku 1910 bylo v obci boblovické ze 498 obyvatelů 246 Němců (na statku boblovickém ze 60 obyvatelů 27 Němců). Data o českých obcích na Hlubčicku a Ratibořsku jsou čerpána z úřední publikace pruského statistického zemského úřadu: „Gemeindelexikon. Auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 1. Dezember 1910 und anderen amtlichen Quellen bearbeitet. Heft VI. Regierungsbezirk Oppeln“. Berlin 1912. U obcí udávám vždy procento německého obyvatelstva, vzhledem k tomu, že se uvádějí zvláště dvojazyční a český jazyk jest zahrnut mezi jazyky „jiné“.

²⁰⁵ Český její název není mi znám; v obci samé bylo (i s dvojazyčnými) jen 11 Čechů, avšak ve statku obce bylo mezi 109 obyv. 50 Čechů.

²⁰⁶ Od hranic opavských táhnou se na sever Hlubčickem tyto většinou české obce: Vehovice (r. 1910: 46% N.), Držkovice (19% N.), Útěchovice (11% N.), Turkov (24% N.), Jakobovice (21% N.), Hradčany (22% N.), Nasilé (30% N.), Nekázanice (33% N.), Kaldouny (29% N.), Vodka (33% N.) a Chrastělov (17% N.). Severně od Turkova ležící obec Klemstein jest podle pruské statistiky polským ostrůvkem v území dříve úplně českém; máme velké pochybnosti o tom, je-li tento údaj pruské statistiky správný, a soudíme, že Klemstein jest obcí českou.

²⁰⁷ Jsou to obce Liptyň (72% N., vých. od Nasilého) a Lidměřovice (vých. od Hradčan, 85% N.).

²⁰⁸ Jižně od Ketře leží postupně za sebou obce: Drslav (německy Dirschel, mezi Liptyní a Třebomí), Rozumovice (něm. Rössnitz, mezi Lidměřovicemi a Stibořicemi) a Plšť, kde ještě víc než 7% obyvatelů uchovalo si český jazyk.

²⁰⁹ V Sudicích však, jež jsou vklíněny mezi české obce Stibořice a Petrovičky, bylo napočítáno r. 1910 plných 19% Čechů.

²¹⁰ Sz. od Petrovic byly ještě české obce u Bavorova, český živel však v nich podléhá německému a polskému; r. 1910 přihlásila se k českému jazyku ještě silná menšina v Iglově (Eiglau, 34% Čechů) a Jernově (Jernau, 11% Čechů).

ska. Mimo hranice Československé republiky zůstaly tu české obce Šamařovice (sv. od Třebomě), Petrovičky, Chřenovice, Bořetín, Boleslav a Ovsiště; teprve od Hatě splývá nyní státní hranice s hranicí českého a polského jazyka až k Bohumínu.

Ačkoli české obce na **Hlučínsku** až na nepatrné výjimky k národnostní hranici českoněmecké nepřiléhají, vidíme na mapě, že české území hlučínské jest prostoupeno podle výsledků posledního sčítání lidu menšinami německými, které jsou nejslabší podél hranic severovýchodních, kde český jazyk přechází v polský, a nejsilnější podél řeky Opavy, právě tam, kde Hlučínsko hraničí s českým Opavskem. Vysvětlení tohoto podivného zjevu jest hledati jediné v pruské orientaci t. zv. Moravců, která se projevila oposicí k nové státní příslušnosti v obcích jižních silněji než v severních. V nich také dopadlo sčítání lidu r. 1921 pro Čechy mnohem nepříznivěji než dřívější sčítání pruská. Roku 1910 jevílo se silně poněmčeným toliko město Hlučín (46% N.), z obcí venkovských měl víc než 10% Němců jediný Oldřišov (20% N.), sev. od Opavy, nedaleko poněmčené Plšti. Při sčítání našem klesla sice německá menšina v Hlučíně na 31%, za to však přihlásila se k německé národnosti víc než desetina obyvatelstva ve 12 obcích, a to: a) v kraji na levém břehu Opavy od Oldřišova k Dol. Benešovu: v Oldřišově (14% N.), v Malých a Velkých Hošticích (13%),²¹¹⁾ v Kravařích (20%) v Koutech (18%), Štěpánkovicích (12%), v Bolaticích (20%),²¹²⁾ a v Dol. Benešově (11%)²¹³⁾; b) na území kamenouhelné pánve mezi Hlučínem, Mor. Ostravou a Bohumínem v Hošťálkovicích (12%), v Petřkovicích (13%), Ludgerovicích (14%), Antošovicích (16%) a Šilheřovicích (14%).²¹⁴⁾ Lze očekávati, že s rostoucím národním uvědoměním českého obyvatelstva budou se německé menšiny na Hlučínsku, v nichž rodilí Němci jsou jen výjimkou, ztráceti; nynější národnostní obraz Hlučínska nelze tudíž považovati za trvalý.

V **uhelné pánvi ostravsko-karvinské** zakotvil pevně německý živel působením velkého německého kapitálu a následkem

²¹¹⁾ V Chlebičově mezi Oldřišovem a Hošticemi jest 8%, v Služovicích u Oldřišova 9% Němců.

²¹²⁾ Roku 1910 bylo v Bolaticích mezi 2183 obyvateli jen 38 Němců, v Koutech mezi 1456 obyv. pouze 24 N.; v Kravařích bylo mateřské řeči německé jen 8% obyvatelstva.

²¹³⁾ Mezi Benešovem a Kouty ležící Zábřeh má jen 4% Němců.

²¹⁴⁾ Od 5—10% Němců měly kromě obcí uvedených v pozn. 211: Kozmice (mezi Benešovem a Hlučínem, 7%), Bobrovníky (8%) a Lhotka (7%), u Hrušova Koblou (5%), mezi Hlučínem a Bohumínem Markvartice (sev. od Ludgerovic, 8%), a v severní části Hlučínska obce: Koberice (7%), Chuchelná (9%), Hněvošice (7%), Strahovice (téměř 10%) a Rohov (6%). Obce s méně než 5% Němců jsou hlavně při hranici severovýchodní; obce Hať a Píšť, v nichž se sčítání lidu r. 1921 neprovádělo, byly mezi ně pojaty na základě statistiky pruské.

malého národního uvědomění domorodého obyvatelstva. Do převratu ovládal Moravskou Ostravu s jejími předměstskými obcemi, město Bohumín a pásmo pohraničních obcí mezi oběma městy; pevnou hradbou českou zůstala tu jen Slezská Ostrava a některé obce v jejím nejbližším okolí. Přebrot otrásl sice politickou mocí německou, nicméně zůstaly tu dosud silné německé menšiny, ba místy i většiny. Na Ostravsku zůstaly dosud silně smíšenými, i když velká většina obyvatelstva se přiznala k české národnosti, Mor. Ostrava (27% N. a 4% Židů), Přívoz (26% N.) a Vítkovice (28% N.), v nichž germanisace dosáhla dříve největší intenzity; z předměstských obcí ostravských mají značnější menšiny Zábřeh n. O., souvisící s Vítkovicemi (9% N.), Mar. Hory u Moravské Ostravy (téměř 5% N.).²¹⁵⁾ Dále na západ patří do průmyslového obvodu ostravského ještě Svinov na Opavsku (14% N.).

Na těšínské straně přimyká se k Velké Mor. Ostravě mocná německá menšina v Hrušově (19% N.), dříve úplně Němci ovládaném; v ostatních obcích těšínské části ostravského centra jest německý živel velmi slabý.²¹⁶⁾ Silnou německou menšinou ve Vrbcích (16% N.) jest spojen Hrušov s **německým ostrůvkem** u Bohumína. V městě Bohumíně samotném jest sice Čechů o málo více než Němců (938 Čsl., 909 N. a 413 Pol.), avšak německou většinu má Pudlov (55% N., 32% Čsl. a 12% Pol.) a za ním Nový Bohumín (3700 N., 2416 Čsl., 858 P.). K Novému Bohumínu přimykají se německé menšiny v Záblatí (12% N.), Skřečoni (15% N.), Nové Vsi (9% N.) a Koptově (7% N.) u Bohumína. Významné německé menšiny jsou pak opět ve východní části pánve karvinské, kde již převládá národnost polská, a to v Karvinné (12% N.) se Solcou (13% N.) a v městě Fryštátě (25% N.).²¹⁷⁾

Velkým změnám podlehla **národnostní hranice česko-polská**, již jsme sledovali až k Bohumínu. Podle pruských statistik byly v českých obcích na levém břehu Odry u Bohumína silné menšiny polské, Koblou pak u Hrušova jevil se nám r. 1910 dokonce jako obec většinou polská. Při našem sčítání přihlásila se k polské národnosti silná menšina obyvatelstva toliko v Antošovicích (24% P.) a jen 2% obyvatelstva v Chuchelné, Vřesině a Šilheřovicích.

Na **Těšínsku** byl v uhelné pánvi ostravsko-karvinské český jazyk jazykem škol, kostelů i úřadů ještě před třemi genera-

²¹⁵⁾ Mezi Mar. Horami a Svinovem leží Nová Ves s 3% N. Velká Mor. Ostrava, vytvořená nedávno sloučením Mor. Ostravy s předměstskými obcemi čítá 74.075 Čsl., 22.190 N., 2600 Židů a 1439 Poláků.

²¹⁶⁾ Ve Slezské Ostravě jsou 4% N., v Muglinově (mezi Slezskou Ostravou a Hrušovem) 5% N.; v ostatních obcích se Slezskou Ostravou souvisících žije jen nepatrný počet Němců. Jižně od Slezské Ostravy mají Kunčice n. Ostr. 2% N.

²¹⁷⁾ V sousedství Karvinné jsou nepatrné německé menšiny v Doubravě (2% N.) a v Orlové (3% N.); značnější počet Němců jest usazen v Petřvaldě, záp. od Orlové (5%).

cemi až po Karvinnou a Fryštát. V druhé polovině XIX. stol. byl nahrazován polským a silný příliv polského dělnictva dovršil popoštění celé východní poloviny pánve. Právě koncem století dostupuje expanse polská vrcholu; podle sčítání lidu z r. 1900 sahalo polské jazykové území až téměř k Slezské Ostravě a dále na západ byly velké kolonie dělnické. Tento rychlý polský postup vyvolal silnou českou reakci, která se projevila již ve výsledcích sčítání z r. 1910, v nichž řada obcí nabyla opět českého rázu.

Založení Československé republiky mělo na národnostní poměry v uhelné pánvi ostravsko-karvinské i na ostatním polském území Těšínska dalekosáhlý vliv, pronikavější než v kterémkoli kraji jiném. Posílen byl assimilační vliv českého prostředí, jemuž podléhal polský dělník z Haliče přicházející, ochotně přijímaje český jazyk za známku vyšší kultury. Domácí obyvatelstvo Těšínska, které sice hovořilo polsky, ale nemělo namnoze polského národního vědomí, rozdělilo se před plebiscitem; t. zv. Šlonzáci se politicky přiklonili k Čechům a při sčítání lidu se jich také přihlásila plná polovina k národnosti české. Změnou státoprávních poměrů všichni přistěhovalci z Haliče a východního Těšínska, pokud nenabylí domovského práva ve svém novém bydlišti, stali se cizinci, k nimž při vypracování národnostní mapy nemohl býti z technických důvodů vzat zřetel. To jsou příčiny, proč se nynější národnostní mapa celé ostravsko-karvinské pánve i ostatního Těšínska liší úplně od map dřívějších. Do jaké míry jest nynější národní orientace t. zv. šlonzáckého obyvatelstva trvalou a jak mnoho polských přistěhovalců nabude československého občanství, aby se důsledek toho pocítoval v národnostním složení domácího obyvatelstva, ukáže budoucnost.

Na Moravském Ostravsku zmizely dřívější silné menšiny polské téměř úplně; na celém okrese přihlásilo se jen 1% obyvatelstva k národnosti polské.²¹⁸⁾ Rovněž bezvýznamným se stal polský živel ve Slezské Ostravě a v sousedních obcích, které zůstaly vždy v českých rukou; nepatrná menšina jest teprve v Hrušově (5% P.) a ve Vrbici (4% P.) za Hrušovem.

Z území uhelné pánve, které se jevílo podle výsledků rakouských sčítání lidu jako většinou polské, jest nyní větší část českou. Kromě Slezské Ostravy a jejích předměstských obcí Muglinova, Heřmanic, Michálkovic, Radvanic a Kunčiček byly již před válkou v české správě tři hornické velké obce mezi Michálkovicemi a Karvinnou, na území považovaném po stránce jazykové za polské, totiž Petřvald (nyní 5% N., 3% P.), město Orlová (14% P. a 3% N.) a Lazy, v nichž se dosud udržela silná menšina polská (29% P.). České národní vědomí vždy si

²¹⁸⁾ Většina dřívějších polských přistěhovalých dělníků jest nyní mezi cizinci, jichž jest v celém mor.-ostravském okrese 11%, v slezsko-ostravském dokonce 16% veškerého obyvatelstva.

také udržely Dětmarovice (nyní 13% P.) s osadou Koukolnou (nyní jen 5% P.), jež tvořily český ostrov v okolí polském.

Po převratě přihlásila se k české národnosti většina obyvatelstva ve všech obcích uhelné pánve (kromě německého ostrovu bohuminského) až po Staré Město a Karvinnou. Téměř úplně českým se stal Rychvald, ještě r. 1900 čistě polský (nyní 6% P.), a za ním Poruba (8% P.). U Nového Bohumína přešlo do českých rukou Záblatí (jen 8% P. vedle 12% N.) a český živel převládl nad polským v silně smíšené Skřečoni (55% Čsl., 15% N. a 28% P.) i ve Věřňovicích (33% P.) na severních hranicích Těšínska. K českému národnímu vědomí se vrátily opět Něm. Lutyně (mezi Skřečoni a Dětmarovicemi, 10% P.), na již. straně s ní souvisící Polská Lutyně (30% P.) a posléze mezi Dětmarovicemi a Karvinnou Doubrava (16% P., 2% N.), jež dlouho odolávala popoštění. Polskou většinu si na celém tomto prostranství uchovaly toliko dvě malé osady: Kopytov na hranicích u Bohumína (36% Čsl., 7% N. a 57% P.) a Nová Ves u Skřečoně (29% Čsl., 9% N. a 62% P.).

Na jižním okraji uhelné pánve karvinské nabyli český živel převahy v Šumbarku (57% Čsl., 41% P.), z něhož proniká slabá polská menšina na jz. do Šenova (6% P.), v Dolní Suché (76% Čsl., 23% P.) s Kašpárkovicemi (78% Čsl., 22% P.) a v Prostřední Suché (64% Čsl., 2% N., 34% P.).

Polské území, prostoupené silnými českými menšinami, začíná podle našeho prvního sčítání lidu až za Dětmarovicemi obcí Závadou (14% Čsl., 4% N.); za ní náleží k Československé republice ještě Petrovice, poslední stanice severní dráhy na československé půdě (25% Čsl., 4% N.), severně od nich leží Prstná (27% Čsl., 2% N.) a za nimi na říčce Petřuvce Dolní Marklovice (32% Čsl., 2% N.). Od Závady jde hranice polské oblasti k Starému Městu, vých. od Doubravy, téměř z poloviny českému (45% Čsl., 3% N., 51% P.); za ním leží město Fryštát, jež, majíc v domácím obyvatelstvu relativní většinu českou (2197 Čsl., 1451 N., 1844 P. a 234 Židů), tvoří **český ostrov** na území většinou polském;²¹⁹⁾ v nejbližším sousedství Fryštátu přihlásila se třetina obyvatelstva k české národnosti v Darkově (32% Čsl., 5% N., 62% P.) a pětina v Ráji (19% Čsl., 3% N., 78% P.).

Polskou většinu uchovalo si město Karvinná (s osadou Solcou: 4951 Čsl., 1849 N., 8903 P. a 3411 cizinců) sousedící s českou Doubravou, Orlovou a Lazy; jižně od Karvinné leží na národnostní hranici česko-polské Horní Suchá (30% Čsl., 2% N., 68% P.), jež jest pokračováním Dolní a Prostřední Suché. Za Karvinnou a Horní Suchou mají polskou většinu v údolí Stonávky Stonava (41% Čsl., 2% N., 57% P.) a Albrechtice, jejichž obyvatelstvo ještě roku 1880 se hlásilo k českému obco-

²¹⁹⁾ Kdyby se přihlíželo k národnosti cizinců, jichž bylo ve Fryštátě 1907, měl by Fryštát relativní většinu polskou.

vacímu jazyku (nyní 35% Čsl., 2% N., 62% P.), a v údolí Olše Louky (29% Čsl., 3% N., 68% P.) a osady Chotěbuz (42% Čsl., 3% N., 55% P.), Zpupná Lhota (34% Čsl., 4% N., 62% P.) a Podobora (26% Čsl., 25% N. a 49% P.). Od Horní Suché jde národnostní hranice k Životicům (36% Čsl.) a odtud vybíhá polské území na západ Dolními Bludovicemi (22% Čsl.) a Dolní Datyní (35% Čsl.); z Dolních Bludovic vniká slabá polská menšina do Prostředních Bludovic (6% P.).

Od Dolních Bludovic šla dříve národnostní hranice česko-polská na jih za českými osadami Pitrovem (nyní 3% P.),^{*} Volovcem, Dolními Tošanovicemi (nyní 4% P.) a Dobratovicemi s Bukovicemi (v obou nyní 5% P.). Národnostní ráz kraje mezi bývalou jazykovou hranicí a státní hranicí u Českého Těšína se změnil úplně tím, že v 15 obcích²²⁰) většina obyvatelstva t. zv. slonzáckého smýšlení se přihlásila k národnosti české, čímž území polské bylo roztrženo ve dvě části: severní, fryštátskou a v část jižní, jablunkovskou. Odlišným národním rázem liší se tu od ostatního území město Český Těšín, v němž relativní většina obyvatelstva se přihlásila k národnosti německé, takže tvoří **německý ostrůvek** (2427 Čsl., 3406, t. j. 48% N., 526 P. a 674 Ž.); z něho proniká silná německá minorita do Svibice (33% N.) a slabší i do obcí sousedních.²²¹)

Jablunkovská část území polského začíná na řece Olše, jižně od Svibice obcí Ropicí (29% Čsl., 3% N.) a Vělopolím (záp. od Ropice, 41% Čsl.). Hranice mezi obcemi většinou polskými a obcemi, v nichž většina obyvatelstva se přiznala k národnosti československé, jde od Vělopolí mimo Strítež na jih k Rakovci (8% Čsl.), odtud na západ k Smilovicům (6% Čsl.) a ke Komorní Lhotce (18% Čsl., 6% N.). U Komorní Lhotky přicházíme pak na dřívější národnostní hranici česko-polskou, jež vystupuje na horský hřbet nad táhlou českou obcí Morávkou a jde přes vrch Ropicu až na vrch Malý Polom na hranicích Slovenska.

Také na Jablunkovsko zasáhl silný vliv český a převážná část polského kraje jeví se národnostně smíšenou. Od Ropice postupuje pásmo silných českých menší podél Olše. Přicházíme tu nejprve do silně smíšené skupiny kolem Trince. Kromě Trince se známými velkými železárnami, jež již v minulých desetiletích germanisovaly obec (nyní 1370 Čsl., 784 N., 1766 P. a kromě nich 2000 cizinců), náleží k ní Kónská (40% Čsl., 2% N.),

* U Pitrova mají nevelkou polskou menšinu Dolní Soběšovice (8% P.).

²²⁰) Jsou to obce, resp. osady: Těrlicko Dolní (35% P.) a Horní (43% P.), Stanislavice (31% P.), Hradiště, téměř z poloviny ještě polské (49% P.), Koňákov (21% P.), Mistřovice (46% P.), Mosty (8% N., 29% P.) a Svibice (33% N. a 24% P.) u Těšína, Dolní Žukov (3% N., 42% P.) a Horní Žukov (3% N., 22% P.), Dolní (2% N., 43% P.) a Horní Tránovice (34% P.), Horní Tošanovice (34% P.), Hnojník (3% N., 30% P.) a Strítež (4% N. a 34% P.).

²²¹) Do kterých, jest patrné z poznámky předcházející.

z. od ní Nebory, v nichž se přihlásila slabá většina obyvatelstva (51%) k národnosti československé, takže tvoří **český ostrůvek** na území polském, za nimi již v horách Guty (46% Čsl.), nad Trincem v údolí Olše Lyžbice (35% Čsl., 2% N.) a v hornaté krajině na pravém břehu Olše vých. od Kónské a Trince: Kojkovice (22% Čsl.), Dolní Lištná (28% Čsl.) a Vendryně (33% Čsl., 2% N.).²²²) O málo slabší české menšiny jsou za Lyžbic v Bystřici (23% Čsl.) a Hrádku (21% Čsl.) na Olši, v podhoří na levém břehu Olše v Karpeně (21% Čsl.) a v Oldřichovicích (19% Čsl.); za Hrádkem udrželi si Poláci opět jen slabé většiny v Návsi (40% Čsl., 6% N., 54% P.) a v městě Jablunkově (27% Čsl., 14% N., 58% P.), kde byla před válkou značná část obyvatelstva smýšlení dajč-frajndlišského; nad Jablunkovem vykazují silné menšiny české malá osada Žihla (36% Čsl., 3% N.) a obec Písek (34% Čsl.).

Nejistší národní ráz polský uchovaly si obce ležící v horských údolích Bezkyd západně od Jablunkova a mezi Jablunkovem a hranicí Slovenska, ač i tam se nám jeví smíšenými obce Řeka (18% Čsl.) a Horní Lomná (20% Čsl.) i Mosty (13% Čsl., 2% N.) na hranicích slovenských.²²³)

11. Od Čerchova k Českým Velenicím.

Uzounkým pruhem neobydleného německého území za Čerchovem souvisí s německým územím západočeským souvislá oblast německých sídel v Pošumaví, jež tvoří neširoký, jen místy hlouběji do vnitř Čech vnikající pás země podél jihozápadních a jižních hranic Čech.

Od Čerchova jde jazyková hranice česko-německá po hřebenu horském a hlubokým lesem nad Fuchsovo Hutí (2% Čsl.), jedinou to německou osadou mezi státní hranicí a českým Domažlickem, na jihovýchod k Folmavě.²²⁴) Tu se obrací na severovýchod a jde mezi Českou Kubicí (4% N.), poslední českou obcí na trati z Domažlic do bavorského Brodu nad Lesy, a Německou Kubicí (2% Čsl.) kolem Prenetského vrchu ke Šnorům (2% Čsl.). Šnory a sousední silně smíšenou Filipovou Horou (42% Čsl.) vybíhá německé území od Prenetu²²⁵) k českému Tlumáčku; dříve k němu náležely také Pelechý (severně od obou osad), nyní slabou většinou české (53% Čsl.).

Za Filipovou Horou přibližuje se české území většinou českým Mlýnečkem (73% Čsl.) opět státní hranicí, od níž je

²²²) Východně od Vendryně patří k čsl. republice ještě obec Nýdek s 11% Čsl.

²²³) Nesmíšené obce polské jsou Tyra, v níž se přihlásilo k polské národnosti téměř veškeré obyvatelstvo, Košariska (2% Čsl.) a Milíkov (8% Čsl.) západně od Návsi, Bocanovice (2% Čsl.) a Písečná (5% Čsl.) u Jablunkova, Dolní Lomná (4% Čsl.) a posléze Bukovec (5% Čsl.) nedaleko pramenů Olše.

²²⁴) V Dolní Folmavě jest 8%, v Horní Folmavě 4% Čsl.

²²⁵) V Novém Prenetu jest 5% Čsl., Starý a Malý Prenet jsou bez Čechů.

dělí Maxov (5% Čsl.) a čistě německý Mysliv. Odtud jde pak národnostní hranice na severovýchod k čistě německým Studánkám a Brůdku; z nich vniká silná německá menšina do Prapoříšty, dříve vlivem místní továrny poněmčeného (nyní 24% N.), a českého města Kdyně (3% N.). Mezi Brůdkem a českou Novou Vsí (4% N.) zatáčí se na jih a jde vedle kostela Svaté Anny,²²⁶ u čistě německého Hájků k Hyršovu (3% Čsl.) a čistě německým Chalupám²²⁷; z Hájků vede silnice na jihozápad do městečka Všeřub 12% Čsl., ležícího již nedaleko státních hranic. Od Chalup jde pak národnostní hranice mimo silně smíšenou osadu Orlovice (36% Čsl.), spojenou v jednu obec se sousedními českými Pocinovicemi (3% N.), na východ k Úhlavě, již dostihuje u ryze německé Hadravy.

V údolí Úhlavy vybíhá německé území do českého směrem k Janovicům n. Ú. silně smíšeným Ůborskem (29% Čsl.) a Petrovicemi n. Ú. (13% Čsl.*); nad nimi leží na Úhlavě smíšená Bystřice n. Ú. (11% Čsl.) a jihozápadně od ní město Nýrsko se 7% ní českou menšinou. Od Nýrska rozprostírá se na západ a jih území čistě německé, na východě přiléhají k němu nepatrné české menšiny, které se táhnou podél dráhy vedoucí z Klatov až do Železné Rudy.²²⁸

Od Petrovic nad Úhlavou jde národnostní rozhraní na jih k Českým Hamrům, v nichž český živel nabyl úplné převahy (85% Čsl.),²²⁹ a odtud pak po hranici okresu nýrského vedle čistě německých Blat a Žiznětic k úzkému pásmu drobných silně smíšených osad začínajícímu Krotějovem, jižně od českého Strážova, a táhnoucímu se až k českému městečku Čachrovu (3% N.); toto pásmo zabírá kromě Krotějova (25% Čsl.) osady Splž (35% Čsl.), většinou české Mladotice (79% Čsl.), Němčice (31% Čsl.), většinou české Březí (77% Čsl.), Bradné (20% Čsl.), Jesení (32% Čsl.) a posléze většinou české Kunkovice (76% Čsl.) a Chvalšovice (85% Čsl.), jižně od Čachrova. **)

Od velmi rozlehlé obce Zejbiše (5% Čsl.) a Svinné (2% Čsl.) pokračuje jazyková hranice jihovýchodním směrem po hranici okresu hartmanického ke Kochánovu (4% Čsl.), za

²²⁶ Ve Svaté Anně byli 3 Čsl. a 4 N.

²²⁷ Jižně od Chalup jest nepatrný počet Čechů v Pláni (3%) a v Červeném Dřevu (3%).

*) U Janovic jsou nepatrné německé menšiny ve Hvízdalce (4% N.) a v Rohoznu (3% N.).

²²⁸ Víc než 2% Čechů jest u Nýrska v Hodousicích (3%) a Dešenicích (3%), od nich na jih v Zelené Lhotě (2%) a v Hojsově Stráži (3%); v Městysí Železné Rudě stoupá česká menšina na 8% — ve Vsi Železné Rudě jsou jen 4% Čsl. — v osadě Debrníku u Železné Rudy jest dokonce 17% Čsl.

²²⁹ Mezi Českými Hamry a Bystřicí n. Ú. leží čistě německá osada Starý Láz.

***) Na německé straně se připojují k tomuto smíšenému pásmu drobné české menšiny v Hynkovicích (7% Čsl.), Chřepicích (8% Čsl. a v Onom Světě (4% Čsl.).

nímž se po obou stranách jazykové hranice šíří skupina smíšených obcí u Hartmanic. Začíná malou obcí Mochovem (13% Čsl.), za ním leží na jazykové hranici silně smíšené osady Dolejší Těšov (26% Čsl.), Hořejší Těšov (30% Čsl.), Chlum (45% Čsl.) a Nuzerov (27% Čsl.), od Hoř. Těšova pak na jih malá osada Bezděkov (20% Čsl.) a městečko Hartmanice (11% Čsl.); k Hartmanicům se přimykají na východě a jihu slabší české menšiny v Dolejším, Prostředním a Hořejším Krušci (téměř 16% Čsl.), Novém Městečku (6% Čsl.), Rapoticích (6% Čsl.), Kundraticích (6% Čsl.), Štěpanicích (11% Čsl.) a Dobré Vodě (4% Čsl.).

Z velmi chudé horské krajiny okolo Hartmanic vniká německý živel do níže položených vesnic, a to v rozměrech, jakých jinde na národnostní hranici česko-německé nepozorujeme: severně od Chlumu jest silně smíšená Světlá (38% N.), u ní značná německá menšina v Loučové (9% N.), od nich dále na sever opět smíšené osady Kojšice (23% N.) a Jiříčná (16% N.); z nich pronikají slabší německé menšiny do Petrovic (9% N.) a Vojetic (7% N.), odtud pak na severozápad směrem k Verharticům do Libětic (8% N.), Hlavňovic (12%), Přestaníc (10% N.) a Horního Staňkova (12% N.).²³⁰

Od smíšené skupiny hartmanické vybíhá německé území na pravém břehu Otavy na sever až k ryze českému městu Sušici.²³¹ Jeho severní cíp bezprostředně u Sušice jest silně smíšený; smíšenou oblast tvoří tu severně od čistě německé Dlouhé Vsi²³² drobné osady Vrabcov (36% Čsl.), Rok, ze všech nejsevernější (30% Čsl.), Záluží (12% Čsl.) a Milčice (23% Čsl.); od Záluží a Milčic vybíhalo dříve německé území na východ ležícími Albrechticemi u S., po převratě však převládá v nich živel český (nyní 70% Čsl.).

Od Milčic jde národnostní rozhraní na jihovýchod k čistě německému Humpolci a Žlíbku, pak ke Ždánovu (6% Čsl.), za nímž má značnou českou menšinu město Kašperské Hory (8% Čsl.).²³³ Ze Žďáru vede nás jazyková hranice k Řetenicím (6% Čsl.) a ryze německému Nicovu, za nímž tvoří rozsáhlý český záliv Stachy, se značnou menšinou německou (7% N.),²³⁴ Zdíkovcem a Zdíkov; ze Stachů vnikají české menšiny za jazykovou hranici do Studence (jižně od Nicova,

²³⁰ Nepatrné německé menšiny jsou mezi tímto pásmem německých menšin a jazykovou hranicí v Zámýšli a Veleticích, Zvíkově, Radvanicích, Předvojovicích a záp. od Sušice v Odolenově a Žíkově (3% N.). Něco Němců jest usazeno také v Malonicích (2%) u Velhartic.

²³¹ Jz. od Sušice na Otavě ležící osada Červené Dvorce má 5% N.

²³² Jen ve Staré Dlouhé Vsi jsou 3% a v Platoři 2% Čsl.

²³³ Za Kašperskými Horami jsou na Otavě nepatrné české menšiny v Rejštejně (s Klášterským Mlýnem, 4% Čsl.), v Opolenci (3% Čsl.) a Velkém Radkově (3% Čsl.).

²³⁴ Němci jsou usazeni v obci stašské hlavně v Něm. Chalupách, Krousově a Reckerbergu, tedy v částech obce, které hraničí s obcí nicovskou.

13% Čsl.) a Reckerbergu (18% Čsl.), v nepatrné míře i do Milova a Červené (v obou 4% Čsl.).

Od Rejštejna, Kašperských Hor a českého výběžku stašského rozkládá se v horském území při horním toku Otavy a Vltavy až k státním hranicím rozlehlý kraj velmi řídko osídlený, kde jen v několika málo osadách najdeme nepatrný počet Čechů.²³⁵⁾

Za Zdíkovem obchází jazyková hranice smíšenou skupinu vimperskou, již německé území pošumavské vybíhá v těchto místech do kraje českého; skupina tato se skládá z Křesanova (8% Čsl.), Cejsic (4% Čsl.), Modlenic (17% Čsl.), Hrabic (13% Čsl.) a města Vimperka, v němž česká menšina dosáhla již 21% (997 Čsl. a 3708 N.). Slabé české menšiny vnikají pak podél trati z Vimperka do Volar hlouběji do území německého,²³⁶⁾ rovněž však proniká německý živel od Vimperka do českých obcí, a to zejména do Trhonína (25% N.) a Bobuské (11% N.), v menší míře i do jiných obcí podél trati vedoucí z Vimperka do Čkyně.²³⁷⁾

Čistě německými osadami Skláři a Pravětínem jsou od Vimperka odděleny Vyšovatka se 7% a smíšená Veselka s 15% Čsl., na jazykové hranici, která, obcházejíc rozsáhlý katastr české obce Včelné p. B. (se 7% německou menšinou),²³⁸⁾ zaměřuje od nich na východ k Řepešínu (5% Čsl.) a malé silně smíšené osadě Saládínu (28% Čsl.) u Hor. Záblatí (10% Čsl.), odtud pak kolem drobných osad a samot patřících k místní obci Volovicům (jen 2% Čsl.), dostihuje silně smíšeného města Prachatic (1684, t. j. 41% Čsl. a 2395 N.).

Od jazykové hranice mezi Veselkou a Prachaticemi vnikají velmi drobné české menšiny hluboko na jih přes Záblatí k čistě německým Volarům,²³⁹⁾ na české straně pak ji provázejí významné německé menšiny v Chlístově a Kratušíně (severně od Saládína, v obou 10% N.), v Kahově (severozápadně od Prachatic, 12% N.) a ve Starých Prachaticích (9% N.).

²³⁵⁾ Vyzdvihnouti jest tu Prášily (v osadě 5%, v celé obci 2% Čsl.), na jehož rozsáhlém katastru (120 km²) byla na mapě zachycena přítomnost českého živlu.

²³⁶⁾ Jz. od Vimperka jsou slabé české menšiny v Klášterci (2% Čsl.), Solné Lhotě (6% Čsl.) a v Lipce (8% Čsl.); od ní na západ jest nepatrná česká menšina v Novém Světě (2% Čsl.).

²³⁷⁾ Drobné německé menšiny jsou ve Výškovcích (7% N.), Sudslavicích (4% N.) a Bohumilicích (5% N.), u Trhonína pak ve Svaté Maří (2% N.).

²³⁸⁾ Severně od Včelné jest usazen nepatrný počet Němců v Buku (2%) a Šum. Hošticích (3%).

²³⁹⁾ Víc než 2% Čsl. jest tu v městečku Záblatí (4%), ve Zvěřenicích (5%), Měšicích (3%), Plešivci (11%), Mlýnářovicích (3%), Cudrovicích (4%), Hlasné Lhotě (2%), Albrechtovicích (2%), Perlovicích (2%), Fefrech (5%), a Zbytinách (2%). Za Volary jsou drobné české menšiny na horní Vltavě v Lenoře (4% Čsl.), Houžné (3%), Pumperle (3%), Českých Zlebech (2% Čsl.) a jižně od nich v Novém Údolí (3%) na státní hranici.

Až k Prachaticům dosahuje české území nejen na severní straně (Kahovem a Starými Prachaticemi), nýbrž i na východě (Zdenicemi, Nebahovy a Jelemkem).²⁴⁰⁾ Národnostní hranice, obstupujíc Prachatice, jde na jih k Leptači (3% Čsl.) a Lažíšťku (3% Čsl.),²⁴¹⁾ za nimiž německé území vybíhá do českého smíšenými Frantoly (10% Čsl.) a Klenovicemi (14% Čsl.), západně od Lhenic; k těmto osadám se přimykají nevelké menšiny německé v sousedních českých obcích Lažíšťkách (8% N.), Kralovicích (6% N.) a Ratiborově Lhotě (10% N.). Od výběžku frantolského provázejí jazykovou hranici na německé straně nepatrné české menšiny v Chrobolch (2% Čsl.), Záhoří (5% Čsl.), Příslopu (4% Čsl.)²⁴²⁾ a Smědečku (2% Čsl.).²⁴³⁾

Za Smědečkem vniká hluboko do českého území k Netolicům poloostrov německý, který s ostatním územím německým souvisí toliko téměř z jedné třetiny českým Jaronínem (mezi českými obcemi Vadkovem a Novou Vsí, 31% Čsl.). Celý poloostrov jest prostoupen silnými českými menšinami, které pod vlivem českého okolí rostou tak, že v některých obcích nabývají již převahy. Nyní jej tvoří již jen 7 osad, a to: Holašovice (30% Čsl.) a Lipanovice (23% Čsl.), za nimi dále na sever poměrně nejněmečtější Záboří (16% Čsl.) a Dobčice (9% Čsl.) a nejdále do českého území vybíhající Chvalovice (31% Čsl.), Strýčice (29% Čsl.) a Radošovice (33% Čsl.); k nim se přimykají na severozápad tři obce, které se staly teprve v poslední době většinou českými a to: Horní Chrástany (61% Čsl.), Dolní Chrástany (63% Čsl.) a Babice (57% Čsl.), jakož i německá menšina v malé obci Zvěřeticích (12% N.), v nejbližším okolí Babic.²⁴⁴⁾

Od Jaronína, k němuž české území sahá od východu Českými Chalupami (3% N.), jde jazyková hranice na jih k silně smíšeným Sedmi Chalupám (43% Čsl.); za nimi obcházejíc český Brloh (6% N.), jde ke Kovářovu (9% Čsl.), Rychtářovu (4% Čsl.) a smíšené Strouze (15% Čsl.), načež u silně smíšených Rohů (26% Čsl.) přechází na hřbet Blanského lesa, s něhož sestupuje k Vltavě.

Tu se vytvořilo rozsáhlé smíšené území kolem Českého Krumlova, v němž k české národnosti se přihlásila nyní plná čtvrtina obyvatelstva (2034, t. j. 26% Čsl. a 5894 N.). Na le-

²⁴⁰⁾ V Jelemku jest 2% N.

²⁴¹⁾ Jižně od Leptače a Lažíšťka jsou nepatrné české menšiny v Rohanově (4% Čsl.) a v Lučenicích (2% Čsl.).

²⁴²⁾ Jižně od Chrobol leží smíšená osada Ovesné (13% Čsl.), jižně od Příslopu jsou nepatrné české menšiny v Ktiši, Mackově Lhotě a Rovencích (dohromady 3% Čsl.).

²⁴³⁾ Z českých obcí jižně od Lhenic má nepatrný počet Němců toliko Vadkov (3% N.).

²⁴⁴⁾ V českém území jest severně od Netolic v nepatrné osadě Dlouhé Vsi u Truskovic mezi 31 obyv. 10 Němců; v blízké obci Libějovicích jsou 2% N.

vém břehu Vltavy leží na jazykové hranici téměř již z poloviny česká osada Vyšný (42% Čsl.), od ní na jih Dobrkovice (v údolí chvalšinského potoka, 14% Čsl.) a Kladrná (25% Čsl.).²⁴⁵ Od těchto obcí táhne se na severozápad pásmo smíšených osad Lazce (10% Čsl.), Křenova (23% Čsl.) a téměř z poloviny českého Cerveného Dvora (45% Čsl.) až k městečku Chvalšínám (4% Čsl.). Za Chvalšínami leží na chvalšinském potoku malá smíšená osada Vražice (12% Čsl.) a jihozápadně od Chvalšín uprostřed německého okolí nachází se skupina 4 malých smíšených osad Bezděkova (16% Čsl.), Břevniště (14% Čsl.), Míšňan (19% Čsl.) a Českých Brzotic (12% Čsl.).²⁴⁶

Jižně od Českého Krumlova na pravém břehu Vltavy nachází se téměř z poloviny český Slupenec (44% Čsl.) a od něho se táhne pásmo smíšených osad po obou stranách Vltavy: na levém břehu jest velká smíšená obec Větrná (13% Čsl.),²⁴⁷ na pravém Spolí (12% Čsl.), Zátěs (24% Čsl.), nepatrný Práčov (19% Čsl.), Dubová (11% Čsl.) a silně smíšená Zátouň (34% Čsl.).²⁴⁸

Třetí skupina silně smíšených osad leží severovýchodně od Českého Krumlova a německé území její vybíhá podél Vltavy do území českého;²⁴⁹ tvoří ji osady Chabičovice (28% Čsl.), Zahradka (15% Čsl.) a Malčice (26% Čsl.).²⁵⁰ Za Malčicemi prochází jazyková hranice drobnými smíšenými osadami místní obce střítežské a to tak, že většinu českého obyvatelstva mají Dolní Pláně (79% Čsl.), Buchtice (11 Čsl., 10 N.) a Raveň (u kaplického nádraží, 58% Čsl.), čímž od ostatního německého území byla odtržena osada Střítež (16% Čsl.); k německému území pak patří z poloviny česká Věžovatá Pláně (42 Čsl., 43 N.), Horní Pláně (2 Čsl., 15 N.), čistě německý Malý Chuchelec, silně smíšený Velký Chuchelec (28% Čsl.), a za ním téměř z poloviny české Boly (48% Čsl.).²⁵¹

²⁴⁵ Za Kladrnou jsou drobné české mešiny při dráze z Č. Krumlova do Hořic v Kájově (5% Čsl.), Novosedlech (6% Čsl.), Přelsticích (4% Čsl.) a Mezipotočích (4% Čsl.).

²⁴⁶ Jižně od této skupiny ležící Polná má 4% Čsl.; za Vražicemi jest nepatrný počet Čechů v Ondřejově (2%).

²⁴⁷ U Větrny jsou nepatrné české minority v Němci (3% Čsl.) a v Lužné (5% Čsl.).

²⁴⁸ U Zátouň jsou drobnější české menšiny ve Všeměrech (8% Čsl.) a na levém břehu Vltavy v Nahořanech (téměř 10% Čsl.), ve Svěrazi (5% Čsl.); osaměle leží na levém břehu smíšená obec Bohdalovice (12% Čsl.).

²⁴⁹ Na levém břehu Vltavy leží proti ní pozoruhodná německá menšina v Domoradicích (10% N.) a slabší v Přísečné (5% N.).

²⁵⁰ Mezi Malčicemi a smíšenou skupinou u Českého Krumlova leží městečko Přídolí se 4% Čsl. Nepatrné německé menšiny táhnou se na české straně jazykové hranice od Malčic na sever; víc než 2% Němců bylo tu v Zubčicích (4%), Zalčicích (4%), Mojném (2%) a Skřidlech (3%) západně od Velešína a v Prostř. Svincích (3%).

²⁵¹ S těmito osadami sousedí smíšené osady Sedlice (15% Čsl.) a Osek (10% Čsl.), jakož i slabší menšina v Rojově (9% Čsl.).

Za obcí střítežskou přechází jazykové rozhraní k silně smíšené skupině kaplické. Jejím středem jest město Kaplice (469, t. j. 21% Čsl., 1721 N.); od něho na sever leží na jazykové hranici drobné silně smíšené osady Hubenov (u Ravně, 32% Čsl.), Ždár (39% Čsl.),²⁵² Rožnov (24% Čsl.) a Jermaly (21% Čsl.), na západ Blažkov (34% Čsl.) a Výnězda (19% Čsl.), na jihozápad Omlenice (20% Čsl.),²⁵³ na jihovýchod Mostky (11% Čsl.) a na východ na jazykové hranici Blansko (16% Čsl.).

Za Blanskem dosáhl český živel většiny v Děkanských Skalínách (57% Čsl.) a národnostní rozhraní jde nyní po Černém potoku k Hradišti (2% Čsl.), smíšenému Ličovu (11% Čsl.), odtud pak k Dluhošti,²⁵⁴ od níž se obrací na sever k Velkým Skalínám (7% Čsl.) a Dalekým Popelcím (10% Čsl.) pod vrchem Kohoutem.

Od Kohoutu jde národnostní hranice nejprve na východ ke Klení (9% Čsl.),²⁵⁵ pak na sever ke Kondraci (3% Čsl.), silně smíšenému Chvalkovu (33% Čsl.) a smíšené Trutmaní (17% Čsl.), z nichž německý živel proniká do sousedních českých Čížkrajic, čímž je smíšenými (19% N.). Za Trutmaní obchází jazyková hranice Pěčín (9% Čsl.)²⁵⁶ a do českého území vybíhající, silně smíšený Hrádek (25% Čsl.), od Hrádku jde pak po hranici novohradského okresu kolem Žáru (5% Čsl.) a smíšené Janovky (19% Čsl.), jež souvisí se silně smíšenou skupinou novohradskou. Tato skupina se skládá z města Nových Hradů (22% Čsl.), s ním srostlého Údolí (11% Čsl.), z Krčína (26% Čsl.) a Světví (26% Čsl.).²⁵⁷ Německou obcí Štiptoní (4% Čsl.) oddělena jest od Nových Hradů smíšená obec Byňov (20% Čsl.), jejíž rozsáhlý katastr (20 km²) vybíhá daleko na sever; na jeho hranicích v hlubokém hvozdu ležící samotou Jiříkovo Údolí (s 10% Čsl. a 34 N.), patřící do svazku české obce těšínské,²⁵⁸ jest počítati k území německému.

Byňovem končilo před převratem v Čechách německé území pošumavské, neboť v Hranicích sv. od Byňova nabyt již

²⁵² Od Hubenova a Ždaru pronikají drobné německé menšiny do Pořešince (2% N.), Rozpoutí (u kaplického nádraží, 7% N.) a podél dráhy do Netřebic (8% N.); sv. od Pořešína jest malá německá menšina v Malči (6% N.).

²⁵³ Omlenice jsou odděleny od Kaplice Velkým Stradovem se 7% a Omleničkou s 3% Čsl.

²⁵⁴ Jižně od Ličova jest nepatrný počet Čechů v Deskách (2%), vých. od Dluhošti drobná menšina v Něm. Benešově (4% Čsl.).

²⁵⁵ Od Klení na východ leží Něm. Rychnov se 4% Čsl.

²⁵⁶ Jižně od Pěčína leží Klazary (jen 3% Čsl.) a Žumberk (5% Čsl.).

²⁵⁷ Ke skupině novohradské druží se značné české menšiny na jihozápadě v Humenicích (10% Čsl.) a v městečku Stropnici (9% Čsl.) a nepatrné minority ve Svěbohách (4% Čsl.), Veverí (3% Čsl.) a za ryze německou Dlouhou Stropnicí na státních hranicích v Šejbech (4% Čsl.), Šláglesu (7% Čsl.) a v Hojně Vodě (3% Čsl.).

²⁵⁸ V obci těšínské jest usazen malý počet Němců v osadách Petřikově (3%) a Nepomuku (5%).

dříve převahy český živel (nyní jest v nich 17% N.). Mírem saint-germainským byly připojeny k Čechám všechny české obce Vitorazska, jež dříve podléhaly germanisaci, a s nimi několik obcí německých. V obcích českých došlo k národnímu obrození; při sčítání lidu ukázaly se ryze českými obce Tušť a Německé, jen nepatrný počet Němců byl napočítán v Halámkách (2% N.); slabé menšiny německé zůstaly pouze v Trpnouzích (v sousedství Hranic, téměř 10% N.), v Kunšachu (12% N.) a v Rapšachu (8% N.). K národnímu obrození došlo také v Nové Vsi, sev. od Rapšachu, která, ačkoli ležela v Čechách, byla v německých rukou a v nebezpečí poněmčení; silná menšina německá se však udržela v Suchdole n. L. (12% N.) a zejména v blízké Smelcovně (35% N.), jelikož ji tvoří německé dělnictvo zaměstnané místním průmyslem (sklárnou).

V obcích, které dříve platily za pouze německé, se objevily silné menšiny české; Obora, spojená v jednu obec s Trpnouzemí, jest téměř z poloviny česká (44% Čsl.), v Nové Vsi n. L. jest české národnosti téměř třetina (32%), v Josefsku plná čtvrtina (27%) a v Krabonoši téměř čtvrtina (24%) obyvatelstva. Pohraničním nádražím cmuntským byla vyvolána velká české kolonie v jeho nejbližším sousedství, jež počestila téměř úplně České Velenice (95% Čsl.) a z velké části i Českou Cejli (64% Čsl.), tvořící nyní český ostrov na státní hranici u Cmuntu. Německý ráz si zachovaly poměrně nejlépe Nakolice (6% Čsl.), Vyšné (11% Čsl.) a zejména Žofina Hut (3% Čsl.).

Uvnitř německé oblasti pošumavské vytvořilo se několik důležitých českých menšin zejména podél státní hranice a na horní Vltavě. Na státní hranici jsou nejprve dvě malé smíšené osady Stríbrné Hutě (15% Čsl.) a Skleněné Hutě (10% Čsl.) u Pohoří na Šumavě;²⁵⁹ na jižní hranici Čech jsou značné české menšiny v Cetvinách (9% Čsl.),²⁶⁰ v městečku Rychnově nad Malší (8% Čsl.)²⁶¹ v Dolním Dvořišti (11% Čsl.)²⁶², v Hor. Dvořišti (15% Čsl.) a sousedním Českém

²⁵⁹ V jejich sousedství jsou nepatrné české menšiny v Pivonicích (2% Čsl.), v Pohoří na Š. (3% a v Pavlině (6% Čsl.).

²⁶⁰ U Cetvin jsou drobné menšiny v Mikulově (5% Čsl.) a Dolním Příbrani (3% Čsl.).

²⁶¹ Od něho na východ jest malý počet Čechů v Mikolech (6%) a v Bukovsku (2%), od Bukovska na sever v Jaroměři (2% Čsl.).

²⁶² K české menšině v Dolním Dvořišti se připojuje menšina v Trojanech (6% Čsl.) a v samotě Morašově (4 Čsl., 11 N.); od nich na sever se táhne pásmo nepatrných menšin východně od Rožmitálu v Hněvanově (3% Čsl.), Příbyslavi (2% Čsl.), Michnicích (9% Čsl.), Sviníhlavech (6% Čsl.) a Nažidlech (3% Čsl.). Dolní Dvořiště s Horním Dvořištěm spojuje pásmo drobných českých minorit v Certlově (3%), Jeníně (4% Čsl.), Lipoltově (6% Čsl.), smíšeném Bludově (14% Čsl.) a Klopanově (2% Čsl.); za Horním Dvořištěm má ještě slabou českou menšinu Svatomírov (7% Čsl.).

Heršláku (22% Čsl.). U Vyššího Brodu, v němž jest 5% Čsl., jest smíšená lidnatá osada Loučovice (11% Čsl.) a slabšími menšinami jest prostoupen celý kraj na horní Vltavě kolem Horní Planě.²⁶³

12. Od Jindřichova Hradce k Břeclavě.

Od Vitorazska jest národnostní hranice českoněmecká tožná s hranicí státu až za staňkovský rybník. Tam, kde se státní hranice obrací na východ, začíná nové německé souvislé území, které z Dolních Rakous přechází na Moravu, v níž zaujímá neširoký pruh země podél jižní hranice, šířící se do nitra země toliko směrem k Brnu. V Čechách náleží k němu celý okres novobystřický, část okresu jindřichohradeckého až k Jindřichovu Hradci a výběžek za Jindřichovým Hradcem. Celé území toto jest prostoupeno, až na malé výjimky, českými menšinami, a jest zejména při jazykové hranici národnostně silně smíšené.

První pohraniční obcí na Novobystřicku jest Peršlák, který před desítilétími býval ještě obcí českou, nyní pak má ještě silnou menšinu českou (22% Čsl.). Čistě německá osada Smršená odděluje od Peršláku město Novou Bystřici, již smíšenou (12% Čsl.). Za ním leží na trati do Jindřichova Hradce Alberš 8% Čsl. a od ní na jv. silně smíšená osada Pransláky (28% Čsl.)²⁶⁴ a slabší česká menšina v Kebharcí (6% Čsl.). Čistě německým Peršláčkem oddělena jest od Kebharce silná česká menšina ve Starém Městě (20% Čsl.);²⁶⁵ k ní se na jihu připojuje slabší menšina v Dobrotíně (7% Čsl.). Severně od Peršláku leží na národnostní hranici silně smíšené Sedlo (23% Čsl.), z něhož proniká český živel na sv. do Číměře (12% Čsl.). Od Sedla jde národnostní hranice na sz. k Nové Vsi, již z jedné třetiny české (34% Čsl.), a k Horní Lhotě (24% Čsl.), odtud pak na sever vedle Dolního Žďáru (11% Čsl.) a mnohem více smíšeného Horního Žďáru (28% Čsl.) k Jindřichovu Hradci.

Národnostní obraz okolí Jindřichova Hradce jest pestrý. Město samo si zachovalo neporušený český ráz (nyní necelá 3% N.), bylo však se všech stran obklopeno osadami německými, jen na straně sv. byly ryze české obce Dol. a Hor. Skrý-

²⁶³ Významnější menšiny jsou v tomto kraji v Černé (9% Čsl.), v Hůrce (5% Čsl.) a v malé osadě Kondraticích (17% Čsl.) u Hořic. Z míst, kde jest mezi 2—5% Čechů, jest jmenovati zejména městečko Hořice n. Š. (2% Čsl.), městečko Dolní Vltavice (2% Čsl.), blízkou Bližnou (3% Čsl.) a Mokrou (2% Čsl.).

²⁶⁴ Na mapě byly Pransláky spojeny se sousedními osadami v jednu oblast; nepatrný počet Čechů jest usazen v okolí Nové Bystřice v Mnichu (2% Čsl.), ve Lhotě, Hradišti a Krampaších (ve všech třech 4% Čsl.) a za Alberš v Klášteře (3% Čsl.).

²⁶⁵ Sz. od Starého Města leží malá silně smíšená osada Landštejn (24% Čsl.).

ch o v.²⁶⁶) Jz. od Jindřichova Hradce ležící, nyní již silně smíšená osada B u k (26% Čsl.) spojuje s Horním Žďárem²⁶⁷) a dalšími německými obcemi skupinu 7 většinou německých obcí západně a severně od Jindřichova Hradce, jež vybíhá na sever hluboko do území českého. Jsou to: M a t n á (záp. od Jindřichova Hradce, 11% Čsl.), D ě b o l í n (sz. od Jindřichova Hradce, 16% Čsl.), V e l k ý R a t m í r o v (13% Čsl.), čistě německá S t u d n i c e, tvořící střed celé skupiny, N ě m e c k á R a d o u ň (sv. od Studnice, 19% Čsl.), L o d h ě ř o v, největší obec skupiny (s. od Studnice, 8% Čsl.), a nejdále na sever posunutý N a j d ě k (20% Čsl.). Do nedávna náležela k této skupině také R a d o u ň k a, sev. od Jindř. Hradce, český živel však v ní nabyt již převahy (nyní 60% Čsl.).

Na východní straně Jindřichova Hradce vybíhá německé území souvislé širokým klínem mezi Jindř. Hradcem a městečkem Kunžakem na sv. až k N ě m. O l e š n é (ryze česká obec). Na jihu sousedí s Jindřichovým Hradcem kromě Horního Žďáru ještě D o l n í P ě n a (10% Čsl.),²⁶⁸) na východě silně smíšený O t í n (23% Čsl.) a nad ním J i n d ř í š (17% Čsl.). Od Jindřiše na východ leží při silnici z Jindřichova Hradce do Strmilova silně smíšený B l a ž e j o v²⁶⁹) (36% Čsl.) a za ním stejně smíšený M a l ý R a t m í r o v (35% Čsl.), od nich pak postupují k severu ještě většinou německé obce D v o r e č e k (27% Čsl.), O l d ř í š (6% Čsl.) a z třetiny česká M u t y n ě v e s (32% Čsl.). Severně od Jindřiše měl až do konce minulého století většinu německého obyvatelstva R o d v í n o v, v němž se vzmohl český živel tak, že nyní jest jen 10% obyvatelstva německé národnosti.²⁷⁰)

Od Malého Ratmírova jde jazyková hranice na jv. k L o m ů m (záp. od Kunžaku, jen 4% Čsl.)²⁷¹) a k silně smíšenému K a p r o u n u (22% Čsl.)²⁷²) u hranic moravských.

Kaprounem začíná dlouhé pásmo silných českých menšin, jež provází jazykovou hranici na jižní Moravě po celé její délce. První většinou německá, avšak silně smíšená osada na moravské půdě jest R o ž n o v (27% Čsl.), od něho vede jazyková hranice k M a t ě j o v c i (18% Čsl.), dále k D o l n í m u R a d í

²⁶⁶) Nyní jest v Dolním Skřýchově 6% N.

²⁶⁷) Katastry Horního Žďáru a Buku hraničí spolu na velmi krátké vzdálenosti, jelikož mezi obě obce vniká katastr české obce Políkna; proto není možno považovati skupinu lodhěřovskou za ostrov.

²⁶⁸) K ní se připojuje na jv. Horní Pěna se 6% Čsl.; jv. od Dolního Žďáru leží N ě m. M a l í k o v, má 4% Čsl.

²⁶⁹) Jižně od Blažejova ležící Hospřiz má jen 5% Čsl., Hrutkov jz. od Hospřize pouze 3%.

²⁷⁰) Katastr rodvinovské obce sahá až ke hranicím N ě m. R a d o u ň; na národnostních mapách z minulého století, kreslených přesně podle katastrálních hranic, objevil se proto Jindř. Hradec s oběma Skřýchovy jako český ostrov.

²⁷¹) Západně od Lomů ležící Člunek má rovněž pouze 4% Čsl., Kunějov, jižně od Člunku, toliko 2%. V českém území jest vých. od Strmilova 5% Němců v Suchdole.

²⁷²) V Klenové, jižně od Kaprounu, jest 6% Čsl.

k o v u, již z jedné třetiny českému (32% Čsl.),²⁷³) a k Českému Rudolci, stejně smíšenému (33% Čsl.); k nim se přimyká na jihu slabší česká menšina v S t o j e č í n ě (9% Čsl.).²⁷⁴) Za Českým Rudolcem vniká německé území silně smíšeným L i p o l c e m (25% Čsl.) a H o s t k o v i c e m i (20% Čsl.) na severovýchod k českým D a č i c ů m. Jižně od Dačic leží na jazykové hranici silně smíšená P e č (36% Čsl.) a U r b a n e č (18% Čsl.). Za nimi pak táhnou se od Českého Rudolce údolím Bolíkovského potoka silné české menšiny v N o v é V s i (19% Čsl.), B o l í k o v ě (39% Čsl.), C i z k r a j o v ě (25% Čsl.) a M u t n é (21% Čsl.) až k Dyji.²⁷⁵) Německými osadami V l a s t k o v c e m (5% Čsl.) a M u t i š o v e m (2% Čsl.) je od pásma bolíkovského oddělena smíšená skupina slavonická na hranicích dolnorakouských, jež se skládá z M a ř í ž e (18% Čsl.), města S l a v o n i c (14% Čsl.),²⁷⁶) S l a v ě t í n a (20% Čsl.) a C h v a l e t í n a (9% Čsl.).

Za Urbančem překročuje jazyková hranice Dyji u V n o r o v i c (27% Čsl.)²⁷⁷) a jde pak po jejím břehu ke Starému Hobzí, téměř již z poloviny českému (46% Čsl.), od něhož pokračuje pruh silně smíšeného území podél Dyje až na hranice; pod Starým Hobzím nabyt český živel slabé převahy v N o v é m H o b z í (51% Čsl.), jež tvoří nyní **český ostrůvek**, od něho na východ leží silně smíšená M a r k e t a (28% Čsl.) a C h v a l k o v i c e (38% Čsl.), na jih na Dyji N o v é S a d y (29% Čsl.) a ze dvou pětín české P í s e č n é (39% Čsl.)²⁷⁸)

Od Starého Hobzí jde jazyková hranice k F l a n d o r f u, jenž v poslední době přešel do českých rukou (nyní 71% Čsl.), odtud k B ě l č o v i c ů m (sev. od Chvalkovic, 16% Čsl.) a L o v č o v i c ů m (15% Čsl.), za nimi k silně smíšené skupině dešenské, jež se skládá z P l a č o v i c (38% Čsl.), D e š n é (22% Čsl.) a D a n č o v i c (24% Čsl.). Mezi skupinou dešenskou a P í s e č n ý m leží smíšené Ž u p a n o v i c e (17% Čsl.), na jih vede nás cesta do R a n c í ř o v a (17% Čsl.) a H l u b o k é (19% Čsl.) na dolnorakouské hranici.

Od dešenské skupiny, Rancířova a Hluboké táhne se silně smíšené území až k Dyji; zaujímá obce L u b n i c i (23% Čsl.), již z jedné třetiny české K o r o l u p y (32% Čsl.) a M e š o v i c e

²⁷³) Horní Radíkov, severně od Dolního, se v posledních desetiletích počestil; má nyní jen 6% N.; v polovině minulého století byl německý také sousední Markvarec, nyní úplně český.

²⁷⁴) Jižně od Stojecína jest nepatrná menšina ve Stálkově (4% Čsl.).

²⁷⁵) Uprostřed mezi smíšenými obcemi leží sz. od Peče čistě německý Liděřovice; severně od Mutné jest značná česká menšina v Holešicích (téměř 10% Čsl.).

²⁷⁶) V malých osadách Kadolci a Lěstnici patřících ke Slavonicům, není Čechů.

²⁷⁷) Do českého území vniká slabá německá menšina v Nových Dvorech (5% N.). V blízkém českém městě Jemnici bylo napočítáno jen 1½% Němců a 2% Židů; na mapě nedopatřením židovská menšina znázorněna jako německá.

²⁷⁸) Od smíšené skupiny slavonické jsou odděleny tyto obce Modleticemi s 8% a Václavovem s 2% Čsl.

(34% Čsl.), Vratěnín (21% Čsl.) a nyní již velikou většinou české Uherčice (82% Čsl.), které se teprve po převratu dostaly do českých rukou a nyní tvoří **český ostrov** na levém břehu Dyje na státních hranicích.

Za Dyjí pokračuje toto smíšené území asi o polovinu slabšími českými mešinami ve Frejštejně (12% Čsl.) a za ním na náhorní planině ve Stálkách (14% Čsl.), v městečku Šafově (16% Čsl.), ve Starém Petříně (17% Čsl.), Novém Petříně (21% Čsl.) a v Jazovicích (12% Čsl.).²⁷⁹⁾

Národnostní hranice jde od Frejštejna po Dyji na sv. k českému městečku Bítovu (4% N.), jenž s nejbližšími čistě českými osadami Vysočany a Oslnovicemi vniká do německého území mezi Korolupy a Chvalaticemi. Za Bítovem přechází opět na levý břeh Dyje; německou většinu si tu udržely Chvalatice (11% Čsl.), za nimi však změnila se naprosto národnostní poměry v Novém Dvoře, jenž stal se skoro úplně českým (jen 8% N.), a ve Šreflově, v níž dřívější německá většina se změnila v 38% ní menšinu.²⁸⁰⁾ Za Šreflovou obchází jazyková hranice městečko Štítary (9% Čsl.), od něhož vybíhalo dříve německé území Vranovskou Vsi s osadou Hostěrádky na východ mezi obce české; nyní jest v obou již slabá většina česká, a to ve Vranovské Vsi 52%, v Hostěrádkách 59% Čsl. V témže kraji přešel do českých rukou také Šumvald (nyní 70% Čsl.) mezi Štítary a Liliendorfem; v němž česká menšina dosahuje již 20%. Od Liliendorfu jde národnostní rozhraní na jv. k silně smíšeným Vracovicům (37% Čsl.) a Milíčovicům (31% Čsl.)²⁸¹⁾ za nimiž se pak obrací přímo na jih k Dyji. Souběžně s osadami právě jmenovanými táhne se řada smíšených osad po levém břehu Dyje, která od městečka Vranova činí hranici mezi Moravou a Dolními Rakousy; řada tato začíná Vranovem (26% Čsl.), za ním leží Onšov (14% Čsl.), Čížov (16% Čsl.) a Lukov (19% Čsl.)²⁸²⁾

Za Lukovem pokračovalo německé území jazykové Podmolím; tím, že se v něm nyní přihlásila většina (53%) obyv. k české národnosti, proniklo české území jazykové až k dolnorakouským hranicím a roztrhlo německou oblast jihomoravskou ve dvě části. Jazyková hranice jde pak od Podmolí po Dyji, která opět teče na Moravu, k městu Znojmu. Na jejím pravém břehu leží nejprve na dolnorakouských hranicích smíšené městečko Hnanice (10% Čsl.) a u něho silně smíšený Šatov (36% Čsl.); od nich provázejí pravý břeh Dyje jen velmi slabé

²⁷⁹⁾ Sv. od Jazovic jest ještě značná česká menšina v Lančově (8% Čsl.); bez Čechů jest na pravém břehu Dyje před Vranovem jediná obec Podmyče u Nového Petřína.

²⁸⁰⁾ Na mapě musely býti ovšem Šreflová s Novým Dvorem sloučeny v jednu oblast.

²⁸¹⁾ Jednu skupinu tvoří s nimi blízký Horní Břečkov (jižně od Vracovic, 13% Čsl.).

²⁸²⁾ V Nové Vsi s Lukovem souvisící žije jen nepatrný počet Čechů (3%).

české minority až ke Znojmu.²⁸³⁾ Ve Znojmě došlo po převratě k neočekávaným změnám v národnostních poměrech; město, jež čítalo r. 1910 jen 13% Čechů, přešlo do českých rukou a po spojení s Mansberkem, Hradištěm sv. Hipolyta a Loukou čítá nyní 11.691, t. j. 58% Čsl., 7988 (39% N.) a 487 Židů.²⁸⁴⁾

V německých obcích, které na jižní a východní straně hraničí se Znojmem, vytvořily se již značné české menšiny, jež v polokruhu obstupují město; na jižní straně města splývá s ním již silně smíšený Starý Šaldorf (20% Čsl.), naproti Louce na pravém břehu Dyje jsou smíšené Sedlešovice (14% Čsl.); za Sedlešovicemi jdou za sebou na pravém břehu slabé minority v Oblekovicích²⁸⁵⁾ a Bohumilicích (v obou 6% Čsl.) a silnější ve smíšených již Nesachlebích (15% Čsl.); naproti Nesachlebům na levém břehu jsou smíšené Dobšice (16% Čsl.) a od nich na sever na jazykové hranici za Znojmem silná menšina v Suchohrdlech (25% Čsl.) Za Dobšicemi leží na Dyji ještě významné české menšiny v Milfroně a Hodonicích (v obou téměř 10% Čsl.)²⁸⁶⁾ a významnější pásmo se táhne podél dolnorakouských hranic od Šatova k Jaroslavicům,²⁸⁷⁾ kde upoutává naši pozornost nejvíce malá, téměř z poloviny česká osada Knašt (44% Čsl.).

U Znojma opustila národnostní hranice Dyji a postupuje severovýchodním směrem do vnitřku Moravy až k Dolním Kounicům na řece Jihlavě; tato část německého území jihomoravského jest nejrozsáhlejší a nejdůležitější.

Ze zmíněných již Suchohrdel vede nás k smíšeným Kyjovicům (18% Čsl.) u Prosiměřic na Jevišovce.²⁸⁸⁾ Na levém břehu Jevišovky poněmčily se v poslední době Vítonice u Prosiměřic, ještě r. 1880 většinou české (nyní jen 18% Čsl.). Sz. od Vítonic dostaly se do německých rukou také Želetice, avšak nepodlehly germanisaci úplně; při posledním sčítání přihlásilo se 77% obyvatelstva k čsl. národnosti.

²⁸³⁾ Mezi Šatovem a Znojmem následují za sebou na pravém břehu Dyje Havraníky se 7%, Popice a Něm. Konice se 3% Čsl.

²⁸⁴⁾ Na mapě vypadl u Znojma sloupeček $\frac{1}{4}$ mm, znázorňující národnost židovskou.

²⁸⁵⁾ U Oblekovic jest malá menšina v Novém Šaldorfě (3% Čsl.).

²⁸⁶⁾ U Hodonic jest nepatrná menšina v Tasovicích (3% Čsl.).

²⁸⁷⁾ Jsou to české menšiny ve Chvalovicích (7% Čsl.), Dyjákovičkách (7% Čsl.) Ječmeništi (na zemských hranicích, 6% Čsl.) a v městečku Jaroslavicích; u Jaroslavic jsou nepatrné české menšiny v městečku Čule (3% Čsl.), v Oleksovičkách (téměř 5% Čsl.) a na levém břehu Dyje ve Valtrovičkách (2% Čsl.).

²⁸⁸⁾ V městečku Prosiměřicích jest 5% Čsl., v Bohunicích s nimi souvisících 3%, jz. od nich v Těšeticích rovněž 3%; malý počet Čechů jest usazen v obcích podél Jevišovky: v Práči jsou 3%, v Lechovicích 5%, v Borotičích 2%, v Českých Křídlovicích 3% a v Božicích téměř 7% Čsl.

Od Vítonic vede jazyková hranice ke smíšené skupině hostěradické, skládající se z Chlupic (11% Čsl.), městečka Hostěradic 6% Čsl.) a Míšovic (13% Čsl.); od Míšovic vybíhá německé území na sv. Kadovem (10% Čsl.) mezi obce české. Německým vlivem byla ohrožena sz. od Hostěradic česká Skalice; její dřívější silná německá menšina klesla při posledním sčítání na 7%. Východně od Hostěradic leží na jazykové hranici silně smíšené městečko Miroslav (s osadami a židovskou obcí 41% Čsl.),²⁸⁹⁾ k němuž sahá české území ryze českou obcí Něm. Knínicemi. V sousedství Miroslavě jsou mocné české menšiny v Kašenci (28% Čsl.), v Dolenicích (20% Čsl.) a Suchohrdlech, téměř z poloviny českých (46% Čsl.); z nich pronikají značné české menšiny i do obcí sousedních.²⁹⁰⁾

Sv. od Suchohrdel leží na národnostním rozhraní Našiměřice (6% Čsl.) a za nimi skupina osad kolem městečka Olbramovic, kde v jeden celek splývají Olbramovice (9% Čsl.), Želovice (12% Čsl.), Lidměřice (10% Čsl.) a Babice (8% Čsl.) a v malé vzdálenosti od nich Kubšice (3% Čsl.).

Východně od Olbramovic rozkládá se rozsáhlá silně smíšená oblast až k řece Jihlavě, za níž se rozprostírá již území české; tuto silně smíšenou oblast tvoří obce Branišovice (28% Čsl.), Šumice (28% Čsl.), město Pohořelice na řece Jihlavě, které se po převratě objevilo jako město většinou české (2229, t. j. 60% Čsl., 1226 N. a 236 Židů), od něho na sever na Jihlavě Cvrčovice (20% Čsl.) a Smolín (23% Čsl.) a posléze sev. od Šumic ze dvou pětín již české Loděnice (39% Čsl.).

Od smíšené oblasti pohořelické vybíhá německé území ještě dále na sever podle Jihlavy Odřovicemi (9% Čsl.), Malešovicemi (10% Čsl.), dosud skoro čistě německým městečkem Medlovem (4% Čsl.), silně smíšenými Kupařovicemi (21% Čsl.), smíšenými Němčičkami (12% Čsl.) a posléze téměř čistě něm. městečkem Pravlovem (4% Čsl.) až k Dol. Kounicům, které až do převratu byly v rukou německých; nyní v nich zůstala jen 5% německá menšina. Západně od Dolních Kounic mělo až do převratu německou většinu město Mor. Krumlov, tvořící německý ostrov uprostřed českého kraje; i po převratě zůstala v něm silná menšina německá (22% N.), jež byla poněkud oslabena (na 15%) spojením s čistě českými Rakšicemi.*) U Ivančic počestily se Alexovice (nyní 7% N.), jež byly dříve německým ostrůvkem; v Ivančicích jest jen nepatrná menšina německá (2%) a židovská (3%).

²⁸⁹⁾ Část Miroslavě, osada Václavov jest většinou česká (53% Čsl.) a tvoří vpravdě český ostrov, jenž na mapě jest naznačen; ve vlastní osadě miroslavské jest 44%, v židovské obci 22% a v Pemdorfě 30% Čsl.

²⁹⁰⁾ Jz. od Miroslavě mají 8% Čsl. Mšice u čistě německého městečka Oleksovic, s nímž na mapě jsou spojeny v jednu oblast; jižně od Kašence jest 6% Čsl. v Mackovicích a 7% ve Fryšavě; vých. od Dolenic jsou pozoruhodné české menšiny v Damnicích (9% Čsl.) a městečku Jiřicích (téměř 7% Čsl.).

*) Záp. od Mor. Krumlova jest 2% Němců v Tulešicích.

Na levém břehu Jihlavy vybíhalo dříve od Medlova německé území až k Židlochovicům na Svatce, jež byly ovládány rovněž tamní německou menšinou. Téměř úplným počestěním Ledců, v nichž zbylo necelých 10% N., byly od ostatního německého území odtrženy Vojkovice, skoro již z poloviny české (48% Čsl.), a staly se **německým ostrůvkem**. V Židlochovicích klesla dřívější silná německá menšina na 9%; rovněž oslabila se německá menšina v Hrušovanech n. B. (záp. od Židlochovic, 8% N.).²⁹¹⁾

Na dolním toku Jihlavy sahá české území jazykové až ke stoku Jihlavy se Svatkou. Čistě česká obec Ivanaň jest tu vklíněna mezi Novou Ves, ležící na národnostním rozhraní jižně od Pohořelice (13% Čsl.),²⁹²⁾ a silně smíšené Pouzdřany (20% Čsl.). Za Pouzdřany jsou na rovině na levém břehu Dyje mezi vrchy Palavskými a hornatinou u Hustopeče ještě dvě obce německé: městečko Strachotín na Dyji s 8% Čsl. a Popice (na dráze za Pouzdřany, 2% Čsl.); od nich vybíhá německé území do hornatého kraje hustopečského čistě německými Starovicemi (jen 2% Čsl.), silně smíšeným městem Hustopečem (38% Čsl., 58% N. a 4% Židů) a čistě německým Kurdejovem (pouze 2% Čsl.). Za Popicemi leží na Dyji opět ryze česká obec Šakvice, která s českým územím u Velkých Pavlovic souvisí úzkou šíjí, již tvoří čistě české Starovičky. Mezi Šakvicemi a českými Rakvicemi leží na levém břehu Dyje ještě německé obce Zaječí (8% Čsl.), Přítluky (4% Čsl.) a přímo na Dyji smíšené Nové Mlýny (11% Čsl.). Od Nových Mlýnů teče Dyje k smíšeným Pulgarům (11% Čsl.), za nimi pak v klínu mezi Dyjí a bývalou hranicí dolnorakouskou leží Nejdk (4% Čsl.) a silně smíšené městečko Lednice (22% Čsl.). Jím se přiblížilo německé území až k městu Břeclavě, jež byla do převratu ovládána Němci; nyní čítá 9534 Čsl., 2028 (17% N.) a 456 (4%) Židů. Německá menšina byla dříve také v městě Podivíně, s. od Břeclavě na Dyji; tvořili ji židé, kteří se nyní přihlásili k národnosti židovské (9% Židů).

U Břeclavě bylo připojeno k Moravě 5 obcí, dříve dolnorakouských, z nich jsou tři české a to Poštorná, v níž zůstala ještě 7% německá menšina, Charvátská Nová Ves a Hlohovec, které jako klín vybíhají na západ do území německého k smíšenému Sedlci (15% Čsl.) a odělují od Lednice zbývající dvě obce: čistě německé Úvaly a město Valtice, v němž se vytvořila silná česká menšina (21% Čsl.).²⁹³⁾

²⁹¹⁾ Drobná německá menšina jest ještě v Unkovicích (3% N.) a dále na jih na trati vedoucí z Brna do Břeclavě jižně od Hrušovan u B. v městečku Vranovicích (3% N.), za níž se rozkládá opět německé území.

²⁹²⁾ Záp. od Nové Vsi ležící městečko Vlasatice má 3% Čsl., městečko Mušov nedaleko vtoku Svatky do Dyje má jen 2% Čsl.

²⁹³⁾ V době, kdy byla kreslena národnostní mapa, nebyly ještě stanoveny přesně hranice obou obcí a byly proto spojeny v jednu oblast; její západní

Bez souvislosti s českým územím jazykovým jsou české menšiny na rovině řeky Dyje v městečku Hrušovanech n. Jev. (12% Čsl.) a jižně od něho v Šanově (16% Čsl.), k němuž se připojuje ještě značná česká menšina v Hevlíně (přes 8% Čsl.).²⁹⁴⁾

Ethnografickou zvláštností podyjské roviny jsou **charvatské** kolonie, založené charvatskými uprchlíky koncem 16. století mezi Hrušovany n. Jev. a Mikulovem, a to: Frélichov, N. Přerov a Dobré Pole; s Novým Přerovem sousedící Starý Přerov nachází se již na půdě dolnorakouské. Kolonie tyto uchovaly si až do konce minulého století neporušený svůj ráz národní, nicméně podléhaly svému německému okolí a jejich obyvatelstvo přijímalo německé národní smýšlení. To se projevilo při sčítání lidu r. 1910 tím, že poprvé většina obyvatelstva se přihlásila za Němce. Politický převrat nepůsobil na potomky charvatských kolonistů obrodně do té míry, aby se zbavili dajčfrajndlišství. K německé národnosti přiznala se ještě většina obyvatelstva v Novém Přerově a ve Frélichově, menšina jen v Dobrém Poli. Část obyvatelstva těchto obcí jest národního smýšlení českého. I jeví se nám národnostní poměry ve světle posledního sčítání takto:

	Čsl.	Charv. v %	Němci
Frélichov	5	44	51
Nový Přerov	11	26	63
Dobré Pole	20	35	45

V jejich sousedství jsou slabší české menšiny v Novosedlech (5% Čsl.) a v městečku Drnholci (skoro 4% Čsl.). Značný počet Čechů se usadil také v městě Mikulově (626, t. j. skoro 9% Čsl., 6359 N. a 229 Židů) pod Palavskými vrchy.²⁹⁵⁾

K souvislému území českému náležela před sto lety také značná část Moravského Pole v Dolních Rakousích. Kromě Poštorné, Charv. Nové Vsi a Hlohovce mluvilo se ještě ke konci minulého století téměř jen česky v Pernitále, Ranšpurku a Cáhnově. Tyto obce podlehly sice úsilovné germanisaci dolnorakouských úřadů, avšak český jazyk v nich dosud nevymřel; v městečku Ranšpurku hlásila se roku 1910 plná třetina obyvatelstva (34%) k českému jazyku, v Pernitále 11%, v Cáhnově 7%. Slabé menšiny české se udržely mimo to ještě v jiných obcích podél Moravy aneb byly vytvořeny přistěhovalci z blízkého Slovenska resp. z českých krajů jihomoravských. Značný počet Čechů usadil se i hlouběji v německém území Dolních Rakous, zejména v okrese lávském.²⁹⁶⁾

část měla by se nám jevití čistě německou a jest tudíž třeba odmysliti si oba české sloupky západně od Valtic.

²⁹⁴⁾ Mezi Hrušovany n. Jev. a Fryšavou žije malý počet Čechů v Pravicích (4% Čsl.) a u Šanova v Hraběticích (skoro 4%).

²⁹⁵⁾ V Palavských horách mají 2% Čechů obec Perná a Horní Věstonice.

²⁹⁶⁾ Na Moravském Poli přihlásilo se r. 1910 k českému obcovacímu jazyku v Steinabrunnu 12%, v Kleinschweinbarthu 6%, v Dolním Absdorfu

13. Německé ostrovy a menšiny v českém území.

Ze středověké kolonisace německé zůstalo v českém území jazykovém několik německých ostrovů; jejich počet byl pak rozmnožen novou kolonizací ve století XVI.—XVIII. Kromě největšího z nich, ostrovu svitavského, podléhají všechny, zejména v poslední době, vlivu svého českého okolí a assimilují se mu, některé pomaleji, jiné rychleji.

Velikostí následuje po ostrovu svitavském, v němž bylo již pojednáno na straně 64.—69.,

ostrov jihlavský,

táhnoucí se od Pohledu (východně od Německého Brodu) přes Štoky a Jihlavu až ke Stonařovu. Průběhem doby se jeho rozsah značně zmenšil. Assimilační síla českého okolí se v něm projevuje mohutně, zejména v poslední době; jest již prostoupen silnými českými menšinami, ba v mnohých obcích dříve německých nabyl český živel převahy.

Jihlavský ostrov začínal do nedávna Jilemníkem u České Bělé.²⁹⁷⁾ Tím, že se ke konci minulého století počestilo městečko Pohled, ležící za Německým Brodem na řece Sá-zavě (nyní jen 9% N.), s blízkou osadou Simtany (6% N.), byl Jilemník s blízkým Ždírcem odtržen od ostatních německých obcí; Jilemník sám stal se také již většinou českým (54% Čsl.), Ždírcec udržuje si dosud malou německou většinu (47% Čsl.) a jest tudíž **německým ostrůvkem**.

Nyní jsou nejsevernějšími obcemi Jihlavského ostrovu silně smíšený Bartoušov (34% Čsl.) a Dlouhá Ves (27% Čsl.); západně od Bartoušova nabyl český živel převahy ve Frýdnově (na trati severozápadní dráhy, 62% Čsl.).

Jižně od Bartoušova a Dlouhé Vsi nepřekročují české menšiny 25% ve skupině kolem Šlapanova; tato skupina skládá se z Pfaffendorfu (15% Čsl.), Šlapanova (17% Čsl.), Kamenné (19% Čsl.), Smilova (25% Čsl.), Pozovic (23% Čsl.) a posléze na západní hranici ostrovu Hochtánova (jihozápadně od Bartoušova, 11% Čsl.) a Květnova (19% Čsl.); u Květnova se počestila na konci minulého století osada Skřivánek (nyní jen 17% N.). Východně od Šlapanova docílily velkých pokroků české menšiny v obcích, ležících na východní hranici ostrovu, a to v Sachotíně (33% Čsl.), v Dolní Věžnici, téměř již z poloviny české (44% Čsl.), přecházející v čistě českou Horní Věžnici, a v Nových Dvorech (31% Čsl.).

6%, v Dingelsdorfu 7%, v Suchých Krutách 7%; slabší menšiny české byly kromě toho v řadě dalších obcí. V okrese lávském bylo v Ungerndorfu 8%, v Pottenhofenu skoro 10%, v Kottिंगneusiedlu 16%, v osadě Rothenseehofu u městečka Neudorfu dokonce 38% Čechů.

²⁹⁷⁾ Ještě před 50 lety udržoval se německý jazyk v Cibotíně, východně od České Bělé.

Největších pokroků docílily české menšiny v poslední době na celém území mezi skupinou šlapanovskou a městem Jihlavou. Ve Štokách, středisku to té části ostrovu, jež leží v Čechách, přihlásila se v roce 1921 k české národnosti téměř polovina (49%) obyvatelstva, při volbách do poslanecké sněmovny v listopadu 1925 byla odevzdána již většina hlasů pro listiny českých stran. Na hranici ostrovu, západně od Štoků dosáhly české menšiny v Studénce 35% a v Petrovících 33%; jižně od Petrovic ve Smrčné jest již většina obyvatelstva (59%) česká.²⁹⁸ Na trati severozápadní dráhy přešel do českých rukou Německý Šicndorf (již 65% Čsl.), u něho se stal většinou českým Dobronín (53% Čsl.)²⁹⁹ a jižně při dráze Strítěž (se svými koloniemi Červeným Křížem a Antonínovým Dolem, 55% Čsl.). Za Strítěží vzrostly silně české menšiny podél dráhy v Pávově Novém (41% Čsl.) i Starém (44% Čsl.), v Bedřichově, jenž stal se již většinou českým (55% Čsl.), i v Bukovně (48% Čsl.),³⁰⁰ méně v obcích ležících dále na západ od dráhy: ve Zborné (34% Čsl.), Hybrálci (32% Čsl.) a Starých Horách (31% Čsl.). Východně od dráhy má již silnou českou menšinu Ždírec (32% Čsl.), k němuž přichází hranice ostrovu od Nových Dvorů a Filipovských Chaloupek, za to však uchoval si německý ráz poměrně dobře Měšín (již na moravské půdě, jihozápadně od Ždírece, 16% Čsl.), a ještě lépe východně od Bedřichova ležící Heroltice, které jsou nejněmečtější obcí okresu štokého (necelých 5% Čsl.).

K velikému přesunu v národnostních poměrech došlo po převratě v Jihlavě, v níž r. 1910 jen pětina obyvatelstva (20%) se znala k české národnosti; r. 1921 bylo v ní napočítáno již 11.581, t. j. 46% Čsl. vedle 12.877 N. a 488 Židů, a při posledních obecních volbách v Jihlavě po jejím spojení s předměstskou obcí Dřevěnými Mlýny, obydlenu z největší části českým dělnictvem (78% Čsl.), bylo již odevzdáno českých hlasů mnohem více než německých.

Silně se změnil také národnostní obraz nejbližšího okolí jihlavského. Východně od Jihlavy dosáhl již před válkou český živel většiny v Heleníně, spojeném v jednu osadu s Handlovými Dvory (nyní 69% Čsl.) a v Henčově (nyní 85% Čsl.); v Hruškových Dvorech u Helenína stoupla česká menšina na 41%. Za Helenínem leží naproti Malému Beranovu, již českému (jen 7% N.), na pravém břehu Jihlavy smíšený Kosov (39% Čsl.) a od něho na jih skoro z poloviny české

²⁹⁸) Vilémovské Chaloupky u Smrčné zachovaly si však německý ráz (jen 6% Čsl.).

²⁹⁹) K Dobronínu příslušící Filipovské Chaloupky zůstaly německými (jen 10% Čsl.).

³⁰⁰) Posledními obecními volbami přešla celá místní obec Bedřichov osada Bedřichov a Bukovno, ležící nedaleko jihlavského nádraží, do českých rukou.

Studénky (48% Čsl.); oběma těmito obcemi vybíhá německé území ostrovu od Rančířova na sv. k řece Jihlavě.

Na západních hranicích Jihlavy stal se již většinou českým Horní Kosov (62% Čsl.), za ním přešly do českých rukou na dráze vedoucí z Jihlavy do Tábora a Jindř. Hradce Rantířov (63% Čsl.) a Plandry (89% Čsl.). Za Plandry udržely si na půdě Čech dosud německou většinu Něm. Vyskytná (31% Čsl.), Rounek (v nejbližším sousedství Rantířova, 36% Čsl.) a Bílý Kámen (na hranici ostrovu sev. od Něm. Vyskytné, 38% Čsl.). Záp. od Bílého Kamene se již koncem minulého století počestil Hlávkov (nyní již bez Němců); u Hlávkovy zůstal ještě většinou německým Jiřín (37% Čsl.), avšak český živel nabyt již převahy v Ježeně (57% Čsl.) a téměř úplně se počestil Hubenov (jen 7% N.).

Od Rantířova táhne se silně smíšené území podél českomoravských hranic až ke Kostelci a Salavicům. Náleží k němu obce Dvorce (43% Čsl.), Kostelec (30% Čsl.), nepatrná osada Vestenhof (30% Čsl.) a Salavice (23% Čsl.), kterými jihlavský ostrov vybíhá nejdále na jihozápad k českému městu Třešti, uvnitř ostrova pak patří k němu jižně od Rantířova Hosov (39% Čsl.) a Vysoká (30% Čsl.).

Nejlépe uchovala si německý ráz ta část jihlavského ostrovu, která se rozkládá po obou stranách silnice mezi Jihlavou a Stonařovem. Bezprostředně u Jihlavy mají jen slabé české menšiny Pístov (10% Čsl.) a Sasov (5% Čsl.). Za nimi výjimečně větší českou menšinu má Rančířov (21% Čsl.), za Rančířovem pak rozprostírá se skupina osad, v nichž se české menšiny pohybují mezi 5—15%; jsou to osady Čížov (12% Čsl.), Vlánc (13% Čsl.), Popice (záp. od Čížova, 6% Čsl.), Cerekvička u Vlánc, v níž česká menšina výjimečně dosahuje 20%, Rosice (vých. od ní, 10% Čsl.), Loučky (8% Čsl.) a Beranovec (15% Čsl.). Za Beranovcem se jihlavský ostrov silně zužuje; jest tu nejprve malá skupinka osad silně německých: Suchá se 7%, Prostředkovice rovněž se 7% a Falknov se 4% Čsl., načež ostrov končí silně smíšeným městečkem Stonařovem (31% Čsl.) a za ním již z jedné třetiny českým Otínem (34% Čsl.).

Mnohem pokročilejší stadium assimilačního procesu než u ostrovu jihlavského vidíme na

smíšeném území kolem Českých Budějovic.

Ještě roku 1880 hlásila se k německé národnosti většina obyvatelstva v Českých Budějovicích a kromě nich bylo v německých rukou 23 osad v jejich nejbližším okolí. Silným přílivem obyvatelstva z českého okolí nabyt již ke konci minulého století český živel převahy v městě a nejbližších rychle rostoucích předměstských obcích; mimo to intenzivním stykem s okolními obcemi začaly se počestovati obce na periferii ostro-

va, zejména na východní straně u Rudolfova. Volební řád umožnil, že až do převratu všechny obce kromě tří měly obecní správu německou. V pravé podobě ukázaly se národnostní poměry teprve při posledním sčítání, kdy většinou německými zůstaly již jen tři osady.

Středem smíšeného území budějovického jsou České Budějovice, v nichž bývala německá většina klesla na 16% ní menšinu (35.577 Čsl. a 7.006 N.). U nich rychle vyrostly a s nimi místně splynuly na levém břehu Vltavy Čtyři Dvory (nyní 3.378 Čsl. a 278 N.), na pravém břehu Suché Vrbné (4.012 Čsl. a 332 N.) a z části již i Mladé (1270 Čsl. a 261 N.).

Po Českých Budějovicích bylo nejdůležitější obcí ostrovu městečko Rudolfovo, ležící na jeho obvodu na pravém břehu Vltavy sv. od Budějovic; nyní jest v něm jen 26% N., ve Vesčích pak, s ním v jednu obec spojených, toliko 5%. Na silnici mezi Rudolfovem a Čes. Budějovicemi leží Vráto, v poslední době značně vzrostlé (jen 22% N.), a opodál něho Hlinsko, v němž si dosud německví udrželo silnou posici (41% N.). Jižně od Rudolfova přešla nejdříve do českých rukou Hlincová Hora, nyní již čistě česká, po ní Dubičné, v němž jest dosud 23% N., a jako poslední, jižně od Dubičného Dobrá Voda (nyní již jen 11% N.). U Dobré Vody a Mladého se drží dosud silná německá menšina v Pohůrce (33% N.) a ještě mocnější dále na jih v Hodějovicích (42% N.). Západně od Hodějovic leží na levém břehu Malše Roudné, které jediné na pravém břehu Vltavy zůstalo ještě většinou německým (59% N.).

Na jižní periferii Českých Budějovic leží na pravém břehu Vltavy Rožnov, v němž již r. 1900 mluvila většina obyvatelstva česky; nyní jest v něm jen 19% N. Na levém břehu Vltavy udržely si německý ráz v nejbližším sousedství Č. Budějovic Litvínovice, nyní nejněmečtější obec ostrovu (61% N.); v jejich blízkosti leží na západě Šindlový Dvory s 32% a Mokré se 43% N. Silně se drží německví také jižně od Litvínovic v Plané (na řece Vltavě, 49% N.) a v Homolích (jz. od Plané, 38% N.); počestil se však téměř úplně Černý Dub u Homolí (jen 7% N.).

Severozápadně od města náležely dříve k ostrovu na levém břehu Vltavy ještě Kněžské Dvory, již úplně počestěné (jen 4% N.), za nimi České Vrbné (nyní 15% N.); jako zbytek německého území zůstaly tu Haklový Dvory, téměř již z poloviny české (50% N., 48% Čsl.).³⁰¹⁾

* * *

³⁰¹⁾ Nepatrné německé menšiny buď zůstaly anebo přistěhováním se vytvořily kolem bývalého ostrova na jeho jižní straně na levém břehu Vltavy v Boršově, obci to kdysi německé (2% N.), a záp. od Boršova v nevelké osadě Korosekách (5% N.), na řece Malši ve Vidově (jižně od Roudného, 5% N.) a na severní straně ostrovu v Adamově u Rudolfova (4% N.).

Více německých ostrovů než v Čechách jest na Moravě. Z nich byly nejdůležitější ostrovy, jež se vytvořily kolem obou hlavních měst Brna a Olomouce.

Ostrov brněnský.

skládal se původně z města Brna a 12 osad, ležících od něho na jih a jihovýchod; na ostatních stranách bylo Brno obklopeno obcemi českými. Až do převratu měl na celém ostrově německý živel převahu, již udržovala politická moc. Pravé národnostní poměry ukázaly se teprve po převratě. Brno se objevilo jako město většinou české, bylť v něm (v jeho původní rozloze) napočítáno 82.876, t. j. 61% Čsl., 48.912 (36% N.) a 2824 Ž. Z jeho němec. předměstí staly se většinou českými Komárov (51% Čsl.), Petrohradská Ulice (80% Čsl.), Černovice (65% Čsl.), Horní Heršpice (58% Čsl.) a za Černovicemi Brněnské Ivanovice (63% Čsl.); německou většinu si u města zachovaly a jako německé ostrůvky se nám nyní jeví nepatrný Kamenný Mlýn (záp. od Brna, 47% Čsl.) a Malá Mariace (u Komárova, 45% Čsl.).

Německý ostrov začíná nyní teprve Dolními Heršpicemi (29% Čsl.), které spolu se sousedními Přízřenicemi (21% Čsl.) jsou ještě pojaty do Velkého Brna.³⁰²⁾ Mimo obvod Velkého Brna udržely si z brněnského ostrovu německou většinu jen 3 obce: Moravany (20% Čsl.), městečko Modřice 28% Čsl.) a obec Želešice, z nich nejněmečtější (skoro 10% Čsl.). Od těchto německých obcí jest českým územím oddělen **německý ostrůvek**, jímž jest obec Dvorská (vých. od Tuřan, 74% N.).

Z Brna pronikal německý živel i do sousedních předměstských obcí českých; německá expanse se dala především na západ, byla však převratem zastavena. Přes to zůstala tu dosud značná německá menšina v Jundrově (12% N.) a Lískovci (9% N.).³⁰³⁾

Obdobné národnostní poměry jako na německém ostrově brněnském jsou na

ostrově olomouckém.

Do převratu se skládal z města Olomouce a 11 obcí jižně a jihozápadně od města. Po převratě nabyl český živel převahu v Olomouci, v němž bylo napočítáno 14.487, t. j. 62% Čsl., 8208 N. a 578 Židů,³⁰⁴⁾ a z jeho předměstských obcí staly se pře-

³⁰²⁾ Velké Brno, utvořené z Brna a 23 sousedních obcí, čítá 155.931, t. j. 72% Čsl., 55.816 N. a 2.953 Židů.

³⁰³⁾ 2% a více Němců mají kromě nich Bohunice (2%), Žabovřesky s Vinohrádky (3%), Královo Pole (4%), Husovice (4%), Židenice (4%) a Obrány (2%). Na jižní straně ostrovu jest slabá německá menšina v Rajhradě (3%), Čeladících (4%) a Hajanech (4% N.).

³⁰⁴⁾ Menšina židovská zůstala na mapě neznatelná.

vahou českými: Pavlovičky (nyní 59% Čsl.), Neředín (60% Čsl.), Nová Ulice (spolu se Zelenou ulicí 4005, t. j. 60% Čsl., 2603 N.) a Nový Svět (68% Čsl.). Z obcí, které byly spojeny s Olomoucem v jednu obec,³⁰⁵ uchovaly si německou většinu toliko Povel (35% Čsl.) a v nepatrné míře Nové Sady (1243 Čsl. a 1260 N.). Mimo hranice nynějšího (Velkého) Olomouce zůstalo dosud v německých rukou 5 obcí, v nichž jsou však již silné české menšiny; jsou to: Slavonín (22% Čsl.), Kyselov (29% Čsl.), Nemilany, nejněmečtější ze všech (jen 9% Čsl.), téměř již z poloviny české Nedvězí (43% Čsl.) a nejdále do českého území na jz. vybíhající Hněvotín (32% Čsl.).

Z Olomouce pronikal pak český živel do sousedních předměstských obcí českých na severní a východní straně s Olomoucem srůstajících. Z nich mají na území nynějšího Velkého Olomouce významné německé menšiny dosud Hodolany (11% N.) s Rolsberkem (téměř 8% N.), Bělidla (13% N.), Klášterní Hradisko (12% N.), Lazce (téměř 10% N.) a Chvalkovice (7% N.); mimo jeho obvod usadil se dosti značný počet Němců vých. od Hodolan v Bystrovanech (skoro 8% N.).³⁰⁶

Koncem 16. a v 17. století byli usazení němečtí osadníci v chudé náhorní planině u Konice. Vznikl tak

ostrov brodecký.

Skládá se z 5 obcí, jež si zachovaly dosud téměř neporušený německý ráz. Střediskem ostrůvku jest městečko Brodek (4% Čsl.), jež na východní straně přechází v Dešnou (téměř 5% Čsl.). Největší obcí ostrovu jest ryze německý Skřípov. Mezi Brodkem a Konicí leží Lhota (3% Čsl.) a Runářov, jež jediný z obcí ostrůvku jest smíšeným (18% Čsl.). K ostrůvku náležely dříve také Labutice, vých. od Brodku; již ke konci minulého století nabýval v nich však český jazyk převahy, nyní pak se přihlásilo jen 19% obyvatelů k národnosti německé.*)

Z téže asi doby pochází také

německý ostrov u Vyškova.

Skládá se ze dvou nestejně velikých částí. První skupinu tvoří nyní 5 obcí jižně od Vyškova. Z nich si udržely německý charakter téměř neporušený Rostěnice (3% Čsl.) a Zvonov-

³⁰⁵ Nynější Olomouc po sloučení 14 obcí čítá 39.213, t. j. 70% Čsl., 15.818, t. j. 28% N. a 792 Židů.

³⁰⁶ Mezi 2–5% Němců bylo uvnitř nynějšího Olomouce v Hejčíně (2% N.) a mimo jeho obvod v Holici (3%); nepatrné menšiny německé mezi Olomoucem a souvislým územím německým uvedeny jsou v poznámce na str. 69.

*) K brodeckému ostrovu přiléhá malá německá menšina v Pohoře (4% N.) u Horního Štěpánova.

více (4% Čsl.), znatelnější české menšiny mají Lysovice (8% Čsl.) a Kučerov, největší německá obec na Vyškovsku, (8% Čsl.), silně smíšenými se staly Hlubočany (27% Čsl.); u Hlubočan pak nabyl český živel již převahy v Terešově (52% Čsl.).

Českými obcemi Tučapy a Podbřežicemi jsou od tohoto německého ostrůvku odděleny dvě původně německé obce u městečka Rousínova, Komořany a Čechyně. Obě podléhají již assimilaci českému okolí; v Komořanech udržela se sice ještě slabá většina německá (47% Čsl.), avšak Čechyně jest již téměř ze dvou třetin česká (64% Čsl.).

* * *

Slabé pokusy o německou kolonizaci daly se ke konci 18. stol. za Josefa II. Tehdy bylo zejména založeno asi 12 německých osad u Pardubic a Holic. Tyto německé kolonie josefinské se již počestily všechny; do přítomné doby se udržel jediný Karlov na českomoravských hranicích u Přibyslavě, nyní již skoro z poloviny český (116 Čsl. a 119 N.).

V dobách českého úpadku národního se poněmčily zámožnější vrstvy ve městech. V Čechách roztál tento německý vnější ráz pod účinky českého národního ruchu již na začátku druhé poloviny minulého století; mnohem déle se drželo dajčfrajndlištství měšťanských tříd v českých městech Moravy a Slezska, zejména když tamní silné menšiny židovské houževnatě lpěly na němečtí. Volební řád obecní umožňoval, že celá řada těchto měst byla až do převratu v rukou drobných německých i židovských menšin a t. zv. dajčfrajndlichů. Převratem byla tato t. zv. „ujařmená“ města vrácena do českých rukou, avšak drobné německé (resp. židovské) menšiny v nich zůstaly dosud. O většině těchto měst stala se již zmínka při popisu národnostní hranice, pokud se nacházela v její blízkosti. Uvnitř českého území jest jmenovati ještě město Hodonín, v němž r. 1900 se přihlásila většina obyvatelstva za Němce (nyní 11.247 Čsl., 960, t. j. 8% N. a 534 Ž.), na hranicích Moravy a Těšínska ležící Místek (s Bahnem a Koloredovem 7.238 Čsl., 747, t. j. 9% N. a 134 Ž.) a sousední zdánlivě zcela poněmčený Frýdek, v němž ještě zůstala silná menšina německá (7232 Čsl., 1992 t. j. 21% N., 203 Ž.). Nepatrný počet Němců zůstal dosud i v těch městech, která již dříve přešla do českých rukou,³⁰⁷ zejména jsou-li v nich početné menšiny židovské. V Čechách jest k tomuto druhu německých menšin počítati německou menšinu v Praze, k jejímuž udržení přispívala ovšem i ta okolnost, že Praha byla hlavním městem země a nyní i státu.³⁰⁸

³⁰⁷ Taková města jsou: Uh. Hradiště (3% N.), Prostějov (skoro 4% N.), Bystřice pod Host. (3% N.), kromě měst uvedených při národnostním rozhraní

³⁰⁸ V celém hlavním městě Praze bylo napočítáno 624.744 Čsl., 30.429 Němců, t. j. 4½% a 5.959 Židů. Uvnitř hlavního města Prahy žijí Němci ve

Několik německých menšin vytvořila germanisační činnost některých velkých podniků průmyslových, jež usazovaly německé dělnictvo aneb přímo odnárodňovaly ty, kdo byli na podniku hospodářsky závislí. Změnou politické situace ustal sice tento národnostní tlak, důsledky minulých poměrů však jsou znatelné ještě na národnostní mapě na několika místech.

O Ostravsku, v němž velký průmysl německý prováděl germanisaci českého kraje v nejširších rozměrech, a o místech při jazykové hranici stala se zmínka výše. Uvnitř českého území jazykového vzrůstaly německé menšiny vlivem Pražské železářské společnosti v Kladně a sousedních obcích³⁰⁹), na Berounsku byly jí silně ohroženy Počáply, v nichž zůstala silná německá menšina (19% N.), a z části i Králův Dvůr³¹⁰); u Radnic nedaleko Rokycan rostly rychle německé menšiny ve Vranově (nyní jen 7% N.) a v Újezdě u Sv. Kříže (nyní pouze 3% N.).³¹¹) V Pojizeří dostaly se do německých rukou Josefův Důl, nedaleko Mladé Boleslavě, dosud silně smíšený (22% N.), a Podmoklice (nyní toliko 6% N.) u Semil; drobné minority německé vznikly na Pojizeří v několika obcích.³¹²) Na Moravě byla silně ohrožena v rosické uhelné pánvi Zastávka (nyní jen 7% N.). V okolí Frýdku byl v německé moci Lískovec (nyní toliko 5% N.) a ohroženo bylo Staré Město (nyní 8% N.).

V několika obcích jsou německé menšiny vyvolány toliko vojenskými posádkami, trestnicemi nebo humanitními ústavu; na naší mapě jsou tohoto druhu významnější německé menšiny v Horních Beřkovicích (6% N.), Kosmonosích (7% N.), Kartouzích-Valdicích (21% N.) a drobné minority v několika větších městech, ojedinele i v menších obcích. Bez těchto posádek resp. ústavů jevíly by se nám dotyčné obce ryze českými.³¹³)

větším počtu toliko v Josefově (16% N.), na Novém Městě (9% N.), na Menším městě (9% N.), na Starém městě (8% N.), v Karlíně (8% N.), pak na Král. Vinohradech (7% N.), v Bubenči (7% N.), na Smíchově (6% N.) a v Dejvicích (5% N.). Více než 2% Němců mají ještě jen Hradčany (4%), Holešovice-Bubny (3%) a Bohnice (vlivem ústavu pro choromyslné, 3%).³⁰⁹) V Kladně bylo 3% N., v Kročehlavech 5%, v Štěpánově 4%, v Újezdu pod Kladnem 5% N.

³¹⁰) V Králově Dvoře jsou nyní jen 4%, v sousední Karlově Huti 3% N.

³¹¹) Blízká osada Kříše má nyní 2% N.

³¹²) V Semilech jsou 2% N., v blízkých osadách Loukově 6% a v Hájkách 8%. Dostí značný počet Němců jest na Jizeře v Žel. Brodě (4%).

³¹³) V Horních Beřkovicích a Kosmonosích jsou ústavy pro choromyslné, v Kartouzích-Valdicích trestnice pro muže. Malé německé menšiny uvnitř české oblasti jazykové (mimo národnostní pohraničí) na mapě vyznačené působí dále ženská trestnice v Řepích (5% N.), vojenská posádka v Milovicích (5% N.) u Lysé n. L., vojenská posádka a nemocnice v Pardubicích (2% N.), vojenské posádky v Hradci Král. (3% N.), Vysokém Mýtě (2% N.) a Bzenci na Moravě (4% N.), vojenská posádka a ústav pro choromyslné v Kroměříži (4% N.), donucovací pracovna v Opatovicích n. L. (4% N.).

Drobných německých menšin, pohybujících se mezi 2—5%, jež jsou místy vyvolány průmyslovými podniky, místy pak v menších obcích náhodným osazením jedné nebo několika málo německých rodin, jest vzhledem k velkému množství českých osad počet jen nepatrný. Již první pohled na národnostní mapu ukazuje, že české území na rozdíl od německého jest národnostně jednolitě.³¹⁴)

B. Slovensko.

1. Národnostní rozhraní slovensko-německé.

Hranice mezi slovenským územím a německou oblastí jazykovou tvoří dolní tok Moravy od ústí Dyje a Dunaj od Devína po Bratislavu, jež jsou zároveň i hranicí státní. Německé souvislé území jazykové zasahuje z Dolních Rakous na levý břeh Dunaje nad vtokem Moravy toliko Devínem; na pravém břehu Dunaje náleží k němu Petržalka, jediná obec, jež se za Dunajem dostala Československé republice. V obou obcích jsou již silné menšiny československé, v Petržalce mimo to značná menšina maďarská; napočteno bylo v Devíně 23% Čsl., 74% N., 3% M., v Petržalce 53% N., 32% Čsl. a 15% M.

Až do převratu náleželo k německému území souvislému také město Bratislava, jež za uherských vlád podléhalo rychlé maďarisaci (roku 1910 42% N., 41% M., 15% Slováků). Pádem maďarské moci a silným přistěhováním Slováků i Čechů vzmohl se český a slovenský živel tak, že dosáhl

³¹⁴) Drobné německé menšiny převyšující 2%, při čemž nepřihlížím k obcím, o nichž se již stala zmínka, mají tyto význačnější obce: a) v středních Čechách: Vrané (3% N.) v okrese zbraslavském, Zadní Třebáň (2% N.) v okrese berounském, Třebíz (3% N.), Budeničky (5% N.), Otruby (3% N.) a Želvěčice (3% N.) v okrese slánském, město Křivoklát (2% N.); b) v Čechách západních: Liblín (3% N.) u Kralovic, Holoubkov (4% N.) u Mýta; c) v Čechách jižních: Jehnědno (2% N.) v okrese píseckém, Opařany (2% N.) záp. od Tábora, Vojkov (4% N.) v okrese votickém; d) v Čechách severovýchodních: Bílá Hlína (5% N.) a Haškov (4% N.) u Mnichova Hradiště, Skřivany (3% N.) u Nového Bydžova; e) v Čechách východních: Vyšehněvice (3% N.) u Přelouče, Býšť (3% N.) a Chvojenc (3% N.) v okrese holickém, Bor u Chroustovic (3% N.), Chotěšiny (4% N.), Janovičky (4% N.), Kosořín (3% N.), Nasavrky (3% N.), Ostrov (3% N.), Oucmanice (6% N.) a Uhersko (2% N.) v okrese vysokomýtském; f) na Moravě jihozápadní: Olšany (2% N.) u St. Říše, Lesonice (3% N.) u Mor. Budějovic, Veselíčko (3% N.) v okrese žďárském, Rovné (4% N.), Dolní Rožinka (2% N.) a Mitrov (7% N.) v okrese bystrickém n. P.; g) na střední Moravě: městečko Lomnice (3% N.) v okrese tišnovském, Nýrov (3% N.) a Ústup (2% N.) v okrese kunštátském, městečko Svitávka (2% N.) a Šebetov (2% N.) u Boskovic, Klepačov (3% N.) u Blanska, Adamov (5% N.) a Křtiny (3% N.) u Brna, město Bučovice (2% N.); h) na jižní Moravě: Ždánice (2% N.), Rohatec (3% N.) u Strážnice, Rokytnice (5% N.) u Bojkovic; ch) na Moravě severovýchodní a v Těšinsku: město Přerov (3% N.), Bystřice p. H. (3% N.), Krásno n. B. (4% N.) u Val. Meziříčí, Frýdlant n. Ostr. (3% N.) a Sviadnov (4% N.) v okrese místeckém, Kunčice n. Ostr. (2% N.), Vratimov (2% N.) a Pržno (2% N.) v okrese frýdeckém.

v městě relativní většiny: roku 1921 přihlásilo se tu k československé národnosti 37.038, t. j. 42% obyvatelů, k německé 25.837 (30%), k maďarské 20.731 (24%) a k židovské 3758 (4%). Tím byla odtržena od německého souvislého území na levém břehu Malého Dunaje za Bratislavou ležící obec Prievoz, také již silně smíšená (77% N., 8% Čsl., 15% M.).

Do slovenských obcí v rovině na levém břehu Moravy pronikají jen zcela nepatrné minority německé.³¹⁵⁾ Na levém břehu Dunaje mezi Devínem a Bratislavou jest značná německá menšina v Karlově Vsi (13% N., 2% M.), od Bratislavy pak vybíhá do slovenského území podél východního úbočí Malých Karpat pás silných německých menšin až k Pezinku, zbytek to dřívějšího německého osídlení; náleží k němu obce Račištorf (80% Čsl., 17% N., 2% M.), Svätý Jur (68% Čsl., 27% N., 3% M.), Grinava (58% Čsl., 41% N.) a město Pezínok (3120 Čsl., 1321, t. j. 27% N., 184 M. a 185 Židů); německý ráz si tu dosud uchovala obec Hliník (13% Čsl., 87% N.), jež tvoří **německý ostrov** v Malých Karpatách, západně od Pezinku.³¹⁶⁾

Jen nepatrnými minoritami vnikají Němci do pohraničních obcí maďarských Vereckne (4% N.) a Biskupic p. D. (3% N.).

2. Německé ostrovy a menšiny v území maďarském a slovenském.

V největší blízkosti Bratislavy na západním cípu Žitného ostrova jest vklíněn do maďarské oblasti jazykové **německý ostrov mischdorfský**, jež tvoří čtyři obce větší německé se silnými menšinami maďarskými: Čela (34% M.), Mischdorf (26% M.), Schildern (45% M., 2% Čsl.) a Tartschendorf (25% M., 4% Čsl.). Pátá obec německá Mostna Ostrove, od nich oddělena katastrem obce biskupické, leží na jazykové hranici slovensko-maďarské východně od Vereckne na Malém Dunaji; i v ní jest silná menšina maďarská vedle malého počtu Slováků (75% N., 21% M., 4% Čsl.).

Jako německá kolonie byl založen Malý Diosek na jazykové hranici slovensko-maďarské u maďarského Velkého Dioseku na Dudváhu; převahy nabyli v něm sice již Maďaři, avšak silná německá menšina zůstala v něm dosud (59% M.,

³¹⁵⁾ Více než 2% obyv. přihlásilo se k německé národnosti v rovině podél Moravy toliko v Mor. Sv. Janu (2% N.), Velkých Levárech (4% N.), v Malackách (5% N.), v Lozornu (3% N.), ve Stupavě (5% N.) a podél úbočí Malých Karpat v Niklašově (2% N.), v Rarboke (3% N.), v Sološnici (3% N.), Kuchyni (4% N.) a Perneku (3% N.).

³¹⁶⁾ Slabými menšinami proniká německý živel ještě dále do města Modry (7% N.) a do Pily (9% N.) za Modrou; hlouběji ve slovenském území jest značná německá menšina v Lošonci (9% N.); nepatrný počet Němců jest usazen také v Časté (2% N.).

33% N., 8% Čsl.).³¹⁷⁾ Jiných význačnějších německých menšin mezi maďarskými sídly není.³¹⁸⁾

Na slovenském území jazykovém jsou 4 velké ostrovy německé, vzniklé kolonizací již ve středověku vesměs v krajích hornatých, a několik ostrůvků menších.

V horstvu Malé Fatry na pramenech řeky Nitry leží

ostrov pravenský

skládající se z 9 obcí, které si až dosud zachovaly téměř neporušený německý ráz kromě jedné, jež se stala smíšenou. Jsou to vysoko v horském terénu položené a ryze německé obce Vrúcko, Hadviga, Majzel, Gajdel, Chvojnica a níže v kotlině horní Nitry ležící Tužina (3% Čsl.), smíšené již Nem. Pravno (14% Čsl.), Solka (3% Čsl.) a Cech (3% Čsl.). Z Vrúcka vniká nepatrný počet Němců do sousedních obcí slovenských, Kláštora pod Znievom (4% N.) a Polerieky (3% N.).

Jihovýchodně od ostrovu pravenského začíná na horním Turci z 12 obcí se skládající

ostrov u Kremnice,

jenž se táhne ke Kremnici a pohořím Velké Fatry na jihozápad k vrchu Sulině. Začíná jižně od Štubn. Teplic³¹⁹⁾ Horní Štubňou (3% Čsl.); za ní leží Sklené (3% Čsl.) a nedaleko pramenů Turce Dolní Turček (5% Čsl.) a Horní Turček (7% Čsl.). Severně a západně od Kremnice zachovaly si čistě německý ráz: Blaufus, Piargi, Kunešovo, Lúčky a Kopernica (tato má necelých 5% Čsl.). Město Kremnica, které náleželo rovněž k německému ostrovu, jest nyní velkou většinou slovenské (spolu s Veterníkem s ní spojeným čítá 3.222, t. j. 68% Čsl., 886, t. j. 19% N., 402 M. a 190 Ž.). Západně od Kunešova a Kopernice leží lidnatá hornická obec Handlová, v níž se udržela ještě nevelká většina německá (3804, t. j. 41% Čsl., 5284 t. j. 57% N., 209 M.), a od ní na jih leží Nová Lehota (3% Čsl.) a čistě německá Janova Lehota.

Od ostrovu kremnického jest oddělen malý **německý ostrov**, skládající se ze dvou obcí: Velkého Pole (jen 2%

³¹⁷⁾ Na mapě byl sloučen s Velkým Diosekem, s nímž tvoří jeden celek; ve Velkém Dioseku jsou 3% N.

³¹⁸⁾ Uvnitř maďarské oblasti Žitného Ostrovu mají více než 2% Němců: Gomba (4%) a Macháza (5%) v okrese šamorínském, Beketfa (6% N.) a Tökés (2%) v okrese dunajskostredském. V městě Komárně jest 4% N., v Naně u Parkanu 3% N. O drobných německých menšinách na národnostním rozhraní slovensko-maďarském stane se zmínka na příslušných místech dále.

³¹⁹⁾ V Štubn. Teplicích jest usazen malý počet Němců (4%) a v sousední Viesce jsou 3% N.

Čsl.) a Píly, v níž se začala již tvořiti silnější slovenská menšina (9% Čsl.).³²⁰⁾

Ve východních výběžcích Slovenského Krušnohoří v hornaté krajině bohaté na rudy mezi řekou Slanou a Hernadem, vklíněn mezi jazykovou oblast slovenskou a maďarskou, leží

ostrov gelnický.

Na rozdíl od ostrova pravenského a kremnického jest prostoupen silnými menšinami slovenskými a maďarskými. Skládá se z města Gelnice a 9 většinou německých obcí. Z nich leží 4 v údolí Hnilce, kde ostrov začíná silně již smíšeným Vondřišelem (29% Čsl., 69% N.); za ním si zachovaly téměř neporušený německý charakter Stará Voda (necelých 10% Čsl.), Švedlar (4% Čsl., 2% Rs.) a Mníšek (3% Čsl.). V údolí Smolnického potoka, jenž u Mníšku se vlévá do Hnilce, nachází se silně smíšený Smolník, v němž vedle německé většiny žijí tři různé národní menšiny (11% Čsl., 7% Rs., 10% M. a 69% N.) a Smolnická Huta (8% Čsl., 5% M., 86% N.). Velmi rychle se pomadařovaly obě německé obce, ležící v horském území jihovýchodně od Smolníku a na horním toku Bodavy; jsou to Štos (nyní 3% Čsl., 36% M. a 60% N.), Nižní Medzev (4% Čsl., 23% M. a 73% N.) a Vyšní Medzev (28% Čsl., 22% M. a 49% N.). Před úplným pomadařením byly zachráněny převratem, neboť ve Štosu a Vyšním Medzevu se roku 1910 přihlásila již většina obyvatelstva za Maďary.

Od německých obcí v údolí Hnilce jest odděleno původně ruskou kolonií Helcmanovci, dosud úplně řecko-katolickou (podle národnosti 68% Čsl., 27% Rs.), a smíšenými Prakovci s velkou menšinou německou (76% Čsl., 3% M., 21% N.) město Gelnica obklíčené se všech stran obcemi slovenskými;³²¹⁾ československé národnosti jest v něm již třetina obyvatelstva (1123, t. j. 32% Čsl., 2185, t. j. 61% N., 225 M., 42 Židů).

Z gelnického ostrova proniká německý živel do několika sousedních obcí. Významnou německou menšinu má průmyslová silně smíšená obec Kropachy (3397, t. j. 63% Čsl., 20% M. a 12% N.); nad nimi jsou značné německé minority v Nižních Slovinkách (9% N., 8% M.) i ve Vyšních Slovinkách (6% N., 7% Rs.), mezi Kropachy a Gelnicí v Zacharovcích (8% N.) a severně mají silnou německou menšinu Koterbachy (18% N., 6% M.).³²²⁾

³²⁰⁾ U Píly jest nepatrná německá menšina v Dolních Hámrech (2% N.).

³²¹⁾ Gelnický katastr hraničí na malé vzdálenosti s katastrem Vyšního Medzevu; proto nejví se na mapě jako ostrov.

³²²⁾ Od 2—5% Němců jest u Gelnice v Jaklovcích (5% N., 2% Ž.), Margifanech (5% N., 4% M., 5% Ž.), Kluknavě (5% N.), Malém Folkmaru (3% N.) a Košických Hamrech (5% N.).

Proces assimilace slovenskému okolí pokročil nejdále na

ostrovu kežmarském,

nejrozsáhlejším z německých ostrovů na Slovensku. Leží v dolině Popradu kolem Kežmarku, z níž zasahuje do sousední hornatiny. Tím, že slovenský živel získal již většiny v řadě obcí, jest ostrov ve skutečnosti rozdělen na několik skupin. Začínal městem Popradem, s nímž splývají v jednu skupinu obce Velká, Spišská Sobota a Spišské Stráže. V celé skupině nabyli převahy Slovinci a dřívější německé většiny klesly v Popradu na 38% (Čsl. je 48%, Maďarů 9%, Židů 5%), ve Velké na 31% (Čsl. jest 64%, Maďarů 2%, Židů 3%), ve Spišské Sobotě na 47% (Čsl. je 50%, Maďarů 2%), a ve Spišských Strážích na 43% (Čsl. je 57%).³²³⁾

Nyní začíná německý ostrov Matejovcemi n. P. (za Spišskou Sobotou, 26% Čsl., 2% M.); s nimi tvoří jednu skupinu v kotlině na levém břehu Popradu silně smíšený Velký Slávkov (21% Čsl., 6% M.), Milbach (14% Čsl., 18% M.) a ze dvou pětín slovenská Nižnia Lesná (40% Čsl.). Za Nižní Lesnou si udržela německý charakter Vyšnia Lesná (5% Čsl.), silné československé menšiny však vznikly v Tatr. Lomnici (19% Čsl., 3% M.) a v Huncovcích (18% Čsl., 2% M.) na Popradu.

Z Huncovců přicházíme podél Popradu do města Kežmarku, v němž německý živel již podléhá česko-slovenskému (2507, t. j. 41% Čsl., 2449, t. j. 40% N., 280 M. a 930, t. j. 15% Židů); západně od Kežmarku leží slovenská obec Malý Slávkov (jen 3% N.), dříve slovenský ostrůvek uprostřed německého ostrovu, a velkou většinou německý Malý Folvark, obklopený katastrem kežmarským (17% Čsl.).

V hornatině na pravém břehu Popradu leží naproti Matejovcům n. P. ryze německá obec Žakovce; u ní si zachoval nevelkou německou většinu Vrbov (34% Čsl., 59% N.), kdežto slovenský živel dosáhl již slabé převahy v Spišské Tvarožné (52% Čsl., 46% N.) a v Lubici (51% Čsl., 44% N.) u Kežmarku. Tím byla od německých obcí odtržena dosud většinou německá obec Ruskinovce (22% Čsl.), u níž se většinou slovenskými staly Spišské Dvorce (69% Čsl.).

³²³⁾ Před Popradem jsou podél košicko-bohumínské dráhy malé německé minority ve Štrbě (2% N.), Lučivné (6% N.), Štole (6% N.), Bati-zovcích (4% N.), ve Spišské Teplici (2% N.) a značná německá menšina (spolu s maďarskou) v Gerlachově (s Poliankou 12% N. a 10% M.); za Popradem nachází se na téže trati značná německá menšina v Hôrce (11% N.) a malý počet Němců jest usazen v Gánovcích (2% N.), ve Švábových (4% N.), od nich na jih v Hranovnici (2% N.), v Betlanovcích (4% N., 7% M., 5% Ž.), Vyderníku (4% N., 3% M.) a nad městem Levočí v Machalovcích (5% N.), Abrahamovicích a Pikovcích (2% N.) a v Sp. Dravcích (3% N.).

Jižně od obou těchto obcí leží již poslovenštěné město *Levoča* (5041, t. j. 69% Čsl., 1414, t. j. 19% N., 466 M., 381 Ž.).³²⁴⁾

Za Kežmarkem udržely si na Popradu německou většinu *Strážky* (18% Čsl.) a od nich na sz. *Rokus*, silně se poslovenštující (37% Čsl.). Ke změně národnostních poměrů došlo za *Strážky* ve *Spišské Belé*, měste nyní již většinou slovenském (55% Čsl., 40% N., 4% Ž.). Naproti *Spišské Belé* rozkládá se na pravém břehu původně slovenská *Křížová Ves* (6% N.), od ní pak na východ leží v úžlabině potoka za sebou tři obce, svým národnostním rázem úplně se od sebe lišící: německá *Majerka* (pouze 4% Čsl.), čistě ruský *Hodermark* a slovenská obec *Jurské* (9% N., 4% P., 5% Rs.).

Od *Spišské Belé* táhne se posléze podle Popradu skupina obcí, jež zůstaly dosud na kežmarském ostrově (kromě *Žakovců*) nejněmečtějšími; jsou to: *Bušovce* (6% Čsl., 2% M.), *Holumnica* (2% Čsl., 3% Ž.), *Maldur* (ryze německý) a *Lomnička* (ryze německá); od této skupiny jest oddělena slovenskými obcemi *Slovenskou Vsí* (8% N.) a *Krígem* (rovněž 8% N.) německá obec *Výborná* (5% Čsl.). Za *Holumnicí* končí německý ostrov kežmarský silně smíšeným *Toporcem* (34% Čsl.) a téměř již z poloviny slovenským *Podolincem* (44% Čsl.) na Popradu.³²⁵⁾

Původně sahal německý ostrov kežmarský pravděpodobně ještě dále na sever. Zdá se, že zbytky jeho jsou dva **německé ostrůvky** na Popradu u *Staré Lubovně*, a to *Gniazdý*, téměř již z poloviny slovenské (45% Čsl., 48% N., 5% Ž.) a *Hogbard* (dosud jen málo smíšený, 12% Čsl.); ve *Staré Lubovni*, mezi nimi ležící, jest 14% N.

Německý ostrůvek tvořily také do nedávna *Nižnie a Vyšnie Šváby* na haličských hranicích u *Staré Vsi*; nyní se hlásí v obou obcích k německé národnosti jen menšina obyvatelstva, a to v *Nižních Švábech* 28% a ve *Vyšních Švábech* 34%; značná německá menšina jest také ve *Staré Vsi* (9% N., 3% M. a 14% Ž.).³²⁶⁾

* * *

Německého původu byla na Slovensku města *spišská* a města *baňská*. Všechna tato města se již v dřívějších dobách poslovenštila, avšak ve většině z nich se udržely až do poslední doby značné menšiny německé, za vlád uherských rychle se pomadařující.

Nejděle si zachovalo německý ráz město *Dobšiná*, ve *Slovenském Krušnohoří*, záp. od ostrova *gelnického*; bylo v něm

³²⁴⁾ U *Levoče* žije něco Němců v *Harhově* (3% N., 4% M.); na mapě jest nedopatřením vytištěno *Har*.

³²⁵⁾ V souvislosti s německým ostrovem kežmarským jest velká německá menšina v *Javorině* (19% N., 2% M.).

³²⁶⁾ U *Staré Vsi* žije něco málo Němců ve *Sp. Matiašovcích* (2%) a ve *Sp. Richvaldě* (2%).

napočítáno 2225, t. j. jen 49% Čsl., 1741, t. j. 38% N., 353 M. a 184 Ž. Z měst *spišských* mají kromě *Levoče* a měst ostrova kežmarského dosud silné menšiny německé *Iglov*, čili *Sp. Nová Ves* (7335, t. j. 70% Čsl., 1687, t. j. 16% N., 1089, t. j. 11% M., 326 Ž.), *Spišské Vlachy* (75% Čsl., 15% N., 3% M., 6% Ž.) a *Spišské Podhradie* (67% Čsl., 15% N., 6% M., 12% Ž.).³²⁷⁾

V městech *baňských* zná se již k německé národnosti kromě *Kremnice* malý zlomek obyvatelstva; v *Banské Bystrici* pouze 4%, v *Banské Štiavnici* 2% obyv.³²⁸⁾ Také v ostatních městech slovenských jsou drobné minority německé, které z části tvoří židé.³²⁹⁾

Ještě slabší než ve městech jest německý živel na slovenském venkově, kde se k německé národnosti hlásí často jen židé. Výjimečně nalézáme silnou německou menšinu sev. od *Nitry* v *Čermanech*,³³⁰⁾ bývalé německé kolonii, v nichž se ještě nyní plná třetina obyvatelstva (34%) přiznala za Němce, a v *Dolních Držkovcích* nedaleko *Bánovců n. B.* (23% N.). Značný počet Němců jest usazen mimo to na *Oravě* v malé obci *Mokradi* (15% N.) a v *Oravském Podzámku* (6% N.),³³¹⁾ na horním *Pováží* v *Lipt. Sv. Jánu* (9% N.) u *Lipt. Hrádku* a v *Lipt. Lúčkách* (7% N.), *Lipt. Teplé* (6% N.), *Vlašcích* (9% N.) a *Štiavničce* (8% N.) u *Ružomberku*,³³²⁾ v *Nízkých Tatrách* v *Lipt. Osadě* (jižně od *Ružomberku*, 7% N.) a posléze na *Nitře* nedaleko německého *Velkého Pole* ve *Velkých Uhercích* (8% N.).³³³⁾ V nepatrném počtu jsou Němci rozptýleni po celém venkově slovenském, ale jen zřídka činí v obyvatelstvu více než 2%.³³⁴⁾

* * *

³²⁷⁾ U *Iglova* jsou drobné německé menšiny ve *Smižanech* (3% N.), v *Markušovicích* (5% N. a 5% M.), v *Hnilčíku* (5% N.), mezi *Iglovem* a *Sp. Vlachy* v *Sp. Hrušové* (5% N., 3% M.); u *Sp. Vlachů* v *Zehře* (8% N. a 4% M.); u *Sp. Podhradie* v *Baldovicích* (3% N.) a *Sp. Kapitulě* (4% N., 2% M.).

³²⁸⁾ U *Banské Bystrice* jest nepatrná německá menšina v *Kremničce* (3% N.), u *Banské Štiavnice* v *Piargu* (3% N.).

³²⁹⁾ Z důležitých slovenských měst čítá *Trnava* 5% N., *Nitra* 4%, *Trenčín* 3%, *Žilina* 6%, *Ružomberok* 5%, *Lipt. Sv. Mikuláš* 2%, *Zvolen* 2%, *Prešov* 5%, *Sabinov* 5%, *Košice* 4% Němců.

³³⁰⁾ V okolí *Čerman* žije v některých obcích dosti značný počet Němců. Pozoruhodné menšiny německé nacházíme tu ve *Velkých Ripňanech* (6% N.), v *Malých Ripňanech* (6% N.), *Dol. Otrokovcích* (5% N.), *Sulaněch* (6% N.) a v *Sile* (6% N.); více než 2% Němců žije kromě toho ve *Výčapkách* (3%), *Šuránkách* (5%), *Merašicích* (3%), *Lukáčovicích* (4%) a *Orešanech* (4%).

³³¹⁾ Kromě toho jsou slabé německé menšiny v *Dolním Kubíně* (2%), *Vyšním Kubíně* (5%) a na horní *Oravě* v *Trsteně* (4%).

³³²⁾ Kromě toho jsou drobné německé menšiny v *Lipt. Hrádku* (4% N.), v *Malužině* (4% N.) u *Lipt. Hrádku*, v *Okoličném* (3% N.) a *Lipt. Ondrašové* (5% N.) u *Lipt. Sv. Mikuláše*.

³³³⁾ Něco málo Němců jest usazeno u *Velkých Uherců* v *Radobici* (3% N.) a zejména v *Čereňanech* (5% N.).

³³⁴⁾ Z těchto nepatrných, rozptýlených německých menšin, pokud přeušují 2% a jsou ve větších obcích, uvádíme zde ještě tyto: a) v severním

Charvatskými kolonisty byly osídleny u Devína obce Devínská Nová Ves, Dúbravka, Lamač a východně od Bratislavy obec Horv. Grob. V Lamači charvatský jazyk již vymřel, Dúbravka jest rovněž z největší části poslovenštěna; charvatský ráz si zachovaly nejlépe Devínska Nová Ves a Horv. Grob, avšak obyvatelstvo obou obcí se při sčítání lidu hlásilo již k národnosti slovenské.

3. Národnostní rozhraní slovensko-maďarské.

a) Od Bratislavy k Lučenci.

Území maďarské na Slovensku začíná vých. od Bratislavy na Žitném ostrově, který jest kromě německého ostrovu Mischdorfského celý maďarský, skupinou tří obcí: Biskupic při Dunaji (4% Čsl., 3% N.), Komárova (čistě maďar.) a Vereckne (8% Čsl., 4% N.), oddělujících německé obce kolem Mischdorfu od německých obcí u Bratislavy. Silné maďarské menšiny vnikají odtud do Bratislavy a sousedních obcí německých.³³⁵⁾

Od Vereckne jde pak hranice území maďarského kolem německého ostrůvku, jež tvoří Most na O. se silnou menšinou maďarskou, k ryze maďarskému Eberhartu; po levém břehu Malého Dunaje táhnou se v této krajině dosti značné maďarské menšiny ve Farné (9% M.), v Ivánce při D. (7% M.) a zejména v Čeklíse (18% M., 2% N.), který platil do převratu za obec většinou maďarskou.

Za Eberhartem vybíhá maďarské území na sever hluboko do území slovenského; na levém břehu Malého Dunaje jest nejprve skupina maďarských obcí u Šápu, v němž se nachází značná menšina slovenská (9% Čsl.)³³⁶⁾ a nad ní jsou obklopeny slovenským územím obce Maďarský Běl (10% Čsl.), Německý Běl (5% Čsl.), silně již smíšený Senec (17% Čsl., 6% Ž.), téměř ryze maďarská Matka Božia (2% Čsl.) a Réca (5% Čsl., 2% Ž.). Dříve náležel k tomuto výběžku i Nem. Grob, východně od Réce, jenž má nyní již slabou většinu slovenskou (52% Čsl., 46% M.).

Jihovýchodně od Sence jsou vklíněny mezi výběžek senecský a souvislé území maďarské ryze slovenská obec Krmeš

Slovensku Příbovce (2%) a lidnaté Vrútky (4%) u Turč. Sv. Martina, Stránske (3%), Gbelany (3%) a Porúbku (3%) jižně od Žiliny, Radolu (2%) u Kys. Nového Mesta, Lednické Rovne (5%) na Váhu mezi Púchovem a Ilavou a Hložu (5%) u Ilavy; b) v západním Slovensku Popudiny (3%) u Skalice, Zlatník (2%) a Svinná (4%) u Bánovců, Tovarníky (4%) u Topolčan, Mestečko (3%) u Hlohovce; c) ve středním Slovensku Machulince (2%) u Zl. Moravců a Župkov (3%) u Nové Bani.

³³⁵⁾ Jen nepatrný počet Maďarů žije na slovenském území před Bratislavou v Karlově Vsi, Dev. Nové Vsi i sousedním Devíně, v Račištorfu a Pezinku; procento maďarského obyvatelstva těchto obcí udáno již výše.

³³⁶⁾ Jsou to obce Nová Ves při Dunaji, Zonc (obě čistě maďarské) a Turoň (3% Čsl.).

na levém břehu Černé Vody a naproti ní na pravém břehu Kráľová (6% M.), jež pro velkou vzdálenost od nejbližší slovenské obce Pustého Fedýmeše byly od mnohých považovány za slovenský ostrov. Z obou obcí vnikají silné slovenské menšiny do blízkých obcí maďarských Hasváru (23% Čsl.)³³⁷⁾ a Hrubé Borše (28% Čsl.). Východně od Hrubé Borše leží na jazykové hranici Janovce (7% Čsl.) a za nimi čistě maďarský Velký Fedýmeš.

Od Velkého Fedýmeše proniká maďarské území na severovýchod k Seredu na řece Váhu. Na národnostním rozhraní leží tu za sebou již smíšený Velký Diosek (11% Čsl., 3% N.), s ním jeden celek tvořící Malý Diosek, bývalá německá kolonie, a za nimi ryze maďarské obce Malý a Velký Mačad. Z těchto obcí proniká maďarský živel jednak na severozápad do Pustého Fedýmeše (11% M.), jednak z Velkého Mačadu do Seredu na Váhu (13% M., 4% N., skoro 10% Ž.) i do sousedního Dolního Čepenu (14% M.).³³⁸⁾ Za Seredem leží na pravém břehu Váhu slovenská obec Dolná Streda n. V. (jen 3% M.)³³⁹⁾ a od ní vnikají slovenské, z části silně smíšené obce Gáň (17% M.), Brakoň (9% M.), Nebojsa (34% M.) a Hody (26% M.) do území maďarského a oddělují Velký a Malý Mačad od Galanty, v níž jest značná menšina slovenská (13% Čsl. a 3% Židů).³⁴⁰⁾ Od Galanty proniká pak opět maďarské území čistě maďarskou obcí Váhovcemi až k Váhu.³⁴¹⁾

Od Váhovců jde národnostní rozhraní po Váhu k čistě maďarským obcím Kajalu³⁴²⁾ a Kráľové n. V., za níž na pravém břehu Váhu jest **slovenským ostrovem** obec Šaľa (62% Čsl., 31% M., 7% Ž.). Od ostatního slovenského území jest oddělen tento ostrov maďarskými obcemi na levém břehu Váhu; a to Dlhou n. V. (naproti Kráľové n. V., jen 4% Čsl.) a silně smíšenými obcemi H. Večou (25% Čsl., 4% Ž.) a Trnovcem n. V. (34% Čsl.). Severně od těchto obcí leží velkou většinou slovenská obec Močenok (11% M.) a nedaleko ní maďarská obec Hornia Kráľová (23% Čsl.), jež tvoří **maďarský ostrůvek** ve slovenském území mezi Váhem a Nitrou.

³³⁷⁾ Mezi Hasvárem a Malým Dunajem leží čistě maďarské obce Hrubý Šúr a Malý Šúr.

³³⁸⁾ V okolí Seredu žije na národnostním rozhraní malý počet Maďarů v Gestu (2% M.), Voderadech (5% M.), Majcichově (4% M.), Opoji (2% M. a 2% Ž.) a na řece Váhu v Horním Čepeni (3% M.) a v Dolní Středě n. Váhom (3% M.); hlouběji ve slovenském území jsou drobné maďarské menšiny v Cíferu (3% M.), Kerestúru (2% M.), v Zavaru (4% M.).

³³⁹⁾ Na levém břehu Váhu naproti Seredu a Dol. Středě leží ryze slovenská Šintava.

³⁴⁰⁾ Za Galantou jsou nepatrné slovenské menšiny v Hegy (3% Čsl.) a Vizkeletu (2% Čsl.).

³⁴¹⁾ Naproti ní na levém břehu Váhu leží slovenská obec Šoporňa (3% M.).

³⁴²⁾ U Kajalu jest malý počet Slováků v Jezerném Náraždu (3% Čsl.).

Od Trnovce jde jazyková hranice kolem rozsáhlého a již smíšeného Tardoškedu (12% Čsl.) a na to obchází silně smíšený Slovenský Meder (25% M.), jímž slovenské území vniká od Nitry mezi Tardošked a Nové Zámky. Za smíšeným územím kolem Šale nacházejí se podél Váhu jen slabé minority slovenské v Selici (9% M.), souvisící se Šókem (3% Čsl.), a ve Farkašdu (3% Čsl.).

* * *

Přes Malý Dunaj pronikl slovenský živel do maďarského území Žitného ostrova jen řídkými a nevelkými menšinami. Kromě jihovýchodního cípu ostrova, do něhož zasahují slovenské menšiny od Nových Zámek, mají více než 10% Slováků toliko 2 obce, a to nevelká obec Blažov (24% Čsl.) u Dunajské Stredy, a Horní Bar (11% Čsl.) na levém břehu Dunaje za Dunajskou Stredou. Slabých minorit slovenských, jež se seskupují kolem Šamorínu a Dunajské Stredy a táhnou se podél Dunaje, jest tu arci značný počet.³⁴³⁾ Teprve po sčítání lidu byla tu založena na rozparcelovaných velkostatkách řada slovenských, resp. i českých osad a kolonií, čímž národnostní obraz Žitného ostrova byl již značně změněn.³⁴⁴⁾

* * *

Slovenské území na dolní Nitře a dolní Žitavě, na němž významnější maďarskou menšinu mají toliko V. Šurany (14% M., 2% N., 7% Ž.), sahá nejdále na jih Malou Kesou (7% M.) a s ní souvisící Bánovskou Kesou (jen 3% M.). Za nimi leží na Nitře město Nové Zámky, k nimž přichází jazyková hranice od Ondódu (4% Čsl.), ležícího jihovýchodně od Slov. Mederu. Za uherských vlád byly Nové Zámky považovány za město čistě maďarské, objevily se však při sčítání městem jen z poloviny maďarským (7.686, t. j. 41% Čsl., 9378, t. j. 50% M. a 1455, t. j. 8% Ž.).

Od Nových Zámek táhne se pak podél Nitry a Žitavy pásmo silných slovenských menšin až ke Komárnu, rozdělující maďarské území na jižním Slovensku ve dvě části. Tvoří je

³⁴³⁾ Víc než 2% Čsl. mají kromě jmenovaných tří obcí smíšený Šamorín (5%) a v jeho nejbližším sousedství Čilistov (7%), Bača (5%), Čukárska Paka (3%), Gutor (3%) a dříve již jmenované obce německé; sv. od Šamorínu Béke (5%), Olgya (5%), Csenke (5%), Tonkháza (5%), Bél Vata (3%) a Velký Lég (2%); na Dunaji: Dobrohošť (2%), Vajka n. Dunajom (7%), Süly (4%), Bodak (2%), Baka (4%), Čilizský Nárád (6%), Szap (2%), Čilizská Radvaň (6%), Klížska Nemá (2%), Velké Kosihy (2%); v okolí Dunajské Stredy malé obce Beketta (2%), Cséfa (3%), Velká Lúč (3%), Lesné Korčany (4%), Ollé Tejed (4%), Horní Štál (6%); na Malém Dunaji Tökés (7%) a posléze na Váhodunaji Keszegfalva (2%).

³⁴⁴⁾ Dosud vznikly na Žitném ostrově tyto slovenské osady a kolonie: Hodžovo, Štúrová, Hadovce, Patašská Kolónia, Miloslavov, Hviezdoslavov, Alžběta, Hurbanova Ves, Tomašov, Bellova Ves, Gessayov.

obec Bajč (jižně od Nových Zámek, 18% Čsl.), Imeľ (34% Čsl.),³⁴⁵⁾ Bagoľa (30% Čsl.), Nová Ďala (29% Čsl.),³⁴⁶⁾ Stará Ďala (26% Čsl.), a posléze i samo město Komárno, jež čítá 2411, t. j. 14% Čsl., 729 N., 13.584 (81% M.) a 128 Ž.; na Žitném ostrově leží nedaleko od tohoto pásma silně smíšená obec Mederč (28% Čsl.) nedaleko Keszegfalvy (v této jen 2% Čsl.).

Východně od Nových Zámek leží za Žitavským průplavem maďarská obec Dvory n. Ž. (pouze 3% Čsl., 2% Ž.) a nad ní vniká maďarské území na sever Bešeňovem (6% Čsl.).

Od těchto obcí obchází hranice slovensko-maďarská rozsáhlý záliv slovenského území prostoupený z větší části silnými maďarskými menšinami, jenž sahá na jihu až k Čúzu, na východě k Farnádu a Šarluhám n. Hr. a na severu k Barače a Pozbě. Tvoří jej smíšený Lót (sv. od Bešeňova, 21% M.), Baromlak (jv. od Bešeňova pouze 5% M. a 2% Ž.), silně smíšené obce Semerovo (34% M., 2% Ž.), Jásová (39% M., 2% Ž.), nad ní téměř z poloviny maďarská Koltá (48% Čsl., 47% M. a 4% Ž.)³⁴⁷⁾ a Čechy ještě r. 1910 většinou slovenské. nyní však smaďarskou většinou (63% M.), takže vytvořily **maďarský ostrůvek**, téměř čistě slovenská Čaka (3% M.), Vozokany (8% M.) a smíšený Fajkurt (18% M.).

Z těchto obcí pronikají jen nepatrné slovenské menšiny na jih do Čúzu (4% Čsl.) a V. Ludinců (5% Čsl.),³⁴⁸⁾ avšak na jv. se připojuje ke Koltě a Čace silná slovenská menšina ve Farnádu (20% Čsl.), za níž se nachází v území již ryze maďarském jako **slovenský ostrov** obec Kuralany (toliko 6% M.).

Severně od Farnadu jsou za jazykovou hranicí drobné slovenské minority v Máláši (8% Čsl.), v Šarluhách n. Hr. (4% Čsl.) a s nimi souvisících Šarlužkách n. Hr. (2% Čsl.). Nad Šarluhy n. Hr. leží smíšená obec Ondrejovce (11% Čsl.) a od ní na západ slovenská obec Dolní Píal se značnou maďarskou menšinou (80% Čsl., 17% M), obklopená se všech stran obcemi maďarskými³⁴⁹⁾; z něho proniká slabá slovenská menšina na sever do Horního Píalu (5% Čsl.).

Západně od výběžku dolnopíalského náleží k souvislému území maďarskému smíšená Baračka (11% Čsl.), ryze maďarská Pozba, Beša, (3% Čsl.) a silně smíšená Iňa (23% Čsl.), od ní vybíhá smíšená Tehla (17% Čsl.) do území slovenského. Slovenské obce západně od Pozby a Beše jsou téměř úplně prosty maďarského živilu, jen v Luleu Tehly jest silná

³⁴⁵⁾ U Imeľu žije malý počet Slováků v Nasvadu (3% Čsl.).

³⁴⁶⁾ U Nové Ďaly jsou drobné slovenské menšiny v Perbete (4% Čsl., 3% Ž.) a ve Svätém Petre (5% Čsl.).

³⁴⁷⁾ Jásová i Koltá byly podle výsledků sčítání r. 1910 většinou maďarské.

³⁴⁸⁾ Hlouběji v území maďarském jest nepatrná slovenská menšina v Kerti (2% Čsl.).

³⁴⁹⁾ Katastr její má na malé vzdálenosti společné hranice s katastrem obce vozokanské, takže nejví se nám úplně jako slovenský ostrov.

maďarská menšina (21% M.), uprostřed slovenského území tvoří pak na Žitavě **maďarský ostrůvek** obec Malá Maňa, mající slabou většinu maďarskou (57% M.).³⁵⁰⁾

Od Ině jde jazyková hranice na sv. k čistě maďarskému Loku, načež obchází skupinu obcí slovenských: Dolního Ďúradu se značnou menšinou maďarskou (19% M.), Horního Ďúradu (toliko 3% M. a 3% Ž.) a Dekeneše (8% M., 4% Ž.), vrací se opět na západ, neboť od Hronu vybíhá maďarské území čistě maďarskými Mochovci a silně smíšenými Čifáry (27% Čsl., 72% M.) i Teldinci (34% Čsl., 60% M., 6% Ž.) na západ k slovenskému Meleku a k městu Vráblím, v němž ještě se udržela značná menšina maďarská (76% Čsl., 17% M., 7% Ž.),

* * *

Od Vráblí táhne se jednak na jihozápad k Velkému Kýru na řece Nitře, jednak na sz. mezi řekami Nitrou a Žitavou velmi nepravidelné pásmo maďarských a silně smíšených obcí, které toliko v hornatém kraji sv. od města Nitry se rozšiřuje v rozlehlejší skupinu maďarskou, známou jako maďarský ostrov u Nitry. Jest málo krajů v republice, jež poskytují tak pestrý obraz národnostní jako tato krajina.

S výběžkem maďarského území od Hronu souvisí maďarská oblast na pravém břehu Žitavy obcí Horním Ohajem (12% Čsl.), severně od Vráblí.³⁵¹⁾ Na pravém břehu Žitavy přimyká se k Vráblím většinou maďarská obec Dyčka s velmi silnou menšinou slovenskou (33% Čsl., 3% N.). Za ní leží na pravém břehu Žitavy opět velkou převahou slovenská obec Vajka n. Žit. (11% M.), z ní přicházíme zase do silně smíšené, téměř z poloviny slovenské Martinové (47% Čsl.), proti níž na levém břehu Žitavy jsou položeny rovněž silně smíšené, avšak většinou slovenské Darmoty nad Ž. (35% M., 2% N.).³⁵²⁾

Od Dyčky a Martinové táhnou se obce většinou maďarské, silnými slovenskými menšinami prostoupené, přímo na západ k řece Nitře. Jsou to: Paňa (36% Čsl.), Velký Cetín (15% Čechoslováků), Velká Ves (15% Čsl.) a Branč (23% Čsl.). Dříve k nim náležel také Malý Cetín (severozápadně od Velkého Cetína), v němž slovenský živel nabyl slabé převahy nad maďarským (56% Čsl.); tím se staly **ma-**

³⁵⁰⁾ Jen nepatrný počet Maďarů jest ve Fiši (4% M.) a na řece Žitavě ve Valkázu (8% M.), Hulu (2% M.) a Dolním Ohaji (4% M.), za nímž leží na žitavském průplavu maďarský Bešeňov; ostatní obce slovenské jsou prosty maďarského živlu.

³⁵¹⁾ Jeho katastr má na malé vzdálenosti společné hranice s katastrem Teldinců; proto maďarské obce mezi Vráblí a Nitrou a východně od Nitry nepovažujeme za ostrov, jak se zpravidla děje; východně od Horního Ohaje jest malá maďarská menšina v Tajné (5% M.).

³⁵²⁾ Za Darmoty a Martinovou jest nepatrná maďarská menšina ve Sv. Michali n. Ž. (5% M.).

maďarským ostrůvkem Čechynce, mající již také silnou menšinu slovenskou (19% Čsl.).³⁵³⁾ Od Branče proniká ještě maďarské území podél Nitry smíšenými obcemi Velkým Kýrem (11% Čsl.) a Malým Kýrem (23% Čsl.), na jih k slovenským Komjaticům (jen 3% M.)³⁵⁴⁾; tím se přiblížil tento maďarský výběžek velmi blízko k maďarským obcím na levém břehu Váhu u Šale, od nichž je dělí toliko rozsáhlý katastr čistě slovenských obcí Urmína (záp. od Branče, 4% M., 3% Ž.) a jmenovaných Komjatic. K oběma Kýrům se přimyká na východě silná maďarská menšina v Dolním Síleši, (29% M.), od Velkého Cetína oddělená slovenským Horním Sílešem (jen 5% M.).

Druhý úzký pás maďarský, vybíhající na severozápad k městu Nitře, začíná skupinou obcí sz. od Vráblí, již tvoří čistě maďarské Velké Hynčice a silně smíšený Kalaz (22% Čsl., 3% N.) a Babindol (24% Čsl.).³⁵⁵⁾ Maďarská obec Dolnie Obdokovce (6% Čsl.), spojuje s nimi rozsáhlou skupinu maďarských obcí v území sv. od města Nitry, z velké části již proniknutých silnými menšinami slovenskými; tvoří ji obce Pogranice (13% Čsl.), Gest' (3% Čsl.), silně smíšené Hrnčiarovce (24% Čsl.), jimiž se maďarské území nejvíce přibližuje městu Nitře, Dolnie Štitáry (8% Čsl.), Kolenány (18% Čsl.), Gýmeš (21% Čsl.), Ladice (8% Čsl.), jež vybíhají na sv. do území slovenského, pak Žirany (3% Čsl.), Mechenice (7% Čsl.) a čistě maďarské Bádice. Slovenskou obcí Salakúzy se značnou maďarskou menšinou (14% M.) oddělen jest od Mechenic a Bádíc **maďarský ostrov** na řece Nitře, jež tvoří tři obce silně již smíšené: Vyčapy-Opátovce (30% Čsl.), Lajšová (27% Čsl.) a Jagersek (11% Čsl.). Jako maďarský ostrov se jevil za maďarské éry také město Nitra, jehož pravý národnostní charakter se ukázal teprve po převratě: bylo v něm napočítáno 14.946 (80% Čsl), 723 N., 2044 (11% M.) a 1042 Ž. V jeho nejbližším okolí jest větší počet Maďarů v Tormoší (vých. od Nitry, 7% M.), v Horních Krškanech (již. od Nitry, 6% M.) a zejména ve Velkých Janíkovcích (mezi Tormošem a Čechynci, 13% M.).³⁵⁶⁾

³⁵³⁾ Malá menšina maďarská proniká z Malého Cetína a Čechynců do Ivánky při Nitře (5% M., 5% Ž.), jež byla sloučena v jednu obec s Lúky Gerželovou (5% M.).

³⁵⁴⁾ Mezi Komjaticemi a Šurany leží na Nitře Mlynský Sek (5% M.) a ryze slovenský Kostolný Sek.

³⁵⁵⁾ Mezi oběma těmito obcemi a maďarskými Čechynci leží ryze slovenská obec Lapašské Darmoty.

³⁵⁶⁾ Kromě toho přihlásilo se 2 až 5% obyv. k maďarské národnosti sz. od Nitry v Molnoši a Šarluzkách-Kajse (v obou 3%), jižně od Nitry v Dolních Krškanech (2%) a východně od Nitry ve Velkém Lapáši (4%). Severně od Nitry žije na pomezí maďarského ostrůvku vyčapského nepatrný počet Maďarů v Horních Lefantovcích (téměř 5%) a Lovasovcích (4% M., 5% Ž.), hlouběji v území slovenském na Nitře v Mýtne Nové Vsi (3% M.) a Kováčích (2% M.).

Z maďarských obcí v okolí Vráblí a Nitry vniká maďarský živel do slovenského území pozoruhodnými menšinami toliko na východ k Žitavě. Od Velkých Hyndic u Vráblí táhne se tu až k Ladicům pás maďarských menšin v Malých Hyndicích (14% M., 2% N.), Malých Chrašťanech (15% M., 3% N.),³⁵⁷⁾ Velkých Chrašťanech (6% M.), Beladicích (20% M.), Nevericích (7% M., 2% N.), v Dolních a Horních Slažanech (v obou dohromady 5% M.); od nich na východ zůstala dosud značná maďarská menšina v Zlatých Moravcích (13% M., 2% N., 7% Z.).³⁵⁸⁾

* * *

V údolí Hronu sahá maďarské území na jeho pravém břehu nejdále na sever obcí Kozmálovci (severně od Mochovců 6% Čsl.)³⁵⁹⁾ Od Kozmálovců jde pak po Hronu tak, že na pravém břehu jest většinou maďarský Nový Tekov se silnou menšinou slovenskou (18% Čsl.) a s ním splývající Marušová (7% Čsl.), na levém břehu čistě slovenský Starý Tekov, jen 2% M.).

Pásmo tu slabších tu silnějších slovenských menšin táhne se pak od Tekova hluboko do území maďarského až za Želiezovce; z nich vynikají svojí silou menšiny v Dolním Váradu (13% Čsl., 5% N., 82% M.), v Zemliarech (22% Čsl.), Horném Fedverneku (19% Čsl.) a jižně od Želiezovců v Orosce (nedaleko od slovenského ostrova Kuralan, 19% Čsl.)³⁶⁰⁾ Od nich jsou pruhem ryze maďarského území odděleny význačné československé menšiny nad ústím Hronu

³⁵⁷⁾ Mezi Malými Chrašťany a maďarskými Dolními Obdokovci ležící slovenská obec Čalad má jen 4% M.

³⁵⁸⁾ Na řece Žitavě jsou mezi Vráblemi a Zlatými Moravci nepatrné maďarské minority v Nové Vsi nad Žit. (4% M.), ve Slepčanech (6% M.), od nich na východ v Malých Vozokanech (7% M.); severně od Ladic žije málo Maďarů v Gýmeš. Kostolanech (2% M.), za Zlatými Moravci jsou na Žitavě nepatrné maďarské menšiny v Topolčiankách (3% M.) a v Jedlových Kostolanech (3% M.).

³⁵⁹⁾ Nad Kozmálovci žije ve slovenských vesnicích na Hronu jen málo Maďarů, a to v Tlmačích (3%), v Rybníku (2%), v Přílepech (3%), ve Sv. Benediku (5%), a v rovině na pravém břehu Hronu v Nemčiňanech (sev. od maďarských Mochovců, 7%) a v Rohožnici (5%).

³⁶⁰⁾ Podél Hronu následují za sebou tyto maďarské obce, v nichž žije menší neb větší počet Slováků, resp. místy i Němců: Kalnica (9% Čsl., 5% N.) a Kalná (3% Čsl.), Hornia Seč (7% Čsl., 3% N.) a Dolnia Seč (3% Čsl.), Horní Várad (3% N.) a shora uvedený smíšený Dolní Várad, Nadod (3% Čsl.), Tekovská Turá (3% Čsl.), silně smíšené shora uvedené Zemliary a od nich na východ Ovár (3% Čsl.). Za ryze maďarským Sv. Jurem nad Hr. následují pak drobné slovenské menšiny v Šarovci (2% Čsl.) a v Sudově (3% Čsl.); od nich na východ pod pohořím táhnoucím se mezi Hronem a Iplem leží smíšený Horní Fedvernek a slabší menšiny v Malém Pesku (7% Čsl.) a Velkém Pesku (5% Čsl.). Za čistě maďarskou Mikulou následují Želiezovce s 10% Čsl. a za nimi žije malý počet Slováků v Damašdu (2% Čsl.), Šarlužkách n. Hr. (2% Čsl.) a Lekýru (3% Čsl.) u silně smíšené Orosky.

v Parkanu (7% Čsl.), Hronské Kamenici (8% Čsl.), v Helembě (5% Čsl.) a zejména v silně smíšené Náně (20% Čsl., 3% N.).³⁶¹⁾

Pod Starým Tekovem přechází národnostní hranice slovensko-maďarská na levý břeh Hronu k smíšenému městu Levici, dříve za čistě maďarské považovanému, v němž víc než čtvrtina obyvatelstva se přiznala k národnosti československé (2960, t. j. 29% Čsl., 215 N., 6676, t. j. 66% M., 331 Z.).

Od Levice jde pak hranice oblastí souběžně s Hronem k silně smíšeným Varšanům (22% Čsl.), Malému Kiáru (8% Čsl.), Mytným Ludanům (4% Čsl.) a ryze maďarským Hont. Ďarmotům. Za jazykovou hranicí vnikají pak silně maďarské menšiny do obcí slovenských, takže podél ní se táhne pás smíšených osad, k němuž náleží Hurša (25% M.), Malé Krškany (31% M.), Velké Krškany (23% M.), a Čankov (29% M.); za Čankovem je maďarská obec Bory (13% Čsl.), tvořící **maďarský ostrůvek**, a za ní Santov (13% M.) a Maďarovce (17% M.),³⁶²⁾ kteréžto obě obce vnikají do oblasti maďarské mezi Hont. Ďarmoty a Hokovce na Štiavniče.

Toto smíšené pásmo má pak své pokračování na území maďarském, kde slovenské menšiny činí smíšeným celý kraj až k Iplu a na východ až k říčce Krupině a Ip. Šahům. Smíšená oblast zaujímá tu obce Demandice (na jazykové hranici jižně od Maďarovců, 28% Čsl., 3% N.), dále: Hokovce (10% Čsl., 3% N.) a Slatinu (12% Čsl.), silně smíšené Horní Semerovce (34% Čsl., 3% N.), Tompu (22% Čsl.), vesměs na Štiavniče, odtud na západ Dolní Semerovce (13% Čsl.), a Sazdice (10% Čsl.), posléze Visk (10% Čsl., 3% N., na řece Iplu, za níž oddělen ryze maďarskými Hrkovci a Pereslany leží silně smíšené město Ip. Šahy (30% Čsl., 7% Z.)³⁶³⁾ a nad ním na Krupině smíšené Dolní Turovce (14% Čsl.). K Visku se pak připojují drobné slovenské minority, které se táhnou podél Iplu na jih až za Pastuchov, u něhož se stýkají s menšinami pohronskými.³⁶⁴⁾

Od Hokovců a Slatiny, z nichž maďarský živel proniká podél Štiavničky na sever do slovenského území značnými menšinami v Merovcích (9% M.), Ďudincích (10% M.) a Dolních Teranech (12% M.),³⁶⁵⁾ jde hranice maďar-

³⁶¹⁾ Od skupiny parkanské pronikají pak nepatrné minority podél Dunaje na západ: v Ebedu jsou 4%, v Mužle 2%, v Kőbőkútu 2% a dále na západ v Radvani nad D. 3% Čsl.; na Iplu nad Helembou jest nepatrná menšina v Lelídu (4% Čsl., 2% N.).

³⁶²⁾ Východně od Borů jest značná maďarská menšina v Domadicích (9% M., 4% Z.).

³⁶³⁾ Východně od Šahů jest 5% Čsl. v Tešmáku.

³⁶⁴⁾ Víc než 2% Čsl. bylo tu přítomno v Setichu (3%), Lontově (8%), Sakátoši (5%), Pastuchově (6%) a Malých Kosihách (3%).

³⁶⁵⁾ Nepatrný počet Maďarů žije v jejich sousedství v Horních Teranech (4% M.), Kostolných Moravcích (2% M., 3% Z.) a Tesárech (2% M.).

ské oblasti ke smíšeným Pláštovcům (16% Čsl.), v údolí Krupiny, jejichž katastr vybíhá na sv. do území slovenského; pod nimi mají značnou menšinu slovenskou Horní Turovce (9% Čsl.).³⁶⁶⁾

Za Kremničkou jest obývána Maďary nížina na pravém břehu Iplu, kdežto hornatý kraj až k H. Hrušovu (vých. od Pláštovců, 5% M.), nad Nekyjemi k Čelovcům (6% M.) a Opavě (ryze slov.), jest zaujat obyvatelstvem slovenským; tím, že nabyl slovenský živel převahy v Ďurkovcích (59% Čsl. a jen 38% M.), zasahuje nyní slovenské území od Hrušova i do nížiny ipelské. Maďarské obce této nížiny zachovaly si poměrně čistý národní ráz až k Velké Čalomiji.³⁶⁷⁾ Pestrý národnostní obraz poskytuje však okolí Slovenských Ďarmot. Mezi Velkou Čalomijí a říčkou Krtíšem jsou na maďarském území tři **slovenské ostrůvky**. Jsou to obce: Malá Čalomija (83% Čsl.),³⁶⁸⁾ od ní smíšenými Chrastincemi (16% Čsl.) oddělené Lesenice (72% Čsl.) a posléze za silně smíšenými Slovenskými Ďarmotami (32% Čsl.)³⁶⁹⁾ slovenská obec Záhora (87% Čsl.). K těmto slovenským ostrůvkům se pak připojují silné slovenské menšiny, jež prostupují maďarskou oblast nad Velkou Čalomijí a Slovenskými Ďarmotami, vybíhající nejdále na sever rozsáhlým katastrem silně smíšených Kosihovců (27% Čsl.) a Čebovců (8% Čsl.). Smíšenou oblast maďarsko-slovenskou tu tvoří kromě obcí již zmíněných ještě Trebohost (34% Čsl., 2% Ž.), výše uvedené již většinou slovenské Ďurkovce, Kamenné Kosihy, (15% Čsl., 2% N.), Širáky (13% Čsl.) a Selany (37% Čsl.) a v hornatině nad Slovenskými Ďarmotami Opátovce (7% Čsl., 4% Ž.) i téměř již z poloviny slovenská Bátorová (47% Čsl.); neporušený ráz maďarský si v tomto kraji udržely toliko Nanince (2% Čsl.), k nimž jde národnostní hranice od Čebovců. Sv. od Naninců náležel dříve k maďarskému území také Obeckov, v němž nyní nabyl slovenský živel slabé převahy nad maďarským (59% Čsl.). Hranice maďarské oblasti jde nyní od Naninců a Bátorové k Želovcům (9% Čsl.), jež jediné oddělují slovenský ostrov záhorský od slovenského území na Krtíši.³⁷⁰⁾

³⁶⁶⁾ Střední Turovce jsou obcí ryze maďarskou.

³⁶⁷⁾ Žije tu jen málo Slováků na Iplu v Hidvégu (3% Čsl.), Velké Vsi (4% Čsl.), Balogu (3% Čsl.), Ip. Kosihách (6% Čsl.), Velké Čalomiji (5% Čsl.), a na rovině kolem Nekyjí v Selčanech (3% Čsl.), Kleňanech (2% Čsl.), Nekyjích (4% Čsl.) a Inamu (2% Čsl.); slovenského živlu jest úplně prost Fedýmeš.

³⁶⁸⁾ Jižně od Čalomije leží na Iplu Koláry, v nichž jest téměř 10% Čsl.

³⁶⁹⁾ Slovenské Ďarmoty jsou část Balážských Ďarmot, ležící na pravém břehu Iplu. Balážské Ďarmoty, jichž se dostalo Maďarsku, měly obyvatelstvo slovenské.

³⁷⁰⁾ V slovenském pomezím území jsou jen drobné menšiny maďarské, jdou však na sever až k Hradu. V údolí Krtíše mají nevelké maďarské minority Sklabiná (sev. od Želovců, 5% M., 2% N.), Nová Ves (8% M.), Malý Krtíš (6% M.), Velký Krtíš (8% M.), a posléze Hrad (6% M.). Mezi maďarské obce Olovár a Velké Zlievce vnikající slovenská obec Malé Zlievce

Od Želovců obrací se jazyková hranice na severovýchod a jde v nevelké vzdálenosti od Iplu. Československému státu náleží tu až téměř k Lučenci jen úzký pruh maďarského území, které až po říčku Strehovou jest proniknuto jen slabými slovenskými menšinami.³⁷¹⁾ Smíšenou jest tu jediné Rárošská Muľadka (22% Čsl.), u vtoku Strehové do Iplu; mimo ní pak mezi Olovárem a Čeláry jest slovenský ostrůvek malá, téměř ryze slovenská obec Zombor (jen 4% M.).³⁷²⁾

b) Od Lučence k Slanským horám.

Za Terinčem rozšiřuje se opět maďarská oblast tím, že k Československé republice bylo připojeno území až za Rim. Seč, Tornaľu a Plešivec.

Její hranice jde od Terinče k silně smíšené Veliké (26% Čsl.) a téměř čistě maďarskému Jelšovci (jen 4% Čsl.), odtud se zahýbá na severovýchod k Panickým Dravcům (6% Čsl.), Mikušové (7% Čsl.) a Galše (6% Čsl.) a na to přímo na sever k Ipl. Nitře (3% Čsl.), Boľkovcům (téměř 10% Čsl.) a smíšené Pincině (14% Čsl.), u níž přechází na levý břeh Iplu. Dříve náleželo k maďarské oblasti na pravém břehu Iplu také město Lučenec, při posledním sčítání se však přihlásilo v Lučenci více obyvatelů k národnosti československé než k maďarské (5612, t. j. 47% Čsl., 538 N., 5256, t. j. jen 44% M. a 542 Ž.). V jeho nejbližším okolí byly nebezpečí maďarisace nejvíce vydány Halič a Lučenská Opátová, v nichž při sčítání lidu r. 1910 hlásilo se již většina obyvatelstva k Maďarům; nyní jest v Haliči 19% M., v Lučenské Opátové 15% M. a 4% N.³⁷³⁾ Z údolí Iplu pod Lučencem táhne se pásmo silných slovenských menšin k Filákovu a podél státní hranice až po Večeklovo. Smíšenou oblast tvoří v údolí ipelském zmíněná již Veliká, pak Kalonda (16% Čsl.), Rapovce (28% Čsl.), Muľadka (7% Čsl.), Terbelovce (17% Čsl.), a Fil. Kláčany (10% Čsl.), podél státních hranic obce Mučín (21% Čsl.), Piliš (14% Čsl.), Čakanovce (22% Čsl.), a Raďovec (16%

čítá 12% M.; jen nepatrný počet Maďarů žije v Malých Stracinách (4% M.), a Zihlavě (3% M.); a na Strehové ležící Dolnia Strehová má 6% M.

³⁷¹⁾ Od Želovců a Záhory až ke Strehové náleží k Československé republice tyto maďarské obce: Vrbovka (5% Čsl.), Kiarov a Olovár (obě téměř bez Slováků), Kováčovce (5% Čsl.), Čeláre (10% Čsl.), Galaboč (6% Čsl.), Bušince (3% Čsl.), Velké Zlievce (5% Čsl.) a za Rárošskou Muľadkou Terinč (5% Čsl.).

³⁷²⁾ Na mapě není jako slovenský ostrov zakreslen, jest spojen se sousedními obcemi v jednu oblast; při korektuře bylo však přehlédnuto, že sloupky československé barvy mají tu býti širší, a to 1½ mm.

³⁷³⁾ Do slovenského území pronikají od Lučence jen drobné menšiny maďarské. Větší význam mají ve Vidině (sev. od Lučence, 8% M.), při jazykové hranici na Iplu v Kalinově (7% M.) a v Cinobani (5% M.). Nepatrný počet Maďarů žije ve Staré Haliči (2% M.), Podrečanech (4% M.), Točnici (2% M.), Turičkách u Cinobaně (3% M.), v Poltáru (4% M.) u Kalinova, hlouběji ve slovenském území v Divině (2% M.) a Mýtně (3% M.).

Čsl.),³⁷⁴⁾ v údolí potoka Sušského a Benského posléze Perša (31% Čsl.) a Filakovo (25% Čsl., 4% Ž.).³⁷⁵⁾ Uprostřed oblasti ryze maďarské v hornatém území u Filakova vynikají slovenské menšiny v Hajnačce (11% Čsl., 3% N.) a zejména v Korlátu (29% Čsl., 4% N.).³⁷⁶⁾

Druhé silně smíšené pásmo maďarsko-slovenské táhne se podél národnostní hranice od Pinciné až k Rimavské Sobotě. Leží na ní za Pincinou téměř z poloviny slovenský Dvojkerestúr (47% Čsl.) a pak silně smíšené Ožďany (24% Čsl.),³⁷⁷⁾ za nimi téměř z poloviny slovenské Tomášovce (46% Čsl., 4% N., 49% M.), splývající s Rim. Sobotou, v níž slovenská menšina dosahuje již 21% (1430 Čsl., 4909 M., 367 Ž.); k oběma se připojuje z jihu silná slovenská menšina v Dúžavě (33% Čsl.) a na severu maďarská menšina v Čerenčanech (17% M.). Uvnitř maďarské oblasti pod Rim. Sobotou vytvořily se značné slovenské menšiny v nížině Rimavy ve Veledíně (12% Čsl.) a zejména v Dubovci (22% Čsl.), slabší minority v Harmaci (8% Čsl.), Rim. Seči (5% Čsl.) a Čízu (9% Čsl., 2% N.).³⁷⁸⁾ Také do území slovenského pronikl údolím rimavským živel maďarský a vytvořil na horní Rimavě pod Tisovcem uprostřed slovenského území skupinu smíšených obcí, k níž náleží Rimavské Brezovo (15% M.), Likier (20% M., 2% N.) a Hnúšťta (13% M.).³⁷⁹⁾

Za Rim. Sobotou táhne se po obou stranách Blhu a Turce území ryze maďarské. Jazyková hranice zahýbá u Rim. Soboty na sever a jde mezi čistě maďarskou Dolní a téměř čistě slovenskou Horní Pokoradzi (2% M., 2% Ž.), k čistě maďarským Dražicům a Padarovcům. Za Padarovci přechází údolí Blhu nad Vyšním Balogem (s Nižním dohromady 2% Čsl.), v jehož sousedství má ze slovenských obcí, ležících v údolí Blhu větší maďarskou menšinu Melechod' (10%

³⁷⁴⁾ K tomuto pásmu náležela také Somošová (15% Čsl.), jež spolu se Somoškou (6% Čsl.) byla přiřčena Maďarsku. Nepatrný počet Čechů a Slováků žije uprostřed obcí ryze maďarských ve Večeklovu (3% Čsl.).

³⁷⁵⁾ V jejich nejbližším okolí jsou drobné slovenské menšiny ve Fil. Kováčích, Šavoře a Biskupové (ve všech 4% Čsl.).

³⁷⁶⁾ Východně od Hajnačky jest malá menšina v Hosticích (4% Čsl.) u státních hranic; u Korlátu jsou drobné slovenské menšiny v Blhovcích (6% Čsl.), Hodejovu (3% Čsl.) a Gorv. Viesce (6% Čsl.).

³⁷⁷⁾ S Dvojkerestúrem souvisí slovenská menšina ve Velkých Dravcích (8% Čsl.), za nimiž jest stejně velká menšina v Husině (8% Čsl.); u Husině jest nepatrná menšina slovenská v Maď. Záhoranech (3% Čsl.).

³⁷⁸⁾ Od 2–5% Čsl. bylo napočítáno na rimavské rovině v Žirkovcích u Veledína (2%), Šimonovcích (5%) a Martinovcích (2%); ostatní obce jsou čistě maďarské.

³⁷⁹⁾ Nevelké menšiny maďarské jsou na řece Rimě ve Velkých Teriakovcích (8% M.), Vrbových (7% M.), Nižním Skálniku (5% M.) a zejména v Hrachovu (11% M.); v Kocize u Hrachova jest 4% M.; západně od Rimavy jsou malé menšiny maďarské v Sušanech (sev. od Ožďan, 4% M.), Pondelku (7% M.) a Gem. Selcích (7% M.), u Rim. Brezova v Kyjaticích (5% M.), Kraskovu (5% M.), Rim. Bani (2% M.) a Rim. Lehotě (6% M.) a nad Hnúšťtou v Hačavě (6% M.).

M.),³⁸⁰⁾ sv. od Balogu překročuje Turiec u Chvalové (7% Čsl.) a Višňové (6% Čsl.) nad Skerešovem (2% Čsl.),³⁸¹⁾ jde k Držkovcům (3% Čsl.), za nimiž pak přechází Jelšavu u ryze maďarského Hucínu.

Údolím Turce a Jelšavy pronikají jen nepatrné menšiny slovenské na jih do maďarských obcí směrem k Tornale — významnější menšina jest toliko v Tornale (7% Čsl., 6% Ž.) a v Starné (7% Čsl.). Naproti tomu jest však silnými maďarskými menšinami prostoupena slovenská část jelšavského údolí dále na západ až k Hnúšti. Smíšené pásmo na Jelšavě tvoří především Šivetice (12% M., 8% Ž.), sousedící s maďarským Hucínem, za nimi Migles, nyní téměř z poloviny maďarský (44% M.), ačkoli r. 1910 bylo v něm jen 13% M., Jelšavská Teplica (12% M.), město Jelšava (18% M., 4% N., 8% Ž.) a Lubeník (29% M., 2% N.),³⁸²⁾ za Jelšavou k nim se připojují v hornaté krajině mezi údolím jelšavským a rimavským smíšené obce Kameňany (12% M.) a Rákoš p. Žel. (18% M.). Čistě slovenskými obcemi Umrloú Lehotou a Mokrou Lúkou jest od nich oddělena silně smíšená Revúca (15% M., 2% N., 5% Ž.).³⁸³⁾

Poslední obce maďarské na levém břehu Jelšavy za Hucínem jsou smíšené Nováčany (19% Čsl.) a Mikolčany (7% Čsl.). Od nich jde jazyková hranice ke Kunové Teplici (9% Čsl.) na Štitnickém potoku; podél tohoto potoka proniká maďarský živel na sever do slovenského kraje silnými menšinami v Rozložné (28% M.), Gočaltovu (39% M.), Štitníkú, téměř z poloviny maďarském (49% Čsl., 45% M., 5% Ž.), Ochťině (11% M., 2% Ž.) a Slavošovcích (12% M., 4% N.).³⁸⁴⁾ V maďarském území se vytvořila pozoruhodná slovenská menšina v železničním uzlu Plešivci (13% Čsl., 2% N., 2% Ž.), od Kunové Teplice odděleném čistě maďarskou obcí Paškovou, a v Ardově (21% Čsl.) i Hosúsově (14% Čsl.).³⁸⁵⁾

Obcházejíc veliký vrch plešivecký se strany severní, jde hranice maďarské jazykové oblasti k čistě maďarským Kerešovcům u Brzotína (3% Čsl.), odtud k smíšeným obcím Ru-

³⁸⁰⁾ Jen nepatrný počet Maďarů jest usazen v Pápče (2% M.), Drienčanech (3% M.), Budikovánech (3% M.) a Ostranech (5% M.).

³⁸¹⁾ Od 2–5% Čsl. jest v Šankovcích (3%), Hrkáči (4%), Otročoku (3%), Gem. Panitě (3%), Gemeru (4%), Behyncích (3%) a Králiku (4%) a za Tornalou v Napradi, Sv. Králi a Kamenci (ve všech třech 2%).

³⁸²⁾ Malý počet Maďarů jest v Chyžném (4% M.) u Lubeníku.

³⁸³⁾ Slabší maďarské menšiny jsou mezi Jelšavou a Rimavou v Prihradzanech (6% M.) nedaleko Šivetice, v Nadraži (3% M.) a Turčoku (5% M.) u Rákoše p. Ž., v Ratkové (3% M., 5% Ž.) a v jejím okolí v Širku (7% M.), Ploském (4% M., 3% Ž.) a Grlici (3% M.), jižně od Ratkové v Ratkovské Lehotě (5% M.) a Brusníku (3% M.) na národnostní hranici u Chvalové.

³⁸⁴⁾ Drobné minority maďarské jsou nad Štitníkem v Roštáru (4% M.), Rochovcích (4% M.) a Čierne Lehotě (3% M.).

³⁸⁵⁾ Nepatrný počet Čsl. žije u Plešivce v Hôrce (3% Čsl.).

níku (15% Čsl.) a Nadabule (23% Čsl.), s nimiž jednu smíšenou skupinu tvoří město Rožňava (1021, t. j. 17% Čsl., 148 N., 4896, t. j. 80% M. a 77 Ž.) a většinou slovenská obec Betliar (74% Čsl., 5% N. a 21% M.); za Betliarem v údolí Slaně činí uprostřed slovenského okolí maďarská menšina smíšenou Nižní Slanou (15% M., 3% N.).³⁸⁶⁾

Přímo nad Rožňavou leží maďarská obec Čučma (4% Čsl., 6% N.), jejíž katastr vybíhá daleko na sever až k hranicím německého ostrova gelnického. Tím jsou odděleny od ostatního slovenského území dvě ryze slovenské obce ležící v horách sv. od Rožňavy, totiž Uhorná, jež má spád k německému Smolníku, a horským hřbetem od ní oddělena Pača, která má spád k maďarskému Krásnohorskému Podhradí (vých. od Rožňavy, 4% Čsl.).

Od Pače a Uhorné jde hranice mezi maďarským územím a německým ostrovem gelnickým na východ po vysokém horském hřbetu nad úžlabím potoka Čeremoše; za jeho prameny přechází pak úžlabinu Hájského potoka, zaměřující na horský hřbet mezi údolím horní Bodavy a rovinou u Turny. V úžlabině Hájského potoka leží nad maďarskou obcí Hájem vklíněna mezi německý ostrov a souvislé území maďarské jako **slovenský ostrůvek** řecko-katolická obec Hačava-Vieska; její obyvatelstvo hlásilo se r. 1910 za Slováky, avšak r. 1921 přiznala se značná jeho část k národnosti ruské (55% Čsl., 38% Rs.).

Úžlabí Čeremoše, jižně od něho ležící údolí Turny i rovina kolem Turny jest obývána výlučně Maďary až po Bodavu.³⁸⁷⁾ Smíšený kraj, na němž žijí Slováci promíšení s Maďary, začíná teprve za touto řekou. V jejím údolí proniká maďarské území na sever až k Jasovu (4% Čsl.).

K velikým změnám národnostním docházelo v posledních dobách na slovensko-maďarské hranici od Jasova až k řece Hernadu. Slovenské obce se tu v posledních desetiletích předválečných rychle pomadařovaly, takže se již zdálo, že v brzké době bude sahati souvislé území maďarské až ke Košicům. Převratem byl tento maďarisační proces zastaven a dřívější poměry byly ve většině pomadařených obcí aspoň z části restituovány. Přeborů maďarskou nabyt maďarský živel v nejposlednější době půdy v Jasovském Rudnu a v Popročí. Obě obce byly ještě r. 1910 převahou slovenské, nyní se přihlásilo v Jasovském Rudnu 54%, v Popročí 61% obyvatelů za Maďary; tím se vytvořil mezi německým ostrovem gelnickým a slovenským územím západně od Košic daleký výběžek maďarského území, jenž sahá až k Zlaté Idce (6% M.).

³⁸⁶⁾ Mezi Betliarem a Nižní Slanou leží obce Velká Poloma (2% M.) a Malá Poloma (ryze slov.) a Henckovce (3% N.); za nižní Slanou žije málo Maďarů v Kobeliarově (3% M.), Vlachovu (téměř 5% M.) a Gočovu (3% M.). O městu Dobšíně, v níž jest 8% ní maďarská menšina, stala se zmínka výše.

³⁸⁷⁾ Nepatrné čsl. menšiny jsou toliko v Borce (2% Čsl.), v údolí Turny v Sadalmáši (5% Čsl.) a v Turně (3% Čsl., 13% Ž.).

Za Popročí byly získány slovenské národnosti zdánlivě úplně pomadařené obce Nová Čanya (nyní 8% M.) a Paňovce (nyní 11% M.). Většinou maďarskými zůstaly však vých. od nich Hadkovce (22% Čsl.) a Šemša (41% Čsl.); nyní jsou se všech stran sevřeny obcemi slovenskými, hraničící jen na malé vzdálenosti s katastrem většinou maďarských Cestic Na potoku Idě klesla dřívější mocná maďarská menšina v Malé Idě na 6%, velkou většinou slovenskými staly se opět Poľov (11% M.) a Šaca (18% M.) a převahy nabyly slovenské živel v Buzince (62% Čsl., 6% Rs., 27% M.), takže slovenské území sahá nyní opět až k Velké Idě, v níž se utvořila malá menšina slovenská (7% Čsl., 4% Ž.). V rovině západně od Idy vyvstaly mocné slovenské menšiny v Cesticích (30% Čsl.), Čecejovcích (24% Čsl.) a Mokrancích (43% Čsl.), v obcích to, jež byly dříve považovány za čistě maďarské.³⁸⁸⁾

Jižně od Košic v rovině mezi Idou a Hernadem jsou opět slovenskými zdánlivě pomadařené obce Žebeš (nyní pouze 3% M.),³⁸⁹⁾ Haniska (nyní 12% M.) a Bočar (nyní 20% M.),³⁹⁰⁾ kdežto silná maďarská menšina se udržela ještě v Belže (29% M.).³⁹¹⁾ Hranice maďarské oblasti v rovině hernadské jde nyní od Velké Idy k silně smíšené Seni (22% Čsl.), za níž k maďarskému území náleží ještě obce Keh nec (8% Čsl.) a Migléc (11% Čsl.).³⁹²⁾

Za Seňou přechází národnostní hranice slovensko-maďarská Hernad a od Nádoště na levém břehu Hernadu, v němž se udržela značná menšina maďarská (10% M.), spadá v jedno s nynější hranicí Československé republiky až za Michalany n. R. Za hranicí v nynějším Maďarsku zůstalo sice ještě několik obcí ve svém jádru slovenských, avšak tyto obce podlehly již před válkou do té míry maďarisaci, že při posledním uherském sčítání roku 1910 většina jejich obyvatelstva byla přihlášena k Maďarům.³⁹³⁾

* * *

Uprostřed slovenského území v rovině hernadské a v hornatině mezi rovinou Hernadu a Ondavy zachovalo se několik silných menšin maďarských, ba i maďarských ostrůvků.

³⁸⁸⁾ K nim se druží slabší slovenské menšiny v Moldavě (5% Čsl.) a v Komárovcích (6% Čsl.).

³⁸⁹⁾ Mezi Žebeš a Košicemi leží již jen obec Barca se 6% M. a 4% Ž.

³⁹⁰⁾ Mezi Bočarem a Haniskou jsou Sokolany s 3% M. (Roku 1910: 32% Maďarů).

³⁹¹⁾ V Belže se část řecko-katolického obyvatelstva přihlásila nyní k národnosti ruské; ruská menšina čítá 14% obyvatelů, slovenská většina jen 53%.

³⁹²⁾ Nepatrné čsl. menšiny jsou od Seně na západ na státních hranicích v Perinu (3% Čsl.) a Himu (2% Čsl.).

³⁹³⁾ Slovenské menšiny měly tu r. 1910 ještě 4 obce: Felsőkéked (9% Slov.), Alsókéked (5% Slov.), Hollóháza (24% Slov.) a Füzér (20% Slov.).

Z maďarských menšin jest nejvýznačnější košická. Košice, v nichž ještě roku 1880 byla většina slovenská, se pomadařovaly tak rychle, že roku 1910 jen 15% obyvatelstva se hlásilo k Slovákům. Převratem se změnila poměry tak, že roku 1921 se přihlásilo k národnosti československé 31.572, t. j. 62% obyvatelstva, k německé 2.145, t. j. 4%, k maďarské 11.206, t. j. 22% a k židovské 5.275, t. j. 10%. S Košicemi činí jednu smíšenou oblast ještě 2 obce na Hernadu: Vyšnie Opatské (20% M.) a Opatská (23% M., 3% N.).

Východně od Košic tvoří **maďarský ostrůvek** na Toryse obec Byster, téměř již z poloviny slovenská (47% Čsl., 51% M.). Hluboko v území slovenském zůstala na Hernadu značná menšina maďarská v Kostolanech nad Hernádom (11% M.) a od nich na východ na Toryse silná minorita ve Vajkovicích (32% M.).

Rozsáhlý **maďarský ostrov** byl dříve v údolí Olšavy a v hornatém kraji mezi Olšavou a rovinou ondavskou. Z něho zbyly jen dvě obce, v nichž si udrželi Maďaři většinu, avšak jen relativní, totiž Ďurkov (40% Čsl., 48% M. a 5% Ž.) na Olšavě a Salanec (44% Čsl., 47% M. a 5% Ž.) v pahorkatině. Z dřívějších většin zůstaly jen minority, ač dosud silné, v Bidovcích (24% M.), Vyšním Čaji (35% M.) a v Bohdanovcích-Garbovcích (18% M., 5% Ž.) a v pohorí Slanských vrchů v Salančíku (36% M., 4% Ž.) a v Turň. Rákoši (25% M.).³⁹⁴⁾

c) Od Slanských hor k Užhorodu.

Maďarisace dobývala velkých úspěchů také na druhé straně Slanských hor v rozsáhlé nížině na řekách Ronvě, Ondavě a Laborci, kde slovenské jazykové území jest prostoupeno již živlem ruským. Při nynější hranici Slovenska na řece Ronvě byly podle sčítání z roku 1910 již velkou většinou maďarskými Kolbaš, Byšta, Michalany n. R., Veľaty, Gerčel, Legiňa, Čergov a skoro polovina obyvatelstva hlásila se za Maďary v Lastovcích. Všechny tyto obce vrátily se opět československé národnosti: v Kolbaši klesli Maďaři na pouhých

³⁹⁴⁾ Jako pozůstatek po dřívější maďarisační činnosti uherských vlád zůstaly v okolí Košic četné drobné menšiny maďarské, jimiž jest celá krajina prostoupena. Sz. od Košic na Belé mají Koš. Belá a Koš. Hámre 4% M., od nich jižně Hýlov (4%), Bukovec (3%); na Toryse sv. a vých. od Košic jsou drobné maďarské menšiny v Budimíru (3% M.), Beniakovcích (9% M.), Nižním Očvaru (6% M.), Vyšním Očvaru (5% M.) a v Poliance (7% M.), v Nižní Hutce (3% M.); v hernadské rovině jižně od Košic v Barce (6% M., 4% Ž.), v zmiňném již Žebeši v Sokolanech, v Buzicích (4% M.), Bernátovcích (4% M.), v Micentu Košickém, Geči (6% M.), Ždani (8% M., 9% Ž.) a Skároši (3% M.); v hornaté krajině Slanských vrchů v Chrastném (2% M.), Čižaticích (2% M.), v Trsfanech (4% M.), Rozhanovcích (5% M.), Klačanově (3% M., 3% Rs.), ve Svinici (5% M.), v Olšovanech (6% M.), Nižním Čaji (7% M.), Salanckém Novém Meste (3% M.), v Kalše (4% M.), v Novém Salaši (2% M.) a v Salancké Hutě (4% M.).

6%, v Byště na 20%, v Lastovcích na 18% (kromě nich 9% Rusů), v sousedním Velkém Kazimíru na 12% a v Malém Kazimíru na 13% (vedle toho 7% Rs.); ve Veľatech na 10% (kromě nich 7% Rs.) a v Gerčeli na 8%; pevnou posici mají dosud v Michalanech n. R., kde jest 39% M. vedle 53% Čsl. a 5% Ž., v Legini (49% Čsl., 39% M. a 6% Ž.), za to však téměř úplně slovenským se stal Čergov (jen 4% M. a 6% Ž.). Češi a Slováci nabyli také převahy za jazykovou hranici ve Slovenském Novém Meste (64% Čsl., 13% Rs. a jen 19% M.), jež jest **slovenským ostrovem**.

Maďarská oblast začíná nyní teprve jihovýchodně od Čergova Malou Toroňou, od níž na sever do slovenského území vybíhá Velkou Toroňou; v obou těchto obcích se po převratu objevily silné menšiny slovenské (dohromady 20% Čsl.). Hranice maďarského území jde pak na východ k Černachovu (2% Ž.), k němuž zasahuje katastr slovenského Cejkova (9% M., 4% Rs., 8% Ž.), a k Zemplínu (6% Ž.) na Bodrogu. Do maďarských obcí na pravém břehu Bodrogu vnikají jen malé menšiny slovenské, smíšenou jest pouze obec Malá Bara (15% Čsl., 7% Ž.).³⁹⁵⁾ Daleko mocnější jest postup maďarského živlu po pravém břehu Bodrogu do kraje slovenského. Severně od Zemplínu jsou na Bodrogu maďarské obce Imbreg (6% Čsl., 4% Ž.) a Sirnek (5% Čsl. a 3% Ž.), jež tvoří **maďarský ostrov**.³⁹⁶⁾ K nim se přimykají na západě maďarské menšiny v Kašově (10% M., 29% Rs., 4% Ž.), Nižním Jestrabí (16% M., 7% Ž.) a Nových Selcích (10% M., 8% Rs. a 4% Ž.), na severu silná menšina v Garani (30% M.) a slabá v Baranči (9% M., 5% Ž.); nad oběma těmito obcemi má relativní většinu maďarskou Hardište (43% Maďarů, 26% Čsl., 29% Rs., 2% Ž.), jež tvoří takto **maďarský ostrůvek u Trebišova**. Dále na sever pronikají slabé menšiny maďarské až za Sečovce; velikostí vynikají mezi nimi dvě: ve Velkých Ozorovcích (14% M.) a v Sečovcích (12% M.), činíce obě obce smíšenými.³⁹⁷⁾

Od Zemplína jde pak hranice maďarské oblasti nejprve na severovýchod po Latorici, k níž sahají svým katastrem většinou slovenské, ale silně smíšené Kucany (62% Čsl., 12% Rs., 20% M., 5% Ž.), načež se zatáčí k maďarskému

³⁹⁵⁾ Malá slovenská menšina jest ve Velké Baře (5% Čsl., 2% Ž.) a v Borše (8% Čsl., 2% Ž.) u Slov. Nového Mesta a nepatrná v Seľešce (2% Čsl.) na levém břehu Bodrogu jest usazeno něco Čsl. v Bodrog-Szerdahely (4% Čsl.) a na státních hranicích v Somotoru (3% Čsl., 3% Ž.).

³⁹⁶⁾ Úzký pruh katastru cejkovského odděluje katastr obce Imbregu od Zemplína.

³⁹⁷⁾ Víc než 2% Maďarů mají severně od Kolbaše a Lastovců Kuzmice (jen 2% M. a 10% Rs.) a Žipov (8% M., 11% Rs., 3% Ž.); za nimi Slivníky (6% M.), Čelovce (6% M.), Egřeš (7% M.), Plechotice (9% M.), Trebišov (5% M.), Malý Ruskov (6% M.) a Kerestur (6% M.), v okolí Sešovců pak Velký Ruskov (2% M.), Vojšice (3% M.), Malé Ozorovce (2% M.), Zbeňov (3% M.), Nižnie Kochanovce (2% M.), Bačkov (3% M.) a Parchovány (2% M.).

Oborínu (5% Ž.) na Laborci. Za Oborínem náleží k maďarskému souvislému území na pravém břehu Laborce ještě Velké Raškovce (5% Čsl.), Malé Raškovce (7% Čsl., 8% Ž.), Kopčany (15% Čsl., 4% Ž.) a silně smíšený Dreňov (32% Čsl., 6% Ž.) nad vtokem Uhu do Laborce.³⁹⁸⁾

U Dreňova obrací se jazyková hranice na východ, přechodující Laborec, na jehož levém břehu u ústí Uhu leží smíšené obce Vajany (11% Čsl., 11% Ž.), Mokča-Kryšov (20% Čsl., 7% Ž.) a Modoroš (9% Čsl., 13% Ž.). Nad Mokčou-Kryšovem a Modorošem přechází pak z Uhu na jeho levý břeh, obchází slovenské obce Tegeňu (6% Ž.) a Černopole (ryze slovenské), jimiž slovenské území vniká od Vysoké n. U. (4% M., 2% Ž.) a Pavlovců n. U. (2% M., 3% Ž.) až k Velkým Kapušánům, velkou většinou maďarským (jen 7% Čsl., avšak 16% Židů) a jde k čistě maďarským Bajánům a Uhu.

Do maďarského území východně od Vel. Kapušan vniká slovenský živel četnými slabými menšinami;³⁹⁹⁾ smíšenými jsou tu toliko obce Matovec (jižně od Lekartů, 22% Čsl.), Malé Selmenice (10% Čsl.), Strice (23% Čsl. a 13% Ž.) a Malý Rát, ze dvou pětín slovenský (40% Čsl.). Drobné menšiny československé se táhnou také podél hranice státní až k Čopu; z nich vyniká svojí početností menšina v Bély (14% Čsl., 5% Ž.) a v Čopu (12% Čsl., 7% Ž.).⁴⁰⁰⁾

Za Bajany leží na Uhu ještě ryze slovenské Lekarty (jen 2% Rs.), připojené již k Podkarpatské Rusi; u nich končí hranice slovensko-maďarská a počíná jazyková hranice **rusko-maďarská**. V koutě národnostní hranice u Užhorodu, kde se stýkají Slováci, Rusové a Maďaři, jsou však ještě na slovenském území mocné maďarské menšiny v silně smíšených obcích Jenkovicích (27% M.), Nižním Německém (24% M., 12% Rs.) a Karčavě (11% M., 13% Rs., 6% Ž.). Na rovině na pravém břehu Uhu jest mezi drobnými men-

³⁹⁸⁾ K těmto maďarským obcím se připojuje značná maďarská menšina ve smíšených slovensko-ruských Slavkovicích (13% M.) a Kačanově (10% M.), jakož i drobné minority, které se táhnou mezi Ondavou a Laborcem na sever. Víc než 2% obyv. přihlásilo se k maďarské národnosti v Malčicích (3% M. a 3% Ž.), Ložinu (2% M.), v Hatalově (6% M. a 4% Ž.), Slov. Dúbravce (3% M.), Bracovicích (3% M.), Fišaru (2% M., 9% Ž.) a Lastomíru (2% M., 4% Ž.).

³⁹⁹⁾ Víc než 2% Čsl. mají podél dráhy z Velkých Kapušan do Užhorodu Vajkovce (u Matovce, 5% Čsl.), Botfalva a další obce připojené již k Podkarpatské Rusi, do nichž proniká také živel ruský: Šišlovec, Trnovce a Minaj; v nejbližším okolí Velkých Kapušan v Čičaroveci (5% Čsl., 7% Ž.), Budkovicích (6% Čsl.), Klačanech (2% Čsl., 2% Ž.), Narádu (4% Čsl., 15% Ž.) a Ruské (3% Čsl.). Odtud dále na jv. v Komarovicích (5% Čsl., 4% Ž.), Paladi (5% Čsl., 7% Ž.), ve Velkých Selmenicích (2% Čsl., 3% Ž.), Ptrukši (2% Čsl.) a ve Velkém Rátu (8% Čsl., 4% Ž.).

⁴⁰⁰⁾ Od 2–5% Čsl. bylo tu napočítáno ve Velkém Gereči (4% Čsl.), Chlmcí (5% Čsl., 14% Ž.), Perbeníku (4% Čsl.), a Velké Tárkány (2% Čsl.).

šinami maďarskými silná minorita v Sobrancích (15% M., 14% Ž.).⁴⁰¹⁾

d) Maďarské menšiny uvnitř slovenského území.

Pomadřováním vyšších společenských vrstev slovenských, zejména ve městech, i lidí hospodářsky závislých, maďarisací židů, dosazováním maďarských úředníků a zřizenců do krajín čistě slovenských i najímáním maďarského dělnictva do závodů průmyslových vytvořily se za uherských vlád četné maďarské menšiny, ba i většiny uvnitř slovenského jazykového území. Při posledním uherském sčítání lidu docílili Maďaři většiny již ve významných městech slovenských, jako na příklad ve Zvolenu, Banské Bystrici, v Prešově, Humenném a dostihovali téměř svým počtem Slováky v Trenčíně, Ban. Štiavnici, Sabinově a j.

Převratem se situace úplně změnila: maďarští úředníci a zřizenci opustili z největší části Slovensko, odrodilí a maďaronští Slováci se opět vrátili k své rodné národnosti a židé hlásili se ponejvíce k své národnosti židovské, aneb se i přizpůsobovali většině. Přes to však zůstaly ještě při sčítání lidu roku 1921 místy dosti významné maďarské menšiny a značný počet drobných minorit, a to na východním Slovensku, kde bylo vždy slabší národní vědomí slovenské, mnohem více než na západním.

Na dolním Pováží jest uvéstí zejména maďarské menšiny v Trnavě (1386, t. j. 8% M., vedle 13.406 Čsl., 894 N., 1604 Ž.), v Mestečku (9% M., 3% N.) u Hlohovce a výše v Ilavě (8% M., 5% Ž.), kde však maďarskou menšinu tvoří hlavně tamní trestnice.⁴⁰²⁾ Na severním Slovensku zůstalo ještě dosti Maďarů na horním Pováží ve Vrútkách (359 M., t. j. 5% vedle 5712 Čsl., 252 N., 266 Ž.); význačnější maďarské menšiny mají drobné obce Jazernica (7% M.), Laclavá (7% M.) a Valentová na Turci, Leštiny (6%) u Dol. Kubína,

⁴⁰¹⁾ Významnější maďarské menšiny jsou ještě ve Stretavě (8% M.), Palínu (9% M.), a mimo národnostní rozhraní uprostřed slovenského území v Kristech (7% M.), ve Vyš. Revišti (7% M., 5% Rs., 6% Ž.), jen málo Maďarů jest usazeno v Senném (2% M.), Bežovicích (3% M., 5% Ž.), Sentuši (3% M., 9% Ž.) a u Sobranců v Sobr. Komárovicích (2% M.), Nižní Rybnici (5% M., 9% Rs.), v Horně (3% M.), Tibavě (5% M., 4% Rs., 14% Ž.), a Vojnatíně (3% M., 6% Rs. a 3% Ž.).

⁴⁰²⁾ V ostatních městech západoslovenských přihlásila se k maďarské národnosti vesměs méně než 5% obyv., a to v Malackách 4%, v Hlohovci 4%, v Piešťanech 2%, v Topolčanech 4%, v Trenčíně 3%, v Trenč. Teplicích 3% obyv. Z větších obcí venkovských mají víc než 2% Maďarů Cífer (3%), Pudmerice (2%), Savar (4%), Hornie Orešany (3%) u Trnavy; Bereksek (2%), Alekšince (4%) a Sv. Peter (2% M.) u Hlohovce; Kočovce (2%) u Nového Mesta n. V., Kubra (4%), Istebník (4%) a Adamovce-Malé Bierovce (2%) u Trenčína.

Turík (7% M.) u Ružomberku a malá obec Čemice (12% M.) v okrese Lipt. sv. mikulášském.⁴⁰³) Ve středním Slovensku zůstal značný počet Maďarů v Ban. Štiavnici a Belé (660, t. j. 5% M., vedle 11.956 Čsl., 299 N. a 239 Ž.), zejména však v Kremnici (9%) a v Ban. Bystřici, již dříve silně pomadařené (870, t. j. 8% M. vedle 8222 Čsl., 454 N. a 753 Ž.); v malé obci Bujakově u Brezna jest 8% M.).⁴⁰⁴) Na východním Slovensku překvapují svojí velikostí maďarské menšiny na německých ostrovech; byly již uvedeny při popise těchto ostrovů.

Z obcí slovenských mají dosud minority maďarské, kromě obcí uvedených při národnostním rozhraní, města Iglov (11% M.), Levoča (6% M.), Prešov (1948, t. j. 11% M. vedle 12.126 Čsl., 817 N., 328 Rs. a 1893 Ž.), Sabinov (7% M.) Vranov (19% M.), Humenné (8% M.), Michalovce n. Lab. (12% M., 7% Rs., 31% Ž.) a z venkovských obcí Betlanovce (7% M., 4% N., 5% Ž.) záp. od Iglova a Šiba (7% M., 3% Rs.) v okrese bardijovském.⁴⁰⁵)

4. Hranice slovensko-polská; Poláci na Slovensku.

Historickým vývojem stala se hranice mezi Haličí a Uhrami zároveň hranicí mezi Slováky a Poláky, ačkoli polská nářečí přecházela do stolice trenčanské, oravské a spišské. Obyvatelstvo těchto pohraničních obcí, mluvící nářečím bližším polštině než slovenštině, mělo vždy národní uvědomění slovenské. Teprve při sčítání lidu r. 1910 po prvé bylo zapsáno domorodé obyvatelstvo 14 obcí okresu trstenského v stolici oravské s mateřskou řečí polskou; všech těchto obcí dostalo se Polsku, jen 2 z nich (Hladovka a Suchá Hora) byly později vráceny Československé republice.⁴⁰⁶) Obce, jež byly ze Spiše postoupeny Polsku, jsou podle národnostního uvědomění lidu slovenské, jest však pravděpodobno, že budou popoštěny.

Na Slovensku zasahuje přes státní hranice polská národnost toliko silnou menšinou v malé pohraniční visce Vyšních

⁴⁰³) Z větších obcí na horním Pováží mají 2–5% Maďarů: Gbelany (2%) u Žiliny, Priekopa (2%) u Vrútek, Kralovany (3%) u Ružomberka, Lipt. Ondrašová (3%) u Lipt. Sv. Mikuláše a na Oravě Orav. Podzámok (4%). V Ružomberku a Lipt. Sv. Mikuláši nedosahují Maďaři ani 2%.

⁴⁰⁴) Od 2 do 5% a více Maďarů mají z větších obcí na středním Slovensku Sv. Benedik (5%) a Rudno n. Hr. (2%) u Nové Baně, Vyhne (3%) a Piarg (3% vedle 3% N.) u Ban. Štiavnice, Radvaň (4%) u Ban. Bystřice a Šumiac (2%) na horním Hronu.

⁴⁰⁵) Kromě měst a obcí zde uvedených mají na východním Slovensku ještě více než 2% Maďarů tyto větší obce: Markušovce (5%) a Sp. Hrušov (3%) u Iglova; města Spiš. Vlchy (3%) a Sp. Podhradie (6%); Harhov (4%) a Bijarovce (3%) u Spiš. Podhradie; Nová Ves n. Tor. (3%) u Sabinova; Bartošovce (3%) u Bardijova; Solivar (2%), Solná Baňa (4%), Lúčany (3%), Žubčany (5%), Bystřičany (2%), Demiata (4%) u Prešova, Giraltovec (4%), Banské (4%), Čemerné (2%), Vechec (3%), Sedliská (6%), Tovarné (3%) u Vranova; Nižní Hrabovec (5%) sev. od Vranova na Ondavě.

⁴⁰⁶) Sčítání lidu nebylo v nich provedeno.

Švábech (vých. od Sp. Staré Vsi, 24% P.), slabou v Nižních Švábech (6% P.)⁴⁰⁷) a nepatrnou v nedalekém Hobbardu (2% P.).

Stěhováním z Haliče na východní Slovensko vytvořilo se během doby několik významných menšin polských. Na levém břehu Ondavy mezi Stropkovem a Vranovem jest nejsilnější polská menšina v Girovcích (40% P.) a kolem ní se seskupují polské menšiny v Holčikovcích (14% P.), Jesenovcích (9% P.) a drobné větší minority ve Velké Domaše (4% P.), Michálku (3% P.), v Žalobíně (3% P.), Slov. Krajně (2% P.), Malé Domaše (2% P.), za nimiž je pozoruhodná polská menšina v Čičavě (11% P.), sev. od Vranova, pak v Ohradzanech (3% P.), Topolovce (2% P.), v Niž. Oľce (2% P.) a sev. od Humenného v Maškovicích (4% P.) na Laborci. Druhá skupina Poláků nachází se na Ondavě u Stropkova, kde jest největší polská menšina v Breznici n. O. (20% P.), slabší v sousední Brusnici (10% P.), v Sandalu (6% P.), v Radomě (7% P.) a drobné v samém Stropkově (3% P.), v Bokše (2% P.), v Miňovicích (2% P.) a v Nižním Hrabovci (2% P.). Na Spiši vznikla silná polská menšina v malé osadě Harakovicích (18% P.) u Sp. Podhradí, něco Poláků jest mimo to usazeno v Buglovcích (4% P.) u Sp. Podhradí, v Kozelci (4% P.) u Sp. Soboty a v Jurském (21% P.) u Kežmarku; dosti polských dělníků nachází se v Krompaších (3% P.). Rozptýlených drobných menšin jest na východním Slovensku ještě několik, z nich největší jest v Jánově (7% P.) u Moldavy na území maďarském.⁴⁰⁸)

5. Oblast ruská; ruské ostrovy a menšiny.

Ruská sídla na východním Slovensku i v Podkarpatské Rusi jsou částí rozsáhlé oblasti jižní větve ruské, jež se přetvořuje v samostatný národ ukrajinský.⁴⁰⁹) Prvotně se Rusové lišili od Slováků věrou: Slováci byli římsí katolíci (resp. po reformaci také evangelíci), Rusové po přijetí unie stali se řeckými katolíky (uniaty); stotožňování uniátství resp. pravoslaví s ruskou národností se děje namnoze dosud. Slováci, stojíce kulturně výše, měli velký vliv na ruské obyvatelstvo, jež přijímalo slovenský jazyk i slovenskou národnost zejména tam, kde obě národnosti žijí promíšeně; Slováků uniátů bylo koncem minulého století již přes sto tisíc. Poněvadž však nářečí slovenská přecházejí neznatelně v nářečí ruská a národní uvědomění oby-

⁴⁰⁷) Pro nepatrnou rozlohu obou obcí nemohly býti tyto polské menšiny na mapě vyznačeny.

⁴⁰⁸) Tyto drobné polské menšiny jsou v Dolhoně (3% P.) a v Jurkově Voľe (3% P.), u Vyš. Svidniku, v Kurimě (2% P.) na Teplé sev. od Giraltovců, ve Vyš. Šalgově (2% P.) u Sabinova; v Buzince (3% P.) a Šace (3% P.) u Košic.

⁴⁰⁹) Podrzuje název „ruský“, jelikož národní orientace podkarpatské větve ruské skupiny Slovanstva není dosud zcela jasná.

vatelstva na východním Slovensku jest nepatrné, takže údaje o jazyku resp. národnosti se v četných krajích při sčítání lidu neustále mění, přihlížíme v této kapitole také k náboženskému vyznání obyvatelstva.

Souvislé území obývané řeckými katolíky zaujímá neširoký pruh hornatého území podél hranic východního Slovenska, jež na několika místech vniká hluboko do nitra země. Rusové obývali původně pravděpodobně kraje horské, Slováci rovinu a údolí podél řek, dosahující místy téměř až k hranicím zemským a tvoříce v území ruském četné drobné ostrovy. Tím, že uniatské obyvatelstvo četných obcí přijalo slovenskou národnost, bylo prvotně jednotné území ruské na několika místech přerušeno, takže se podle výsledků našeho prvního sčítání lidu ruská sídla na východním Slovensku rozpadají na 5 větších skupin a některé ojedinělé ostrůvky — nehledě k ruským ostrovům vzniklým na slovenském území kolonisační již v dřívějších dobách.

Pohraniční pásmo ruských sídel začíná Velkým Lipníkem (3% Čsl., 5% řím. kat.), vých. od Haligovců, mezi Sp. Starou Vsí a St. Lubovňou. S ním tvoří první skupinu ruských obcí ryze ruské obce Velký Folvark, Litmanová, Sp. Kamjonka, Jarembina (3% řím. kat., avšak jen 1% Čsl.) a Krempach (5% Čsl. i řím. kat.).⁴¹⁰⁾

Poslovenštěním řecko-katolických obcí Velkého Sulínu (nyní jen Čsl.), Malého Sulínu (58% Čsl.), Malého Lipníka (57% Čsl. — 4% řím. kat.), Matysové (81% Čsl.) a konfesijně smíšené Hajtovky (52% Čsl. — 22% řím. kat.) byla kontinuita ruského území přerušena a se souvislým územím slovenským byl spojen dřívější slovenský ostrov, jež tvořily severně od Krempachu na haličských hranicích, nedaleko haličského města Pivničné, konfesijně smíšené obce Granastov (44% řím. kat., 55% un.) a Mníšek n. Popr. (48% řím. kat., 47% un.) i čistě řím. kat. Pilhov.

Druhá skupina ruská jest prostoupena silně národností slovenskou a skládá se z uniatských obcí Stariny (38% Čsl.), Legnavy (na státních hranicích na pravém břehu Popradu, 16% Čsl.), Ujaku, jenž si tu zachoval nejlépe ruský ráz, (5% Čsl., 3% řím. kat.) a Orlova (42% Čsl., 4% Ž. — 11% řím. kat.). Za Orlovem poslovenštily se z poloviny uniatská obec Čirč (51% Čsl., a jen 5% řím. kat.); tím byly od druhé skupiny ruské odděleny dvě pohraniční obce: Ruská Voľa (19% Čsl., 11% Ž.) a Obručné (6% Čsl., 2% Ž.) a se slovenským výběžkem plaveckým byla spojena většinou římsko-katolická (62% řím. kat., 33% un.) a ryze slovenská obec Lenartov, jež byla dříve slovenským ostrovem na haličské hranici.

⁴¹⁰⁾ Již od Sp. Kamjonky je malá ruská menšina ve Forbasech (12% un., ale jen 6% Rs.) u Gniazdů; již od Krempachu v Podsadku, na levém břehu Popradu naproti St. Lubovní (27% un., ale jen 10% Rs.).

Rozvodí mezi Popradem, podle něhož vniká na východ slovenské (a řím. kat.) území obcemi Plavnicí, Plavčí a Lubotínem, a mezi horní Torysou, jejíž celé povodí jest rovněž slovenské, jest osazeno uniaty. Od Čirče vnikají do slovenské římsko-katolické oblasti ryze uniatské obce Jastrabie pod Minčolom, Šar. Kijov, Vislanka (4% řím. kat.), Bajerovce a konfesijně smíšený Gromoš; k nim se přimykají pak uniatské obce v pohorí východně od Kežmarku, jež se táhnou na jih ke Sp. Podhradí; jsou to Jakubiany (8% řím. kat.), Studničná (ryze uniat.), Blažov (11% řím. kat.), Torisky (9% řím. kat.), Nižnie Repaše (9% řím. kat.) a Olšavica s Podpročí (5% řím. kat.). Tento dlouhý výběžek území původně ruského zmizel podle výsledků našeho sčítání poslovenštěním z velké části. Úplně slovenskými aneb z největší části slovenskými se nám jeví Šar. Kijov (3% Rs.), Gromoš (ryze čsl.), Blažov (3% Rs.) a Nižnie Repaše (2% Rs.), a významnější menšiny ruské mají jen Jakubiany (10% Rs.), Vislanka (20% Rs.) a Torisky (21% Rs.). Většinou ruskými zůstaly toliko Jastrabie p. Minč. (63% Rs.), jímž ruské území vybíhá na západ od Livovské Huty, Studničná (60% Rs.) a Olšavica (ryze ruská), jež tvoří nyní **ruské ostrovy**. Ruským ostrovem mezi německými obcemi kežmarského ostrovu zůstal také Hodermark.

Třetí ruské území, rozsáhlejší předešlých, zaujímá neširoký pruh země, jež se táhne od haličských hranic východně od Lenartova hornatým krajem mezi Sabinovem a Bardijovem hluboko do vnitra Slovenska až k Terně. Náleží k němu na levém břehu Toply podél státních hranic obce Snakov (ryze ruská a un.), Hrabské (3% Čsl. i řím. kat.) a již smíšený Kurov (9% řím. kat., 22% Čsl.), na řece Tople Šar. Gerlachov (2% řím. kat. a 5% Ž.) a východně od Lenartova národnostně již smíšené obce Malcov (13% řím. kat., 30% Čsl.), Lukov (7% řím. kat., 15% Čsl.) a dosud ryze ruská Venecia; od Gerlachova táhnou se na jih příčným údolím silně smíšený Kružlov (38% řím. kat., 35% Čsl., 5% Ž.), Šar. Krivé (5% řím. kat. i Čsl.), Bogliarka (5% řím. kat. i Čsl.) a Kríže (5% řím. kat. a 9% Čsl.); od Lukova rovnoběžně s nimi ryze uniatský Livov (3% Čsl.), k němuž se připojuje na západě ryze ruská Livovská Huta. Za hřbetem Minčolu pokračuje pak ruské území v hornaté krajině na levém břehu Torysy a končí úzkým výběžkem, jdoucím přes hřbet Čergova až ke dráze z Prešova do Bardijova. Pod Minčolem leží Hanigovce (6% řím. kat.) a na Lutince smíšený Olejníkov (18% řím. kat., 19% Čsl.); pod Olejníkem se poslovenšťuje na téže Lutince ležící uniatská obec Lutina (4% řím. kat., avšak 54% Čsl.); na úpatí Čergova náležely k ruskému území úplně slovenské Jakovány (jihovýchodně od Lutiny, 12% řím. kat.) a z největší části poslovenštělý Drienovec (6% řím. kat., avšak 85% Čsl.). Uniatské menšiny ve slovenských obcích na Toryse se poslovenštily buď úplně nebo

z největší části,⁴¹¹⁾ z uniatských ostrovů ve slovenském území na pravém břehu Torysy západně od Sabinova se poslovenšťuje Dačov (62% uniátů, ale jen 30% Rs.) u Lipán nad Tor., ruskou národnost si však udržely v horách Braniska ležící obce Renčišov (6% řím. kat., 10% Čsl.) a Lačnov (2% Čsl.). Z uniatských obcí ležících za hřbetem Čergova zůstalo nepatrnou většinou ruským toliko Hradisko (7% řím. kat., avšak 48% Čsl.). K Hradisku se přimykají ještě tři obce uniatské, Šar. Závadka (6% řím. kat.), Geralt (12% řím. kat.) a Žatkovce (3% řím. kat.); z nich mají ruskou menšinu ještě Žatkovce (22% Rs.), druhé dvě jsou úplně slovenské.

Údolím Toply proniká slovenské území od města Bardijova třemi ryze sloven. obcemi nad Toplou, Sveržovem, Zlatým, Gaboltovem⁴¹²⁾ až téměř k hranici haličské. Gaboltovem jest oddělena od Kurova a ostatní ruské oblasti skupina tří ruských osad ve výběžku cigelském: Petrové (2% Čsl., 1% řím. kat.), Fričky (5% Čsl. i řím. kat.) a Cigelky (2% Čsl. i řím. kat.). Druhý výběžek území odedávna slovenského šel od Bardijova na sever podél Kameneckého potoka, na němž leží čistě římsko-katolické obce Šar. Dlhá Lúka a Zborova od něho na severovýchod Smilno (9% un.); slovenský římsko-katolický ostrov tvořila na haličské hranici Stebnicka Huta (ryze římsko-katolická). Národnostní ráz na hranicích Slovenska se změnil podstatně tím, že obyvatelstvo řecko-katolických obcí mezi výběžkem gaboltovským a zborovským se přihlásilo ke slovenské národnosti všecko nebo téměř všecko ve Vyšních Tvarožcích (ryze Čsl.), Nižních Tvarožcích (3% Rs.), Regetovce (5% Rs.), Chmeľové (4% Rs.) a z větší části ve Stebníku (27% Rs.).⁴¹³⁾ Ruským zůstal teprve Becherov (3% Čsl., 4% Ž.), severně od Chmeľové, avšak nad ním se přiklonila k slovenské národnosti většina obyvatelstva v uniatských Ondavkách (74% Čsl., žádný řím. kat.) a ve Vyšních Poľankách (75% Čsl., žádný řím. kat.), ležících na haličských hranicích.

Slovenský výběžek zborovský byl pak prodloužen tím, že za Smilnem stala se z větší části slovenskou ryze uniatská Jedlinka (55% Čsl.) a za ní na stát. hranici se úplně poslovenšťily Nižnie Poľanky (jen 6% řím. kat.) a Šar. Hutky (jen 4% řím. kat.); mezi Nižními a Vyšními Poľankami na státní

⁴¹¹⁾ Malá ruská minorita zůstala jen ve Vyšních Jakubovanech (20% un., 7% Rs.) a nepatrná v Nové Vsi nad T. (5% un., 2% Rs., vedle 3% M. a 5% Ž.). Úplně se poslovenšťily drobné uniatské menšiny v Lipj. Lúče (10% un.), Krivánech (12% un.), v Dubovici (5% un.), ve Vyšné Červenici (5% un.), Jakubové Voľi (5% un.), v městě Sabinově (15% un.) a v Tolčemeši (5% un.), tím spíše pak v obcích, kde nedosahují ani 5%.

⁴¹²⁾ V těchto obcích jsou nevelké menšiny uniatské, avšak poslovenšťelé; ve Sveržově jest 11%, v Zlatém 7%, v Gaboltově 10% un.

⁴¹³⁾ V Nižních Tvarožcích jest 3% řím. kat., v ostatních obcích zde jmenovaných nedosahuje jejich počet 2%.

hranici ležící čistě uniatská Varatka zůstala tak jako Becherov **ruským ostrůvkem**, byť již smíšeným (jen 19% Čsl.). Přijímání slovenské národnosti obyvatelstvem původně ruským pokračovalo však od výběžku zborovského ještě dále na východ; východně od Smilna udržela se stěží ruská většina v ryze uniatské Niklové, od ní na jihovýchod jeví se však velkou většinou slovenskou Cigla (79% Čsl., žádný řím. kat.) i Šar. Dubová (80% Čsl., ryze un.). Značné slovenské menšiny v čistě uniatském Mirošově Vyšním (20% Čsl.) i Nižním (15% Čsl.), spojují s oběma těmito obcemi **slovenský ostrov**, jež tvoří na haličské hranici podle výsledků sčítání čistě uniatské a nyní i čistě slovenské obce Roztoky a Kečkovce; k nim se připojují ještě dále na východ silně slovenské menšiny v Gavrancí (33% Čsl., 3% řím. kat.) a v Dolhoně (39% Čsl., 8% řím. kat.).

Od Cigly vybíhá ruské území směrem k Bardijovu třemi obcemi, v nichž řím. katolíků téměř není: Čarnem na M. (9% Čsl.), Andrejovou (11% Čsl.), jakožto i do slovenského území nejdále vybíhající a proto se silně poslovenšťující Belovežou (38% Čsl.). Východně od Beloveže jest mezi uniatské obce vklíněn téměř úplně římsko-katolický a ovšem čistě slovenský Hažlín (3% un.); od něho na jih se poslovenšťily z největší části Ortutová (8% Rs.) a úplně smíšená Brezovka (40% řím. kat., 60% un.), ryze uniatská Lipová a Šašová, jakož i pruh uniatských menšin táhnoucí se od Beloveže na jih k uniatskému Rešovu, jenž zůstal **ruským ostrovem** (8% Čsl., 6% řím. kat.), i za něj.⁴¹⁴⁾ Hranice ruského souvislého území jde nyní od Beloveže v oblouku ke Kurimce (6% Čsl., ryze un.), odtud na jihovýchod k Černinám (2% Čsl., un.) a smíšenému Šar. Rovnému (19% Čsl., 15% řím. kat.), na to zaměřuje přímo na jih k Mlynárovcům, již z třetiny slovenským (35% Čsl., ale jen 2% řím. kat.), a Beňadikovcům (11% Čsl., 9% řím. kat.) ležícím východně od slovenské Kurimy (jen 3% un.), od Beňadikovců pak na jihozápad k silně smíšeným Kožanům (38% Čsl., 15% řím. kat.) u Kurimě a odtud podél Toply na jih k Štefurovu (18% Čsl., 10% řím. kat.) a na jihovýchod k Valkovcům (9% Čsl., 6% řím. kat.).

Poslední tři jmenované obce tvoří úzký pruh území oddělující od souvislé oblasti slovenské rozsáhlý **slovenský ostrov** na řece Ondavě, vysílající výběžky do okolí oblasti ruské na západ, severozápad i severovýchod.

Jeho jádrem jest skupina od počátku slovenských, většinou římsko-katolických obcí u Stropkova, již tvoří město

⁴¹⁴⁾ Větší uniatské menšiny nacházejí se v tomto kraji v městě Bardijově (6% un.), v Lukavici (15% un.), ve Vyšní Voľe (11% un.), zejména v Nižní Voľe (47% un.) u Rešova a za Rešovem v Tročanech (30% un.).

Stropkov (jen 4% un.),⁴¹⁵) jižně od Stropkova národnostně smíšená Breznica n. Ondavou (28% un., 18% Rs., kromě nich 20% Pol. a 6% Ž.) a severně od Stropkova nyní ryze slovenské obce Tisinec (27% un.) a Duplín (43% un.), od něho na východ smíšená Choča (44% un., 13% Rs., 6% Ž.) a nad Duplínem hluboko v uniatské oblasti ryze slovenské Meštisko (jen 9% un.). Od Stropkova na západ tvořila původně samoštatný **ostrůvek slovenský Radoma** (jen 11% un.) a konfesijně silně smíšené Okruhlé (44% un.),⁴¹⁶) jež s ostrovem stropkovským spojuje malou většinou uniatský, avšak poslovenštělý Šandal (53% un., jen 7% Rs.); v poslední době byl zvětšen o uniatský Šapínek (jen 4% řím. kat.), jehož všechno obyvatelstvo se přihlásilo k národnosti slovenské, a kromě toho mezi Radomou a Beňadikovcemi se stala slovenskou téměř polovina obce Štiavniku n. R. (45% Čsl., ač jen 6% řím. kat.).

Z ostrova stropkovského sahaly pak slovenské římsko-katolické menšiny do obcí sousedních; některé z nich odolaly národnostnímu vlivu těchto menšin, jiné mu podlehly a poslovenštily se. Jižně od Breznice n. Ond. jest živel slovenský a ruský v rovnováze v Nižních Olšavech (209 řím. kat., 208 un., 202 Čsl., 206 Rs.); v blízkých Miňovcích (11% řím. kat. a jen 5% Čsl.) a v Brusnici (jihovýchodně od Breznice n. O., 21% řím. kat. a jen 6% Čsl.) assimilovaly se dokonce z části slovenské menšiny ruským většinám. Na pravém břehu Ondavy naproti Stropkovu leží silně smíšená Bokša (33% řím. kat., ale jen 26% Čsl.), v níž slovenská menšina zůstala rovněž bez vlivu. Naproti tomu národnostně ovládly římsko-katolické menšiny severně od Stropkova v Krušinci (mezi Tisincem a Chočou, 12% řím. kat., avšak 86% Čsl. a jen 4% Rs.), severně od Duplína na Ondavě v Rakovčiku (10% řím. kat., ryze Čsl.), v Potokách (11% řím. kat., 83% Čsl., 17% Rs.), v silně smíšeném Soročíně (31% řím. kat., 71% Čsl., 18% Rs.) a ve Vyšním Svidníku (20% řím. kat., 68% Čsl., 12% Rs.). Z obcí buď úplně nebo velkou většinou uniatských stala se úplně slovenskou Jurkova Voľa (jen 3% řím. kat.) a většinou slovenskými Vyškovce (59% Čsl.), Mergeška (85% Čsl.), Nižní Svidník (84% Čsl., 6% řím. kat.) a poslední severovýchodně od Svidníku Ladomirová (4% řím. kat., avšak 47% Čsl., vedle 27% Rs. a 25% Ž.), Krajné Čarno (86% Čsl.) a také konfesijně smíšené Polány (33% řím. kat., 67% Čsl.), jimiž slovenský ostrov stropkovský proniká nyní hluboko do území ruského.

Značné slovenské menšiny se vytvořily v ruských obcích severně od Vyšního Svidníku a kolem výběžku ladomirského,

⁴¹⁵) Ve Stropkově jest silná menšina židovská (43% Židů) a nepatrná polská.

⁴¹⁶) V Radomě jest nepatrná minorita polská, v Okruhlém židovská.

činice celý kraj až k haličským hranicím smíšeným. Nad Svidníkem se stal na Ondavě téměř z poloviny slovenským uniatský Nižní Orlík (44% Čsl.)⁴¹⁷) a severně od něho dosáhli Slováci dokonce většiny ve Vyšní Jedlové (63% Čsl.), jež nyní jest **slovenským ostrůvkem**,⁴¹⁸) mezi ním a Ladomirovou vytvořila se silná slovenská menšina v konfesijně smíšené Kapišové (20% řím. kat., 41% Čsl.) a nad ní v čistě uniatské Kružlové (25% Čsl.). K výběžku ladomirskému se pak připojují silné slovenské menšiny podél státních hranic v uniatských obcích Medvedzie (10% Čsl., 5% řím. kat.), Krajné Bystré (31% Čsl.), Vyšném Komarníku (29% Čsl., 2% řím. kat.), Nižním Komarníku (28% Čsl., 5% řím. kat.), v Bodružali (22% Čsl.), Mirofe (20% Čsl.) a Šar. Suché (23% Čsl.);⁴¹⁹) jižně od Ladomirové jest ještě značná menšina ve Vagrinci (16% Čsl., 5% řím. kat.) a ruskými Šemetkovcemi od ní oddělená menšina v Šar. Olšavce (16% Čsl.), jižně od Vyšního Svidníku v Hrabovčiku (19% Čsl.).

Od ostrova stropkovského a jeho výběžku radomského vybíhá ruské souvislé území podél Ondavy hluboko na jih do oblastí slovenské. Jeho hranice západní jde od Valkovců na jih k ryze ruským obcím Soboši a Matovcům, načež zahýbá k Fijaši (6% Čsl.), východně od slovenských Giraltovců (10% un., ale jen 3% Rs.)⁴²⁰) Od Fijaše a čistě ruského Vyšního Kručova (jen 3% Ž.) sahalo území původně ruské až k Hanušovcům n. T. V tomto kraji však došlo k velkým přesunům národnostním. Poslovenštily se téměř úplně Giralt. Voľa (2% Rs., ale 100% un.) a Maťaška (7% Rs., 92% un.), Remeniny (4% Rs., 79% un.) a zcela Vavrínek (96% un.), čímž od ostatního ruského území byly odtrženy Kobelnica (22% Čsl., 11% řím. kat.) a ryze uniatský Prosačov (39% Čsl.), jež si ještě udržely ruskou národnost a staly se **ruskými ostrůvky**; západně od Prosačova poslovenštil se Ďurdoš (5% Rs., ale 80% un.), naproti němu na pravém břehu Toply si však udržela silnou ruskou menšinu konfesijně smíšená Vlača (41% Rs., 70% un.). Z ruského území na pravém břehu Ondavy zbyly jen východně od

⁴¹⁷) Ve Vyšním Orlíku ležícím mezi Nižním Orlíkem a výše na str. 189, jmenovaným Nižním Mirošovem jest 6% Čsl.

⁴¹⁸) V Nižní Jedlové jest jen 9% Čsl.

⁴¹⁹) Drobné slovenské menšiny (od 2 do 10% jsou v tomto kraji ještě severně od Kružlové ve Vápeníku (9% Čsl., 4% řím. kat.), Svidničkách (4% Čsl.) a Nižní Pisané (5% Čsl., 6% řím. kat.), nad Bodružali v Příkre (8% Čsl.), vých. od Olšavky v Gribově (6% Čsl.) a severně od Vyškovců ve Vislavě (4% Čsl.).

⁴²⁰) V Giraltovcích jest silná menšina židovská (22% Ž.) a malá maďarská (4% M.).

Giralt. Voľe Bžany (4% Ž.),⁴²¹ od nich na jih Valkov (8% řím. kat. i Čsl.) a do slovenského území vybíhající Ditrich (5% Ž.); jižně od Ditrichu se udržela silná ruská menšina v Petkovcích (42% Rs., 92% un.).⁴²²

Na levém břehu Ondavy zůstaly naproti Valkovu většinou ruskými smíšené obce Petejovce (35% Čsl., 33% řím. kat.) a Vyšní Hrabovec (29% Čsl., 30% řím. kat.), čímž zůstaly od slovenského území jako **slovenský ostrov** odděleny Turiany (jen 3% Rs., ač 26% un.). Jižně od obou obcí se udržela ruská menšina v Kelče, byť oslabena (8% Rs., 20% un.), a za Kelčí zůstaly **ruským ostrůvkem** Rafajovce (12% Čsl. i řím. kat.), pod nimiž silnou ruskou menšinu mají Holčikovce (20% Rs., 32% un.), se silnou minoritou polskou.

Od Vyšního Hrabovce jde hranice ruské oblasti na sv. k Pyskorovcům silně se poslovenštující (36% Čsl., jen un); nad Rohožníkem úplně poslovenštělým (jen 10% řím. kat.) se obrací na východ a jde od Pritulán (2% Čsl.) a Ruské Poruby (8% Ž.) k Nižní Olce (3% Čsl. 4% řím. kat.), Vyšní Olce a k Radvani nad Lab. (7% Čsl., avšak 12% řím. kat., 13% Ž.); jižně od těchto obcí se poslovenštila silná uniatská menšina ve Vyšní Sitnici (34% un.),⁴²³ téměř úplně velkou většinou uniatská obec Ruská Krajňa (87% Čsl., ale jen 7% řím. kat.) a úplně uniatská menšina v Hrabovci nad Lab. (22% un.).

Naproti Hrabovci leží na levém břehu Laborce ruská obec Vyšní Brestov (7% řím. kat. a evang., 4% M., 9% Ž.) a od ní jde hranice ruské oblasti k Nižnímu Rokytovu (4% řím. kat. i Čsl.), jenž souvisí s Vyšním Rokytovem (3% řím. kat. i Čsl.). Za Rokytovem vniká hluboko do ruské oblasti čistě slovenský a římsko-katolický Papín (jen 2% un.). Slovenský výběžek papínský byl prodloužen až k státním hranicím, jelikož k slovenské národnosti se přiznala většina uniatského obyvatelstva v Nižní Jablonce (72% Čsl., 9% řím. kat.), Vyšní Jablonce (82% Čsl., 5% řím. kat.) a v Telepovcích (88% Čsl., 7% řím. kat.). Souvislost ruských sídel, jež od slovenského výběžku ladomirovského až k papínskému jsou s jedinou výjimkou Medzilaborců (14% Čsl., vedle 3% M. a 37% Ž., 15% řím. kat.) prosty významnějších slovenských menšin,⁴²⁴ byla poslovenštěním těchto tří obcí opět přerušena.

⁴²¹ Severně od Bžanů jest 2% Čsl. i řím. kat. v Lomném (vedle 4% Ž.).

⁴²² U Petkovců jsou slabé ruské menšiny v Skrabském (2% Rs., 19% un.) a v Michálku (6% Rs., 19% un.); úplně se poslovenštily uniatské menšiny v blízkých obcích i z poloviny uniatské Slovenské Jestrabie.

⁴²³ A malá uniatská menšina v Nižní Sitnici (9% un.).

⁴²⁴ Drobné československé menšiny (od 2—10%) jsou v okrese medzilaborském pouze v Malé Polaně (6% Čsl., Míkové (2% Čsl.), v Habuře (3% Čsl.), Vydrani (7% Čsl.), Palotě (7% Čsl.), Krásném Brodě (7% Čsl., 11% řím. kat.), Čabalovcích (3% Čsl.), a Vilagách (2% Čsl.); v těchto obcích jest zpravidla římsko-katolíků o něco více než Čechoslováků.

K papínskému výběžku se přimykají silné slovenské menšiny v uniatských Hostovicích (16% Čsl.) a zejména v Nechvalově Polance (38% Čsl., 2% řím. kat.) a v Zubném (40% Čsl., 10% řím. kat.). Pod Zubným nabyl slovenský živel převahy nad ruským v Adidovcích (45% un. a jen 2% Rs.), a pod nimi ve Vyšním Hrušově (47% un., bez Rs.), čímž od souvislé oblasti byly jako **ruský ostrov** odtrženy Maškovec (32% Čsl.), jen 6% řím. kat.) a malá osada Dedáčov (10% Čsl., 8% řím. kat.). Národnostní hranice slovensko-ruská jde nyní od Zubného k Pichni (2% Čsl. a řím. kat.) a odtud na jv. ke Stakčínu na Ciroše, východně od slovenské Sniny; jest pozoruhodno, že silná římsko-katolická menšina v Stakčínu se z velké části porušila (21% řím. kat. a jen 11% Čsl.). Na horní Ciroše za Stakčínem vytvořily se silné československé menšiny uvnitř ruské oblasti při haličských hranicích v Polaně (28% Čsl., 2% řím. kat.) a v Ruském (24% Čsl., 2% řím. kat.), nevelká v blízkém Novém Smolníku (7% Čsl. i řím. kat.).⁴²⁵

Hornaté území Vihorlatu mezi údolím Cirochy a rovinou kolem Sobranců jest téměř neobýváno; jsou tu jen dvě ruské osady, které po poslovenštění většinou uniatských obcí v nížině se nám jeví na mapě jako značné ostrovy, totiž Valaškovce (ryze ruské) a daleko v slovenském území již z jedné třetiny slovenská Slov. Porúbka (33% Čsl., ale jen 13% řím. kat.).

Hranice ruské oblasti jde nyní od Stakčina na jih ke Kolonici (3% řím. kat., žádný Čsl.) a pokračuje jižním směrem po hřbetu Vihorlatu vedle čistě ruských obcí Strihovců, Hrabové Roztoky, Ruského Bystrého, Podhradie (4% M., 13% Ž.) a Beneciné (2% Čsl., 3% řím. kat. a 10% Ž.); za těmito obcemi jsou uvnitř ruské oblasti značnější slovenské menšiny na hranicích Podkarpatské Rusi v Uble (7% Čsl., 8% řím. kat., 11% Ž.) a od ní na jih v Ruském Hrabovci (6% Čsl., 9% řím. kat., 8% Ž.).⁴²⁶

Nad Podhorodím přechází ruská oblast vihorlatský hřbet a vybíhá do nížiny většinou ruskými Choňkovcemi (63% Rusů, 64% uniatů) a Baškovci (58% Rusů, 79% uniatů), kolem nich se udržely dosud silné ruské menšiny smíšených, ale většinou uniatských obcí Hliviště (39% Rusů, 67% uniatů), Sobr. Ruskovců (22% Rs., 69% un.), Koňuše (46% Rs., 68% un.) a od Koňuše na jih v Sobr. Priekopě (32% Rs., 66% un.), Kolibalovcích (37% Rs., 86% un.) a v Sobr. Porúbce (43% Rs., 52% un.).⁴²⁷ Katastr obce Koňuše a Sobr. Priekopy dosahuje až k hranicím Podkarpatské Rusi a

⁴²⁵ Nepatrná Čsl. menšina jest jv. od Pol'any v Topole (3% Čsl., i řím. kat.).

⁴²⁶ Na mapě československý sloupec u Ruského Hrabovce nedopatřením nebyl pokryt barvou.

⁴²⁷ Nepatrná ruská menšina zůstala u Baškovců v Slov. Jesenově (67% un. a toliko 4% Rs.).

odděluje od souvislého ruského území Slovenska většinou ruské obce na slovenské půdě severně od Užhorodu: K o r o m l u (9% řím. kat., 10% Čsl., 10% Ž.), silně smíšené Petrovce (58% řím. kat., avšak jen 39% Čsl., 3% Ž.) a H u s á k (51% řím. kat., ale jen 32% Čsl., 4% Ž.), v nichž ruská národnost nabyla převahy, ačkoli jsou uniaté v menšině,⁴²⁸) a posléze V y š n i e N e m e c k é (19% řím. kat., 28% Čsl., 3% M., 13% Ž.); k Vyšnímu Nemeckému se připojují ruské menšiny v K a r č a v ě (57% un. a jen 13% Rs.) a v N i ž n í m N e m e c k é m (39% un. a jen 12% Rs.).⁴²⁹) Za Nižním Nemeckým jest na pravém břehu Uhu ještě většinou ruská obec P i n k o v c e (27% Čsl., 7% M., 63% Rs.), u nichž začíná národnostní hranice rusko-maďarská (již na území Podk. Rusi).

K souvislému území ruskému náleželo, smíme-li souditi podle poměrů konfesijních, původně také rozsáhlé území na jižním úpatí Vihorlatu i v rovině kolem Sobranců. Celý tento kraj jest nábožensky silně smíšený, avšak ve většině obcí mají řečtí katolíci převahu. Slovenská národnost svojí vnitřní silou dobyla tu vítězství nad ruskou a zatlačila ji; zůstaly tu větší ruské menšiny toliko ve Vyšních Remetech (23% Rs., 10% Ž., 65% un.) pod Vihorlatem, v Nižním Revišti (23% Rs., 5% Ž., 26% un.), západně od Sobranců v O s t r o v ě (22% Rs., 39% un.) a v P o r o s t o v ě (34% Rs., 67% un.).⁴³⁰)

* * *

Z chudých krajů horských byly založeny četné ruské kolonie v hornouherské nížině a v průmyslovém kraji Slovenského Rudohoří, místy vznikly i rozsáhlé ruské ostrovy. Ruské kolonie v oblasti slovenské přijaly ponejvíce jazyk i národnost svého slovenského okolí, zachovávajíce si při tom svoji uniat-skou víru.

V poslední době však namnoze poslovenštění uniaté hlásí se opět k ruské národnosti, stotožňující náboženství s národností, neboť při posledním sčítání přihlašovali se k ruské národnosti obyvatelé i takových obcí, které dříve byly vždy považovány za úplně slovenské.

⁴²⁸) S Petrovci a Husákem souvisí římsko-katolické obce již na území Podkarpatské Rusi, které na rozdíl od nich si uchovaly slovenský ráz; bude o nich řeč.

⁴²⁹) V obou obcích jsou také značné menšiny maďarské a v Karčavě i židovská.

⁴³⁰) Drobné ruské menšiny mají ještě v římsko-katolické Rem. Hámre (4% Rs., 8% M. a 25% un.), Slov. Jesenov (4% Rs., 67% un.), Jovsa (3% Rs. — 71% un.), Závadka (3% Rs., 12% Ž. — 25% un.), Vojnatina (6% Rs., 2% M., 3% Ž. — 34% un.), Tibava (4% Rs., 5% M., 13% Ž. — 54% un.), Orechová (2% Rs. — 73% un.), Bunkovce (5% Rs., 3% Ž. — 64% un.), Nižnia Rybnica (9% Rs., 3% M. — 83% un.), Vyšnie Revište (5% Rs., 7% M., 6% Ž. — 22% un.), Iňačovce (4% Rs. — 35% un.), Vyšnie Jestrabie (4% Rs., 3% Ž. — 49% un.), Krášek (3% Rs., 4% Ž. — 80% un.), Malé Zalužice (2% Rs. — 50% un.), Zbuda (3% Rs., 4% Ž. — 33% un.).

Uniatskému území pod Vihorlatem a v rovině kolem Sobranců jest nejbližší skupina osmi obcí severně od Michalovců na pravém břehu Laborce, v nichž řečtí katolíci jsou ve většině. Z těchto obcí zůstaly věrně ruské národnosti toliko N i ž n i e P e t r o v c e (55% Rs., 57% un.) tvořící **ruský ostrůvek** na Laborci sz. od Michalovců; v menšině se octli Rusové v T o p o ľ a n e c h (29% Rs., 75% un.), v L e s n é m (38% Rs., 61% un.), v R a k o v c i (24% Rs., 63% un.) a již jen malá část uniatů se hlásí k ruské národnosti ve V o ľ i n. L a b. (6% Rs., 71% un.), v P u s t é m Č e m e r n é m (10% Rs., 70% un.) a v P o š e (2% Rs., 63% un.).⁴³¹) V Michalovcích n. Lab. samotných se hlásí dosud k ruské národnosti asi ¼ tamní silné uniatké menšiny (7% Rs., 25% un.) a od Michalovců se táhnou dosud silné ruské menšiny v obcích, kde jsou uniaté minoritou: v M o č a r a n e c h (14% Rs., 47% un.), P o z d i š o v c í c h (13% Rs., 26% un.), Š a m u d o v c í c h (22% Rs., 45% un.) a v L a š k o v c í c h (28% Rs., 31% un.).

Dále na jih zachovala si téměř neporušený ruský ráz na levém břehu Ondavy nedaleko Trebišova ves F a l k u š o v c e, v níž ruskou národnost přijali i neuniaté (83% Rs., 72% un.) a na jazykové hranici slovensko-maďarské udržela se ruská národnost v prvotní síle ve S l a v k o v c í c h, kde Rusové tvoří relativní většinu v obyvatelstvu (39% Rs., 46% un.); značné ruské menšiny jsou dosud jižně od Falkušovců v M a r k o v c í c h (15% Rs., 32% un.) a dále na jih na jazykové hranici v K u c a n e c h (12% Rs., 48% un.).⁴³²)

Z roviny mezi Ondavou a Laborcem přechází ruský živel na pravý břeh Ondavy. Tu se táhne téměř nepřetržitý pás uniat-ských obcí a silných uniatkých menšin od maďarského území na sever podél Slanských hor až k Rudlovu sz. od Vra-nova.

Jižně od Trebišova assimilovali se uniaté národnostně z největší části svému slovenskému okolí; větší ruské menšiny zůstaly tu jen ve S t a n ě i (39% Rs., 60% un.), v Ž i p o v ě (11% Rs., 43% un.), v H a r d i š t i (29% Rs., 33% un.) a osamocená hlouběji na jih v K a š o v ě (29% Rs., 64% un.).

Mnohem lépe se držela ruská národnost severně od Trebišova. Bezprostředně u něho tvoří dosud **ruský ostrůvek** V e ľ k ý R u s k o v (87% Rs., 88% un.); od něho se táhne na západ k Slanským horám značné ruské menšiny v M a l é m R u s k o v ě (19% Rs., 52% un.), P l e c h o v ě c í c h (20% Rs., 38% un.) a v S e č. K e r e s t ú r u (17% Rs., 43% un.).

Druhým **ostrůvkem** jest T e r n a v k a (88% Rs., 82% un.) a téměř z poloviny ruský Z b e h ň o v (47% Rs., 68% un.) u Se-

⁴³¹) Úplně se poslovenštila Naciná Ves, v níž uniatů jest jen o málo více než římsko-katolíků a evangelíků.

⁴³²) Malé ruské menšiny se udržely u Falkušovců v Bracovcích (7% Rs. 20% un.) a ve Žbinci (3% Rs. — 47% un.), v nichž uniaté jsou z největší části poslovenštěni.

čovců. Značné ruské menšiny zbylé v Dargově (20% Rs., 73% un.) a v Bačkově (15% Rs., 62% un.) tvoří přechod od trnaveckého ostrůvku k **ruskému ostrovu**, jenž se udržel ve Slanských horách jz. od Vranova; náleží k němu silně již smíšený Cabov, mající jen relativní většinu ruskou (47% Rs., 70% un.), dosud velkou většinou ruské obce Davidov (90% Rs., 85% un.), a Banské (85% Rs. i uniatů), smíšená Kamenná Poruba (56% Rs. i uniatů) a smíšená Juskovalova (75% Rs., 85% un.). K nim se připojují ruské menšiny na Tople v Sačurově (17% Rs., 48% un.), ve Vechci (31% Rs., 34% un.) a v Čemerném (9% Rs., 40% un.) u Vranova.

Nad Vranovem přecházel pak zmíněný pás uniatských obcí na levý břeh Toply do hornatého kraje mezi Toplou a Ondavou, kde se blíží již souvislému území ruskému přicházejícímu od Giraltovců. Ruskou národnost si tu zachoval Ruský Kazimír (89% Rs., 93% un.); z největší části se však poslovenštila Čicava (15% Rs., 64% un.) a na levém břehu Ondavy Zempl. Stefanovce (14% Rs., 56% un.), tvořící tu uniatský ostrůvek.⁴³³⁾

Na západní straně Slanských hor bylo založeno několik ruských kolonií u Prešova. Východně od tohoto města jsou dosud dva **ruské ostrůvky**, a to Šar. Nová Ves, silně se již poslovenštující (52% Rs., 75% un.)⁴³⁴⁾ a severně od ní Kerestvej (80% Rs. i uniatů) s Kokyňou (87% Rs. i un.). Větší skupina ruských obcí byla založena jz. od Prešova v hornatém kraji nad Hernadem. Jest tu šest osad většinou uniatských, ruské národní vědomí se však udrželo toliko v Klembarku, a to již u menšiny obyvatelstva (46% Rs., 82% un.) a jen nepatrnou měrou v Šar. Kvačanech (8% Rs., 58% un.).

Velké osady ruské vznikly v Slovenském Rudohoří u Gelnice; jsou tu téměř čistě uniatské obce Kolšov, Helcmanovce, Poráč, Spišská Závadka a velkou většinou uniatské Nižnie Slovinky. Z nich se ve světle posledního sčítání lidu jeví čistě ruskou jen Sp. Závadka a z největší části ruskou Poráč (5% řím. kat. a Čsl.); v Helcmanovcích přihlásilo se k ruské národnosti ještě 27% obyvatel, avšak v Nižních Slovinkách jen 1% a v Kolšově pouze 3%.⁴³⁵⁾

Nejdále na západ pronikli řečtí katolíci až k pramenům Hronu; jsou tu 3 uniatské obce: Vernár, Telgárt a Šumiac s Červenou Skalou, které již od dávných dob jsou úplně slovenské. K slovenské národnosti se přihlásili již také obyvatelé ruské kolonie Osturně (ve Spišské Maguře), která si zachovává stále ráz ruský.

⁴³³⁾ Drobné ruské menšiny jsou tu v Komaranech (8% Rs. — 38% un.), v Malé Domaši (9% Rs. — 30% un.), Slov. Kajně (6% Rs. — 11% un.), v Matiašovcích nad O. (5% Rs., 14% un.) a v Sedliskách (6% Rs. — 38% un.). Vých. od Rus. Kazimíra má býti katastr Beňkoveců pokryt barvou čsl. (ne rus.)!

⁴³⁴⁾ Malou ruskou menšinu mají západně od Šar. Nové Vsi Šváby (5% Rs.).

⁴³⁵⁾ Malá ruská menšina jest ve Smolníku (7% Rs.). O Hačavě ležící mezi ostrovem gelnickým a maďarským územím stala se zmínka výše.

C) Podkarpatská Rus.

1. Rozhraní rusko-maďarské a rusko-rumunské; jazyková oblast maďarská.

Jazyková hranice **rusko-maďarská** začíná na řece Uhu za slovenskou obcí Lekarty. Maďarské území přecházející z východního Slovenska do Podkarpatské Rusi sahá až k Botfalvě (3% Čsl., 9% Ž.),⁴³⁶⁾ smíšeným Tarnovcům (6% Čsl., 18% Rs., 4% Ž.) a Minaji (6% Čsl., 2% Rs., 84% M.). Od Minaje vybíhá maďarská oblast na sever silně smíšeným městem Užhorodem, v němž se ještě relativní většina obyvatelstva přihlásila k národnosti maďarské; město čítá 5064 (26%) Čsl., 2807 (14%) Rs.,⁴³⁷⁾ 7712 (39%) M., 3743 (19%) Ž.; tím jsou od ostatní oblasti ruské odtrženy dvě většinou ruské obce na Uhu západně od Užhorodu: Jovra (15% Čsl., 11% M., 53% Rs., 15% Ž.) na levém břehu a Pinkovce, náležející již ke Slovensku, na pravém břehu.

Od Minaje jde hranice maďarské oblasti nejprve podél dráhy, vedoucí z Užhorodu do Čopu, na jih ke Katergeni (2% Rs., 5% Ž.) a Homoku (2% Čsl., 3% Rs., 12% Ž.);⁴³⁸⁾ sousední pomezí obce ruské jsou silně smíšené: Radvanka souvisící s Užhorodem čítá 22% Čsl., 33% Rs., 21% M. a 20% Ž. a od ní na východ Horjany 16% Čsl., 54% Rs., 14% M. a 15% Ž. Od Radvanky na jih jest slovenská menšina v Dravicích (11% Čsl. vedle 2% M., 6% Ž.) a v Baranincích (2% Čsl., 20% M., 3% Ž.) i v Koritňanech (10% M., 2% Ž.) jsou značné menšiny maďarské. Od Homoku odbočuje pak jazyková hranice na jv. k Časlovcům (4% Čsl., 4% Rs., 6% Ž.) a Velkým Gejovcům (7% Rs., 11% Ž.)⁴³⁹⁾; sousední většinou ruské, ale silně smíšené Dlouhé Pole (2% Čsl., 22% M., 4% Ž.) a severně od něho ležící ruský Hedfark (jen 7% M.) oddělují od souvislého území maďarského jako **maďarský ostrůvek** obec Chomec, mající silnou menšinu ruskou (19% Rs., 7% Ž.).

Za Velkými Gejovci překročuje jazyková hranice řeku Latoricu a zachovávajíc stále jihovýchodní směr, jde k maďarským obcím Malé Dobroni (5% Ž.), Velké Dobroni (4% Ž.), Čomoně (ryze maď.) a Barkasovu (5% Rs., 9% Ž.),⁴⁴⁰⁾ za ním pak obcházejíc výběžek katastru ruské obce Go-

⁴³⁶⁾ Jižně od Botfalvy ležící Šišlovce mají 3% Čsl. a 5% Rs.

⁴³⁷⁾ Uniatů bylo však napočítáno v Užhorodě 4.993.

⁴³⁸⁾ Západně od Homoku čítá Koncháza 5% Rs.

⁴³⁹⁾ Malé Gejovce jz. od Velkých mají 2% Rs., 5% Ž.

⁴⁴⁰⁾ Za jazykovou hranici jsou jen výjimečně v maďarských obcích nepatrné menšiny ruské v Batyu (3% Rs.), Čonkapapi (2% Rs.) a v Kosinovu (3% Rs. — 9% Ž.), československá v Malém Haranglabu (3% Čsl.); ani významnějších židovských menšin (kromě v Kosinovu) tu není.

ronda (5% M., 4% Ž.), vnikající do oblasti maďarské,⁴⁴¹⁾ jde na východ k silně smíšené Zňatině, ze dvou pětín ruské (40% Rs., 6% Ž.), jejíž katastr vybíhá hluboko na sever; ke Zňatině se přimykají na jv. značné menšiny ruské v Gátu (11% Rs., 7% Ž.) a v Dercenu (13% Rs., 4% Ž.).⁴⁴²⁾

Od Dercenu vybíhá maďarské území Novým Selem (3% Rs.) a Fornoší (3% Rs.) až k Mukačevu, jež jest městem silně smíšeným, s relativní národnostní většinou židovskou; čítá 1439 (7%) Čsl., 4936 (24%) Rs., 4864 (24%) M., 8394 (42%) Ž.⁴⁴³⁾ Západně od Mukačeva tvoří **maďarský ostrůvek** v oblasti ruské obec Rakošín, mající nepatrnou maďarskou většinu (50% M., 43% Rs., 7% Ž.). Značné menšiny maďarské jsou na ruském území v okolí mukačevském toliko v Podhorjanech (13% M., 9% Ž.) a v Rozvigovu (17% M., 2% Čsl., 23% Ž.) u Mukačeva, v Kajdanově (12% M., 10% Ž.), u ostůvku rakošínského a dále na sever v silně smíšeném Seredném (43% Rs., 19% Čsl., 12% M., 25% Ž.).⁴⁴⁴⁾

Od Fornoše jde hranice maďarské oblasti opět na jihovýchod k Novému Selu u Berehova (3% Rs., 8% Ž.), z něhož proniká maďarský živel na východ do ruské Vyšní Remety a k silně smíšeným Šalankám (23% Rs., 6% Ž.); z Nového Sela proniká maďarský živel na východ do ruské Vyšní Remety (15% M., 7% Ž.).⁴⁴⁵⁾

Uvnitř maďarské oblasti poskytuje okolí Berehova pestrý obraz národnostní. V samém městě Berehově jest vedle silné menšiny židovské značná menšina ruská i československá (746, t. j. 6% Čsl., 1328, t. j. 10% Rs., 8379, t. j. 62% M., 2873, t. j. 21% Ž.).⁴⁴⁶⁾ Na jeho periferii jsou silné ruské menšiny v Bulču (24% Rs., 2% Ž.) a v Ordově (24% Rs., 8% Ž.), dále na sever pak v Janoševě (38% Rs.) a v Balažeru (36% Rs., 6% Ž.). **Ruským ostrůvkem** jest západně od Berehova silně smíšený Homok, před převratem zdánlivě již úplně

⁴⁴¹⁾ Na mapě byl tento výběžek nesprávně prodloužen tím, že obec Malý Gut, jižně od Zňatiny, byla zakreslena jako obec ruská, kdežto jest obcí maďarskou (12% Ž.); toto nedopatření bylo zaviněno tím, že v rukopisném materiálu byla omylem číslice připsána do jiné rubriky a chyba byla zjištěna, když již na mapě nebylo možno provést korekturu. Obec Strabičovo u Gorondu má 2% M. a 9% Ž.

⁴⁴²⁾ Ruská menšina dercenská obývala výhradně kolonii Nižní Koropec; tato kolonie byla v poslední době od obce oddělena a zřízena jako samostatná obec (8% M., 5% Ž.). Dercen sám jest čistě maďarský.

⁴⁴³⁾ Všechny israelitů jest v Mukačevě 10.012, t. j. 48%; uniatů 4.735. U Mukačeva jsou německé kolonie na rozhraní mezi územím ruským a maďarským; bude o nich dále řeč.

⁴⁴⁴⁾ V jiných obcích ruských žije jen nepatrný počet Maďarů v Dubrovcu (jižně od Seredného, 2% M.), ve Zňacově (3% M., 7% Ž.), v Novém Davidkově (4% M., 6% Ž.) a v Klačanově (2% M., 7% Ž.), v Kolčině (6% M., 4% Čsl., 3% Ž.) a v Šelestovu (2% M., 3% Čsl.); velikost maďarských menšin v obcích německých a v kolonii slovenské bude naznačena dále.

⁴⁴⁵⁾ V Nižní Remetě jest jen 2% M. a 3% Ž.

⁴⁴⁶⁾ Israelitů jest v Berehově 4.592 a jsou ze všech konfesí nejpočetnější, uniatů bylo napočítáno 2014.

pomadařštěný (47% Rs., 46% M., 7% Ž.), a na východě tvoří druhý ostrůvek obec Kvasovo, jež si zachovala dosud neporušeně ruský ráz (jen 5% M., vedle 5% Ž.): k ostrovu kvasovskému se připojují na západě dosti značné ruské menšiny ve Velkém Mužjovu (10% Rs., vedle 6% Čsl. a 16% Ž.) i v Bene (6% Rs. a 13% Ž.) a u Homoku jest mnoho Rusů usazeno v Beregededě (9% Rs., 3% Čsl.).⁴⁴⁷⁾

Od Šalanek jde hranice maďarská na jih k Černému Potoku (3% Ž.) a Verbovci (4% Rs., 5% Ž.). Za nimi rozkládá se na pravém břehu Tisy rozlehlá smíšená skupina, táhnoucí se až k hranicím; tvoří ji většinou maďarské obce Matyfalva (13% Rs., 15% Ž.), Fančíkovo (27% Rs., 11% Ž.), Karačfalva (29% Rs., 3% Ž.), Tisaujhel (35% Rs., 8% Ž.), a silně smíšený Výlok (8% Čsl., 21% Rs., 36% M., 35% Ž.), sousední ruské obce při jazykové hranici Ardovec (9% M., 7% Ž.), Šašvar (17% M., 8% Ž.), Sirma (11% M., 12% Ž.) a od nich na východ ležící silně smíšená obec Velký Sevljuš, jež čítá 544 (6%) Čsl., 3930 (43%) Rs., 1977 (22%) M. a 2582 (28%) Ž.).

Na levém břehu Tisy náleží k maďarské skupině ještě obce Bykenie (3% Rs., 11% Ž.), Tisafarkašfalva (2% Ž.), Petrovo (4% Rs., 9% Ž.), Tivadarfalva (9% Rs., 4% Ž.), Forgolaň (5% Rs., 2% Ž.), Velká Palata (2% Rs., 12% Ž.) a ve výběžku státního území, za nímž začíná hranice rumunská, Fertešalmaš s význačnou menšinou ruskou (16% Rs., 7% Čsl.)

Úzký pruh ruského území, jež tvoří obce Čuma (3% M., 4% Ž.), smíšená Čepa (17% M. a 18% Ž.) a silně smíšený Batar (30% M., 2% Ž.),⁴⁴⁸⁾ odděluje od nich malou skupinu maďarských obcí na státní hranici jižně od Velkého Sevljuše, k níž náleží Akli (4% Rs., 3% Ž.), Nevetlenfalva (3% Čsl., 9% Rs., 7% Ž.), Selešdula (9% Ž.) a do ruského území vybíhající, silně smíšený Černý Ardov (38% Rs., 42% M., 19% Ž.).

Tyto obce náleží ještě k souvislé oblasti maďarského jazyka. Ruskými obcemi Homlovcem (3% M.) a Sasfalovem (3% M., 11% Ž.) jsou od nich odděleny maďarské obce Hud'a (14% Rs., 3% Ž.) a silně smíšená Tekeháza, v níž Maďaři mají jen nepatrnou převahu nad Rusy (46% Rs., 47% M., 7% Ž.). Obě obce tvoří již **maďarský ostrov** jihovýchodně od Sevljuše, neboť za státní hranicí jsou již obce rumunské. K ostrovu tomu se připojuje silná maďarská menšina v Kiralyháze

⁴⁴⁷⁾ Nepatrné menšiny ruské jsou v Malé Begani (3% Rs.), v Berehách (téměř 5% Rs., 5% Ž.), v Šarošorosi (2% Rs., 4% Ž.), a na státní hranici v Astely (4% Rs., vedle 3% Čsl. a 6% Ž.), v Tisačomě (3% Rs., 4% Ž.) a v Mezegeči (2% Rs.).

⁴⁴⁸⁾ Čepa i Batar jeví se ve výsledcích posledního sčítání uherského jako obce maďarské.

(26% M., kromě toho 6% Čsl., 13% Ž.) a malá v sousední Veriači (6% M., 13% Ž.).

Jazyková hranice rusko-maďarská začíná za Homlovcem a splývá nyní po postoupení 5 rumunských obcí Rumunsku se státní hranicí až k Marm. Sihotu. Na řece Tise tvoří však maďarské ostrovy silně smíšené obce Vyškovo (54% M., 32% Rs., 8% Ž.) a Tiačevo (40% M., 35% Rs., 23% Ž.). S nimi souvisí silně maďarské menšiny v blízkých obcích Handalu — Buštině, většinou židovském (40% Ž., 34% M., 16% Rs., 6% Čsl.), a v Kerekhedí (56% Rs., 36% M., 8% Ž.);⁴⁴⁹⁾ v nevelké vzdálenosti od nich jest nevelká maďarská menšina v Hustu (8% M., 2% Čsl., 28% Ž.).

Od Marm. Sihotu zasahuje **rumunské území** jazykové na pravý břeh Tisy a tím i do Podkarpatské Rusi čtyřmi velkou většinou **rumunskými obcemi**; jsou to: z poloviny rumunská a z poloviny židovská Solotvina Selo (44% Rm., 2% Čsl., 8% M., 44% Ž.), Bílá Církev (81% Rm., 2% Čsl., 4% Rs., 13% Ž.), Střední Apša (85% Rm., 2% Rs., 12% Ž.) a Nižní Apša (78% Rm., 7% Rs., 15% Ž.).

U těchto rumunských obcí jest **maďarským ostrovem** obec Marm. Solotvina (82% M., 4% Čsl., 9% Rs., 4% Rm.); značné maďarské menšiny pronikají mimo to na ruské území do Velkého Bočkova (10% M., 3% Čsl., 16% Ž.), Trebuše (17% M., 4% Čsl., 14% Ž.), obzvláště mocná na sever do Kob. Poljany (33% M., 5% Čsl., 12% Ž.), slabší do Rahova (8% M., 12% Ž.) a Jasiny (7% M., 15% Ž.).⁴⁵⁰⁾

Za rumunským výběžkem přechází jazyková hranice rusko-maďarská do Rumunska, jemuž se dostalo několika obcí ruských. Hned za Marm. Sihotem leží na Tise smíšený, ale většinou ruský Veresmart, za ním rusko-židovská obec Krocunov, na to při Tise části Bočkova a Luhu, jež zůstaly Rumunsku; od nich na jih náleží k jazykovému území ruskému obce, jejichž maďarské úřední názvy jsou: Felső-róna, Visóroszi, Oroszkó, Havasmező; kromě toho v obci Petrova jest téměř polovina obyvatelstva národnosti ruské.

2. Národnostní ostrovy i menšiny v území ruském.

U Užhorodu mají při jazykové hranici dvě obce většinou **slovenskou**, o nichž se zmínka již stala: jsou to čistě slovenská Huta⁴⁵¹⁾ a smíšené Onokovce (57% Čsl., 37% Rs., 3% M., 3% Ž.); také v Užhorodě jest živel československý mnohem silnější než ruský.

⁴⁴⁹⁾ Něco málo Maďarů jest v Urmezijovu (3% M. a 17% Ž.), Buštině (3% Čsl., 4% M., 25% Ž.) a ve Vnihovu (3% M., 27% Ž.).

⁴⁵⁰⁾ Menší počet Maďarů žije v Terešvě (5% M., 2% Čsl., 25% Ž.), v Luhu (4% M., 5% Ž.), Dubovu (2% M., 12% Ž.) a v Kvasech (3% M., 11% Ž.).

⁴⁵¹⁾ V Hutě je jen nepatrný počet uniátů (4%); žádný z nich se nepřihlásil k národnosti ruské.

Podél západní hranice Podkarpatské Rusi táhnou se silné československé menšiny v Perečíně (16% Čsl., 9% M., 8% Rs.) a dále na sever v Mirči (10% Čsl., 4% Ž.) a Velkém Berezném (16% Čsl., 6% M., 34% Ž.).⁴⁵²⁾ Na straně jihovýchodní se přimykají k Užhorodu československé minority v obcích již výše jmenovaných Radvance, Horjanech a Dravcích. Mezi nimi a Sereďným leží Velký Láz (11% Čsl. i řím. kat., 2% M., 4% Ž.) a silně smíšená Hluboká (31% Čsl., 33% řím. kat., 20% Ž.); v Sereďném dosahuje československá menšina 19%. Severně od Sereďného jest velmi mnoho Čechoslováků v Antalovcích (22% Čsl., 5% M., 2% Ž.) a v Turj. Remetech (21% Čsl., 2% M., 8% Ž.).

U Mukačeva tvoří **slovenský ostrov** silně smíšená kolonie Fridešovo (50% Čsl., 20% Rs., 13% M. a 13% Ž.) a Nové Klenovce s ním sousedící (78% Čsl. 5% Rs., 17% Ž.).⁴⁵³⁾ Ve střední části Podkarpatské Rusi jsou silné menšiny ve Svaljavě (10% Čsl., 10% M., 25% Ž.), v německé kolonii Dračíně (27% u Svaljavy)⁴⁵⁴⁾ a v Dovhém (14% Čsl., 2% M., 10% Ž.), při hranici haličské především ve Vyšních Hrabonici (14% Čsl., 12% N. a 16% Ž.)⁴⁵⁵⁾ a ve východní části země v Ujbarjevu (15% Čsl., 10% Ž.) u Tiačeva, slabší menšiny jsou v Hustu i v jiných obcích při jižních hranicích země, u nichž procento československého obyvatelstva jest uvedeno již dříve.

Německé kolonie založené na Podkarpatské Rusi ke konci XVIII. století se soustřeďují na třech místech. Nejčetnější jsou u Mukačeva, kde jest šest obcí většinou německých, proniknutých z části živem ruským a maďarským, jižně a východně od města; jsou to: Polanok (70% N., 14% Rs., 12% M., 3% Ž.), Paušín (71% N., 8% Rs., 20% M.), Koropic (67% N., 26% Rs., 4% M.), Něm. Kučova (88% N., 6% Rs., 6% Ž.), Berezinka (86% N., 10% Rs., 4% Ž.) a nejněmečtější ze všech Žofia (92% N., 2% Rs., 4% M.); v jejich sousedství mají silné německé menšiny obce Pudhorod (jihozápadně od Mukačeva, 60% Rs., 33% N., 2% M., 5% Ž.), Hrabovo (60% Rs., 30% N. a 10% Ž.), Lalovo (74% Rs., 23% N., 2% M.) a

⁴⁵²⁾ Malé menšiny československé jsou v Dubriniči (2% Čsl., 4% M., 4% Ž.), Malém Berezném (4% Čsl., 10% Ž.), Kostových Pastelách (3% Čsl., 2% M.), Černoholově (4% Čsl., 5% Ž.), Zabrodí (5% Čsl., 7% Ž.), Kostrině (5% Čsl., 8% Ž.), Sole (3% Čsl., 3% Ž.), ve Stavně (4% Čsl., 3% M., 11% Ž.), Vološance (2% M., 4% Ž.) a v Užoku (6% Čsl., 9% Ž.).

⁴⁵³⁾ Značně Čechů a Slováků žije v Mukačevu a drobné minority československé jsou spolu s drobnými menšinami maďarskými v některých obcích již výše jmenovaných.

⁴⁵⁴⁾ Drobné minority československé jsou u Svaljavy v Pasice (6% Čsl., 4% M., 8% Ž.), Holubíně (3% Čsl., 13% Ž.) a Nelipíně (3% Čsl., 30% Ž.) a východně od Svaljavy v Lisičevě.

⁴⁵⁵⁾ Slabší minority jsou ve Volovci (7% Čsl., 3% M., 15% Ž.), ve Zděnově (5% Čsl., 13% Ž.) a v Nižních Verečkách (3% Čsl., 2% M. a 28% Ž.).

zejména Barbovo (57% Rs., 38% N., 4% Ž.); drobných menšin pak jest tu několik.⁴⁵⁶⁾ Osamocen od ostatních jest východně od Mukačeva německý ostrůvek, jež tvoří malá obec Duby (85% N., 6% Rs., 8% M.) se silnou německou menšinou v Kobalovicích (57% Rs., 36% N., 7% Ž.).

Druhá skupina Němců jest usazena u Svaljavy. Německé obce jsou tu: Siňak (čistě německá), Susko—Nové Selo (jen 4% Rs.) a od nich oddělený Dračín (61% N., 27% Čsl., 8% Rs.). S těmito obcemi souvisí silně německé menšiny v Nižních Hrabonicích (55% Rs., 42% N.), Kenderšově (72% Rs., 22% N., 6% Ž.), a v Puzňakovicích (77% Rs., 23% N.). Kromě toho usadilo se něco Němců ve Svaljavě (5% N.), v Pasice (4% N.) a v některých blízkých obcích ruských. Severně odtud jsou značné německé menšiny u Nižních Vereček v uvedených již výše Vyšních Hrabonicích, v Paškoci (je tu 15% N.) a v Zdenové (9% Němců).

Ve východní části Karpat jsou posléze dvě německé obce: Německá Mokrá (90% N., 2% Čsl., 5% Rs.) a Ustčorné (88% N., 3% M., 5% Ž.); mezi nimi jest silná německá menšina v Ruské Mokrě (53% Rs., 36% N., 11% Ž.).

* * *

Kromě národnostního rozhraní a východního cípu Podkarpatské Rusi jest maďarský živel zastoupen uvnitř oblasti ruské z pravidla jen slabými menšinami v místech okresních úřadů, kde jsou upomínkou na dřívější éru maďarisační. Poměrně nejvíce Maďarů zůstalo v Iršavě (5% M.),⁴⁵⁷⁾ ve Svaljavě (10% M.) a severně od Svaljavy v Poljaně (9% M.),⁴⁵⁸⁾ v Perečíně (9% M.),⁴⁵⁹⁾ ve Velkém Berezném (6% M.);⁴⁶⁰⁾ východně od Mukačeva čítá 8% M. německý ostrůvek Duby.

D) Židé v Československé republice.

Všech israelitů bylo v Československé republice 354.342, k židovské národnosti, jež byla v našem státě uznána, se jich přihlásilo něco málo přes polovinu. Jelikož národnostní otázka není mezi Židy rozřešena, velká část Židů jest dosud národ-

⁴⁵⁶⁾ Něco málo Němců žije v Klučarkách (2% N., 5% Ž.) a v Bukovince (2% N., 11% Ž.).

⁴⁵⁷⁾ U Iršavy jest 2% M. v Bílkách.

⁴⁵⁸⁾ Nepatrné maďarské minority jsou u Svaljavy v Dračíně (2% M.), v Sasovce (2% M.), Hankovicích (5% M.), v Pasice (4% M.) a mezi Svaljavou a Mukačevem v Činadievě (3% M.).

⁴⁵⁹⁾ V okolí Perečina mají 2—5% M.: Dubrinič (4%), Turj. Bystra (2% M.) a Turj. Remete (2%).

⁴⁶⁰⁾ V Malé Berezné jest 2% M.; nepatrné maďarské menšiny jsou ještě na horním Uhu v Stavné (3% M.) a Vološance (3% M.), pak v Nižních Verečkách (2% M.) a ve Volovci (3% M.).

nostně nerozhodna a kloní se hned na tu, hned na onu stranu a jen málo Židů splynulo úplně s národním cítěním prostředí, v němž žijí, mluvíme v této kapitole o rozšíření Židů především na podkladě dat konfesijních; na národnostní mapě bylo arci znázorněno rozšíření židovské národnosti toliko na základě přiznání národnostního.

Vlastního národního území jako v jiných státech, tak i Československé republice Židé nemají. Žijí tu rozptýleni mezi ostatními národy, jsouce tu menšími, tu většími menšinami a to především ve městech; toliko na východním Slovensku a v Podkarpatské Rusi, kde jsou usazení i na venkově, tvoří v několika obcích následkem konfesijního resp. národnostního rozrušení křesťanského obyvatelstva většiny relativní, a jen zcela výjimečně i absolutní.

a) **Čechy:** V Čechách jest israelského vyznání jen 1.2% obyvatelstva; koncentrují se do velkých měst a velkých středisk obchodu i průmyslu a v poslední době jich velmi rychle ubývá. Na venkově jsou již téměř bez významu; z celkového jejich počtu připadá na obce s méně než 2000 obyvatelů toliko sedmina, na města s více než 10.000 obyvatel však přes dvě třetiny (68.9%). Z větších českých měst mají nejsilnější židovské menšiny obě lázeňská města: Karlovy Vary (11%) a Teplice—Šanov (11%), v nichž víc než desetina obyvatelstva jest israelského vyznání. Po nich následují Mariánské Lázně (7%); kromě nich jest přes 5% obyvatelů israelského vyznání ještě jen v Zatici (6%), v Nýrsku (7%), v Golčově Jeníkově (6%), Voticích (5%), v Horažďovicích (5%) a nahodile toliko v 9 malých venkovských obcích. V Praze, ačkoli soustřeďuje v sobě 40% všech israelitů Čech, dosahuje židovská menšina toliko 4.7%.⁴⁶¹⁾

Židé v Čechách hlásí se z největší části k národnosti české neb německé; národnost židovskou přiznala pouze sedmina (14.8%) israelitů. Proto na mapě židovské menšiny v Čechách znázorněny nejsou; jedinou výjimku činí Kasejovice (3% Ž.) nedaleko Blatné.

b) **Morava a Slezsko.** Na Moravě a ve Slezsku stali se Židé jako v Čechách již z největší části obyvatelstvem městským. Rozdíl proti Čechám záleží v tom, že mnohem méně pronikla u nich idea assimilační; téměř polovina (48.7%) hlásí se jich k národnosti židovské. Proto se jeví v obou zemích na mapě mnohem více židovských menšin než v Čechách, ačkoli na Moravě jsou israelité jen o málo četnější (1.4% obyv. celé země). Poměrně největší židovskou menšinu má na Moravě malé městečko jihomoravské Šafov (18% isr.), tamní židé přihlásili se však velkou většinou k Němcům (jen 4% Ž.). Po Šafově ná-

⁴⁶¹⁾ Z pražských částí jsou nejvíce israelity obývány Josefov, v němž jsou israelité relativní většinou (47%), Staré Město (18% isr.), Malá Strana (1% isr.), Karlín (10% isr.), Nové Město (9% isr.) a Král. Vinohrady (7% isr.).

sledují z větších měst Český Těšín (13% isr., 9% Ž.), Mor. Ostrava (původní, bez spojených obcí, 12% isr. a jen 4% Ž.) a dvě města moravského Slovenska: Uh. Brod (12% isr., 9% Ž.) a Podivín (11% isr., 9% Ž.), v nichž židů jest víc než desetina všeho obyvatelstva. Přes 5% israelitů má ještě 10 moravských a slezských měst, a to 5 na moravském Slovensku, kde židé si uchovávali nejdéle silný politický vliv ve městech, 3 ve smíšené a většinou německé oblasti jižní Moravy, 1 v české střední Moravě a 2 v Těšínsku.⁴⁶²⁾ Ve vnitřním Brně jest israelitů 8% (2% Ž.), v celém Brně však tvoří jen 4.9%.

c) **Slovensko.** Na Slovensku stávají se židé již důležitou menšinou národnostní. V obyvatelstvu jsou poměrně téměř čtyřikrát četnější než v zemích historických (v celé zemi 4.5%) a vyskytují se v hojnějším počtu také na venkově. K židovské národnosti se jich přihlásilo přes polovinu (53.9%) a to mezi obyvatelstvem slovenským poměrně více než mezi Maďary.

1. Slovensko jižní a západní. Mezi Moravou a Malými Karpatami jsou poměry obdobné jako na moravském Slovensku. Největší israelskou menšinu nepřesahující 15% (12% Ž.) má tu město Senica a obec Šaštín (11% isr., 9% Ž.); víc než 5% isr. mají jen 4 obce.⁴⁶³⁾

Značně silnější jest židovský element za Malými Karpatami na úrodné nížině podunajské i na Pováží až po Žilinu a na Nitře a dolním Hronu. V Bratislavě jest 12% isr. 4% Ž., za Bratislavou pak na území maďarském vyniká množstvím israelitů Dunajská Streda (45% isr., 26% Ž.) a Galanta (32% isr., jen 3% Ž.), z malých obcí Kostolná Gala (21% isr., žádné % Ž.) u Dunajské Stredy. Větší israelské menšiny jsou dále na Žitném ostrově v Šamoríně (8% isr., 4% Ž.) a dvou obcích jeho nejbližšího okolí, na Malém Dunaji v Senci (9% isr., 6% Ž.) a Jelce (11% isr., 9% Ž.), na národnostním rozhraní na levém břehu Malého Dunaje a na dolním Váhu ve Velkém a Malém Dioseku (6% isr. národ. maď.), v Košutech (6% isr., 2% Ž.) u Galanty, ve většinou slovenské Šale (9% isr., 7% Ž.) a ve Veče (6% isr., 4% Ž.), na dolní Nitře v Nových Zámkách (11% isr., 8% Ž.), na Dunaji v Komárně (13% isr., jen 1% Ž.) a Parkanu (u ústí Hronu, 10% isr. maď. národn.).

Na slovenském území podunajské nížiny vynikají svojí silou židovské menšiny v Trnavě (14% isr., 9% Ž.),⁴⁶⁴⁾ na

⁴⁶²⁾ Jsou to: Miroslav (s obcí židovskou 9% isr., 3% Ž.), Kyjov (9% isr., 8% Ž.), Pohořelice (8% isr., 6% Ž.), Nový Bohumín (8% isr., 5% Ž.), Mikulov (7% isr., 3% Ž.), Boskovice (7% isr., 5% Ž.), Uh. Hradiště (6% isr. i Ž.), Hodonín (6% isr., 4% Ž.), Břeclav (6% isr., 4% Ž.), Bzenec (5% isr., 3% Ž.) a Fryštát (5% isr., 4% Ž.). Do 5% nemají daleko Holešov, Brno (celé), Prostějov, Hustopeče, Strážnice a Jevíčko.

⁴⁶³⁾ Jsou to Holič (naproti Hodonínu, 8% isr., 7% Ž.), Sobotište (7% isr., 5% Ž.), Stupava (8% isr., 3% Ž.) a Malacky (5% isr., 3% Ž.).

⁴⁶⁴⁾ Sz. od Trnavy pod Malými Karpatami má 6% isr. (4% Ž.) obec Nadáš.

Váhu v Seredu (17% isr., 10% Ž.) u Galanty a nad ním v Zem. Šúrovcih (13% isr., 12% Ž.) a v Hlohovci (11% isr., 8% Ž.), na levém břehu Váhu sv. od Seredu v Zem. Kerti 8% isr. i Ž.) a Malém Bábu (5% isr., 4% Ž.). Na řece Nitře překvapuje svojí velikostí židovská menšina v městě Nitře 20% isr., 6% Ž.); jižně od Nitry jest větší počet židů v Ivánce pri N. (6% isr., 5% Ž.) a v Šuranech (10%, 7% Ž.), jv. od Nitry na Žitavě ve Vráblich (9% isr., Ž.), nad nimi na Žitavě ve Zlatých Moravcích (11% isr., 7% Ž.) a posléze na Hronu ve většinou maďarské Levici (13% isr., 3% Ž.).

Nad podunajskou nížinou jsou silné židovské menšiny téměř ve všech slovenských městech povážských i na střední a horní Nitře. Na Váhu čítají nad Hlohovcem Piešťany 13% isr. (6% Ž.), u nich Vrbové 15% isr. (13% Ž.); ještě silnější židovská menšina jest dále na sever v Novém Městě n. V. (23% isr., 14% Ž.) a od Piešťan na východ na Nitře v Topolčaněch (27% isr., 20% Ž.), nad nimi v Žabokrekách n. N. (18% isr., 14% Ž.) a v Bánovcích n. B. (17% isr., 14% Ž.).⁴⁶⁵⁾

Nad Nov. Mestem n. V. má silnou židov. menšinu Trenčín (16% isr., 6% Ž.) a u něho blízké Trenč. Teplice (13% isr., 6% Ž.).⁴⁶⁶⁾ Dále na sever tvoří malou skupinu židovských menšin Púchov (15% isr., 6% Ž.) s blízkým Bolešovem (11% isr., 6% Ž.) a Pruským (5% isr.) a nedaleká Pov. Bystřice (12% isr., 8% Ž.); sz. od Púchova v Karpatech blízko moravské hranice mají desetinu židovského obyvatelstva Lúky (10% isr. i Ž.). Nedaleko ohbí Váhu žije mnoho israelitů ve Velké Bytči (17% isr., 13% Ž.), v Hliníku n. Váh. (7% isr.), v městě Žilíně (14% isr., 6% Ž.) a v blízkém Varínu (12% isr., 6% Židů).

2. Slovensko severní a střední jest prostoupeno židovským elementem mnohem méně než Slovensko jižní a západní. Ružomberok čítá pouze 7% isr., Turč. Sv. Martin 8%, Kremnica 7%, Ban. Štiavnica a Belá dokonce jen 4%, Zvolen 6%, Brezno 3%, Revúca 7%, takže z významnějších slovenských měst těchto krajů jen Ban. Bystřice má přes 10% israelitů (11% isr., 7% Ž.) a z poloviny maďarské město Lučenec (17% isr., 5% Ž.). V některých menších městečkách dosahují však israelitské menšiny značné síly, tak zejména na Oravě v Trstené (11% isr., 7% Ž.) a v Dolním Kubíně (19% isr., 10% Ž.),⁴⁶⁷⁾ pak v Lipt. Sv. Mikuláši (29% isr., 4% Ž.), v turčanské stolici ve Štubn. Teplicích (24% isr.

⁴⁶⁵⁾ Víc než 5% isr. jest v Preseľanech (5%), v Jacovcích (6%), v Malých Bielicích (6%) a v Lovasovcích (5%); na horním toku Nitry jest 9% isr. (8% Ž.) v Prievidze.

⁴⁶⁶⁾ Značné židovské menšiny mají u Trenčína Sedličná (12% isr. i Ž.) a Hanzlíková (6% isr.), u Nového Mesta n. V. Beckov (6% isr., 4% Ž.).

⁴⁶⁷⁾ V Námestově nedosahuje isr. menšina 10%.

i Židů).⁴⁶⁸⁾ Na území maďarském středního Slovenska jsou silné židovské minority v Šahách (16% isr., 7% Ž.), v Tornale (23% isr., 6% Ž.), v Rim. Sobotě (11% isr., 5% Ž.), slabší ve Filakovu (6% isr., 4% Ž.), v Rim. Seči (7% isr., 1/2% Ž.), v Plešivci (9% isr., 2% Ž.) a v Rožňavě (7% isr.).

3. Slovensko východní. Ve Spiši, jež tvoří přechod od Slovenska středního k východnímu, židovské menšiny ve městech již rostou. Poměrně málo židů jest sice v Iglové (7% isr., 3% Ž.), ve Sp. Belé (6% isr., 4% Ž.), v Levoči (9% isr., 5% Ž.), ve Spišs. Vlačích (7% isr., 6% Ž.), v Gelnici (6% isr., 1% Ž.) a v Krompaších u Gelnice (7% isr.). Silné židovské menšiny mají však již Poprad (15% isr., 5% Ž.) s blízkým Milbachem (15% isr., 1/2% Ž.), Sp. Podhradie (13% isr., 12% Ž.), zejména však město Kežmark (19% isr., 15% Ž.) s blízkými Huncovcami (21% isr., 1% Ž.) a za ním na Popradu St. Lubovňa (16% isr., 5% Ž.), v jejímž okolí jest několik značných menšin židovských,⁴⁶⁹⁾ a na haličských hranicích Sp. Stará Ves (21% isr., 14% Ž.).

Od horské hradby oddělující údolí Torysy a Toply i ostatních přítoků Tisy od Spiše a středního Slovenska začíná kraj, v němž židovské menšiny tvoří téměř jeden souvislý nepřetržitý celek, jak nás přesvědčí první pohled na národnostní mapu. Nedaleko pramenů Torysy má velkou menšinu židovskou Brezovica n. T. (12% isr. i Židů), za ní dvojnásob mocnou Lipány n. T. (22% isr., 18% Ž.); poměrně o něco méně Židů než Lipány má Sabinov (13% isr., 10% Ž.), za ním na Toryse vyniká opět město Prešov (20% isr., 11% Ž.). U Prešova nachází se již první obec, v níž většina obyvatelstva jest israeliská; jsou to: Šeb. Lúky (56% isr., 45% Ž.).⁴⁷⁰⁾ Na horní Toplé překvapuje množstvím israelitů město Bardijov (33% isr., 26% Ž.), v jehož okolí jest již řada venkovských obcí se silnými minoritami židovskými: severně od Bardijova ležící Zborov čítá 24% isr. (9% Ž.), u něho Smilno (9% isr., 8% Ž.), na horní Tople Lukov n. T. má isr. 10%, jihovýchodně od Bardijova Velké Raslavice 13% a menšin slabších převyšujících 5% jest v bardijovském okrese několik. Východně od Bardijova na horním toku Ondavy jest ve Vyšn. Svidníku 15% isr. (13% Ž.), nad ním ve Vyšním Orlíku (14% isr. i Židů), jihovýchodně od Vyšn. Svidníku má plnou čtvrtinu židovského obyvatelstva Ladomirová (25% isr. i Židů), nad

⁴⁶⁸⁾ Z lidnatějších obcí venkovských mají přes 5% israelitů toliko Tvrdošín (9% isr., 2% Ž.), Veličná (5% isr., 0 Ž.) a Sučany (6% isr., 5% Ž.) u Turč. Sv. Martina, Lipt. Hrádok (7% isr. i Ž.) a Okoličné (6% isr., 1% Ž.) v bývalé stolici liptovské a Ratková (7% isr., 5% Ž.) u Revúce.

⁴⁶⁹⁾ V Podolinci jest 9% isr., 1% Ž., v Gniazdech 8% isr. (5 Ž.), v Plavnici 6% isr. (5% Ž.), a za Plavnici v Čirči 11% isr. (3% Ž.).

⁴⁷⁰⁾ Slabší menšiny židovské mají u Prešova Kapušany (16% isr. i Ž.), Nemcovce (5% isr.), a Chmiňany (5% isr.).

ni čítají přes 10% isr. i drobné obce jako Kapišová (13% isr., 10% Ž.) nebo Medvedzie (17% isr. i Židů). Ve Stropkově na Ondavě dosahují israelité dokonce 44% (43% Ž.); od nich jižněji má většinou slov. obec Turány n. O. (16% isr. i Židů), Velká Domaša (9% isr. i Židů) a obcí s více než 5% jest v okolí stropkovské celá řada. Západně od Stropkova jest silná židovská menšina na Tople v Kurimě (22% isr., 17% Ž.), od ní na jih v Giraltovcích (23% isr., 22% Ž.) a v Hanušovcích n. T. (20% isr. i Ž.).

Mocné židovské menšiny nacházejí se v městech a velkých obcích na úrodných rovinách Hernadu, Torysy, Ondavy i Laborce. V Košicích jest šestina obyvatelstva israelického vyznání (17% isr., 10% Ž.), mezi Košicemi a Prešovem mají Lemešany 12% isr., 11% Ž., jižně od Košic jsou značné israelické menšiny v Čaně (10% isr., 9% Ž.), Šeně (9% isr., 4% Ž.), Ždaně (9% isr. i Židů) a na území maďarském v Turně (19% isr., 13% Ž.), v Moldavě (12% isr., 0.3% Ž.), kde velká většina israelitů se přihlásila za Maďary, a ve Velké Idě (7% isr., 4% Ž.). Za Slanskými horami čítá Vranov 35% isr. (30% Ž.), od něho na východ Humenné celých 40% isr. (18% Ž.) a na Ciroše Snina (12% isr., 10% Ž.). Na rovině při dolní Ondavě ležící Sečovce čítají 28% isr. (17% Ž.), od nich na jih Trebišov 10% isr. (7% Ž.) a Ladmovce 17% isr.; na Laborci jsou Michalovce n. L. z jedné řetiny židovské (33% isr., 30% Ž.), nad nimi v Naciné Vsi jest 13% isr., na rovině pod Vihorlatem silné menšiny židovské mají Sobrance 22% isr. (14% Ž.), Nem. Poruba, rovněž 22% (22% Ž.), Koňuš 19%, Podhorod' 13%, Sobr. Priekopa 19%. Slabších židovských menšin, jež není možno již vypočítavati, jest na slovenském území kolem Vranova, Humenného, Sečovců, Michalovců n. L. a Sobranců celá řada. Do území maďarského přecházejí rovněž značné menšiny židovské; vynikají tu zejména israelické menšiny ve Vel. Kapušanech (16% isr., 16% Ž.) a v Chlmci (24% isr., 14% Ž.); menší měrou v Čopu (13% isr., 7% Ž.); z menších maďarských obcí venkovských mají přes 10% israelitů Lelesz (12%), Strice (14%), Sentuš (12%), Nagy Tárkány (15%) a malá obec Pálfölde (15%). Na mapě nejeví se mezi Maďary židovské menšiny tak silnými jako mezi Slováky, jelikož mnoho Židů v kraji maďarských se národnostně assimilovalo Maďarům.

V oblastech ruské v Karpatských horách vynikají na Slovensku nejvíce svojí silou židovská menšina v Medzilaborcích, kde je 38% isr. (37% Ž.); přes 10% israelitů jest usazeno v Čertižném (11%), v Krásném Brodě (14%), v Radvanin. L. (13%), v Nižním Zbojném (18%), v Nižních Čabinách (15%), v Poľaně (11%) a v Ublě (12%); slabší menšiny židovské jsou pak téměř ve všech ruských obcích. Vzhledem k tomu, že jen výjimečně mezi Rusy se některý žid přiznává k ruské národnosti, podává naše národnostní mapa v celku

věrný obraz síly židovského živlu v ruské oblasti východního Slovenska.

d) **Podkarpatská Rus.** Největšího významu nabyli židé v Podkarpatské Rusi, kde dosahují již 15.4% obyvatelstva a jsou při tom na stálém vzestupu. Žijíce tu v kompaktních menšinách nejen ve městech, nýbrž i v obcích venkovských, zůstali z největší části věrni židovské národnosti, k níž se jich přihlásilo 87.3%. Setkáváme se tu již s dvěma národnostními **ostrůvky židovskými**, na nichž židovská národnost počtem svých příslušníků předčí Rusy i Maďary; jsou to město Mukachevo, nejžidovštější ze všech měst republiky, v němž téměř polovina obyvatelstva (48%) jest israelického náboženství a víc než dvě pětiny (42%) židovské národnosti, a obce Handal Buština u Terešvy, v níž židé tvoří dvě pětiny obyvatelstva.

Celá Podkarpatská Rus není prostoupena židovským elementem stejnoměrně. V některých krajích žije jen docela skrovný počet židů, jinde pak překvapují židovské menšiny svojí silou. Můžeme tu rozeznávat několik skupin hustého osídlení židovského, a to i v pohraničním horském pásmu karpatském i v úrodné rovině při Tise.

1. Na horním Uhu vynikají židovské menšiny v Užoku (11% isr., 9% Ž.) a v Stavné (11% isr. i Židů); přes 5% isr. mají tu ještě Vološanka (5% isr., 4% Ž.) mezi Užokem a Stavnou, Lubňa (7% isr. i Židů) severně od Stavné a Nová Stučice (6% isr. a Židů) za ohbím Uhu.

2. Kolem Velkého Berezného, které jako sídlo okresních úřadů soustředí v sobě množství židů (37% isr., 34% Ž.), se kupí velké židovské menšiny v Zabradi (11% isr., 9% Ž.), Malém Berezném (10% isr. a Židů) a Ublje, nacházející se již na půdě Slovenska, slabší menšina jest v Pastilu-Begendjat (8% isr. i Židů). Mezi Stavnou a skupinou berezenskou jest 7% isr. i Židů v Kostrině, východně od Velkého Berezného má velkou menšinu Černoholova (10% isr., 5% Ž.) na říčce Ljutě.

3. Mezi skupinou berezenskou a městem Užhorodem jsou na Uhu nevelké židovské menšiny v Dubriniči (8% isr., pouze 4% Ž.) a v Perečíně (8% isr. i Židů). Od Perečina na východ táhnou se židovské minority v téže asi síle na východ proti toku Turje; přes 5% isr. jest tu v Turj. Remetech (9% isr., 8% Ž.), v Turj. Rakovu (5% isr. i Židů), v Poroškovu (5% isr. i Židů) a v Turj. Bystré (6% isr. i Židů). V ostatních obcích na Turje a zvláště na jejich přítocích v hornatém kraji mezi Uhem a horní Latoricí jest usazeno velmi málo Židů.

4. Rozsáhlé území prostoupené silnými židovskými menšinami rozkládá se v pohraničním pásmu karpatském na přítocích horní Latorice. Jeho střediskem jsou Nižní Verečky, sídlo okresního úřadu, v němž israelité tvoří víc než tře-

tinu obyvatelstva (37% isr., 27% Ž.). Kolem nich mají víc než desetinu obyvatelů israelického vyznání Vyšní Verečky (16% isr., 14% Ž.), Zavadka (14% isr., 6% Ž.) a od ní dále na sever k haličským hranicím Verbias (13% isr. i Židů) Medveža (16% isr. i Židů), Tyšova (11% isr. i Židů), Nová Roztoka (17% isr. i Židů) a Bilasovice (16% isr. skoro vesměs ruské národnosti), od Nižních Vereček na západ na Latorici Paškovec (18% isr. i Židů), Zdenova (14% isr., 13% Ž.) a od ní na jih Vyš. Hrabonice (16% isr. i Ž.); na východ na horní Veče Volovec (16% isr., 15% Ž.) a Hukliva, v níž celá pětina obyvatelstva jest židovská (20% isr. i Židů).⁴⁷¹⁾

5. Od horní Veče pokračuje pás smíšeného území rusko-židovského podél haličských hranic údolím Riky a jejich přítoků až za Volové; židovský element jest tu ještě silnější než kol Nižních Vereček. Hned za Huklivou leží Roztoka s 16% Ž. a Podobovec s 11% isr. i Židů. Na horním toku Riky následují za sebou velké židovské menšiny ve Vyšním (19% isr., 18% Ž.) i Nižním (13% isr. i Ž.) Studeném, Pilipci (14% isr. i Židů), neobyčejně silná v Isce (29% isr. i Židů), odtud na východ v Holjatyně (20% isr. i Židů) a nad nimi na sever při haličských hranicích jsou Židé usazeni v Novoselicích (17% isr., 16% Ž.), Prislopi (16% isr. i Židů) a zvláště v Toruni (25% isr. i Židů). Nad okresním městem Volovým (s 20% isr. i Ž.) jsou blízko sebe židovské menšiny v Majdanu, téměř z jedné třetiny židovským (30% isr. i Ž.), v Sojmech (17% isr. i Ž.), v Repeném (16% isr. i Ž.) a od nich dále na západ v Řičce (14% isr. i Ž.) a v Tjušce (20% isr. i Ž.).⁴⁷²⁾ Za Volovým přechází pásmo židovských menšin do údolí Tereblje, kde jest v Nižním Sineviru 14%, ve Vyšní Kaločavě 12% a v Nižní Kaločavě 10% isr. i Židů.

6. Jižně od skupiny verečské soustředují se velké židovské menšiny na stoku Veče s Latoricí kolem Svaljavy. Ve Svaljavě jest právě čtvrtina obyvatelstva židovské národnosti, nad Svaljavou v údolí Latorice a Veče jest ještě silnější židovská menšina v Nelipině (30% isr. i Ž.) a slabší v Sasovce (16% isr. i Ž.), pod Svaljavou stejně silná v Suskově a menší v Pasice (9% isr., 8% Ž.). Od Svaljavy táhne se pásmo židovských menšin údolím i na sever a sz. i na východ.⁴⁷³⁾

⁴⁷¹⁾ Mezi 5 a 10% isr. jest v tomto kraji severně od Nižních Vereček Miškarovice (8% isr. i Ž.), Bystrá (7% isr. ruské národ.), Kotelnica (6% isr. i Ž.), u Nižních Vereček Lazy (9% isr. i Ž.) a Zadiška (6% isr. i Ž.) a na horní Věci u Huklivy Skotarsko (9% isr., 6% Ž.).

⁴⁷²⁾ Od 5 do 10% isr. i Ž. mají na horní Kelečin (8%) a Bukovec (7%).
⁴⁷³⁾ Severním směrem následují za sebou Holubina (13% isr., 12% Ž.), Soločina (19% isr., i Ž.), z víc než čtvrtiny židovská Poljana (26% isr., i Ž.) a odtud na jz. Pavlova (24% isr. i Ž.) a za Ploským (s 5% Ž.) smíšená Oleňova (14% isr., i Ž.). Od Svaljavy na východ mají význačné židovské

7. Ze židovských skupin v karpatském podhoří v nížině na Latorici a Tise upoutává pozornost především silně Židy osídlené okolí Užhorodu. V Užhorodu samotném jest téměř třetina obyvatelstva židovská (31% isr., 19% Ž.), na jeho periferii čítá Radvanka 22% isr., 20% Ž., za ní Horjany 16% isr., 15% Ž., jižně od Užhorodu většinou ruské Dravce, jen 8% isr. (6% Ž.), maďarský Minaj 13% isr., 9% Ž. a na jz. většinou ruská Jovra, opět 18% isr. (15% Ž.). V území maďarském u Užhorodu mají význačné židovské menšiny Botfalva (15% isr., 9% Ž.) a Homok (14% isr., 12% Ž.), slabší Tarnovce (9% isr., 4% Ž.).

8. Rozsáhlé smíšené území prostoupené silným živlem židovským rozkládá se na přítocích Latorice mezi Užhorodem a Mukačevem kolem Seredného jako středu. Začíná národnostně silně smíšenou Hlubokou, v níž celá pětina obyvatelstva jest židovské národnosti;⁴⁷⁴ za ní jsou velké židovské menšiny v Čertyži (13% isr. i Ž.), Lehovcích a Nižní Solotvině, Komárovcích⁴⁷⁵ (ve všech třech 11% isr. i Ž.) a obzvláště silná ve Seredném (26% isr., 25% Ž.); k nim se druží na straně severní v horském území Vihorlatu židovské minority v Chudlovu (15% isr. i Ž.), v Lincích (15% isr. i Ž.), Kibralu (16% isr. i Ž.), Velkém Gajdoši (10% isr., jen 4% Ž.), Škuratovcích (10% isr. i Ž.), Patkaňovu (10% isr. i Ž.) a Fedelesovu (13% isr., 6% Ž.).⁴⁷⁶ Za Seredným zabírá pásmo obydlené hustě Židy obce Kuzminu (25% isr., 24% Ž.), Kalník (20% isr. i Ž.),⁴⁷⁷ Orlovu (17% isr. a 16% Ž.),⁴⁷⁸ Bačavu (29% isr. i Ž.) a od ní na východ Benedikovce (24% isr. i Ž.). Pruhem slabších židovských menšin nepřesahujících 10% v Kajdanově (10% isr. i Ž.),⁴⁷⁹ ve většinou maďarském Rakošíně (6% isr. i Ž.), St. Davidkově (9% isr. i Ž.), Ruském (jen 4% isr. i Ž.) a Ivanovcích (8% isr. i Ž.) jsou od tohoto pásma odděleny silné israelské menšiny na pravém břehu Latorice v Kláčanově (18% isr., ale jen 7% Ž.) a v Rozvigově, z více než jedné třetiny israelském (36% isr., jen 23% Ž.), v sousedství města Mukačeva, jež jest národnostním ostrovem židovským.

menšiny Dusina (16%), Plavia (11%), Martonka (8% isr. i Ž.) a Strojna (10% isr., i Ž.).

⁴⁷⁴ Mezi Hlubokou a Horjany ležící Velký Láz má jen 4% isr.; sev. od něho Cyganovce 8%.

⁴⁷⁵ U Komárovců jest 7% isr. (i Ž.) většinou v maďarském Chomci. Odtud pak přecházejí židovské menšiny do oblasti maďarské, kde žije na jazykové hranici v Časlavcích 8% isr. (6% Ž.), ve Velkých Gejovcích 11% isr. i Ž. a za nimi v Malých Gejovcích 5% isr. i Ž.

⁴⁷⁶ Od těchto obcí dále na východ jsou již jen slabé židovské menšiny nedosahující ani 5%; jen v Serenčovicích je 7% isr.

⁴⁷⁷ Ke Kalníku se připojují slabší menšiny v Lochovu (9% isr. i Ž.) a v Žukovu (6% isr., 4% Ž.).

⁴⁷⁸ Mezi Orlovou a Seredným ležící Andrašovce mají 10% isr. i Ž.

⁴⁷⁹ Záp. od Kajdanova jest 9% isr. i Ž. v Čerleňově a 7% v Značevě.

9. Německá kolonie kolem Mukačeva i ruské obce na levém břehu Latorice jz. od Mukačeva mají židovského obyvatelstva mnohem méně než kraj mezi Užhorodem a Mukačevem.⁴⁸⁰ Několik větších židovských menšin táhne se toliko od Mukačeva podél Latorice směrem k židovské skupině kolem Svaljavy. Jsou to: Podhorjany (13% isr., 9% Ž.), Bukovinka (11% isr. i Ž.), Rjapity (14% isr. i Ž.) a na pravém břehu Latorice slovenská kolonie Frیدهšovo (16% isr., 13% Ž.) i Nové Klenovce (17% isr. i Ž.).⁴⁸¹

10. V oblasti maďarské jižně od Mukačeva jsou usazeni Židé ve větším množství kolem Berehova. V městě samém tvoří israelské třetinu obyvatelstva (33% isr., ale jen 21% Ž.) a vynikají svým počtem nad všechny ostatní konfese. Více než desetina obyvatelstva jest israelského vyznání v jeho okolí ve Velkém Mužjovu (17% isr., 16% Ž.), v Bene (14% isr., 13% Ž.) a Velké Boržově (14% isr. i Ž.).⁴⁸² Druhá menší skupina jest u Kosinova (23% isr., 9% Ž.), k němuž se připojuje Zapsoň (11% isr., skoro vesměs maďarské národnosti) Severně od Kosinova žije na jazykové hranici mnoho Židů v Malém Gutu (14% isr., 12% Ž.) i blízkém smíšeném Gátu (9% isr., 7% Ž.), odtud na sz. v Barkasovu (12% isr., 9% Ž.), Batyu (11% isr., 8% Ž.) a v Malé Dobroni (16% isr., jen 5% Ž.).⁴⁸³

11. Severovýchodně od Berehova táhne se územím ruským pásmo silných židovských menšin podél Boršavy přes Iršavu, jež jest jejich středem, až za Dovhé. Začíná na pravém břehu Boršavy téměř z jedné třetiny židovskou Komluší (23% isr. i Ž.)⁴⁸⁴ a Volovicí (19% isr. i Ž.); za nimi následují za sebou z více než jedné třetiny židovský Kivjažd (36% isr. i Ž.), Bogarevice (15% isr.), Silce (17% isr. i Ž.), Loza (21% isr. i Ž.), středisko okresu Iršava, z více než třetiny židovská (34% isr. i Ž.) a za ní Bílky (21% isr., 20% Ž.). Od nich odbočuje pásmo židovských menšin na sever; tvoří je: Sobatin

⁴⁸⁰ Jz. od Mukačeva jest v německém Polanku 10% isr. (jen 3% Ž.), v ruskoněmeckém Pudhorodu a ruských Klučarkách jen 5% isr. i Ž., v Novém Davidkově 6% isr. i Ž. a ve Velkých Lučkách toliko 3% isr. i Ž.; za Velkými Lučkami jsou opět silnější židovské menšiny v Strabičově (10% isr., 9% Ž.) a v sousedním Gorondu jest 5% isr.

⁴⁸¹ Více než 5% isr. mají tu ještě Kolčino (7% isr., jen 3% Ž.) a Zborovce (8% isr., kteří se přihlásili za Rusy).

⁴⁸² Značný počet Židů jest mimo to v Ordově (9% isr., 8% Ž.), v Homoku (6% isr. i Ž.) a v Balažeru (7% isr., 6% Ž.).

⁴⁸³ V sousední Velké Dobroni jest 7% isr. (4% Ž.). Kromě toho od 5 do 10% isr. mají obce Čahory (8% isr.) a Serně (5% isr.) i Raf. Nové Selo (6% isr.), jež se jeví na mapě ryze maďarskými, jelikož tamní židé se přihlásili k maďarské národnosti. I v jiných čistě maďarských obcích jsou drobné menšiny židovské, které by došly svého vyjádření na mapě, kdyby se za základ vzala příslušnost konfesijní.

⁴⁸⁴ Před Komluší jest značně židů na národnostním pohraničí v maďarském Novém Sele (9% isr., 8% Ž.), v ruských Vyšních Remetech (9% isr., 7% Ž.) a v Šalankách (7% isr., 6% Ž.).

11% isr., 7% Ž.), Brod, čítající 30% židovského obyvatelstva, Ilnice (17% isr. i Ž.), Deškovce (11% isr. i Ž.), Volosk (11% isr. i Ž.), Černý Potok (11% isr. i Ž.). K Deškovcům se připojují na západě Negrovo (15% isr. i Ž.) a Zaluž (17% isr. i Ž.).⁴⁸⁵ Na levém břehu Boršavy náleží ke skupině iršavské Velké Komjaty (14% isr. i Ž.), Onyk (14% isr., 12% Ž.), Roztoka (12% isr. i Ž.), Vlahovo (14% isr., 12% Ž.), Nižní Šard (11% isr., pouze 3% Ž.) a Velký Rakovec (12% isr. i Ž.).⁴⁸⁶ Za Bílkami jsou slabší menšiny židovské v Lukovu (8% isr. i Ž.) a Imstičevě (7% isr. i Ž.), načež opět množstvím židů vyniká Zadné (16% isr., jen 8% Ž.), Dohé (13% isr., 10% Ž.) a nad Dohým ještě Kušnice (16% isr., 14% Ž.).⁴⁸⁷

12. Rovnoběžně s pásmem předcházejícím jdou za sebou židovské menšiny jižněji po obou stranách Tisy. Jejich řadu zahajuje Výlok (na státních hranicích, jv. od Berehova), v němž jsou israelité právě tak jako v Berehovu silnější než kterákoli jiná konfese (38% isr.) a nac. Židů není o mnoho méně než Maďarů (35% Ž., 36% M.). Za Výlokem jsou na levém břehu Tisy silné israelité menšiny v Bykeně (11% isr., 10% Ž.), Petrovu (10% isr., 9% Ž.), Čepě (18% isr. i Ž.), obzvláště silná v Heteni (27% isr., i Ž.) i v Černém Ardově (20% isr., 19% Ž.) a v Sasfalu (11% isr. i Ž.).⁴⁸⁸ Na pravém břehu Tisy v Matyfalvě (17% isr., 15% Ž.), ve Fancíkově (13% isr., 11% Ž.), Sirmě (12% isr. i Ž.).⁴⁸⁹ Odtud přicházíme do města Velkého Sevljuše, téměř z jedné třetiny židovského (31% isr., 28% Ž.), za ním rozlehlou skupinu tvoří Velká Kopaňa (12% isr. i Ž.)⁴⁹⁰ s Vyšním Šardem na pravém a Kiralyhaza (15% isr., 13% Ž.), Veriača (13% isr. i Ž.), Černá (14% isr. i Ž.) i Novoselice (11% isr. i Ž.) na levém břehu Tisy.

Pokračováním potisského pásma židov. menšin jest silně smíšené území rusko-židovské na pravém břehu Tisy mezi Hustem a Terešvou. V Hustu jest víc než čtvrtina obyvatelstva žid. národnosti (29% isr., 28% Ž.), za Hustem jsou stejně mohutné minority židovské v Sokernici (24% isr. i Ž.), Danilovu (28% isr. i Ž.) a Šandrovu (29% isr. i Ž.); o polovinu slabší na levém břehu Tisy ve Velatynu (15% isr. i Ž.). Slabými židov-

⁴⁸⁵ U Negrova mají již značnou menšinu isr. Zavidovo (8%) a jižně od Negrova Dorobratovo (7%).

⁴⁸⁶ Slabší židovské menšiny jsou tu v Zariče (6% isr. i Ž.), v Hreble 9% isr. i Ž.), Velké Čyngavě (7% isr., 4% Ž.).

⁴⁸⁷ Mezi Dohým a Lisičevem ležící Suchoboronka má 7% isr. (i Ž.), v ostatních obcích za Dohým jest israelitů méně než 5%.

⁴⁸⁸ Kromě toho jest 12% isr. ve Velké Palatě na státních hranicích a 9% isr. v Selešdule.

⁴⁸⁹ V Tisaujhelu mezi Výlokem a Matfalu je 9% isr. i Ž. v Šasvaru, jižně od Fancíkova na Tise rovněž 9% isr. (8% Ž.).

⁴⁹⁰ V Malé Kopaňě jest 9% isr., kteří se skoro vesměs přihlásili k ruské národnosti, v Rakasově za Vel. Kopaňou 6% isr. (5% Ž.).

skými minoritami v Krajnikovu (7% isr. i Ž.), v Saldoboši (7% isr., 6% Ž.) jest od nich oddělena skupina mocných židovských menšin u Tiačeva, skládající se z obcí Ujbarjeva (20% isr., ale jen 10% Ž.), Vnihova (27% isr. i Ž.), Urmezjova (17% isr. i Ž.), Buštiny (27% isr., 25% Ž.), u níž národnostní ostrůvek s relativní většinou tvoří Handal-Buština (40% isr. i Ž.),⁴⁹¹ a ze silně smíšeného okresního sídla Tiačeva (23% isr. i Ž.), k němuž se na východě připojují židovské menšiny v Bedevli (16% isr. i Ž.), Terešvě (26% isr., 25% Ž.) a nad ní ve Velké Krivé (24% isr., 23% Ž.).

Od tohoto silně smíšeného území táhnou se značné, avšak slabší židovské menšiny na sever do Karpat podél přítoků Tisy. Od Hustu postupují podél Riky Iza (12% isr. i Ž.), Košelovo (16% isr. i Ž.), Lipša (16% isr. i Ž.) a nad ní Lipša Poljana (13% isr., 10% Ž.), Horinčovo (18% isr. i Ž.), Berezovo (17% isr. i Ž.) a Nižní Bystrá (11% isr. i Ž.).⁴⁹² Na Tereble leží za obcemi Tereblou (jen 5% isr.) a Dulovem (6% isr. i Ž.) silně smíšená Uglja (20% isr. i Ž.); k ní se připojují židovské menšiny v Kolodném (12% isr. i Ž.), Čomaljevu (14% isr. i Ž.) a Drahovu (14% isr. i Ž.).⁴⁹³ Podél Terešvy pokračuje pásmo mohutných židovských menšin od Velké Krivé přes Njagovu (jen 10% isr. i Ž.) do silně smíšeného Ternova (28% isr. i Ž., Vulchovců (21% isr. i Ž.) a Ganiče (30% isr. i Ž.) a přes slabší menšinu v Nižních Novoselicích (16% isr. i Ž.) do Nerešnice (29% isr., 28% Ž.); dále na sever již Židů ubývá: v Podpleši u Ganiče jest necelých 10% isr., 3% Ž., v Kalinách ještě 18% isr., 13% Ž., avšak nad Dubovem v Krasnošorách jsou jen 4% isr. i Ž., a odtud na západ na přítocích Terešvy z pravé strany v Terešulu Židů vůbec není a v Širokém Luhu nad Nerešnicí necelých 9% isr. i Ž. Německé kolonie na horní Terešvě jsou téměř prosty židovského živlu,⁴⁹⁴ avšak dosti Židů jest v sousedních obcích většinou ruských: v Ruské Mokré (11% isr. i Ž.) a v Brustuře (15% isr., 14% Ž.).

14. Za Terešvou jest neobyčejně mohutná menšina v Solotvině Sele (45% isr., 44% Ž.), k ní se druží židovské menšiny mnohem slabší v ostatních rumunských obcích⁴⁹⁵: Bílé Církví (14% isr., 12% Ž.), Střední Apše (12% isr. i Ž.), Nižní Apše (15% isr. i Ž.), kterou od Terešvy dělí nevelká

⁴⁹¹ Římských katolíků jest však v Handal-Buštině víc než israelitů. Relativní převaha židovské národnosti vysvětluje se tím, že římská katolická se národnostně dělí; menší část jest národnosti československé, většina maďarské. Na levém břehu Tisy ležící Vyškovo čítá 9% isr. (8% Ž.).

⁴⁹² Nižní Bystrou od skupiny volovecké odděluje čistě ruská obec Vučkové (jen 4% isr.).

⁴⁹³ Slabší židovskou menšinu má Kričovo (9% isr. i Ž.) mezi Kolodným a Čomaljevem; od něho na západ desetina obyvatelstva jest židovská v Nižních Selištích a v Kopaňovu, jen 5% v Naukovu a necelých 5% v Zolotarevu.

⁴⁹⁴ V Ustěorném je 5% isr., v Něm. Mokré jich vůbec není.

⁴⁹⁵ V maďarské Marm. Solotvině naproti tomu židů téměř není.

židovská menšina v Hrušovu (8% isr. i Ž.), jakož i v ruské Vyšní Apše (24% isr., 14% Ž.). Ve vých. cípu Podkarpatské Rusi má nejsilnější židovskou menšinu hned za rumunským výběžkem se nacházející Velký Bočkov (20% isr., 16% Ž.); o něco slabší židovské menšiny jsou v Kob. Poljaně, sev. od Velkého Bočkova (17% isr., 12% Ž.), v Trebuše, vých. od Velkého Bočkova (16% isr., 14% Ž.)⁴⁹⁶⁾ a na nejhořejším toku Tisy v Rahovu (13% isr. i Ž.), Kvasech (11% isr. i Ž.)⁴⁹⁷⁾ a v Jasíně (15% isr. i Ž.).

IV. Nejdůležitější data statistická.

a) **Čechy:** Plošná výměra 52.064 km². Počet obyvatelů 6,670.582. Hustota: na 1 km² 128 obyv. Obyvatelstvo podle národnosti: Čechové a Slováci 4,382.788, t. j. 66.64%, Němci 2,173.239, t. j. 33.04%, Židé 11.251, t. j. 0.17%, ostatní 9.547, t. j. 0.15%, cizozemci 93.757.

b) **Morava:** Plošná výměra 22.315 km². Počet obyvatelů 2,662.884. Hustota: na 1 km² 119 obyv. Obyvatelstvo podle národnosti: Čechové a Slováci 2,048.426, t. j. 78.29%, Němci 547.604, t. j. 20.93%, Židé 15.335, t. j. 0.58%, ostatní 5.071, t. j. 0.20, cizozemci 46.448.

c) **Slezsko:** Plošná výměra: v době sčítání 4.423 km², nyní 4.452 km².¹⁾ Počet obyvatelů: na rozloze dřívější 672.268, na rozloze nyní 675.392.²⁾ Hustota: na 1 km² 152 obyv. Obyvatelstvo podle národnosti: Čechové a Slováci 296.194, t. j. 47.56%, Němci 252.365, t. j. 40.53%, Poláci 69.967, t. j. 11.24%, Židé 3.681, t. j. 0.59%, ostatní 531, t. j. 0.08%, cizozemci 49.530.

d) **Slovensko:** Plošná výměra: v době sčítání 48.936 km², nyní 48.933 km².¹⁾ Počet obyvatelů: na rozloze dřívější 3,000.870, na rozloze nyní 2,998.403.²⁾ Hustota: na 1 km² 61 obyv. Obyvatelstvo podle národnosti: Čechové a Slováci 2,013.792, t. j. 68.07%, Rusové³⁾ 85.644, t. j. 2.89%, Maďaři 637.183, t. j. 21.54%, Němci 139.900, t. j. 4.73%, Židé 70.529, t. j. 2.38%, ostatní 11.509, t. j. 0.39%, cizozemci 42.313.

e) **Podkarpatská Rus:** Plošná výměra: v době sčítání 12.656 km², nyní 12.644 km².¹⁾ Počet obyvatelů: na rozloze dřívější 606.568, na rozloze nyní 604.745.²⁾ Hustota: na 1 km² 48 obyv. Obyvatelstvo podle národnosti: Čechové a Slováci

⁴⁹⁶⁾ Mezi Trebušou a Vel. Bočkovem ležící Luh má jen 5% isr.; severně od něho jsou v Rozsušce 4% a v Kos. Poljaně 7% isr.

⁴⁹⁷⁾ V Bílině mezi Kvasy a Rahovem jsou jen 4% isr., v Bílé Tise 8% isr. i Židů.

¹⁾ Poněvadž není skončeno vyměřování úseků pohraničních, novou státní hranici dělených, není možno považovati tuto číslici ještě za definitivní.

²⁾ V obcích k Československé republice po sčítání lidu připojených jest počet obyvatelů vzat ze sčítání lidu z r. 1910.

19.737, t. j. 3.29%, Rusové³⁾ 372.884, t. j. 62.17%, Maďaři 102.144, t. j. 17.03%, Židé 80.059, t. j. 13.35%, Rumuni⁴⁾ 13.610, t. j. 2.27%, Němci 10.460, t. j. 1.74%, ostatní 914, t. j. 0.15%, cizozemci 6.760.

f) **Československá republika:** Plošná výměra: v době sčítání 140.394 km², nyní 140.408 km².¹⁾ Počet obyvatelů: na rozloze dřívější 13,613.172, na rozloze nyní 13,612.006.²⁾ Hustota: na 1 km² 97 obyv. Obyvatelstvo podle národnosti: a) čl. státní příslušníci: Čechové a Slováci 8,760.937, t. j. 65.51%, Rusové³⁾ 461.849, t. j. 3.45%, Němci 3,123.568, t. j. 23.36%, Maďaři 745.431, t. j. 5.57%, Židé 180.855, t. j. 1.35%, Poláci 75.853, t. j. 0.57%, Rumuni⁴⁾ 13.974, t. j. 0.10%, Cikáni 8.446, t. j. 0.06%, Jihoslované 2.108, t. j. 0.02%, ostatní 1.343, t. j. 0.01%, cizozemci úhrnem 238.808; b) veškeré obyvatelstvo (domácí i cizí): Čechové a Slováci 8,819.663, t. j. 64.79%, Rusové³⁾ 477.430, t. j. 3.51%, Poláci 110.138, t. j. 0.81%, Jihoslované 5.892, t. j. 0.04%, Bulhaři 767, t. j. 0.00%. **Slované úhrnem 9,413.890, t. j. 69.15%.** Němci 3,218.005, t. j. 23.64% Maďaři 761.823, t. j. 5.60%, Židé 190.856, t. j. 1.40%, Rumuni 14.828, t. j. 0.11%, Cikáni 8.728, t. j. 0.06%, ostatní 5.042, t. j. 0.04%.

³⁾ Velkorusové, Ukrajinci, Bělorusové, Podkarp. Rusové.

⁴⁾ Výměnou území s Rumunskem ubylo Rumunů o 2.800; bylo jich na nynějším území v Podkarpatské Rusi 10.810, v celé republice 11.174.

Dodatek I.

Cikáni v Československé republice.

Z technických důvodů nebyly na národnostní mapě nakresleny také menšiny cikánské, které v četných obcích na Slovensku a ve 4 obcích Podkarpatské Rusi převyšují 2%, místy dokonce 20%. Za přípravy číselného materiálu pro „Lexikon obcí na Slovensku a v Podkarpatské Rusi“ byl dodatečně zjištěn počet obyvatelů cikánské národnosti v jednotlivých obcích, takže aspoň v tomto dodatku jest možno doplniti mapu.

Studium rozšíření cikánů lze založiti toliko na přihláškách k cikánské národnosti při sčítání lidu. Cikánů jest však mnohem více, než bylo napočítáno obyvatelů cikánské národnosti; kolik se jich přiznalo k národnosti obyvatelstva okolí, v němž žijí (především k národnosti slovenské a maďarské), není známo, neboť záznamy ve sčítacích arších byly v tomto ohledu velmi neúplné. Chybí tu obdobné kritérium, jaké při studiu rozšíření Židů máme v náboženském vyznání.

V zemích historických objevují se Cikáni jen výjimečně. Ve větším množství žijí teprve na Slovensku, kde jich přibývá od západu na východ až po Užhorod.

Na Slovensku severním, západním a v podunajské rovině jest Cikánů poměrně málo. Největší cikánská menšina jest na celém tomto rozsáhlém území v maďarské Selici (17% C.) na dolním Váhu, sz. od Nových Zámek. Pozoruhodné cikánské minority nacházejí se ještě na rozhraní slovensko-maďarském v Pustém Fedýmeši (přes 5% C.),¹⁾ ve slovenském území sev. od Trnavy v Radošovicích (8% C.), v jejichž okolí žije kromě toho značný počet Cikánů v šesti obcích,²⁾ sev. od Vráblí ve V. Chraštanech (6% C.), sv. od Bánovců n. B. v Žitné (8% C.), v Turci v malé osadě Liešném, u Banské Štiavnice v Iliji (6% C.), u Zvolena v Buče (5% C.) a nad B. Bystricí v Ulmance (5% C.).³⁾

¹⁾ U Pustého Fedýmeše jsou necelá 3% Cikánů v M. Mačadu.

²⁾ Jsou to: Žilkovce (2% C.), Bohunice (3% C.), Hornie Dubové (3% C.), Hornia Krupá (4% C.) a dále na západ Neštich (téměř 5% C.) a severně od Radošovců Lančár (2% C.).

³⁾ Drobné cikánské menšiny od 2 do 5% jsou kromě menšin v předcházejících poznámkách uvedených na rovině mezi Moravou a Malými Karpaty v Plaveckém Štvrtku (2% C.), na Žitném ostrově v Komárově (3% C.) u Šamorína, mezi Trnavou a Nitrou v Patě (téměř 5% C.), na Váhu u Trenčína ve Zlatovicích (3% C.), v maďarském území u Komárna ve St. Dale (3% C.) a u Vráblí v Ině (2% C.), na horní Nitře v M. Kršteňanech (2% C.) a nad Prievídzou nedaleko pramenů Nitry v Cechu (2% C.), na

S první větší skupinou cikánských menšin setkáváme se v maďarském území východně od Lučence. Více než 5% dom. obyvatelů přihlásilo se tu k cikánské národnosti v Rapovcích (9% C.), při státní hranici v Čakanovcích (6% C.) a Radošovicích (6% C.), sev. od Filakova v Galše (8% C.), Ip. Nitře (7% C.), v Kováčovicích (10% C.) a v Bolgárech, kde cikánská menšina dosahuje 20%, a odtud dále na sv. směrem k Rim. Sobotě v Majomu (7% C.).⁴⁾ Do slovenského území sev. od Lučence zasahuje odtud jen několik drobných minorit,⁵⁾ větší jest pouze v Bystřičce (téměř 10% C.).

Druhá skupina cikánských minorit se rozkládá mezi Revúcou a Rožňavou. Jsou tu silné menšiny v Hucíně (12% C.) a Jelš. Teplici (17% C.) a značné v Šiveticích (7% C.), Prihradzanec (8% C.), sev. od Jelšavy v Mníšanech (5% C.), a Gecelovcích (7% C.), u Rožňavy v Rudníku (7% C.), a na horní Slané ve Vlachovu (5% C.).⁶⁾ Osamělá jest silná cikánská menšina v maďarském území jižně od Plešivce v Čoltovu (11% C.).⁷⁾

Množstvím cikánského obyvatelstva překvapuje údolí Popradu a sousední pásmo horské kol Kežmarku ve Spiši. Západně od města Popradu žije mnoho Cikánů v Lučivné (13% C.) a Sp. Teplici (7% C.),⁸⁾ jižně od Kežmarku ve Vrbově (7% C.) a v městě Lubici (4% C.), pak u Sp. Belé v Krížové Vsi (6% C.), Majerce (6% C.) a v Jurském (15% C.), dále na sever nad Popradem v Holumnici (8% C.) a v Toporci (10% C.).⁹⁾

Od města Popradu přechází pak cikánský živel na východ na řeku Hernad a do hornaté krajiny na jeho levém břehu. Západně od Levoče jsou značné cikánské menšiny v Janov-

středním Hronu v Hliníku na Hr. (3% C.), v Ostrolúce (4% C.) u Zvolena, ve Sv. Jakubu (3% C.) u B. Bystrice, v okolí B. Štiavnice v Pukanci (3% C.), Žibritově (3% C.) a Krnišově (3% C.), na Iplu u Šahů ve Visku (4% C.), Preseľanech (2% C.), Hokovcích (2% C.) a odtud na sv. na rozhraní slovensko-maďarském severně od Iplu ve Fedýmeši (4% C.), H. Hrušově (3% C.) a v Opavě (3% C.).

⁴⁾ Malou cikánskou menšinu má Pavlova Ves (Pálfala, 4% C.) na Rimavě.

⁵⁾ V Nov. Praze (2% C.), ve Velké Vsi (3% C.), v Točnici (2% C.) a v Cinobaně (2% C.).

⁶⁾ Drobné cikánské minority jsou v Licincích (2% C.) u Hucína, v městě Jelšavě (3% C.), v jejím sousedství v Gočaltovu (5% C.) a Chyžném (3% C.), nad Štítníkem v Ochtině (3% C.) a Slavosce (3% C.) u Gecelovců, u pramenů Slané v Rédové (4% C.) a na Slané mezi Dobšinou a Rožňavou v Henckovicích (5% C.).

⁷⁾ Kromě toho více než 2% Cikánů jest u Tornale ve Starně (3% C.).

⁸⁾ Západně od Lučivné jsou 3% C. ve Štrbě, již od Sp. Teplice 4% C. v Kubašicích. Na horním Váhu mají malé cikánské menšiny Porúbka (3% C.) u Hrádku a některé menší osady (Bodice, Pavlova Ves, Bobrovník, Lipt. Kľačany) u Lipt. Sv. Mikuláše.

⁹⁾ Malé cikánské minority jsou za touto skupinou v okolí St. Lubovně v Kolačkovu (2% C.), Studničném (4% C.), Jarembině (3% C.), Legnavě (2% C.) a Orlovu (3% C.).

cích (9% C.) a Machalovcích (9% C.), u Sp. Podhradí ve Sp. Jablonově (7% C.), u Sp. Vlachů ve Velbaších (10% C.), na Popradu u Krompachu v Kolenovcích, kde celá šestina obyvatelstva jest národnosti cikánské, a odtud na východ v Šar. Kvačanech (8% C.). Na Hnilci, pravém přítoku Hernadu, upoutávají pozornost cikánské menšiny ve Švedláru (5% C.), Sp. Závadce (5% C.) a Helcmanovcích (4% C.).

Pohraniční pásmo karpatské na východním Slovensku jest celkem prosto cikánského živlu, až na větší menšiny v malé obci Oľšově (6% C.) na horní Toryse a ve Varadce (11% C.) na haličských hranicích sv. od Bardijova.¹⁰⁾

Čím níže však sestupujeme do roviny, tím více Cikánů přibývá. Na rovině Hernadu v okolí Košic jsou pozoruhodné cikánské menšiny v Trebejově (6% C.) a ve Viesce (7% C.), záp. od Košic v Bukovci (7% C.), jižně od tohoto města v Krásně (6% C.) a zejména v Bernátovcích, kde se celých 24% obyv. přihlásilo k cikánské národnosti, v nížině mezi Hernadem a Bodavou v Čečejovcích (5% C.) u Moldavy;¹¹⁾ vých. od Košic ve Slánských horách jest usazeno značně Cikánů v Ďurkově (7% C.). V hornatině mezi Torysou a Topľou nacházejí se silné cikánské menšiny západně od Giraltovců v Dukovcích (11% C.), Chmeľově (7% C.), Vagaši (11% C.) a zejména v St. Pavlovcích (21% C.).¹²⁾ Na Tople mezi Giraltovci a Vranovem následují za sebou mocná cikánská minorita v Skrabském (23% C.) a slabší v Hlinném (8% C.) i Slov. Jestrabí (6% C.), k nimž se druží cikánská menšina záp. od Vranova v Zámutově (7% C.); jižně od Vranova žije mnoho Cikánů v Sačurově (6% C.) a v Poše (4% C.). Dále na východ táhnou se Cikáni podél Ondavy nejdále na sever až k Soročinu (6% C.); u Stropkova jsou silné cikánské menšiny v Brezničce (10% C.) a Brusnici (11% C.),¹³⁾ dále na jih tvoří skupinu Kelča (10% C.), Dobra (10% C.) a Holčikovce (5% C.);¹⁴⁾ od těchto obcí na jih leží osamělá cikánská menšina v Benkovcích (9% C.). Na řece Laborci nacházíme nad Michalovci velký počet Cikánů toliko v Naciné Vsi (12%).¹⁵⁾

Mnoho Cikánů žije na rovině pod Vihorlatem kolem Sobranců. Nacházíme tu nejsilnější cikánskou menšinu nad So-

¹⁰⁾ Víc než 2% Cikánů jest tu ještě jen v Hanigovcích (3% C.) u Lipán n. T. a podél haličských hranic nad Bardijovem v Hrabském (3% C.), Niž. Tvarožci (3% C.), Regetovce (4% C.) a ve Vyš. Poľankách (4% C.).

¹¹⁾ O něco slabší jsou cikánské menšiny záp. od Moldavy v Šomodech (4% C.) a v Hačavě (4% C.).

¹²⁾ Drobnou menšinu má v tomto kraji Kerestvej (4% C.).

¹³⁾ Slabší v Duplině (4% C.).

¹⁴⁾ K nim se druží malé cikánské menšiny v Bžanech (4% C.), Vyš. Sitnici (3% C.), Niž. Sitnici (3% C.) a v Jesenovcích (4% C.).

¹⁵⁾ Nad Nacinou Vsí je menší počet Cikánů ve Stražském (4% C.) a na Ciroše vých. od Humenného v Dlhém n. C. (5% C.).

branci v Ruskovcích, kde celá třetina (33%) obyvatelů jest cikánské národnosti; silné cikánské menšiny mají dále Vyš. Revište (mezi Michalovci a Sobrancí, 8% C.) a Niž. Remety (15% C.). Mezi Michalovci a Kapušany jest několik jen drobných cikánských minorit,¹⁶⁾ větší jsou opět u Kapušan na maďarském území v Maťovci (9% C.), Močiaru (9% C.) a Ňarádu (8% C.).¹⁷⁾

V Podkarpatské Rusi vyskytují se Cikáni opět jen sporadicky. Víc než 2% cikánského obyvatelstva mají pouze 4 obce, a to Jovra (9% C.) u Užhorodu, Malá Begaň (4% C.) a Badaló (3% C.) v maďarském území u Berehova a Veriača (6% C.) u V. Sevljuše.

¹⁶⁾ V Čečehově (3% C.), v Pozdišovcích (4% C.), ve Fišaru (5% C.), v Budkovcích (5% C.), v Slavkovcích (2% C.), Dreňňově (4% C.), Markovcích (4% C.), Mokče-Kryšově (4% C.) a ve Vajanech (4% C.).

¹⁷⁾ Drobné minority cikánské jsou vých. od Kapušan na hranici slovensko-podkarpatoruské ve Velkém Rátu (4% C.).

Dodatek II.

Změněné názvy obcí na Slovensku.

Za tisku mapy ustanovilo ministerstvo vnitra úřední názvy obcí v XV., XVI. a XVII. župě Slovenska. Podáváme zde proto seznam obcí, jejichž nové úřední názvy odlišují se od názvů, jichž jest použito na mapě.

Okres	Název na mapě	Úřední název ustanovený min. vnitra
I. župa XV.		
Galanta	Černé Nekye Mácséd Maď. Dióseg Nádseg Tallós	Čierne Nekyje Veľký Mačad Veľký Diosek Nádszeg Tallós
Komárno	Apáczaszakállas Bogya Gúta Kamocsa Kesegfalva Kolozséna Veľ. Kosy Zlatná	Apáca Szakállas Bođa Gúta Kamoča Keszegfalva Klížska Nemá Veľ. Kosihy Zlatna
Malacky	Hašprunka Uhorská Ves pri M.	Hasprunka Uhorská Ves
Piešťany	Banka Pov. Moravany	Bánka Moravany n. Váhom
Senica	Dojčie Hluboké Fodbranč	Dojč Hlboké Podbranč
Streda, Dunajská	Bóš Čiliz. Radvány Dol. Náražď Nyárad	Beš Čilizská Radvaň Dol. Náražď Čilizský Nárad
Šaľa	Farkasd Kráľová Kráľovce Negyed Sók Šaľa Žigárd	Farkašd Kráľová n. V. Hornia Kráľová Neded Sók Šaľa Žigard
Šamorín	Most na D. Sárosfa	Most na Ostrove Blatná na Ostrove

Okres	Název na mapě	Úřední název ustanovený min. vnitra
Trnava	Bohdanovce Dehtice Mojtechov Savar Spačince	Bohdanovce n. Trnavou Dehtice Majcichov Zavar Špačince

II. župa XVI.

Bánovce n. Bebravou	Kšinná Rybány Slatina V. Hostie	Kšinná Rybany Slatina n. Bebravou V. Hošte
Ďala, Stará	Bajcs Dun. Radvany Fúr Imely Martos Naszvad Perbeta Semer Dvory	Bajč Radvaň n. Dun. Fyr Imel Martoš Nasvad Perbete Semerovo Dvory n. Žitavou
Moravce, Zlaté	Ghymes Tekovské Nemce Tesáry n. Žit.	Gýmeš Nemce Mlyňanské Tesáry
Nitra	Čelad Ivánka na Nitre Jagerseg Nitr. Lehota Vičapy	Čalad Ivánka pri Nitre Jagersek Lehota Vyčapy-Opatovce
Parkan	Búcs Ďarmatky Kamenica n. Hr. Kéty Kisújfalu Kőhidgyarmat Maď. Soldíny Sokolová Cereňany M. Čauša Nitr. Poruba Rudno p. Rok. Preseľany na Nitre	Búč Ďarmotky Hronská Kamenica Keť Nová Vieska Kamenné Ďarmoty Seldín Salka Čereňany M. Čausa Poruba Nitrianske Rudno Preseľany
Topoľčany	Sedličany Žabokreky Fýš Kalász Horní Sek	Selčany Žabokreky n. Nitrou Fíš kalaz Mlynský Sek
Vráble		
Zámky, Nové		

III. župa XVII.

Bytča, Velká Čadca Ilava Kremnica	Dlhépole Černé Dubnica Kopenica	Dihé Pole Čierné Dubnica n. Váhom Kopernica
--	--	--

Okres	Název na mapě	Úřední název ustanovený min. vnitra
Kubín, Dolní	Hor. Kubín	Vyšní Kubín
	Kraľovany	Kraľovany
	Orav. Dlhá	Dlhá n. Oravou
Mesto, Kysucké Nové	Krasno	Krásno n. Kysucou
	Povina	Povinná
	Zborov	Zborov n. Bystricou
	Zákamenný Klyn	Zakamenné
	Lažy	Lažy p. Makytou
Námestovo	Lysá	Lysá p. Makytou
	Púchov	
Trenčín	Kubra	Kubrá
	Turná	Trenč. Turná
	Ústie	Ústie n. Oravou
Trstená	Konska	Konská
	Stránské	Stránske
Žilina	Teplička	Teplička n. Váh.
	Turo Tridvory	Turo
	Vyšňové	Višňové